

ПАНОРАМА ЛЕСКОВАЧКЕ КЊИЖЕВНЕ КРИТИКЕ

- Душан Благојевић
- Јовица Ђорђевић
- Миодраг Ђорђевић
- Станко Ђорђевић
- Биљана Златковић
- Златковић Јелена
- Душан Јањић
- Маре С. Каранфиловић
- Мирослав Каранфиловић
- Данијела Костадиновић
- Јовна Коцић
- Мирослав Лукић
- Боркица Миловановић
- Мирослав Миловановић
- Биљана Мичић
- Владимир Мичић
- Јован Пејчић
- Тихомир Петровић
- Предраг Станковић
- Јелена Ранђеловић
- Јовица Стаменковић
- Томислав Стевановић
- Јовица Стојановић
- Марија Стојановић
- Милена Стојановић
- Душан Стошић
- Димитрије Тасић
- Драган Тасић
- Живојин Тасић
- Николај Тимченко
- Велимир Вили Хубач
- Никола Цветковић

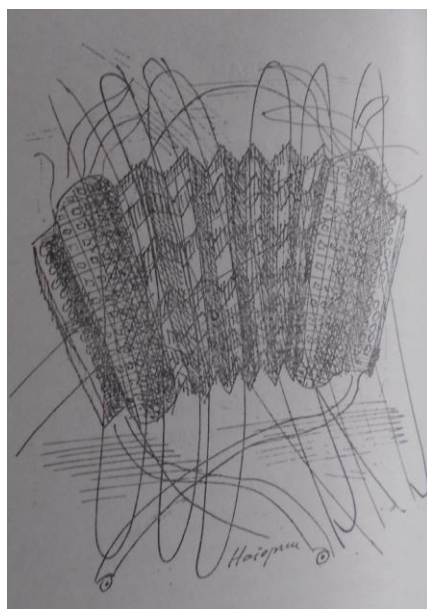
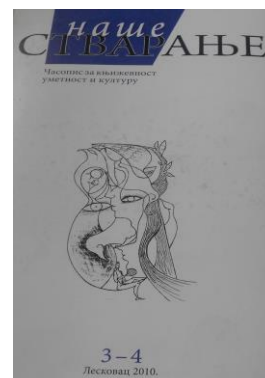
ДУШАН БЛАГОЈЕВИЋ

Душан Благојевић (Лесковац, 1984), књижевни критичар. Приказе и есеје објављивао у *Причи*, *Нашем стварању*, *Помаку*, *Глубочици*. Живи и ради у Лесковцу.

У часопису *Наше стварање* (1-2/2010) објавио критички осврт под насловом „Насушне приче Петра Пајића“.

Благојевић на почетку приказа констатује: Петар Пајић (1935), песник и приповедач, већ је више деценија познат српској читалачкој јавности.

Поред збирки приповедака: *Погибије мога деде* (1978), *Машта свих Гавриловића* (1989), *Слике из детињства* (1995), *Приче* (избор, 1998), *Приче о Пипу* (2001), до сада је објавио дванаест збирки песама.¹

¹ *Наше стварање*, 1-2 /2010, стр. 231. и 235.

ЈОВИЦА ЂОРЂЕВИЋ

I Јовица Ђорђевић је рођен у Грделици, 1949. године. Дипломирани филолог. Био је главни и одговорни уредник лесковачког недељника „Наша реч”. Бавио се књижевном критиком.

Објавио је неколико запажених прилога у часописима и другој периодици. Посебно се интересовао за рад неколико лесковачких писаца.

II **БЕЛА ЗЕМЉА** - Љубиша Динчић, опчињен снагом писане речи и по вокацији човек који је заљубљен у писање, своју велику причу у књизи „Бела земља” казује полазећи од стварности, документа и традицијом сачуваних материјала, са жељом да од тога сачини „нову” стварност, истиниту, али и лепшу. Он пише књигу за памћење, али и за ново ишчитавање када се то осети, или подсећања ради. Авантуристички дух који Љубиша Динчић испољава и као човек и као писац – новинар – пејзажиста, определио га је, пре свега, на ближе упознавање са традицијом и стварношћу свега што битно карактерише и одређује животне средине, односно насеља у лесковачкој општини. Свако од њих је специфично, разнолико и тражи њихову душу. То је уједно и прва опасност на коју наилази и коју треба да премости писац – путник Љубиша Динчић. Свако нови име и следеће насеље има своју причу. Њу треба стрпљиво саслушати и од ње сачинити нову и другачију од претходне, а мора се разликовати и од оне будуће. Ова књига је једна велика прича, једно приповедање повезано бројним видљивим и невидљивим слојевима реалне стварности насиља у општини Лесковац и пишчеве маште да све то искаже на целовит начин. У исто време то је књига која има 55 посебних, одвојених прича. Зато се и може читати не само од почетка него и од случајно отворених страница.²

III **ТРАГИЧНОСТ УЗВИШЕНЕ ЉУБАВИ** - Роман „Сагореле сени“ писан је да га читалац доживи као панораму једне паланачке средине на југу Србије коју је писац дуго година, боравећи у туђини, носио дубоко у својој души и преживљавао је са искреном носталгијом.³

У роману „Сагореле сени” све је људски и књижевно дубоко доживљено и делује присно и препознатљиво. Трагичност узвишене љубави двоје младих, мноштво догађаја, прича, људских судбина и нарави, очараност природом и опијеност њеним мирисом, бојом и њеном лепотом, све то заједно оставља упечатљив утисак о роману – панорами једне конкретне животне средине као што је завичај.

(...) Писац, односно лекар Добривоје Ј. Бошковић, дуго је боравио далеко од места своје младости и домовине, и никада их се није одрекао, а још мање заборавио. У роману је развио слике које је дуго носио и доживео као ожиљак на души из младости и свог завичаја. Са дубоким и свестраним познавањем и разумевањем свога народа, посебно једне варошице на југу Србије, са нескривеном наклоношћу и узбудљиво, остварио је значајне књижевне домете. Уз велике напоре и знања, романом „Сагореле сени” писац је остварио и својеврсно олакшање душе. Читаоцима, а посебно онима који су везани за крај који описује, пружио је ретку прилику да са садовољством сазнају све шта је претходило њиховом савременом животу. Да није све записано на овакав начин, то сигурно више не би била прошлост која се памти, а још мање историја коју треба бележити.

² Јовица Ђорђевић, Бела земља, Филекс, Лесковац 2004.

³ Јовица Д. Ђорђевић, Трагичност узвишене љубави, приказ романа Сагореле сени Добривоја Бошковића, Књиготека, Београд 2002, Помак, бр. 25/26, јануар - јун 2004, стр. 24.

МИОДРАГ ЂОРЂЕВИЋ

Миодраг Николе Ђорђевић рођен је у Лесковцу 1930. године. Основну школу и гимназију завршио је у свом родном граду, а Филозофски факултет у Београду, Група италијански и француски језик. Радио је као професор француског језика и књижевности у основној школи у Бошњацу и основној школи у Предејану. Најдуже је био професор француског језика и књижевности у Првој текстилној школи у Лесковцу. Био је овлашћени судски тумач за италијански језик. Ђорђевић је аутор уџбеника за француски језик и књижевност за текстилну струку. Добитник је значајних друштвених признања.⁴

%

Људима је мало што имају властита имена (крштена), наслеђена или породична (презимена), већ надевају, не баш свакоме и нека додатна, а то су надимци. Лесковац је познат по непознавању језичких правила (падежа), али је у свету познат по укуским ђевапчићима, по паприци а и по надимцима. Како појединци добијају те надимке? У настанку разна су порекла њиховог постојања; поједини су у вези са пореклом особе на коју се односе, поједини истичу извесне личне особине, говорне или телесне, добре, лоше или, пак, увредљиве, изазивачке. Надимци се дају и придевају, ту и тамо, повезујући их са неком и нечијом узречицом. Веома су разнолики, каткад и чудни – у сваком случају надимци одржавају схватање извесних слојева друштва, или насталих догађаја, или неких потреба. Има породица чији се надимак преноси с колена на колена, а има и оних који припадају само појединцима. Има неких надимака где не постоји или нема ничег службеног, него су пуни неке присности, вољености. У надевању надимака има чак и необичности: наиме, постоје женски надимци а односе се на мушкарца (свакако да су такви разумљиви или оправдани тек ако им се зна узрок, порекло и околности у којима су настали); има и увредљивих, понешто скарених али, чудно, њихови носиоци не мисле баш тако.... Ево само неколико објашњења (немогуће их је све објаснити, мада су извесни сами по себи разумљиви) о настанку тек неколико надимака:

Радиомилевка – здушно и искрено је преносио када треба и када не треба све што би чуо преко радија – чим тај види неког познаника почне да га салеће: „У толико и толико сунце излази, а у толико и толико пак залази, те дан толико траје, а ноћ толико.”

Дзрдољак – у лесковачком наречењу означава особу врло ниског раста, суву, неразвијену, па је тој особини она прозвана на речен начин.

Врањанац – близу Врања је била граница када су Турци били потискивани из целе Србије, после скоро пет векова ропства. Али су Турци, пљачкашки и осветнички настројени, упадали у погранична српска села крадући све што су могли и убијајући, па је прадеда сакупљача лесковачких надимака прешао у Врање са два брата који су ту и умрли. Прадеда се убрзо доселио у Лесковац са женом, пет синова и једном ћерком. И ко би могао одмах све да им попамти имена, већ су их Лесковчани у почетку означавали: Па ови, из Врања, Врањанци!” Тако им оста тај надимак.

Бгд – предавач у школи имао је обичај да Београд скраћено изговара како се не би у целини писало, а ђаци – као ђаци – прозваше га Бгд.

Ево примера лесковачких надимака, онако како их је забележио проф. Миодраг Ђорђевић:

А: Абаџијски, Авионче, Абдул, Абрам, Абраш, Агицва, Ајданац, Американац, Андицољ, Арабат, Анџијски, Арап, Арапче, Аргилови, Арнаут, Арначуче, Арсенко, Арсеновски, Асага, Аџија, Аџиплакови, Аџитанци.

⁴ Миодраг Ђорђевић, Лесковачки надимци, Белешка о аутору, Удружење писаца Лесковац 2005, стр. 61. У рецензији проф. др Момчила Златановића и проф. др Тихомира Петровића је, између осталог, записано: Професор Миодраг Ђорђевић, из старе градске породице, брижљиво је истраживао ову појаву у граду на Ветерници, прикупио мноштво интересантних надимака и припремио краћу збирку за објављивање. Ова збирка је интересантна за даље истраживања – социолошка, етнографска, психолошка и друга. Разуме се, посебно може бити предмет лингвистичких испитива

Б: Баба, Бабан, Бабаџика, Баја, Бајоз, Багателка, Бадерка, Бакам, Бандаш, Бане, Банџур, Бата, Батко, Бацко, Бачоваџијски, Баџа, Беба, Бебинџи, Бегине, Бејаз, Бела Вера, Бело јагње, Бела мачка, Белич, Бичлика, Бибаџ, Бига, Бигља, Бибче, Биџак, Благоџија, Блек, Близнак, Бобичинаџ, Богојеваџки, Божјачки, Бојаџијски, Бојковџи, Бокини, Боранија, Босанаџ, Брџак, Брџа, Броја, Броџа, Буџа, Буџин, Буре, Буђка, Буџко.

В: Ваљачкине, Вангелови, Вардарови, Васа прва класа, Вашарски, Вики, Вла(х), Врањанаџ, Врањанче, Врањски, Велики Џо, Велков, Везенко, Врапче, Владика, Врдупче, Врџивага, Врђуп, Вруђка, Врџа, Врџкољ.

Г: Гајдарче, Гајдариче, Гађине, Гаџа, Герџине, Геџа, Гига, Гилка, Гипи, Гиџка, Главоња, Главосек, Главоџоп, Главуш, Глођосија, Гложански, Говедараџ, Гоне, Голотрпче, Грамада, Гранда, Грданиџки, Грне, Грнчарски, Грк, Грозниџка, Грче, Хугутче, Гургуџ, Гурман, Гусар, Гуска, Гуштер.

Д: Дај-дам, Даскало, Дваеспараџ, Двоџевка, Демек, Дивље пиле, Дрвен поп, Дрвени адвокат, Дрвењак, Дрџа, Дренка, Дунђерка, Динија, Душе, Дурини.

Ђ: Ђаволика, Ђемандинка, Ђикини, Ђорковски (сви примери из књиге).

Е: Електрика, Елита, Ера, Ерсеновски.

Ж: Жер, Жикине, Жичка, Житар, Жишка, Жмигаваџ, Жуџи, Жуђа, Жџ.

З: Зајачки, Зајаџ, Зајка, Звер, Закасотиња, Звонџар, Сверка, Зеба, Зеџ, Зис, Зојкине, Зољка, Зонкин, Зубан, Зубин, Зврџ.

И: Игине, Инајет, Инђилиџ, Ипче, Иџине.

Ј: Јабуче, Јагуџија, Јапанаџ, Јашмалка, Јеврејче, Јорга, Јорџа, Јоргађ, Јужин.

К: Кајмакан, Кајса, Капетан, Карадак, Каракашеви, Каракеја, Каспар, Качамак, Кека, Кенџра, Киза, Кијаџет, Кикирез, Килџа, Кинез, Киџа, Кликер, Коде, Код Тоше на џоше, Козак, Конзул, Коџе, Коџе, Кочан, Кравче, Крвопија, Крџалија, Кривоџија, Крња, Кромпир, Крњоз, Куџи, Куџурек, , Кумашин, Кумбара, Курсула, Кучџарка.

Л: Л(а)жов, Лајџучка, Лала, Лалунка, Лађа, Лемби, Лебанаџ, Липса, Лиска, Лешњак, Лола, Лопов, Лубура, Лудајаџа.

Љ: Љоља, Љољџини, Љошкови.

М: Маврин, Магаирџка, Мазан, Мајџул, Макси, Малиган, Мали Џон, Манџрџи, Манџини, Манџин, Мањин, Маше више, Матрапаџ, Маџфта, Маче, Мачин, Медар, мечка, Мечџоступ, Миџуља, Минге, Мојсинче, Мондиш, Морис, Муњин, Мурџко, Мутаџџијски, Мф.

Н: Нагаџаљка, Назланкине, Најанџијски, Наполеонче, Нађа, Наџта, Никаџ, Нишкин, Ноња, Нф.

О: Ороигра, Оџачаров.

П: Пакља, Палојаџ, Паљка, Папир, Паризлија, Пачавра, Пепељуга, Пепек, Перуника, Петле, Пеџа, Печено главче, Пинтер, Плуг, Пљака, Покрет, Политика, Поп, Прасе, Прџа, Према, Прима све што има, Прџко, Пуклиџа, Пшка.

Р: Радиомилевка, Радиче, Ракетла, Раџа, Решетар, Рипан, Рогушкин, Роска, Роталија, Ротџко, Рубан, Руџиџа, Рус.

С: Саија, Сале, Савџо, Светаџ, Сџитка, Сџрака, Северови, Сека даша, Селе, Сеља, Сербез, Сирђе, Скаџка, Слезинка, Смејурија, Старо гвођђе, Суља, Сучџар.

Т: Табак, Тапарланка, Тежак живот, Тужно брашно Тулџа, Тута, Тутурче.

Ђ: Ђарушка, Ђата, Ђелеш, Ђораво куче, Ђоса, Ђосат, Ђуран, Ђуђулија.

У: Угусуџ, Урф.

Ф: Фабер, Фајда, Фајџичине, Фантазија, Фарбар, Фирка, Фифиџа, Флека, Фока, Форма, Франџаш.

Х: Хараламови, Хисар, Хорват.

Ц: Цаја, Цаџа, Цвеђка, Цекине, Цеџено либаде, Цивун, Цилџко, Цџџџ, Црни.

Ч: Чавка, Чавче, Чауш, Чвор, Чеџерка, Чеџкрџ, Чокалија, Чорба.

Џ: Џамакеј, Џгара, Џојка, Џумба, Џуџа.

Ш: Шаторче, Шаче, Шебек, Шемшир, Шиша, Шмоџљан, Шоња, Шоп, Шнајдер, Шуџа, Шукрија, Шуманка, Шуџа, Шушмула.

Дз: Дзвер, Дзџиска, Дзвонџар, Дзврџкин, Дзиван, Дзинге, Дзрџа, Дзрџољак (сви примери из књиге).

СТАНКО ЂОРЂЕВИЋ

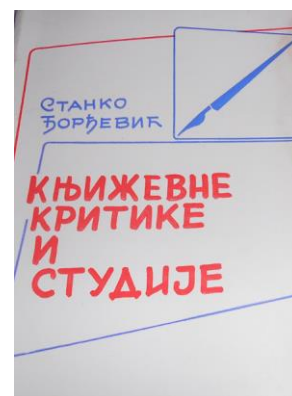
И Станко Ђорђевић је рођен 27. септембра 1925. године у Доњем Буниброду недалеко од Лесковца. Школовање: Учитељска школа, виша педагошка, филозофски факултет (група за српскохрватски језик и књижевност). Једногодишња специјализација. Звање: професор. Објављене књиге: *Звезде проходалих птица*, Литера, Ниш, 1979. године, *Књижевне критике и студије*, Литера, Ниш, 1979. године и *Зора у недрима срца*, КК Глубочица, Лесковац, 1982. године.

Објављивао у заједничким збиркама: У духу, даху и размаху, Нови Београд, 1979, Сусрети другарства, Горњи Милановац, 1980, Жубори са Моравице, Лозница (међу сто најбољих љубавних песама на конкурс), 1996, Основац - Лесковац, Комбинат - Лесковац, Наше стварање - Лесковац, Глубочица између обала 86, 88, 2000, 2001. и 2002. године, Народне новине - Ниш, Топличке новине - Прокупље, Наша реч - Лесковац.

Објавио више од педесет књижевних рецензија о књигама разних аутора из Лесковца, Београда и Новог Сада. Ђорђевић је написао драмске текстове: *Дан без покајања (монодрама)*, *Кћери горских вила*, *Зачарани маглом*, *Расриће пред воденицом* и *Син кнежевог врача*, *На раскрићу*, *Близнакиње*, *Љубавно писмо* и *Милкин рођендан*, *Родбина и пријатељи*, *Естрадни гочобија Тоза Милевски* и *Миче, шеф МЗ Зора*. Објавио књигу са Храниславом Ракићем и Александром Соколовићем *Лесковац и околна*, Београд, 1961. године. Књижевне рецензије и приказе о делу Станка Ђорђевића писали мр Слободан А. Младеновић, Борислав Здравковић, Миша Цветановић, Света Ђорђевић, Боркица Миловановић, Вили Хубач, Милан Јоковић, Стојан Стојиљковић, Данило Коцић, Ч. Илић. Уређивао часопис Економске школе *Кораци младих*. Члан КК Глубочица из Лесковца, члан КК Дервен из Грделице, од оснивања, 2000. године, члан КК Iris Poete Society – САД 1002, Magnolia West Virginia. Похваљиван за књижевни рад. Објављивао на енглеском језику.⁵

Станко Ђорђевић пише песме, приче, књижевне рецензије, књижевне критике и драме. Као писац осетио је огроман интерес младих за драмски аматеризам. У свим својим драмама пружио је гледаоцима доживљај и могућност да критички оцене догађаје на сцени. Драмска радња у позоришној игри *На раскрићу* догађа се у једном одељењу VIII разреда. Овај позоришни комад гледало је око 2.000 посетилаца при Дому културе Лесковац.⁶

II **КЊИЖЕВНЕ КРИТИКЕ И СТУДИЈЕ** – Године 1979. у издњу нишке „Литере“ појавила се изузетно занимљива књига професора Станка Ђорђевића *„Књижевне критике и студије“*, једна од ретких такве врсте у Лесковцу. У њој је Ђорђевић, који се увелико афирмисао као књижевни критичар, посебну пажњу посветио лесковачким ствараоцима: *Сретен Динић* као драмски писац, *Борислав Здравковић* („Тренуци лирике“), *Томислав Н. Цветковић* („Отимања“, „Веку, ветру“, „Војвода Никола Скобаљић“), *Јоца Михајловић* („Раскалашне кише“), *Љуба Стојановић* („Од пакла до сунца“, „Глас из земље“, „Седми четвртак“), *Јосиф Стефановић* („Моји зелени токови“, „Партизанске приче“, „Горка земља“, „У строју револуције“), *Вукашин Цонић* („Далеки бели путеви“, „Укус земље“), *Михајло Дојчиновић* („Сунчеве реке“, „Звездане кише“, „Шапат бреза“), *Бора Димитријевић* („Комад огледала“), *Божидар Митровић* („Свирало уз рало“), *Стојан Здравковић* („Кад зелене врбе плачу“, „Девојка из моје улице“), *Војислав Истатковић* („Љубилиште“), *Завичајни писци* – („Добродошлица за птице“ – *Лазар*

⁵ Станко Ђорђевић, Лексикон писаца лесковачког краја, Лесковац 2003. године. Ђорђевић је аутор предговора и уредник тог издања.

⁶ Боркица Миловановић, *Књижевни рад на драмској поезији професора и писца Станка Ђорђевића*, Лексикон писаца лесковачког краја, Лесковац 2003.

Миленковић, Станоје Станковић, Станимир Стојмировић, Бранимир Стаменковић, Божидар Митровић и Љубомир Живковић), Драган Здравковић („Снопље“), Станимир Стојмировић („Другарско вече мртвих“), Мирослав Миловановић („Књижевно-критички фрагменти“).

На самом почетку књиге, као мото, Ђорђевић наводи део из „Прегледа лесковачког књижевног стваралаштва“ Драгољуба Трајковића: „У Лесковцу ранијег времена дуго није било услова за право књижевно занимање и за стварање одговарајуће књижевне традиције. Духовне моћи његових житеља тароседелаца, културно и просветно заосталих услед вековног ропства под Турцима, били су за такве прославе тврдо успаване. Њихов град је био пивредни центар овога пространог подручја, и у њему се тада није обраћала никаква пажња на ове стране појединачног живота које нису имале чисто привредни карактер.“⁷

III

ЗОРА У НЕДРИМА СРЦА - Стихови Станка Ђорђевића у збирци *Зора у недрима срца* теку као бистра река чије дно нам је међу очима, а белуци међу прстима. То су питке, стиховане приче о ономе што представља најдрагоценију тековину наше слободне земље: револуција, човек-борац, најзад човек градитељ, онај прави неимар, радник на градилишту, на грађевини са лопатом и колицама у руци. Ту је аутор, заправо, делио залогаје и напитаке, мале радости и бриге. У песми *Хајде време не стоји*, песник све те прегатоце позива на коло јединства, радничко коло које попут претходнице треба да буде на крми времена. У овим прегалачким песмама присутна је једна топлина и један животни оптимизам који утолико јаче на нас делује што су исказани једноставнијим језичким средствима. Та људска приврженост људима са жуљевитим рукама, са сунчаним погледом на свет и будућност, са унутрашњом снагом да нарасте изнад напора и једноличне свакидашњице, уствари, и представља лепу страну ове књиге, оно што може оправдати њено објављивање.⁸

IV

СРЕТЕН ДИНИЋ КАО ДРАМСКИ ПИСАЦ – Период између два светска рата није обележен у Лесковцу великим литерарним именима, али се не може рећи да није било веома активних појединаца, који су несебично радили на културном просвећивању. Ниједно такво име није прешло оквире града иако је један број публикација штампан и у Академији наука у Београду.⁹

Сретен Динић, учитељ, солунац, преживели војник албанијаде, писац и новианр, заузима значајно место у културној историји Лесковца. Као уредник Лесковачког гласника, Народног просветитеља и као писац скоро четрдесет књига (пет књига је идала Академија наука), био је значајна личност Лесковца и околине. Ипак, за кратко време је заборављен.

Све своје мисли и све своје идеје унео је у своја дела. Она, додуше, немају већи књижевни значај, али имају локалну вредност. Динић нам се представио као приповедач, драмски писац, као есејинс и као писац многобројних чланака различите садржине, као публициста.

Написао је и објавио следећа драмска дела: *Мића Соколац*, *Косовски бој*, *Наша работа*, *Ратно сироче*, *Под маслинама на Крфу* и *Проглас уједињења*. Сем дела *Наша работа*, ниједно друго нема значајнију уметничку вредност.

„*Мића Соколац*“ је позоришна игра у шест слика. Чини на се да је писац хтео да дело намени школском репертоару, који је у то време био јако оскудан. Замисао да намени садржину васпитању омладине није рђава. Међутим, садржином није захваћен тај васпитни проблем. Мића је дете без васпитања. Отац паланчанин, строг. Мајка је блага, мирна, право личење добре жене тадашње паланке. Она схвата да јој је син размажен, непослушан и сматра да васпитање њеног јединца треба да преузме отац. (...) Комшиница Анка каже да је Мића „побеснео у сваком изобиљу“. Међутим, ми не видимо тај раскош. Напротив, писац даје собу са једним креветом, крчагом, простим чивилуком, а мајка крпи капут сину и каже му да се само о празницима носе нова и лепа одела.

⁷ Станко Ђорђевић, Књижевне критике и студије, Литера, Ниш 197, стр. 1

⁸ Мр Слободан Младеновић, Бора Здравковић, рецензија, *Зора у недрима срца*, КК Глубочица Лесковац 1982.

⁹ Станко Ђорђевић, Сретен Динић као драмски писац, Књижевне критике и студије, Литера, Ниш 1979, стр. 14.

„Наша работа“ је комад из лесковачког живота у пет чинова. Одмах, на почетку, већ у првом чину, сву пажњу посвећује Цилету. То је леп и статит младић. Свој ужарски точак за предење кудеље постаио је на периферији Лесковца код места званог „Чапљино бресје“. Циле је добар певач. Писац користи прилику да нас упозна са животом лесковачких ужара. Али Циле није овде само ради зараде. Он је рањен љубавном стрелом. Мисли на Ценку, кћер Ставре метлара. Циле пева:

„Цено, мори, Ценко девојко,
иди си најку питај,
оће ли те дава за мене“

Комад се завршава песмом и лесковачком четворком. Динић није успео да Лесковачку уведе у књижевност. Посебна вредност дела, која ће остати за сва времена, јесте језик. То је народни, староштокавски дијалект. Сви говоре тим језиком. Нема никаквих разлика. И занатлије, и Цигани, и интелектуалци знају само за лесковачки жаргон.¹⁰

На крају можемо констатовати да је са шест драмских дела Динић најплоднији писац Лесковца између два светска рата.¹¹

V
ТРЕНУЦИ ЛИРИКЕ – Седамдесет песама сам аутор (Борислава Здравковић) поделио је на четири групе: Земља и рат, Из ђачког споменара, Трагом палих звезда и Подребрица. Збирка је освежена сликарским радовима Мише Павићевића, који су веома квалитетни иако сетематски не укапају у лирску садржину песама.

Већ уводном песмом „Лисмо“ песник настоји да разјасни своју стваралачку визију. Он је не жели ако није окићена људском, садржајем и зрелошћу.¹²

Свој занос реалистичког романтичара испољава снагом лирског доживљања и рођеног града, и завичаја, и целе домовине, као и ширином гледања чак до вода далеког Нила.

(...) Хомогеним синтагмама уводи нас у нови свет метафора. И та поезија родољубља је богатство песничке личности, то је у свари права стваралачка снага лирске идеологије. „Да љубав сиђе међу људе“ (Сан)

Поклич као лирска девиза. Јер после толико проливених суза „нове зоре смехом руде“, „да корак срећних буде тих“, (Сан).

Свака песма одише снагом и лепотом. Из песме у песму упознајемо један свет који ромори као и душа романтичар. Песник све своје ликове прати мишљу, погледом и осећањима. Нема еротике. Све слива у јасне сликекористећи веома успешно поређења, супротности и језичку опсервацију.

„Ти си тај слабић од богова јачи
бандит у срцу што плаћеи хара,
сјај мркле ноћи и хладнога жара,
суза у смеху, осмех на ломачи.“

(Жени)

„Аки си крадљивац, ући криомице
да те не чује себичност у мени.“

(Трагом палих звезда)

Тај његов свет је наш. Он се не сукобљава ни са једним питањем. Ништа га не прогања. Одговара само без срџбе и лицемерја. Није чак ни у опсесији. Захвата широк круг, али не именује жену (моја љуба, незаборавна, љубав какву ја хоћу), ни човека, оставља све свом личном надахнућу. То његово виђење и нама је драго. Нема устаљених форми. И доборо је што се није определио за један вид стваралаштва. Пише дахом и душом, реалистичког романтичара, дакле све оно што види и осећа, што дочара својом песничком јавом.

Чистота језика има посебну вредност. Сигурно је да ће песник докорачити до врха свога талентованог стваралаштва.¹³

10 Станко Ђорђевић, Књижевне критике и студије, Литера, Ниш 1979. стр. 14-23.

11 Ст. Ђорђевић, Књижевне критике и студије, стр. 23.

12 С. Ђорђевић, приказ, Б. Здравковић, Тренуци лирике, Књижевне критике и студије, Литера, Ниш 1979. стр. 29.

13 Станко Ђорђевић, критички приказ, Бора Здравковић, Тренуци лирике (Наша реч, Лесковац 1967), Књижевне критике и студије, Литера, Ниш 1979, стр. 29-31.

СТАНКО ЂОРЂЕВИЋ: ИЗАБРАНЕ ПЕСМЕ

ТЕБИ И МЕНИ ОПРОШТАЈА НЕМА

У спомен Бранку Миљковићу

На суварку сасушене врбе
Врпољи се и крevelи
НАКАЗА И ПРОКАЗА.

ЗНАШ ЛИ НЕСВЕСНИ НЕПЕСНИЧЕ,
ДА, ОД КОЛЕВКЕ ДО ДАНАС,
ДЕТИЊСТВО СРЉАШ И СЕБЕ ПРЉАШ!

Бранко засаде
Презриво погледа ЧУДОВИШТЕ.

Уклета НАКАЗО,
ПЕСНИК је од колевке до гроба,
Увек у лавиринту свога доба!
А ти? Ниси ни туђ, ни свој,
Страхујеш
Кад чујеш поетски глас мој.

САМО НЕЗРЕЛЕ МАГЛЕ ЋЕ ПАМТИТИ
ТВОЈЕ РАСПУЋЕНЕ ЗАБЛУДЕ
ПРИЗНАЈ!

Свој мелемни дах даривао сам:
Цветовима, пчелама, птицама,
Искушаваним сновима и рањеним сванућима,
А спржене горчине
Босоногој змији да језик умије.

ВРЕМЕ НЕЋЕ ВРЕМЕНИТИ
НИ ПРИЗНАТИ
ТВОЈА ЈАЛОВА ПРЕПЛИТАЊА!
НИ ЈЕДАН ПОНОР НИСИ ПРЕЛЕТЕО!

Ветрове сам умиривао
У потаји, белом и ведрином.
Тишине сам поклањао
Беспућима.
Сенке сам окивао
Јауцима одјека.
А Милоснице?
Њих сам милошћу миловао.

ДЛЕТОМ УКЛЕШИ ИМЕ И ПРЕЗИМЕ
У СВОЈ НАДГРОБНИ ИМЕНИК
НЕ САБЛАЖАЈ НАС ПОЈКАМА
О ЗЛАТОКОСНИМ ДЕВОЈКАМА!

Певао сам и кад сам ћутао.
Записивао сам само оне мисли
Које су знојем презнојиле
Моју песничку смелост.
Тебе ће тровати млеч Вилењака,
А мене, моја реч прејака.

Ако је умирање оштро сечиво
За бунтовнике у невољи,
Онда је оно и твоје и моје
Са тог брежуљка нема силаска.
Збогом
ТЕБИ И МЕНИ ОПРОШТАЈА НЕМА!

БУДНИЦЕ

Желим те, Соколице, расплетене косе
На бисерном сјају јутарње росе
Да пробудиш одређена сванућа
И послушнеш непризната надахнућа!

Тражим те, Видарице, врелог била
У блаженом коначишту легендарних вила
Да задрхти твоје срце у моме
Да се лукаве тмине не одоме!

Дозивам те, Владарице, цветним именом
Да се помиримо с пламеном планином
Да ти прочитам стихове из мог споменара
Да оживиш сенке њиховог станара!

ДАНОПЛОВ МИРОТВОРЦА

Било је оно што си хтео,
суду човека поверио си себе,
а летопис својих била
стегоноши
у колони непокорних
са двадесет милиона вила.

Неуморне су шуме
међу временима
што памте тајне
ветра видиковца.

Будио си даноплов,
тражио стазе бескраја,
жар жеље
моћавангарде,
сунце измирења.

Опролећио си,
непоновљиви миротворче,
и наредних
осамдесет и осам маја.

БЕСМРТНОСТ ПРЕПОДОБНОГ ХОДОГЛАСНИКА

*Драгутину Ђорђевићу,
протојереју и ставрофору, за 92. рођендан*

Братимили сте се са бескрајним просторствима,
Оплеменили завете прадедовским гордостима,
Удомили и прехранили драгуље народног блага
И посинили сва словенска предања, нама драга.
Ваше сунце, препуно божанског сјаја, кренуло је у походе
И од тих давнина с љубављу обасјавало све наше народе.
Ваш стваралачки, надарени хришћански дух

просипао је благод
И сведочио народу и цркви на општу радост.
Признајете имена невиних сиромаша и богатих моћника,
Дрских чудовишта, утвара, наказа, авети и
којекавих грешника.
Дружили сте се са свима, открили им ратишта
И извукли их из зачараних и замрачених огњишта.
Неверним неверама јасно сте рекли ко је свој са својима,
Зашто је наш понос над поносима.
Овековечили сте оно што надахњује
И у скромној тишини сачували корен који прехрањује.
Зрак Христовог Јеванђеља лице вам је обасјавао
Као истина ваш ум је постојао
Ви сте горостас са вером у снагу српства,
Ви сте чувар племена које не признаје ропства.
Многопоштовани Ставрофоре, господине Драгутине,
Бесмртни преподобни ходогласниче, протојереју,
Уважавају Вас и воле сва искрена срца баш сада
Јер светачки трон саграђен је, само за вас, од жеља и нада.

Лесковац, 30. јануара 1998. године.

ПРОСИДБА СНОВА

Већ трећи дан закопавамо
Аветглади
Ледени зидови и сенке
Гаврана гробара
Милују слеђене усне
Покрадених сновима
Мирисног хлеба.

Снег веје.
Сипљив кашаљ.
Урлик курјака.

Пећина шапуће
Добростиву молитву,
Монашки неспокој
У очима.

Узалуд гонимо
Припитомљену смрт
Да испроси снове
Топле вечере.

БИЉАНА ЗЛАТКОВИЋ

I
Биљана Златковић (1986, Лесковац). Дипломирала на Филозофском факултету у Нишу, Група за српски језик и књижевност. Студент је на докторским студијама Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу – смер наука о језику. Област интересовања: савремени српски језик и семантика. Радила годину дана на Филолошком факултету Универзитета Св. Кирило и Методије у Великом Трнову на позицији асистента у звању страног лектора.¹⁴

II
ЈЕЗИК У КЊИЖЕВНИМ ДЕЛИМА БРАНЕ МИТРОВИЋА –
Брана Митровић се наметнуо јавности као плодан и марљив радник и као један од најистакнутијих представника групе која је унела свежину у културни живот Лесковца и подигла ниво писане речи у овој средини. У сећању Лесковчана остао је упамћен најпре као професор, а затим и као писац и журналиста. Свој рад у области дијалектологије крунисао је „Речником лесковачког говора“ по коме је постао познат и ван свог подручја. Бавио се проучавањем лесковачког говора на свим нивоима, а не само на ниву лексике.

„Искрице из Дубичице“ састоје од свега пет кратких прича од којих је највећу пажњу привукла прича Динче. У њој и Црњански проналази „*нешто истинско и меко*“ и „*печат завичаја*“, дакле атмосферу туге и носталгије која прожима најбоље Митровићеве приче.

Митровићеве приче су лесковачке у пуном смислу те речи и њих ваља, пре свега испитати и са психолошког и социолошког становишта, без обзира на то што овај писац не располаже нарочито истанчаним смислом за прављење психолошких портрета својих јунака... То није велика литература, али је у сваком случају литерарни прилог социологији и психологији Лесковачке паланке (Н. Тимченко, Књижевна баштина Лесковца 2007, стр. 104).

Литерарна дела стварана на дијалекту могу се условно сврстати у две најшире групе. Једна обухвата дале у којима дијалекатске одлике припадају дијалозима и служе пре свега карактеризацији ликова, а друге скупине су она књижевна дела која су у целини писана на дијалекту. Књижевна дела која је написао Брана Митровић не могу се сврстати ни у једну групу, или, прецизније речено, могу се сврстати у обе. Дијалози су, углавном, већим делом писани дијалектом, а приповедачев текст углавном књижевним језиком. Стандардним језиком говоре и школоване личности у овом делима.

Дијалекатске речи, облици или конструкције су продуктивна естетичка категорија. Дијалектизам у науци о језику означава реч ограничену на уже језичко подручје; реч која не улази у књижевно језичку норму, а која се у књижевном језику понекад појављује. Писци прибегавају употреби дијалекатских речи или конструкција ради остварења одређеног утиска, али и за стварање локалног колорита. Они имају не само илустративну, већ и стилску функцију. Лесковачки говор има своје специфичне локалне особине: чува полугласник, дифтонг дз, своди именску промену на два падежа, редукује конјугацију на најнужније облике и обогаћује лексику подједнако старим и новим изразима и речима. Лесковачки говор има не само своју културну него и научну важност, као документ за упознавање наше прошлости. На лесковачком говору је написана разноврсна проза и поезија, забележене разне фолклорне књижевне творевине и ко зна, како каже Николај Тимченко, можда ће се показати да је у Брани Митровићу Лесковац имао свог писца. Јер, Митровић је у правом смислу писац Лесковца, Лесковчана, нарочито оног његовог сиротињског дела становништва и он се увек бавио темама из овог града.¹⁵

¹⁴ Наше стварање 1-2/2015, стр. 161.

¹⁵ *Напомена*: Видети опширније Биљана Златковић: Језик у књижевним делима Бране Митровића, Наше стварање, 3-4/2015. године, стр. 300 – 310.

ЈЕЛЕНА ЗЛАТКОВИЋ

I
Јелена Златковић, професорица српског језика у Текстилној школи у Лесковцу успешно се бавила књижевном критиком, али је недужно страдала у нечувеном пиру 2002. године.¹⁶

II
САН БЕСАНЕ НОЋИ - Интуитиван, рефлексиван и емотиван, Братислав Тодоровић открива своје виђење једног преломног времена. Интровертан, стваралачки, не нарцисоидно, он тражи идентитет своје личности и свога народа. Ова књига ће вас узбудити и откриће вам мноштво питања, али не очекујте одговоре. Њих писац налази у себи и у дубоким коренима, јер је знао да дубоки корени дају високе крошње и богате плодове.

Верујем да је ово само почетак прозног стваралаштва које ће у наредним делима довести до расцвета тек иницираних али занимљивих проблема.¹⁷

Седам прича јесу седам лирских истина у приповедачко-хроничарском тону. Свака прича је једна посебна целина. Дакле, догађаји нису сродни, ни било по чему повезани. Једино је оно лирско *ја*, поетску епском штиву нит која, заиста, постоји.

Његов свет је лични немир. Дијалоге у овој прози прожима музиком речи и у њима је култ доживљене, очекиване, жељене *жене* и жудња за њом. У машти аутора радује се *она*, понекад тајанствена, али са својом судбином. Лепота фабуне је у ишчекивању расплета. У свим причама је урбана средина.¹⁸

---

16 Драган Чедић из Лесковца, који је у ноћи између 27. и 28. јула 2002. године за мање од пола сата одузео седам, а угрозио четири живота, остављао је утисак тихог момка из комшилука. Одрастао је у складном браку, није био проблематично дете. Завршио је Средњу ветеринарску школу, али је породицу издржавао од шверца. На зеленој пијаци годинама је имао закупљену тезгу на којој је продавао разну техничку робу и посуђе. Вредан је, кажу, и радан. Гледао је само своје, у туђе послове се није мешао. Да није било тикова, који су с годинама бивали све израженији и праћени крицима, ни по чему се не би издвајао од својих вршњака тридесетогодишњака. Његова породица, рођаци и блиски пријатељи знали су, међутим, да се иза привидно мирног момка крије личност по чијој глави се врзају мрачне мисли. И полиција је у више наврата обавештавана о томе, као и Центар за социјални рад где се, у склопу бракоразводне парнице, Драгана Чедића и његове, сада покојне супруге Биљане, водио поступак. Нико није реаговао. Десила се трагедија која је код Лесковчана изазвала шок. Аутоматском пушком калибра 7,62 милиметра, Чедић је пет мунута пре поноћи упао у билијар-клубу Седам, гласно позвао Ненада Лукића (31), а кад се овај појавио покосио га рафалом и потом побегао. Претпоставља се да је Лукић био у вези са Биљаном. Меци су погодили и власника клуба Славољуба Кржалића (37), који се након операције опорављао у лесковачкој болници. Убица је имао план. Својим возилом вартбург стигао је неколико минута после поноћи испред куће Биљаниних родитеља и позвонио на врата. Чуо се Биљанин глас: „Ево, Чече!“; било је, кажу очевици, последње што је изговорила. Зачуо се пуцањ, а онда више рафала. Биљанине сестре Ивана Калчић, која је са осмомесечном бебом Нађом тог дана стигла из Пожаревца и Јелене, која је с мужем Бобаном Здравковићем живела у тој кући, убијени су на прагу трпезарије. Убијена је и Иванина дугогодишња другарица Јелена Златковић, професорка српског језика и књижевности у Средњој текстилној школи у Лесковцу. Пет минута после тога, Чедић је у кући породице Ристић, удаљеној пет стотина метара, убио Бисерку Ристић (48) и тешко ранио њеног супруга Благоја (51) и сина Ђорђа (16). Бисерка је тетка по мајци убијених сестара чије је девојачко презиме Кулашевић. Кола којима се убица возио од једног до другог места злочина пронађена су напуштена у атару лесковачког села Доња Јајина. У том селу потражио је свог рођака, пошто га није нашао код куће, упутио се пешице у непознатом правцу. Сви се слажу да је злочин починила психички лабилна личност. Међутим, у лесковачком здравству нема званичних података. Тикови који су се манифестовали снажним трзајима главе, праћени гласним крицима, упућивали су на то да са Чедићевим здрављем нешто није у реду. Драган је, кажу рођаци покојне Биљане, одбијао да се обрати лекару у Лесковцу, али има индиција да се за помоћ обраћао лекарима у Београду. Претпоставља се да је из тих разлога 1999. враћен са ратишта на Косову и Метохији само након двадесетак дана. Зато су беспредметне приче о наводном вијетнамском синдрому и да је отуда понео аутоматско оружје. Полицију је прозвала и затражила одговорност и „лесковачка влада“ 29. јул прогласила даном жалости, а породицима убијених доделила по 30.000 динара. У СУП-у, међутим, одбацују све оптужбе уз тврдњу да Биљана и њена родбина нису поднеле ниједну кривичну пријаву против Чедића. За хватање одбеглог убице полиција је ангажовала досад невиђену потеру, а поред локалних полицајаца, на терену је била ангажована и жандармерија и хеликоптери.

17 Јелена Златковић, део рецензије, Сан бесане ноћи, Лексикон писаца, стр. 121.

18 С. Ђорђевић, Сан бесане ноћи, Лексикон писаца, стр. 121.

ДУШАН ЈАЊИЋ

I

Душан А. Јањић рођен је 3. децембра 1937. године у Скопљу. Романист, компаративист, историчар књижевности и културе, лингвист, публицист, оснивач и дугогодишњи уредник двојезичног часописа „Алијанса“. Био је професор универзитета у Нишу и Приштини. Објавио је неколико универзитетских уџбеника и више од 200 радова у периодици и научним зборницима. Носилац је француског одликовања „Витез Реда Академских Палми“, добитник награде „Златна франкоманистика“, књижевне награде „Николај Тимченко“.¹⁹

Основну школу (1952) и гимназију (1956) завршио је у Лесковцу. Дипломирао је на Филолошком факултету (романистика) у Београду (1961) и на Правном факултету у Нишу (1968). Магистарске студије завршио је на Филолошком факултету у Београду (1976), специјалистичке у Паризу на Институту BELC (1979/80); докторирао на Филолошком факултету у Београду (1986).

Бави се књижевном историјом, преводилаштвом и примењеном лингвистиком. Пише књижевну критику. Објавио пет књига из примењене лингвистике (четири универзитетска уџбеника, 1993-1999, и једну књигу на француском језику, Париз, 1980); око стотину научних и стручних радова и превода; већи број чланака из образовања и правне проблематике и из области филмске уметности. Дао „веома важан допринос проучавању југословенско-француских веза“ (Михајло Павловић). Потврдио се као „врло угледан проучавалац француске књижевности и један од најцењенијих стручњака за француско-српске књижевне везе“ (Радивоје Константиновић). Заступљен је у: Зборнику Филолошког факултета у Приштини (1996, 1998, 2000), Зборнику просветно-педагошке службе Ниш (1987), Страни језик струке (Београд, 1996), МСЦ: Научни састанак слависта у Вукове дане (Београд - Нови Сад, 1994).²⁰

II

Професор Душан Јањић ће најпре на Филолошком факултету у Београду, а потом и Правном факултету у Нишу показати не само огроман таленат, него и огромно знање. У Београду је ређао готово све саме – десетка (просечна оцена на студијама 9,25), али је и Нишу био веома, веома добар. Иако је ванредно стидирао, студије права завршава за одличним просеком (8,88).

Магистарски рад Душана А. Јањића „Позориште Рожеа Мартела ди Гара“, који је одбранио 1976. године (142 стране), а потом и докторска дисертација „Југословенске књижевности у француским књижевним часописима после Другог светског рата“, одбрањена 1986. године (550 страна), наишле су на изванредан пријем стручне јавности.

(...) Поред једне широке слике рецепције југословенских књижевности у Француској, дат је и низ посебних, заокружених слика које се односе на поједине писце или књижевне појаве. Судови о појединим нашим књижевницима, који су подробно коментарисани кад год о томе има места, нису само занимљиви као виђење странца; у случајевима практиковања озбиљне критике и књижевне историје у француској периодици, ти судови су допуна онога што је код нас речено о појединим писцима и делима, богаћење сазнања о њима.²¹

Значајна за наше и стране (пре свега, разуме се, француске проучаваоце и преводиоце дела наших књижевности), ова студија има изузетан значај и за проучавање француске књижевне периодике јер садржи обиље података о настанку, профилу, развоју и политици француских књижевних часописа, не само после Другог светског рата него и раније.²²

19 Душан А. Јањић, *Видови француске књижевности*, Задужбина „Николај Тимченко“, Алтера – Београд 2013, стр. 193..

20 Лексикона писаца просветних радника, Београд, 2005, стр. 114 -115.

21 Михаило Павловић: *Наша књижевност у Француској данас*, Душан Јањић: *Југословенске књижевности у француским књижевним часописима после Другог светског рата*, Мостови, бр. 68, Београд, 1986, стр. 352-357.

22 Исто; Ова дисертација је цитирана у више наврата у књигама Михаила Павловића, Миљивоја Сребра, Стојана Ђорђевића. Веома повољно је оцењена и у рефератима за избор у виша универзитетска звања.

Треба истаћи и одличну студију „Андрејево књижевно дело у Француској”. У њој аутор свестрано и систематично испитује пријем Андрејевог дела од стране француске критике и анализира преводе нашег Нобеловца на француски (преводу „Моста на Жепи” посветиће и посебан чланак). Крцата подацима, писана лепим стилем, ова студија приказује др Душана Јањића у најбољем светлу, као савесног истраживача и обдареног проучаваоца књижевности”.²³

III

ВИДОВИ ФРАНЦУСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ – У издању Задужбине Николај Тимченко и београдске куће Алтера, године 2013. изашла је књига *Видови француске књижевности*, која је представљена 13. децембра 2013. године на Данима „Николаја Тимченка”.²⁴

Књига Видови француске књижевности представља, у извесном погледу, друго издање књиге *Књижевни поводи*, са поднасловом *Огледи и записи о француским писцима*, која је објављена 2002. године. Откуд онда промена наслова? Најпре зато што је ово издање, у односу на прво, знатно проширено и измењено. Изостављени су, тако, текстови о Онореу де Балзаку и Лују Арагону, који, и иначе, улазе у круг огледа о француско-српским књижевним везама. Уместо њих, у ово издање унети су чланци о Виктору Игоу (први део текста пренет је из Алијансе, бр. 8-9, 2002, а други део појављује се овде први пут) и Оскару Милошу (чланак објављен као предговор књиге *Песме љубави и гнева*, 2010, који је, пак, за ову прилику допуњен). Остали текстови из *Књижевних повода* доживели су крупније или ситније измене. Предговор је изостављен. Највећа новина је у томе што је у ову књигу уврштен, као додаток, повећи спис Николај Тимченко и француска књижевност у коме је приказана ширина интересовања нашег критичара и есејисте за француску литературу. Како три нова текста мењају неколико концепцију *Књижевних повода*, књига састављена од огледа и записа писаних поводом јубилеја значајних француских писаца, наметнуо се као релевантан нови наслов овог издања.²⁵

Критичар који тумачи Видове француске књижевности Душана Јањића треба најпре да истакне да ће ова значајна књига заузети завидно место у нашој литератури о француским писцима. Ово се наглашава на самом почетку, јер то није видљиво на први поглед, али не сме да поколеба читаоце да пођу у сусрет бриљантним текстовима.²⁶

(...) Не може да изазове чуђење ни чињеница да је аутор *Видова француске књижевности* пронашао метафору којом се Монтењ осврће на своје дело: „Пчеле узимају од цвећа помало овде-онде, али оне затим из тога граде свој сопствени мед; није то више мајчина душица или мајоран.“ Тако поступа и Јањић: он чита класичне и модерне критичаре, добија од њих подстрек, али затим изграђује своје судове и закључке; свој аналитичко-синтетички метод троструког читања књижевних дела и њихових одјека у критици. Није то више ни Пиле, ни Старибински, ни Михаило Павловић, већ је то наш Душан Јањић, окићен Академском палмом, том вредном наградом коју му је Француска доделила. У савременој књижевној критици Јањић заузима, несумњиво, лепо место. Његов аналитичко-синтетички метод интерпретације је реткост. Он га у овој књизи није посебно изложио, али га је маестрално применио.²⁷

Посебно поглавље књиге професора Душана Јањића „*Видови француске књижевности*“, под назнаком „*У поглед*“, посвећено је делу Николаја Тимченка. У обимном делу Николаја Тимченка стране књижевности и културе заузимају значајно место. Заступљене су у више од 200 есеја, приказа, осврта у многобројним српским и југословенским листовима и часописима, а предмет су и неких монографских и

23 Радивоје Константиновић, Изабела Константиновић, Живорад Ракић (реферат за избор у звање редовног професора за предмет „Француска књижевност” на Филолошком факултету у Приштини (1998); Андрејево књижевно дело у Француској, Свеске Задужбине Иве Андреје, Београд, 8. октобар 1992, стр. 289-313.

24 О књизи Видови француске књижевности говорили су Драган Радовић, уредник у ЛКЦ, Драган Станковић, професор и аутор на Данима Николаја Тимченка, 13. децембра 2013. године.

25 Проф. др Душан Јањић, О књизи, Видови француске књижевности, Задужбина Николај Тимченко, Алтера Београд, 2003, стр. 193. *Напомена*: О књизи је говорио проф. Јањић на Данима Николаја Тимченка, 13. децембра 2013. године.

26 Душан Стошић, Троетапно читање француских писаца, поговор, Видови француске књижевности, стр. 195.

27 Душан Стошић, Троетапно читање француских писаца, Видови француске књижевности, Задужбина Николај Тимченко, Алтера – Београд, стр. 197.

есејистичких дела из пишчеве рукописне заоставштине. Интересовање за иностране теме код Тимченка протезало се, поред књижевности, и на друге феномене духовног стваралаштва: на филозофију, социологију, сликарство, позориште, филм и то говори о свестраности, широкој ерудицији и изузетном образовању нашег писца.²⁸

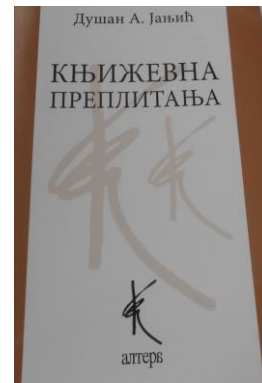
(...) У целини гледано, највећи простор у Тимченковом делу окренутом страним темама добила је француска књижевност са педесетак објављених текстова у петнаестак листова и часописа. Ако се овоме додају још и необјављени радови из рукописне заоставштине, у првом реду о француским писцима 17. века, може се онда сагледати колики је француски удео у укупном Тимченковом опусу. Бавећи се француском књижевношћу, Николај Тимченко обухвата готово све епохе у њеном развоју – од средњег века и ренсансе, преко класицизма, доба просвећености, 19. века, до разних праваца у 20. веку.

(...) Ширина Тимченковог интересовања за француску књижевност показује да ју је он високо ценио. То потврђују његови критички судови о писцима и делима којима се бавио. Потврђују то и глобалне оцене о вредностима и величини ове литературе које провејавају у појединим његовим текстовима. Коментаришући књигу аутора ових редова о француским писцима различитих раздобља, Тимченко указује на „разноврсност и богатство француске књижевности која је у свим епохама давала врхунске писце и у свим епохама имала представнике који су означавали битне новине у преломима које је доживљавала не само француска него и светска књижевност“. Зато не чуди што ова велика европска литература заузима видно место у укупном делу Николаја Тимченка.

IV

НАГРАДА ЗАДУЖБИНЕ „НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО“ – Проф. др Душан Јањић, једини је књижевни стваралац из Лесковца, добитник награде „Николај Тимченко“ за 2011. годину. На свечаности, 28. јуна 2011. године, награду је образложио *Јован Пејчић*, председник Задужбине „Николај Тимченко“.²⁹

Жири Задужбине „Николај Тимченко“, који је радио у саставу: Јован Пејчић, председник Задужбине Николај Тимченко у Лесковцу – председник, Миливој Нинин, професор Филозофског факултета у Новом Саду - члан и Горан Максимовић, професор Филозофског факултета у Нишу – члан, једногласно је, на својој завршној седници одржаној 12. јуна 2011. године, одлучио да добитник Награде „Николај Тимченко“, намењене најбољим српским делима из области науке о књижевности – што значи: за критику, теорију, историју и упоредно проучавање литературе, којима се Николај Тимченко целог живота бавио – за 2011. годину буде Душан А. Јањић, романист, компаративист, лингвист, библиограф, за књигу „*Књижевна преплитања*“ (Огледи и записи о француско-српским књижевним везама), коју је почетком ове године објавила београдска издавачка кућа „Алтера“.

Уз *Књижевна преплитања* Душана А. Јањића, у најужем избору за награду биле су књиге: Мирослава Егерића *Скерлићев критички дух* (Матица српска, Нови Сад 2011) и Тање Поповић *Стратегија приповедања* (Службени гласник, Београд 2011).

Душан Јањић је српски компаративист романистичког опредељења. Србија и Француска одавно знају за његова проучавања француске књижевности и културе, као и француско-српских литерарних веза. Карактер Јањићевих проучавања по правилу је истраживачко-откривачки. Опет, гледано тематски, обухват његових испитивања изузетно је широк – полази од епохе класицизма и достиже горњу границу духовних токова што одређује профил књижевног 20. века.

%

У главним Јањићевим делима – међу којима спадају *Књижевни поводи* (2002) и *Позориште Рожеа Мартена ди Гара* (2006), а сада можемо рећи да је ту место и награђеним *Књижевним преплитањима* – на делу је срећно и доследно развијен спој проверене класичне методологије у историјском и упоредно-књижевном, превасходно рецепционом приступу изабраним темама, проблемима, писцима..., с једне, и модерних,

28 Душан Јањић, Николај Тимченко и француска књижевност, Видови француске књижевности, Задужбина Николај Тимченко, Алтера – Београд, 2013, стр. 131. *Напомена*: Прилог је објављен у посебном поглављу под називом „У почаст“ на више од 30 страна књиге (од 131. до 160. стране).

29 Јован Пејчић, Познато и ново у упоредним проучавањима (награда Задужбине „Николај Тимченко“ – образложење), Видови француске књижевности, 2013, стр. 179.

најновијих аналитичко-теоријских сазнања у истим научним областима, с друге стране. Имајући у виду ту особину Јањићевих радова, слободно можемо рећи да он ствара у најбољој традицији својих учитеља (Миодраг Ибровац, Никола Банашевић) и истакнутих српских прегалаца на истом пољу (Михаило Б. Павловић, Љиљана Глумац, Радивоје Константиновић, Јелена Новаковић).

Књижевна преплитања представљају у овом смислу узоран пример научне свестраности и систематичности. Књига је троделна и по садржини хетерогена.

(...) Но, тематска хетерогеност књиге не нарушава јединоство и самосвојност – они се огледају пре свега у оригиналности и дубини остварених научно-књижевних резултата. А ти резултати, и открића која их прате, чине *Књижевна преплитања* делом сасвим посебним у области савремене српске компаративистике.

Све ово представља, наравно, само неке од бројних аргумената којима се жири – имајући у рукама књигу *Књижевна преплитања*, али мислећи и на поједине само њој својствене одлике и вредности – руководио при доношењу једногласне одлуке да управо Душан А. Јањић буде четврти носилац награде са именом Николаја Тимченка.³⁰

Велика је част добити награду која носи име једног од највећих српских књижевних критичара и есејиста, значајног историчара и теоретичара књижевности и филозофског писца, који је био доиста и интелектуална и морална величина. Годи ми помисао да је жири у мојим *Књижевним преплитањима* можда препознао неке вредности блиске поетици Николаја Тимченка. Између мог рада и Тимченковог стварања постоје, ипак, извесне додирне тачке, бар површински гледано. И он се, наиме, бавио француском књижевношћу и културом и мене, као романисту, радује сазнање да француски удео у укупном делу писца Француских бележака није безначајан. Неки пак његови текстови о Камију, Монтењу, Стендалу, Дидроу, Јонеску, спадају у врхунске странице наше есејистике. Много је мање познато да се Тимченко у својим есејима, приказима, освртима, дотицао и области која је првенствено предмет мог научног рада, дакле француско-српских књижевних веза, указујући не ретко на важност њихових проучавања, на потребу осветљавања дела једног писца у контексту не само националне књижевности већ и других, страних литературе.³¹

V
ФРАНЦУСКА БИБЛИОГРАФИЈА...“ - Један други (раније објављени) рад, „Француска библиографија о српској и хрватској народној поезији” у издању *Српске академије наука и уметности*, Београд, (1995), 180 страна, (заједно са *Михаилом Павловићем*), рецензенти: Мирослав Пантић и Нада Ђорђевоћ-Милошевић – изавао је веома повољне реакције најстручније јавности. Овај изванредно користан рад резултат је дугог и мукотрпног истраживања не само преведених записа на француски језик, већ и њених помена... Ова библиографија спада у оне приручнике који су неопходни свакој култури, и могли бисмо да пожелимо да у нашој култури таквих буде за свако страно језичко подручје до кога је наша усмена поезија допрла”.³²

Николај Тимченко, повом ове књиге, у лешковачкој „Нашој речи” (бр. 21, 2. јун 1995, стр. 9) пише: „Библиографски подаци, обрађени у овој књизи сведоче не само о акрибичности састављача и методолошкој зрелости њихових концепција, већ и о богатству француско-српских књижевних и културних веза које сежу дубоко у прошлост. Књига професора Јањића и проф. Павловића се из многих разлога, културних и социолошких, пре свега, може препоручити и широј читалачкој публици, али и онима који могу да осете поезију података, драж наизглед незаинтересоване чињенице која, међутим, говори о томе да су културне везе међу народима – трајне”. О угледном лешковачком професору, о његовом делу и књизи Француска библиографија о српској и хрватској народној поезији, САНУ, 1995. године, у више наврата огласио се и такође познати лешковачки проф. др *Тихомир Петровић*, сада редовни професор на Учитељском факултету у Сомбору.³³

30 *Напомена*: Задужбина Николај Тимченко основана је 2005. године, а од 2008. године одржавају се Дани Николаја Тимченка и додељује Награда Николај Тимченко. Први добитник је *Новица Петковић* за књигу *Словенске пчеле у Грачаници* (Београд 2008).

31 Душан А. Јањић, Српска књижевност у двоструком огледалу (беседа добитника Награде Николај Тимченко), Видови француске књижевности, стр. 183. *Напомена*: Обраћање на свечаности доделе Награде „Николај Тимченко”, 30. јун 2012. године.

32 Нада Ђорђевић-Милошевић: Михаило Павловић и Душан Јањић: Француска библиографија о српској и хрватској народној поезији, Зборник Матице српске за славистику, Нови Сад, бр. 48-49, 1995.

33 Прикази су објављени у нишкој Градини, Зборнику Учитељског факултета у Врању, у књизи *Књижевни записи Т. Петровића*. Краће осврте и белешке: Политика, Радио Београд, ТВ Београд, Књига је представљена и у Француском културном центру у Београду.

„Са смислом за меру, склад и одговорност, уз ослонац на претходне, не мале нити, аутори су прецизно и потпуно пописали јединице објављене у Француској и другим франкофонским земљама. (...) Библиографија о којој је реч, осмишљеном анализом пружа читаоцу дубинска сазнања упућујући на присуство наше књижевности у туђем свету. Она се квалитативно разликује од оних којима су се бавили ранији посленици књижевности попут Николе С. Петровића, Риста Одавића, Павла Павловића и Миодрага Ибровца. Разлика је, пре свега, у другачијем приступу и свеобухватности представљања евидентираних грађе.

VI

КЊИЖЕВНИ ПОВОДИ - Књига проф. др Душана Јањића „*Књижевни поводи*” (Удружење писаца Лесковац 2002) такође није остала без одјека. О њој, рецензент Михаило Павловић, између осталог, пише: „...Оно што одликује све чланке у књизи „Књижевни поводи”, то је озбиљан приступ материји, солидна обавештеност у сваком погледу и критички став према делима о којима је реч. Писани с пуно акрибије али, у исто време, са лепим осећањем за књижевни феномен, ови текстови се одликују јасноћом тако да – корисни и за добро упућене стручњаке – представљају занимљиво штиво за свакога ко се интересује за књижевност, домаћу или страну, посебно француску... Рукопис је обogaћен и зналачки написаним био-библиографским додатком...”

У лесковачком „Нашем стварању”, 1-2, 2003, стр. 153-157, огласио се Душан Стошић: „Критичари који тумаче ову значајну књигу треба најпре да истакну да ће она заузети завидно место у нашој литератури о француским писцима.

(...) Душан Јањић је с много талента ушао у суштину француског духа... и сам испољио француску префињеност и стилски шарм...

(...) Текстови у књизи буне се и против наслова који би да сугеришу да су писани онако узгред, неким поводом. А реч је о студијама и есејима заснованим на јединственом књижевно-теоријском и методолошком приступу.”

У „Алијанси” (Лесковац, бр. 10, 2003, стр. 17) Николај Тимченко пише: „Бирајући писце из различитих епоха и, што је још важније, различитих поетика и схватања књижевног стваралаштва, проф. Јањић је заправо показао разноврсност и богатство француске књижевности... Проф. Јањић је умео да истакне ту различитост и да наговести како је величина француске књижевности баш у томе да говори у исто време или у кратком временском размаку изнедри такве различитости. Књига садржи обиље података, осврта на литературу о писцима, сопствених судова и дискусија са критичарима чије судове подвргава ревизији или их не прихвата. На тај начин Јањићева књига се у извесном смислу претвара и у педагошку инструкцију млађим колегама који ту могу наћи и подстицај за свој рад и помоћно средство да га што темељитије обаве”³⁴.

Аутор Огледа и записа о француским писцима, како стоји у поднаслову књиге „*Књижевни поводи*”, коју посвећује (супрузи) Љиљани, даје у *Предговору* објашњење да су „сви текстови, сем једног (о Преверу), објављени у лесковачким часописима и листовима („Наше стварање”, „Освит”, „Помак”, „Лесковчанин” и „Алијанса”).

У књизи су прилози поређани овим редом: Есеји Мишела де Монтења, Жан Расин-сликар људских страсти, Српске теме у Балзаковом књижевном делу, Лотреамонов радикалан песнички револт, Рембо или параболоа о неминовности песничког краја, Трагична визија света у делима Рожеа Мартена ди Гара, О једном Арагоновом тексту из 1946. године, Песнички универзум Жака Превера; И друга лица Преверове поезије, Херојски хуманизам Антоана де Сент-Егзиперија, Андре Малро - акцијом против ништавила, Andre Malrauh. Une vie.

%

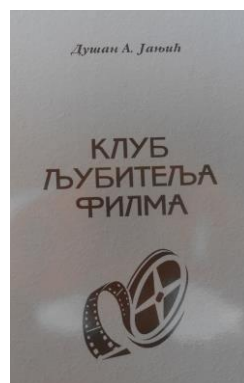
У даљој анализи радова професора Душана Јањића у Помаку, посматраћемо само оне који су изван овог видокруга, а њих није ни мало, и нису ни базначајни. Уосталом, својом присутношћу, занимљивошћу, али и значајем прилога, проф. Јањић је постао један од неколико најпожељнијих сарадника готово свих значајних лесковачких листова и часописа који су се појављивали последњих десетак година – од Нашег стварања, до Освита, Лесковчанина, Помака и Алијансе, у чијем поднаслову стоји више него скромно: „Bulletin de l'association Serbie-France de Leskovac”, где је проф. Јањић, природно, главни и одговорни уредник.

---

34 Књига је имала афирмативне приказе и у Борби и Нашој речи, а изашао је и осврт у Политици. Промовисана је у Лесковцу, уз примерну пропраћеност у медијима.

VII

КЛУБ ЉУБИТЕЉА ФИЛМА – Ово је књига сећања на давно минуло време, на шеседесете и седамдесете године прошлог века, тачније на период од 1967. До 1973. године. почело је септембра 1967. када сам постао председник Клуба љубитеља филма у Лесковцу, клуба чији је циљ био ширење филмске културе, приближавање естетике филма публици, посебно младима, прионуо сам одмах на посао и уложио много труда да мисија овога „*удружења грађана*“ буде делотворна и, мада напоран, рад у Клубу ми није тешко падао, дакако уз помоћ чланова управе, подстицаја Културно-просветне заједнице и благонаклон однос локалног листа *Наша реч*.³⁵

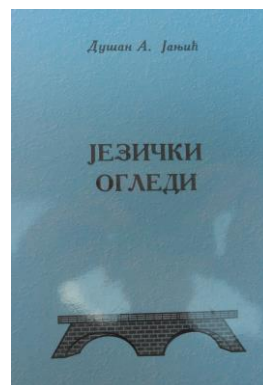
(...) Једном заљубљенику у филмску уметност, какав сам ја био, са знањима стицијаним у београдској „*Кинотеци*“ за студентских дана, продубљиваним после завршетка студија краткотрајним радом у „*Авала филму*“ и истрајним праћењем филмске литературе, наше и стране, прохтело се да се да се те 1967. године опроба и као филмски критичар и хроничар. Написао сам, тако, неколико текстова о филму као уметничком феномену, припремао сам редовно концепте, краће или дуже, за предавања која сам држао као и за уводне речи пре дебата о приказаним филмовима, а водио сам и неку врсту дневника о догађајима у Клубу.

Када се Клуб угасио, боље рећи утопио у Кино-клуб, наставио сам неко време да се на овај начин бавим филмом пишући, углавном чланке о аматерској филмској продукцији. А онда је, негде крајем 1973. филмска уметност изишла из сфере мог интересовања. И све је полако пало у дубок заборав.³⁶

Књига представља избор из ауторових радова посвећених филмској уметности. Текстови су груписани у четири целине, према тематских круговима. Неки су објављени, неки до сада нису. У готово свим текстовима вршене су углавном ситније измене, махом стилског карактера. Једино је чланак „*Југословенски аматерски филм*“ битније измењен.³⁷

VIII

ЈЕЗИЧКИ ОГЛЕДИ – Књига „*Језички огледи*“ је књига о изучавању страних језика, француског језика у првом реду. Састоји се од текстова који су настајали током ауторовог вишегодишњег бављења лингвистиком (примењеном) и лингвометодиком.³⁸

Од првих шест текстова посвећених језику струке, односно научно-техничком језику, пет су радови саопштења на научним скуповима које је организовао Технолошки факултет у Лесковцу и штампани су у „*Зборнику радова Технолошког факултета*“ (од 1990. до 2002) године, а рад „*Место граматике у уџбенику страног језика струке*“ саопштен је на саветовању наставника страног језика нефилолошких факултета, одржаног 3. и 4. јуна 1995. године у Удружењу универзитетских професора и научника Србије, и публикован је у зборнику „*Страни језик струке*“ (Београд 1995).

Од написа који се тичу наставе страних језика и превођења, текст „*Један вид интерференције у настави страних језика*“ објављен је у зборнику „*Унапређење васпитања и образовања*“ (Градина, Ниш 1987); запис „*Почеци изучавања француског*

35 Душан А. Јањић, *Клуб љубитељ филма* (чланици и записи о филму), ауторско издање, Лесковац 2011. *1919-1941*“ (2006), „*Позориште Рожеа Мартена ди Гара*“ (2006). Живи и ради у Лесковцу.

36 Душан А. Јањић, *Клуб љубитеља филма*, Уместо предговора, Лесковац 2011. *Напомена*: Књигу под насловом „*Клуб љубитеља филма* (чланици и записи о филму) јуна 2011. године у 300 примерака издао у Лесковцу сам аутор, а посветио је супрузи Љиљани.

37 Душан А. Јањић, *Клуб љубитеља филма*, Поговор, стр. 89. *Напомена*: У књизи су објављени следећи прилози: ПРОВО поглавље: О природи филмске уметности, Уметничка позиција филма, У трагању за бићем правог филма; ДРУГО поглавље: Три филмска ствараоца, „*Скупљачи перја*“ Александра Петровића, „*Јутро*“ Пурише Ђорђевића, Уметност Ренеа Клера; ТРЕЋЕ поглавље: О аматерском филму, Фестивал континуитета, Високи просек селекције, Југословенски аматерски филм, Кад је Лесковац био метропола аматерског филма; ЧЕТВРТО поглавље: Клуб љубитеља филма у Лесковцу, Први покушаји оснивања, Звездани тренуци клуба, Знаци посустајања и крај.

38 Душан А. Јањић, *Језички огледи* (огледи и записи о језику струке, превођењу и настави страних језика), ауторско издање, Лесковац 2012, стр. 93-94. *Напомена*: Проф. др Душан Јањић, у посвети је записао: Поштованом Данилу Коцићу, писцу и легенди лесковачког новинарства. Срдачно, април 2013. Д. Јањић

језика у Лесковцу“ налази се у „Лесковачком зборнику“ (Лесковац, бр. XLVI, 2006); рад „Проблеми превођења са дијалекта“ саопштен је на скупу одржаном у Лесковцу о књижевности на дијалекту и штампан је 2007 у књизи „Књижевност на дијалекту у издању Лесковачког културног центра.

Једини текст у овој књизи који до сада није објављен, Превођење у настави француског језика, јесте извод из ауторовог предавања одржаног 1989. године на саветовању са професорима и наставницима француског језика у организацији Завода за унапређење васпитања и образовања у Лесковцу. Проф. др Душан Јањић је (уз проф. др Тихомира Петровића), ван сваке сумње, најсвестранији и најбољи познавалац књижевног стваралаштва Лесковца нашега доба. Никад наметљив, чак би се рекло превише скроман (поготово ако се има на уму његово свестрано образовање, завршена два факултета, доктор наука, универзитетски професор), увек се оглашавао када је то било важно и то онако како чине прави зналци литературе.³⁹

IX

У ЕВРОПСКОМ ВИДОКРУГУ - У издању београдске куће „Алтера“ објављена је књига проф. др Душана Јањића „У европском видокругу“, огледи и записи о рецепцији српске књижевности у свету, коју су препоручили Изабела Констатиновић, Душан Стошић и Радмила Обрадовић.

Развитак српске књижевности од њених зачетака до данас у великој мери је плод њених додира и веза са страним књижевностима. Српски народ је одувек био отворен за пријем страних културних вредности и утицаји које је наша књижевност трпела, пре свега од такозваних великих култура, благотворно су деловали на њен развој. Неспорно је, међутим, да кретање културних тековина није било само једносмерно, јер је и књижевност стварана на нашем тлу знала да пружи свету своје аутентичне вредности. Светао пример је наша народна поезија, која је у XIX веку имала жив одјек у Европи, изазивајући пажњу и таквих великана као што су Гете, Пушкин, Мицкјевич, Ламартин, Ватер Скот. Но, тек после II светског рата присуство српске књижевности у свету постаје видљивије и оно се огледа у бројним преводима дела наших писаца, у књижевнокритичким тумачењима, у студијама научника, махом слависта.

Ова књига представља избор из ауторових радова посвећених рецепцији српске књижевности у свету, у првом реду у Француској. Неки од текстова су штампани у периодици, неки се први пут објављују. Они већ штампани доживели су за ову прилику, углавном, веће или мање измене или допуне. Првих пет текстова (прва и друга скупина) писани су поводом годишњица великих српских и светских писаца. Три чланка из друге скупине потекли су, у ствари, из јавних предавања које је аутор одржао у Народној библиотеци у Лесковцу 1999. године под насловом „Српске теме у делима Гетеа, Пушкина и Балзака“ поводом 250 година од рођења Гетеа, као и 200 година од рођења Пушкина и Балзака. Два наредна текста су из периода ауторове активности на Филолошком факултету у Приштини и оба се тичу српске народне поезије, односно њених одјека у делима француских аутора. Три чланка из четврте скупине „Француска књижевна критика о савременим српским писцима“ (Булатовићу, Шћепановићу и Кишу) написани су, углавном, на основу грађе коју је аутор прикупио у париским библиотекама приликом студијских боравака у Француској 1979. и 1980. године. Последња три записа односе се на место и улогу француске књижевности у стваралаштву Десанке Максимовић, као и рецепцију њеног дела у Француској.⁴⁰

39 Душан А. Јањић, Клуб љубитеља филма, ауторско издање, Лесковац 2011, стр. 97. У књизи „Клуб љубитеља филма“, у „Бележикама о тисцу“ пише: Душан А. Јањић је романист, компаративист, лингвист, историчар културе и књижевности, преводилац; оснивач је и главни уредник двојезичног часописа „Алијанса“. Аутор је неколико универзитетских уџбеника и приручника, као и једне студије из примењене лингвистике (на француском језику, у коауторству). Поред радова штампаних стручним и научним публикацијама, листовима и часописима, домаћим и страним, објавио је следеће књиге: „Француска библиографија у српској и хрватској периодници“ (1995; заједно са Михајлом Павловићем), „Књижевни поводи“ (огледи и записи о француским писцима (2002), „Француски клуб у Лесковцу“, „Позористе Рошеа Мартена ди Гара (2006).

40 Д. А. Јањић, О књизи, У европском видокругу, 171-172, Алтера Београд 2013.

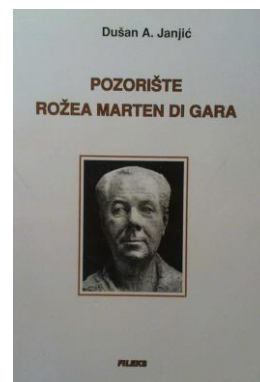
X

ПОЗОРИШТЕ РОЖЕА МАРТЕН ДИ ГАРА – Књига Душана Јањића под насловом „Позориште Рожеа Мартен ди Гара“ опсежна је студија и има осам поглавља: Позоришне активности Рожеа Мартен ди Гара, Сељачке фарсе, „Ћутљивац“ – психолошка драма, Општи поглед на драмско стваралаштво Рожеа Мартен ди Гара, Мартен ди Гарово позориште као интелектуални део његовог целокупног књижевног опуса, Место Рожеа Мартен ди Гара у француској драмској зњижевности, Закључак. Општи утисак о књизи веома је повољан.⁴¹

Запажају се две битне карактеристике: писана је у најбољој традицији критике и теорије универзалистичке тенденције у западно-европској критици и књижевности. И у том оквиру она је у врху европске књижевне продукције. Друга карактеристика је Јањићев оригинални допринос француској и европској књижевности. Иако је образлагање ова два суда. Претходно треба да се каже да је ова књига једна од најбољих студија – монографија у савременој српској књижевности. Када се говори универзалистичкој тенденцији мисли се на то да се речи „француски писац“, „француски дух“, „француско друштво“, „француска буржоа“ мање помињу у књизи. Међутим, то није недостатак књиге. Тако пишу и други припадници ове универзалистичке тенденције. Њихов манир је да скоро увек испуштају говорећи о индивидуама и ликовима у књижевним делима и друштво оно посебно. А уствари, индивидуа је или Француз или Немац или Енглец итд.

(...) Поглавље о специфичностима Мартен ди Гарове фарсе његов је оригинални допринос тумачењу дела Рожеа Мартен ди Гара. Додуше, Јањић мало попушта када пише да је то француска критика видела. Но, то је он видео. Да су они то видели Јањићева књига о позоришту овог писца не би морала да буде написана и то сјајно написана.

(...) У преводу на француски језик књига Душана Јањића оставила би утисак и на врло захтевну француску критику.⁴²

XI

ПРИЛОЗИ ПРОФЕСОРА ЈАЊИЋА У „ПОМАКУ“ - У

Првом броју листа за књижевност, уметност и културу „Помак“, гласила Удружења писаца Лесковца, који се појавио октобра 1996. године, (међу члановима редакције нема проф. Душана Јањића), наилазимо на веома запажен прилог аутора докторске дисертације „Југословенска књижевност у француским књижевним часописима после Другог светског рата“ (стр. 10) под довољно занимљивим и провокативним насловом: „Литерарна периодика и рецепција страних књижевности“ (уз цртеж Ненада Кражића). „Литерарна периодика је веома важна компонента књижевног живота једне земље. Неоспорна је, пре свега, велика улога литерарних часописа и листова у развоју националне књижевности, јер у њима, као специфичним инструментима књижевне праксе, најчешће покрећу нове идеје и оваплоћују уметничке тежње одређених група, па чак и појединаца. Зато су ови с правом називани „моторима књижевности“. Квалитети једне литературе, нова естетска и идеолошка струјања, најделотворније се, доиста, изражавају у књижевној периодичности. Књижевни часописи и листови представљају и реалну слику литерарног живота једне епохе. Преко њих се, заправо, најпотпуније и најконкретније могу пратити текућа збивања у књижевности и култури једне земље.

Но, књижевна периодика успоставља и мостове са другим културама средине. У њој добијају места преводи остварења истакнутих писаца других народа, третирају се комперативне теме или се објављују расправе и есеји о значајним страним књижевницима, региструју се појаве и кретања, прикази и осврти, прате се одједи на које су наишла преведена дела. Више пута се и први сусрет са одређеном страном литературом одвија преко књижевне периодике. Посредством књижевних часописа и листова врши се често утицај једне литературе на другу. Историја српске књижевности пружа обиље таквих

41 Душан Стошић, „Позориште Рожеа Мартен ди Гара“, Успења, бр. 4, март 2008, стр. 25.

42 Душан Стошић, Позориште Рожеа Мартен ди Гара, Успења бр. 4, март 2008, стр. 25.

примера. Нису ли, рецимо, Српски књижевни гласник или Страни преглед пре II светског рата омогућавали продоре утицаја великих европских књижевности у нас?"

(...) Установили смо, рецимо, да се наша народна поезија јавља више од 200 пута у француским књижевним листовима и часописима XIX и XX века (преводи појединих песама, расправе, прикази, дуже или краће информације). Професор Јањић, између осталог, на једном примеру, изводи занимљив закључак: „Као илустрацију улоге коју периодика има у рецепцији српске књижевности на франкофонском говорном подручју поменућемо само још податке да је белгијски књижевни лист „*Le Journal des poètes*” објавио преводе 35 српских песама и да су у угледном париском часопису „*Europe*” нашла места песничка и прозна остварења више од 50 наших књижевника.”

Професор Душан А. Јањић је посветио пажњу новим преводима Андрићевих дела у свету. „Један од феномена скорашње (и текуће) рецепције наше књижевности у свету је и оживљавање интересовања за личност и дело Иве Андрића. После 30 и више година од доделе Нобелове награде за књижевност, 1961. године, међународна културна јавност „открива” нашег великог писца.”⁴³

Одличан зналац француско-српских односа, професор Јањић напомиње да се најчешће преводе Андрићева дела: „На Дрини ћуприја” и „Травничка хроника”, „Песме” из 1920. или „Знакови поред пута”. Карактеристичан пример рецепције Андрићевог књижевног опуса у свету за последњих десет година представља његово присуство на франкофонском говорном подручју. Чак осам издања Андрићевих дела објављено је до фебруара ове године у Француској и Швајцарској...

(...) Са овим новим издањима, аутор романа На Дрини ћуприја остаје наш далеко најпревођенији писац у Француској.⁴⁴

Колико је професор Јањић виспрен аналитичар, можда ће најбоље показати следећи пример. Анализирајући једну једину реченицу, направио је прилог на готово две стране „Помака”.⁴⁵

У Личном фонду *Иве Андрића* у Архиву Српске академије наука и уметности, у делу заоставштине, који се односи на пишчеву преписку, налази се (под бројем 2582) писмо *Жака Конфина* Иви Андрићу. Реч је, у ствари, о позиву на сарадњу, односно о молби да Андрић пошаље прилог за Календар „Јежа” за 1949. годину. Писмо, упућено 30. јула 1948. године, има следећу садржину: „Драги друже, хтео бих да Вас овим подсетим да се редакција Календара „Јежа” за 1949. завршава крајем августа па Вас молим да то не изгубите из вида, јер је нама много стало да Календар ове године не изађе без Вашег прилога.” *Срдчан поздрав, уредник др Жак Конфино*”

Ради се, дакле, о једном веома кратком писму (од једне једине реченице) које у име Уредништва Календара упућује познатом југословенском писцу његов главни уредник. Писмо, боље рећи допис, има, рекло би се, званичан, службени карактер, о чему сведочи и заглавље (утиснуто у левом горњем углу) Савеза удружења новинара ФНРЈ које је, иначе, било издавач Календара.

Из писма се види да је уредништву било „много стало” да се Андрићев текст нађе на страницама календара, да оно, готово не може замислити ново издање без Андрићевог прилога. Није нам позната предисторија овог писма. Може се претпоставити да је Иво Андрић обећао Конфину, или неком од чланова Уредништва, сарадњу; вероватније је да је дао неки неодређен одговор. То је сигурно протимачено као његов пристанак па, пошто прилог није слао, Конфино га „подсећа” да „не изгуби из вида да се приближава крајњи рок за достављање текста”.

Андрић на писмо, по свему судећи, није одговорио, или бар нема трага да је то учинио. Нема ни његовог прилога у Календару „Јежа” за 1949. годину. Поставља се, међутим, питање зашто је Андрићу, *писцу трагичног осећања живота*, понуђена сарадња у једној хумористичкој публикацији?

Календар је, почев од 1947. године, излазио једном годишње у колекцији хумористичке библиотеке „Јежа” и до шездесетих година био је веома популарно издање. Штампан је у тиражу од 40.000 примерака (фантастичном за формат књиге) и имао је до 150 страна. Намењен широком кругу читалаца, с циљем да их забави, био је проткан анегдотама, шалама, вицеима, пародијама, сатиричним освртима на актуелне теме, али су претежни део чинили хумористички текстови домаћих и страних писаца, међу њима и веома угледних.

43 Д. Јањић, Нови преводи Андрићевих дела у свету, Помак, бр. 3/4, април-септембар 1997, стр. 18.

44 Исто, стр. 18.

45 Др Душан Јањић, Трагом једног писма: О једном писму Жака Конфина Иви Андрићу, бр. 7/8, април-септембар 1998, стр. 4.

Календар за 1948. годину, штампан крајем 1947. био је испуњен, тако, и прилозима савремених југословенских аутора...

(...) Почетком 1948. године Жак Кофино је именован за уредника Календара за 1949. годину. Он очито није хтео да мења концепцију публикације, али желео је да је обогати новим садржајима, да је учини разноврснијом, да прошири круг аутора. Отуда његова настојања да за сарадњу придобије Иву Андрића, већ тада, уз Крлежу, водећег југословенског писца.

Увршћивањем Андрићевог текста, проценио је Конфино, Календар би добио на тежини и његова уметничка димензија била би у већој мери изражена. Полазио је од тога да је Андрић у разним приликама слао своје прилоге дневним листовима и другим публикацијама.

Жак Конфино је, чини се, познавао Андрићево стваралаштво. Морао је, дакако, у Андрићевим романима и у целини његовог приповедачког дела да препозна трагичну визију људске судбине и пишћев песимистички поглед на свет. Доживео је он Босну *Травничке хронике* као затворен свет, као пакао у коме царују зло, беда, суровост, у коме је човек препуштен исконским силама, нагонима, патњи. И њему се, зацело, живот у њој учинио као парадигма човекове зле коби. Но, Конфино, писац и хуманиста, морао је у Андрићевим делима да разабере и светле тренутке који се пробијају кроз сумор и тмину, да на где којим страницама осети ведрину и радост треперевог живота. Могао је и у живописном пишчевом причању са радошћу да открије и елементе хумора који се преливају у разним нијансама.

Конфино, хумориста, рачунао је, свакако, на Андрићев текст проткан хумором, на приповетку или бар фрагмент у коме би ведри акценти превагнули над тамним. Имао је, сигурно, у виду и Андрићеву приповетку *Прича о везировом слону*, објављену неколико месеци раније (у часопису „Књижевност, Београд, год II, св. 7-8, 1947), која је, мада снажна студија страха и мржње, била натопљена хумором разних тонова, од благог осмеха, преко ироније до сатире и гротеске. Конфиново обраћање Андрићу није, дакле, било знак непознавања његовог књижевног дела већ, напротив, сазнање о његовој многоликој природи којој ни компонента хумора није била страна.

(...) Да је, пак, Андрић којим случајем послао тражени прилог, нашао би се, ипак, у добром друштву. У Календару „Јежа” за 1949. годину места су од познатих савремених југословенских писаца добили Бранко Ћопић, Мишко Крањец, Гојко Бановић, а својом причом из лесковачког живота *Салон госпа – Булисе* придружио им се и *Жак Конфино*.⁴⁶

Професор Јањић опширно пише о Бранку Миљковићу уз оцену да „дело Бранка Миљковића још увек, чини се, није довољно истражено”.⁴⁷

Везаност Миљковића са француском поезијом је трострука. Он је најпре био плодни преводилац са француског језика. Преводио је стихове великог броја песника (тридесетак). (...) Бранка Миљковића доводе у везу са француском поезијом и бројни прикази, есеји и чланци, које је објављивао у разним нашим листовима и часописима, од 1955. до конца 1960. године. (...) Најважније је, дакако, трећа димензија односа Бранка Миљковића према француским песницима. Реч је о дубљој повезаности нашег песника са корифејима француске модерне поезије, о неспорној блискости њихових поетика и песничких остварења. Та трећа димензија претходи из претходне две, односно у најтешњој је вези са Миљковићевим препевима и књижевнокритичким текстовима.⁴⁸

„*Један помен српске народне поезије из 1574. године*” – назив је опширног текста професора Јањића, који се појавио у 10. броју „Помака” (јануар-март 1999). Међу првим најновијим сведочанствима о постојању српске народне поезије налази се и једна белешка, помен, из 1574. године из пера једног француског путописца. Реч је о приказу игре и песме девојке из једног српског села у путопису *Пјера Лескалонјеа* који је прошао кроз Србију на путу за Цариград, марта 1574. године.

(...) Свој пут криз нашу земљу Лескалонје завршава 27. марта када, на путу од Ниша према Софији, у селу Клисурице, недалеко од Беле Паланке у југоисточној Србији, присуствује призору који подробно приказује. После описа женске ношње и напомене о погребном обичају, француски путописац наставља: „Неке девојке дођоше да играју пред нама да добију новац и украсише се, као невесте, шеширима опточеним разнобојним перјем које су причврстиле на главу. Играле су по две заједно једна према другој, најзад ритам постаде бржи, па скакаху и удараху ногама у истом такту. Њихови свирачи беху четири њихове другарице које су стајале по две и две и једне другима одговарале истом песмом.”

46 Исто, стр. 4-5.

47 Др Душан А. Јањић, Бранко Миљковић и француска поезија, Помак, бр. 9, октобар-децембар 1998, стр. 8-9.

48 Помак бр. 9, октобар-децембар 1998, стр. 8. и 9.

(...) Интересантно је да овај помен нашег народног стваралаштва није наишао ни на какав одјек међу проучаваоцима старине српске народне поезије и, посебно, њене рецепције у свету, мада Лескалопјеов путопис није био непознат нашој науци.⁴⁹

Професор Јањић у наредном, 11/12. броју „Помака” (април-септембар 1999) опширно пише о преводилачком раду Жака Конфина (видети поглавље о том писцу) и у истом броју, у чланку „Поводом јубилеја „Помака”, даје осврт на тај лист.

Најбољи доказ да се професор Јањић није интересовао само за француске писце и француско-српске односе и литературу је његов чланак под назнаком „*Гете и српска народна поезија*” (Помак, бр. 13, октобар-децембар 1999), а повод је 250 година од рођења великог немачког песника. Највећа му је заслуга што је, бавећи се нашом народном поезијом, увео српску књижевност у Европу. Године 1775. превео је на немачки, на Хердеров подстицај, *Хасанагиницу* и, мада није познавао српски језик, остварио је прави преводилачки подвиг. Имајући пред собом, поред италијанског и немачког превода, и изворни текст наше баладе. Гете је осетио њене формалне вредности и препевао је у десетерцу, сасвим се приближивши облику и ритму оригинала. Његов конгенијални превод, „*чудо од превода*”, по речима *Владана Недића* широко је одјекнуо у европским књижевним круговима, обезбедивши *Хасанагиници* заслужену славу, а српској народној поезији продор у свет.⁵⁰

Професор Душан Јањић није се пречесто бавио писањем о делима лесковачких стваралаца, али када је то чинио, радио је – професорски; педантно, уз јасне ставове. Такав је случај са „*Скицом за један портрет*”, на готово три стране „Помака” (обрадио живот и рад Томислава Н. Цветковића)⁵¹ или о *Жаку Конфину* и његом преводилаштву,⁵² а представио је на занимљив, и привлачан начин *Михајла Дојчиновића* и његову најновију збирку песама „Уштапове шуме”.⁵³

У 15. броју „Помака” професор Јањић се враћа француској литетарури. Овога пута пише о *Балзаку* поводом 150. годишњице од његове смрти, али назив чланка понајвише говори о професоровом интересовању: „Српске теме у Балзаковом књижевном делу” (...) Балзак у два своја романа говори о Србима и Црногорцима: у роману „*Један улазак у живот*”, који се појавио 1842. и у „*Сељацима*”, делу објављеном 1844. године.⁵⁴

У јавности је са великим интересовањем и занимљивим коментарима (у београдској Политици) примљен прилог професора Јањића о првим преводима поезије Десанке Максимовић на стране језике. У литератури о животу и делу Десанке Максимовић провлачи се годинама, из књиге у књигу, у много књига, погрешан податак о првом преводу њене поезије на неком од страних језика. Тврди се, наимае, да су песме Десанке Максимовић први пут преведене на немачки језик 1924. године. (...) Први превод из песничких дела Десанка Максимовић објављен је, међутим, на француском језику и то, четири године раније, 1920. У париском часопису „*Revue yougoslave*”, у броју 12 (децембар 1920), на страни 532. налази се превод песме *Састанак* (на француском „*Le revoir*”).⁵⁵

О Змају и француској књижевности, уз стогодишњицу смрти Јована Јовановића Змаја, Душан Јањић пише опширан приказ уз оцену да је „Змај био један од оних наших писаца који су били веома окренути светској књижевности”, да је „веома ценио француску књижевност и да је „уз Његоша, Змај најпревођенији песник XIX века”.⁵⁶

Јањић пише о француским славистима и српској књижевности. И то је последњи његов прилог објављен од првог броја Помака, октобра 1996. и у наредних десет година.⁵⁷

Професор Душан Јањић веома је присутан и у наредним бројевима Помака, који су се појављивали, најчешће као двобројеви, до краја 2014. године.

---

49 Помак бр. 10, јануар-март 1999, стр. 5.

50 Опширније видети: Д. Јањић, Гете и српска народна поезија, Помак, бр. 13, октобар-децембар 1999, стр. 4.

51 Помак, бр. 14, јануар-март 2000. године; Видети поглавље о Т. Н. Цветковићу.

52 Др Душан Јањић, Жак Конфино као преводилац, Помак, бр. 19, јануар-март 2001, стр. 3; Видети опширније поглавље о Жаку Кофину.

53 Душан Јањић, У знаку светлости и тајанства, Помак 29/30, јануар-јун 2005, стр. 24 -25.

54 Д. Јањић, Српске теме у Балзаковом књижевном делу, Помак, бр. 15/16, 2000, стр. 4-5.

55 Д. Јањић, Први превод поезије Десанке Максимовић на страном језику, Помак, бр. 20, 2001, стр. 7.

56 Д. Јањић, Змај и француска књижевност, Помак, бр. 27/28, јул-децембар 2004, стр. 14-15.

57 Душан Јањић, Француски слависти и српска књижевност, Помак 31/32, јул-децембар 2005, стр. 3.

ХП

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ РАДОВА ДУШАНА ЈАЊИЋА – О обимном и разноврсном стваралаштву проф. др Душана Јањића писали су многи најугледнији критичари, а објављено је и више опширних приказа у познатим часописима, дневним и недељним новинама. Ево само дела тих изузетно похвалних оцена рада проф. Јањића, који је писао опширне чланке и о лесковачким ствараоцима.

%
ЈУГОСЛОВЕНСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ У ФРАНЦУСКИМ КЊИЖЕВНИМ ЧАСОПИСИМА ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА (ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА) - “Из досадашњег излагања могао се већ видети вишеструки значај рада о коме је овде реч. У закључку пре свега треба рећи да он ни издалека није само “bibliographie raisonnée” на вишем нивоу. Библиографски подаци који су у овој студији садржани, ма колико иначе били сами по себи драгоцени, само су основа и полазна тачка за грађење слике, тачније слика о предмету којим се бави. Подаци никада нису дати штуро, него је све што они означавају испитано, проучено, тражени су узроци појава и објашњаване њихове последице и одједи. Једна од врлина ове студије јесте и чињеница да она пружа више него што њен наслов обећава: између осталог, у њој су дати подаци о преводима, уз коментаре, и то не само о преводима као поводу да се пише о књижевности код Југословена у књижевној периодици... Поред једне широке слике рецепције југословенских књижевности у Француској, дат је и низ посебних, заокружених слика које се односе на поједине писце или књижевне појаве. Судови о појединим нашим књижевницима, који су подробно коментарисани кад год томе има места, нису само занимљиви као виђење странаца; у случајевима практиковања озбиљне критике и књижевне историје у француској периодици, ти судови су допуна онога што је код нас речено о појединим писцима и делима, богаћење сазнања о њима.” “Значајна за наше и стране (пре свега, разуме се, француске проучаваоце и преводиоце дела наших књижевности), ова студија има изузетан значај и за проучавање француске књижевне периодике јер садржи обиље података о настанку, профилу, развоју и политици француских књижевних часописа, не само после другог светског рата него и раније. Ако се објави – а за то постоје многобројни и јаки разлози – ова студија ће бити драгоцен извор података и обавештења не само за преводиоце, издаваче и уреднике и сараднике књижевних часописа него и за све оне који се баве проблемима и културном политиком, како код нас, тако и, још више, нашом културном политиком у иностранству, посебно у Француској.” Ова дисертација је цитирана у више наврата у књигама Михаила Павловића, Миливоја Сребра, Стојана Ђорђића... Веома повољно је оцењивана и у рефератима за избор у виша универзитетска звања.⁵⁸

%
АНДРИЋЕВО КЊИЖЕВНО ДЕЛО У ФРАНЦУСКОЈ – Треба најпре истаћи одличну студију “Андрићево књижевно дело у Француској”. У њој аутор свестрано и систематично испитује пријем Андрићевог дела од стране француске критике и анализира преводе нашег нобеловца на француски (преводу “Моста на Жепи” посветиће и посебан чланак). Крцата подацима, писана лепим стилем, ова студија приказује др Душана Јањића у најбољем светлу, као савесног истраживача и обдареног проучаваоца књижевности.” Афирмативна белешка о овом раду објављена је у “Књижевним новинама”, новембар, 1992.⁵⁹

%
ФРАНЦУСКА БИБЛИОГРАФИЈА О СРПСКОЈ И ХРВАТСКОЈ НАРОДНОЈ ПОЕЗИЈИ - “Овај изванредно користан рад резултат је дугог и мукотрпног истраживања не само преведених записа на француски језик, већ и њених помена...”

“Ова библиографија спада у оне приручнике који су неопходни свакој култури, и могли бисмо да пожелимо да у нашој култури таквих буде за свако страно језичко подручје до кога је наша усмена поезија допрла.”

58 Југословенске књижевности у француским књижевним часописима после Другог светског рата (докторска дисертација), 550 страна; Михаило Павловић: Наша књижевност у Француској данас. Душан Јањић: “Југословенске књижевности у француским књижевним часописима после Другог светског рата, “Мостови”, бр. 68, Београд, 1986, стр. 352-357.

59 Андрићево књижевно дело у Француској, “Свеске Задужбине Иве Андрића”, Београд, св. 8, октобар 1992, стр. 289-313; Радивоје Константиновић, Изабела Константиновић, Живорад Ракић: Реферат за избор у звање редовног професора за предмет “Француска књижевност” на Филолошком факултету у Приштини (1998)

“Библиографски подаци, обрађени у овој књизи, сведоче не само о акрибичности састављача и методолошкој зрелости њихове концепције, већ и о богатству француско-српских књижевних и културних веза које сежу дубоко прошлост“.⁶⁰

“Књига проф. Јањића и проф. Павловића се из много разлога, културних и социолошких пре свега, може препоручити и широј читалачкој публици, али и онима који могу да осете поезију података, драж наизглед незаинтересоване чињенице која, међутим, говори о томе да су културне везе међу народима – трајне.”⁶¹

%

“Са смислом за меру, склад и одговорност, уз ослонац на претходне, не мале нити, аутори су прецизно и потпуно пописали јединице објављене у Француској и другим франкофонским земљама”. “Библиографија о којој је реч, осмишљеном анализом пружа читаоцу дубинска сазнања упућујући на присуство наше књижевности у туђем свету. Она се квалитативно разликује од оних којима су се бавили ранији посленици књижевности попут Николе С. Петровића, Риста Одавића, Павла Поповића и Миодрага Ибровца. Разлика је пре свега у другачијем приступу и свеобухватности представљања евидентиране грађе.”

“Додајмо да су аутори угледни познаваоци француског језика и књижевности и афирмисани градитељи мостова између наше и француске културе”.⁶²

%

КЊИЖЕВНИ ПОВОДИ – “ (...) Оно што одликује све чланке у књизи “Књижевни поводи”, то је озбиљан приступ материји, солидна обавештеност у сваком погледу и критички став према делима о којима је реч. Писани с пуно акрибије али, у исто време, са лепим осећањем за књижевни феномен, ови текстови се одликују јасноћом тако да – корисни и за добро упућене стручњаке – представљају занимљиво штиво за свакога ко се интересује за књижевност, домаћу или страну, посебно француску... Рукопис је обogaћен и значајки написаним био-библиографским додатком...”⁶³

%

“Критичар који тумачи ову значајну књигу треба најпре да истакне да ће она заузети завидно место у нашој литератури о француским писцима. Ово се истиче на самом почетку јер то није видљиво на први поглед, уз то је још и замагљено ауторовим предговором у коме претерана скромност сопствене књиге може чак да поколеба читаоца да пође у сусрет бриљантним текстовима.

Међу француским писцима о којима је реч у овој књизи... узајамна веза није ни по времену ни по жанру ни по некој заједничкој теми. Али, они су у овој књизи повезани тиме што је Душан Јањић с много талента ушао у суштину француског духа и што је и сам испољио француску префињеност и стилски шарм. Испољавањем јединства духа писца у разноликости форми као и доследним праћењем теме трагичне и растрзане људскости, књига се буни против ауторове скромности и хита у сусрет читаоцима са већим захтевима.

Текстови у књизи буне се и против наслова који би да сугерира да су писани онако узгред, неким поводима. А реч је о студијама и есејима заснованим на јединственом књижевно-теоријском и методолошком приступу.”⁶⁴

%

ВИДОВИ ФРАНЦУСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ – “Бирајући писце из различитих епоха и, што је још важније, различитих поетика и схватања књижевног стваралаштва, проф. Јањић је заправо показао разноврсност и богатство француске књижевности... Проф. Јањић је умео да истакне ту различитост и да наговести како је величина француске књижевности баш у томе да готово у исто време или у кратком временском размаку изнедри такве различитости.”

60 Француска библиографија о српској и хрватској народној поезији, Српска академија наука и уметности, Београд, 1995, 180 стр. (заједно са Михаилом Павловићем) – рецензенти: Мирослав Пантић и Нада Ђорђевић-Милошевић. Нада Ђорђевић-Милошевић: Михаило Павловић и Душан Јањић: Француска библиографија о српској и хрватској народној поезији, “Зборник Матице српске за славистику”, Нови Сад, бр. 48-49, 1995.

61 Николај Тимченко: Поезија податка. Михаило Б. Павловић и Душан А. Јањић, Француска библиографија о српској и хрватској народној поезији, “Наша реч”, Лесковац, бр. 21, 2. јун 1995, стр. 9.

62 Тихомир Петровић: Књига у служби књижевности. Михаило Б. Павловић, Душан А. Јањић, Француска библиографија о српској и хрватској народној поезији, САНУ, 1995., in: *Књижевни записи*, Лесковац, 2000, стр. 91-93. *Напомена*: Прикази су објављени и у нишкој “Градини”, “Зборнику Учитељског факултета у Врању, у књизи “Књижевни записи” Т. Петровића. Краћи осврти и белешке: “Политика”, Радио Београд, Телевизија Београд. Књига је представљена и у Француском културном центру у Београду.

63 Књижевни поводи. Огледи и записи о француским писцима, Удружење писаца Лесковца, Лесковац, 2002, 148. стр. Михаило Павловић: Душан А. Јањић: Књижевни поводи (рецензија)

64 Душан Стошић: Пчела и мед, Душан А. Јањић: Књижевни поводи. Огледи и записи о француским писцима, “Наше стварање”, Лесковац, 1-2, 2003, стр. 155-157.

“Књига садржи обиље података, осврта на литературу о писцима, сопствених судова и дискусију са критичарима чије судове подвргава ревизији или их не прихвата. На тај начин Јањићева књига се у извесном смислу претвара и у педагошку инструкцију млађим колегама који ту могу наћи и подстицај за свој рад и помоћно средство да га што темељитије обаве.”⁶⁵

%

ФРАНЦУСКИ КЛУБ У ЛЕСКОВЦУ 1919 – 1941 - "Књига др Душана Јањића, професора француске књижевности и истакнутог проучаваоца српско-француских културних веза, самим својим настанком, као и својим садржајем, разбија неке предрасуде о српској "провинцији". У књизи "Француски клуб у Лесковцу, 1919-1941", Д. Јањић пружа много више него што њен наслов обећава".

"Проучавајући историју Друштва пријатеља Француске из свих расположивих извора, Д. Јањић рад Друштва ставља у много шири контекст, па уз слику Друштва, оживљава целокупну духовну атмосферу предратног Лесковца. Српско-француски односи свих врста приказани кроз рад Друштва или поводом њега представљају значајну компоненту ове књиге".

"Све ово мноштво података и коментара чине од ове књиге друштвену хронику Лесковца из међуратних времена, а слика српско-француских веза, која превазилази рад Друштва, може се сматрати поглављем једне замишљене опште историје тих односа".⁶⁶

"У едицији Посебна издања Народног музеја у Лесковцу недавно је објављена књига број 32, "Француски клуб у Лесковцу 1919-1941" професора Душана А. Јањића, неуморног културног прегаоца";

"Иако по позиву није историчар, своје дело је концепцијски поставио на постулате модерне историографије на којим му могу позавидети челници локалне историографије...Посебна вредност овог дела је истраживање извора које је аутор проналазио у разним институцијама".

"Служећи се хронолошком, аналогном и методом интервјуа, аутор је унео нову светлост у проучавању културне прошлости Лесковца".⁶⁷

"Целину нечијег рада може најнепосредније да презентује његов монографски супстрат. Држимо да се таква издања припремају са пуно озбиљности и одговорности и да су од изузетног значаја по својој вишедимензионалној слојевитости: од непосредне грађе до културно-историјске процене осмишљеног и оствареног".

"Тај посао обављен је веома потребито и коректно књигом *Француски клуб у Лесковцу*, којом се презентује оно што треба сматрати историјом овог клуба у целини..."

"Иако пре свега монографско, дело *Француски клуб у Лесковцу* је и носталгично. Укрупњава слику о старом српском граду знатних културних традиција. Г. Јањић евоцира један другачији Лесковац у коме струје живе идеје и програми и где се брине о његовом дослуху са светом. Дobar познавалац грађе и образован, г. Јањић излаже непосредно, оживљава атмосферу и арому прошлости... У сваком случају, аутор је успешно објединио мноштво података, хроничарских и историографских фрагмената у хомогено дело."

"Пишући о Француском клубу у Лесковцу, успео је да препознамо у регионалној тематици одблеске универзалне човекове драме потврђивања и испољавања, да укаже на доброту дружења народа и лепоту пријатељства људи различитих нација, вера и култура, са хуманистичким идеалом, на чему, све скупа, г. Јањићу најискреније захваљујемо."⁶⁸

Монографија је приказана и у "Нашој речи", "Тачки", "Нашем стварању", уз кратак осврт у "Политици". Представљена је јавности у Лесковцу и Нишу.

%

МОНОГРАФИЈА О СРПСКО - ФРАНЦУСКОМ ПРИЈАТЕЉСТВУ – „Душан Јањић, професор универзитета и угледни лесковачки романиста, приступио је задатку да колико је то могуће исцрпно, прикаже рад и природу српско-француског удружења у Лесковцу током његових двадесетак година постојања од 1919. године до 1941. То, само по

---

65 Николај Тимченко: Видови француске књижевности. Душан А. Јањић: Књижевни поводи, "Алијанса", Лесковац, бр. 10, 2003, стр. 17. *Напомена:* Књига је имала афирмативне приказе и у "Борби" и "Нашој речи", а изишао је кратак осврт у "Политици". Књига је имала промоцију у Лесковцу, уз примерну пропраћеност у локалним медијима.

66 Француски клуб у Лесковцу, 1919-1941, Народно музеј у Лесковцу, Лесковац, 2006, 174 стр. Михаило Павловић: Француска у Лесковцу, Културни додаток "Политике", Београд, 11.11.2006, бр. 32, стр. 6.

67 Драгиша Костић: Француски клуб, "Помак", Лесковац, бр. 34-36, 2006, стр. 34.

68 Саша Хаџи Танчић: У дослуху са европском културом. Душан Јањић, Француски клуб у Лесковцу 1919-1941, "Лесковачки зборник", Лесковац, XLVIII, 2008, стр. 443-446.

себи, није лак задатак, а утолико је тежи зато што је архивска грађа о раду Друштва уништена током година Другог светског рата.

"Монографијом о раду Француског клуба у Лесковцу, упркос свим потешкоћама да се она сачини, Душан Јањић је упутио одлучан пледоаје лесковачкој и српској јавности да се не занемаре традиције у неговању франкофоније и француске културе код Срба".⁶⁹

%

ПОЗОРИШТЕ РОЖЕА МАРТЕН ДИ ГАРА - "Душан А. Јањић је на критичко релевантан начин представио један сегмент дела писца који је обогатио људски дух".

"Књига о француском уметнику, писана с брежуљка ауторове мудрости, поседује све карактеристике солидне књижевне студије. У њој су дошли до изражаја ауторови стваралачки ставови, научна савесност, ерудиција, методолошка спретност и све оно што оставља утисак. Књига светли методичном јасношћу и једном ђачком прегледношћу, што се види, у првом реду, на примеру њене структуре и начина на који су аргументи искоришћени. Неоспорна је заслуга српског аутора који је скренуо пажњу на један сегмент дела - које стоји, у неком смислу, изван критичког интересовања - признатог француског писца".⁷⁰

„На почетку треба истаћи да професора Јањића, који је покретач и уредник *Алијансе*, краси велика радна енергија. Да је тако управо је доказ ова последња књига Душана Јањића која значи једно дубоко и мултидисциплинарно понирање у свет француске књижевности, у свет галског духа који је тако пријемчив и близак српском духу и духовности. Тумачење овог француског нобеловца није био нимало лак посао, тим пре што велики писац тражи и великог тумача.“

„Доктор Душан Јањић, скроман али господског понашања, својом књигом дао нам је једно универзално тумачење великог француског писца који је један од значајних француских драматичара и притом значајно помогао да се врати сјај и углед француског позоришта. Ова књига, између осталог, написана је једним разумљивим језиком, лако читљивим, па зато заслужује да се нађе на полицама свих заљубљеника у сјајну француску књижевност.“⁷¹

"Општи утисак о књизи је веома повољан. Запажају се две карактеристике: писана је у најбољој традицији критике и теорије универзалистичке тенденције у западно-европској критици и књижевности. И у том оквиру она је у врху европске књижевне продукције. Друга карактеристика је Јањићев оригинални допринос француској и европској књижевности. Лако је образлагање ова два суда. Претходно треба да се каже да је ова књига једна од најбољих студија-монографија у савременој српској књижевности.“

"Оно у чему је Јањић самосвојан, суптилан и дубок је откривање француског духа у делу Рожеа Мартена ди Гара."

„Тако се у овом Јањићевом тумачењу прозе Рожеа Мартена ди Гара може уживати у француском народном духу, могу се наћи галска обележја, суровост и трагика у одори француске триколоре такође.“

"У преводу на француски језик књига Душана Јањића оставила би утисак и на врло захтевну француску публику".⁷²

„Г. Душан Јањић нам је представио једну веома интересантну студију о позоришту Рожеа Мартена ди Гара, објављену 2006. године на српском језику... Реч је о делу написаном 1976, магистарском раду на Универзитету у Београду, које је он проширио и допунио за ово недавно објављено издање.“

„У овој баш потпуној анализи, врло документованој и прошараној бројним наводима РМГ и интернационалних критичара који су се бавили његовим позоришним комадима, Г. Јањић најпре описује разне пишчеве театарске активности, дефинише његову драмску естетику, говори о његовом укључивању уз Жака Копоа у покушај обнове позоришта коју је овај водио.“

„Затим, он проучава садржаје написаних комада, представе и рецепцију *Тестаментачича Лелеа*, *Надувености* и *Ћутљивица* у време док је писац био жив, али и садашњих извођења. Нуди нам потом једну продубљенију анализу појединих комада доказујући да они чине *интегрални део његовог књижевног опуса*, постављајући их истовремено у контекст литературе између два рата. Уочава и разне утицаје којима се надахњивало дело РМГ, натурализам, Ибзеново свеприсутно бремене наслеђа и наносе фројдизма, али нарочито

69 Драган Тасић: Монографија о српско-француском пријатељству, "Наше стварање", 3-4 2006, стр. 133-134.

70 Позориште Рожеа Мартен ди Гара, Филекс, Лесковац, 2006, 150 стр; Тихомир Петровић: Књига о француском писцу, "Помак", 2007, бр. 37-38, стр. 22.

71 Станко Миљковић: Француз у тумачењу Србије, „Наша реч“, 9.3.2007, стр. 12.

72 Душан Стошић: Позориште Рожеа Мартена ди Гара, "Успења", бр.4, март 2008, стр. 25.

инсистира на комплексности и модернитету његовог драмског дела, у исти мах обележеном извесним обликом песимизма и фатализма а истовремено испуњеном жудњом за животом, енергијом, достојанством и узвишеношћу.“

„Пошто је подсетио на обнову фарсе у француском позоришту, Г. Душан Јањић приказује специфичности фарсе... На крају, он указује на оригиналност *Ћутљивца*, психолошке драме, у којој РМГ испитује мрачне и неистражене стране човекове душе, не лишавајући се притом људске топлине.“ (*Књигу је на француски језик превела Милица Поповић Андрије*).⁷³

%

КЊИЖЕВНА ПРЕПЛИТАЊА, ОГЛЕДИ И ЗАПИСИ О ФРАНЦУСКО-СРПСКИМ КЊИЖЕВНИМ ВЕЗАМА - Душан Јањић, угледни лесковачки романиста и добар зналац француске књижевности и језика, штампао је прошле године нову књигу огледа о француско-српским књижевним везама. Радови из књиге били су објављени у периодици, како лесковачкој тако београдској и новосадској. Душан Јањић ... има однегован и јасан стил....

Уместо да прибегне социологизму и испитује невеште асоцијације произ-вољног или анонимног читаоца над књижевним текстом, Јањић трага поглавито за преводима из српске књижевности на француски, тако да у релевантним изворима долази до сазнања о рецепцији српске литературе у Француској не допустивши себи никаква сувишна лутања и несналажења. Он пише о књижевности доследно остајући на високој књижевној разини, као да је уверен да се о књижевности може расправљати само књижевним средствима. На тај начин, овом књигом, Душан Јањић додаје још један каменчић у мозаик који граде претходне две његове књиге посвећене француској књижевности: *Књижевни поводи* и *Позориште Рожеа Мартена ди Гара*. За разлику од две наведене књиге, ова, трећа, не бави се француским писцима, него француско-српским преводним и књижевним везама које су биле предмет вишегодишњег и плодног ауторовог интересовања. ...

Душан Јањић се у овој књизи бави преводима и рецепцијом на француском језичком простору таквих српских писаца као што су Иво Андрић, Меша Селимовић, Јован Јовановић Змај и Васко Попа. Највећи простор у својим књижев-ноисторијским есејима Јањић посвећује Иви Андрићу, јер је он најдуже и највише био предмет француских преводаца и критичара...

Књига Душана Јањића, поред обимнијег сегмента са текстовима о рецепцији наших књижевника у Француској, садржи још и мањи сегмент са радовима о Десанки Максимовић и Бранку Миљковићу, узетим као пример обрнуте рецепције француске књижевности у српској књижевности. Јањићева слика заступљености српске књижевности у Француској није ружичаста... Преводиоци наших књижевних-ка на француски често се задовољавају тиме да пруже просту информацију о садр-жини превођеног текста, изгубив из вида суптилне формалне елементе без којих преводачка слика оригинала остаје непотпуна.

Књига Душана Јањића управо из тог разлога представља пледоаје за праву преводачку вештину и надахнуће у преводима с једног на други језик...⁷⁴

Душан А. Јањић, аутор запаженог научног дела и романиста највишег научног степена, сматрао је себе позваним да говори о међусобним додирима и прожима-њима српске и француске књижевности...

Усредсређен на рецепцију српске литературе на француском и, шире, франко-фонском језичком подручју, аутор Јањић не губи из обзора феномен преводачког умећа... Аутор *Књижевних преплитања* апострофира дејство употребљених средстава изражавања и начин на који се остварују значења и производи естетска вредност, то јест задовољство. Његов суд је тачан, јер сам прима тачан утисак и слику о делу. Резон на вишем нивоу, интуиција, доживљај и финоћа, јесу препозна-тљив ауторов категоријални апарат и његов критички проседе. Ланац анализе карактерисе неодвајање од конкретног, уравнотеженост, симетричност, тврдње које повлаче једна другу, утисци који прерастају у тврдњу.

Књига Душана А. Јањића, сачињена од три поглавља: *О српској народној поезији*, *О српским писцима* и *О француским уливима*, представља дело од несумњиве научне вредности. Продукт обавештености, интелектуалне бистрине и трагачког немира, она је

73 Charlotte Andrieux: Dušan Janjić, Pozorište Rožea Martena di Gara, Fileks, Leskovac (Serbie), 2006, 150 p. "La Lettre", no 21, février 2008, Paris, pp. 10-11.

74 Књижевна преплитања, огледи и записи о француско-српским књижевним везама, „Алтера“, Београд, 2011, стр. 213. Драган Тасић: Књижевна преплитања Душана Јањића, Душан А. Јањић, Књижевна преплитања, „Алтера“, Београд, 2011, „Летопис Матице српске“, Нови Сад, јун 2012, стр. 1077-1081.

од књижевнoистoријског значаја за српску књижевну науку. Критички солидно утемељена...она је поуздано сведочанство о европској вредности наше књижевности.

Књига не изгледа састављена од материјала само за ову прилику сабраног и увезаног у исте корице, него, напротив, текстови који заклапају њене корице одају утисак целовитог и компактнoг књижевнoнаучнoг oстварења.⁷⁵

Пред нама је нова књига Душана А. Јањића...дугогодишњег професора Француске књижевности XX века на Филолошком, односно Филозофском факултету Универзитета у Приштини, чија ће се надахнута предавања и посвећеност француској књижевности не само памтити него и носити у срцу двадесетак генерација студената на Катедри за француски језик и књижевност овог факултета.

У књизи *Књижевна преплитања* заступљен је избор из ауторових радова посвећених француско-српским књижевним везама, а овде уврштени текстови претежно проучавају рецепцију српске књижевности у Француској и, шире, на франкофонском подручју...

Аутору овог приказа намеће се потреба да посебно укаже на сваки од радова у овој књизи, како читаоци овог приказа не би остали прикраћени, али и зато што сматра да сваки од радова заслужује пажњу....

Својом књигом *Књижевна преплитања, огледи и записи о француско-српским књижевним везама*, која се чита без даха и са радошћу и уживањем, која плени мноштвом информација и ауторових суптилних анализа и запажања, Душан Јањић нам је показао да је српска књижевност не само повезана са француском него и њоме дубоко прожета, али и да су, што је посебно важно, српска књижевност и српски књижевници оставили незанемарљив траг у француској и франкофонској књижевности и култури, који још није довољно проучен...

Отуда, ова књига представља изванредан допринос како српској романистици тако и србистици / проучавању српске књижевности.⁷⁶

„Књига проф. др Душана Јањића КЊИЖЕВНА ПРЕПЛИТАЊА („Алтера“, Београд) заправо је збирка огледа и студија о француско-српским књижевним везама. Професор Јањић је један од најистакнутијих српских компаратиста и ово дело представља драгоценo сведочанство о везама једне мале националне књижевности и великог франкофонског културног простора. Ту можемо сазнати да је Адам Мицкијевич преводио нашу народну поезију на француски, да су на француски језик превођена и у Француској објављивана дела Змаја, Андрића, Матића, Селимовића, Попе, Д. Максимовић, Б. Миљковића. Јањићеве студије обилују богатим регистрима имена и драгоценом фактографијом и служе као драгоцен књижевно историјски споменик и као важан путоказ за даља истраживања културних веза.“⁷⁷

%

КЛУБ ЉУБИТЕЉА ФИЛМА - „Књига *Клуб љубитеља филма* аутора Душана Јањића, угледног професора из Лесковца, у четири поглавља, на допадљив начин, зналачки отвара познате и непознате видике из области филма. Писац књиге анализира, упоређује, разматра, констатује, изводи закључке... Подсећа читаоца на важне моменте у развоју филма, истиче значајне ауторе у области филмске уметности у свету и код нас, да би све то заокружио приказом ентузијазма људи који воле филмску уметност кроз рад Клуба љубитеља филма у Лесковцу“.

„Јањић веома студиозно води расправу о филму, филмској уметности уопште, постављајући, при том, питање њене самосталности. Помиње многе теоретичаре филмске уметности што нам помаже да схватимо суштину неких остварења. Говори о природи филмског медија, о колективном чину у стварању филма, анализира драмске ситуације, скреће пажњу на филмски језик великих филмских стваралаца...“

„Аутор књиге се, такође, бави интерпретацијом филма. Говори, посебно, о есејима Душана Стојановића који је своје судове о филмској уметности изнео 1969. године у књизи *Велика авантура филма*. Јањић, затим, критички разматра уметност Александра Петровића, Пурише Ђорђевића и Ренеа Клера. Све то он чини аргументовано и аналитично“.

„Књига клуб љубитеља филма лако се чита и пружа много података из оног времена, седамдесетих и осамдесетих година XX столећа. То је и књига о младим ентузијастима који су веровали да је сваки дан сунчан, о лесковачким сањарима који су оштрили своје

75 Тихомир Петровић: Француско-српске књижевне везе. Душан А. Јањић, *Књижевна преплитања*, Алтера, Београд, 2011, „Књижевне новине“, Београд, октобар-новембар 2012, стр. 15.

76 Радмила Обрадовић: Француско-српска књижевна преплитања, Зборник радова Филозофског факултета, Косовска Митровица, књ. 42 (2012), стр. 419-425.

77 Драган Радовић: Душан Јањић: Књижевна преплитања, „Нова Наша реч“, Лесковац, бр. 6, 2012, стр. 16.

младачке интелектуалне сабље на различите животне теме. Душан Јањић нас је овом књигом вратио у једно минуло, а лепо и безбрижно време и зато му дугујемо велику захвалност⁷⁸.

%

ЈЕЗИЧКИ ОГЛЕДИ - „Душан Јањић, после три књиге о књижевности - *Књижевни поводи*, *Позориште Рожеа Мартена ди Гара* и *Књижевна преплитања*- обично закупљен српско-француским књижевним везама, окреће интересовање чисто језичким питањима. Писац ових огледа наглашава да је улога језика у преношењу технологије велика. Без познавања страног језика, стручњаци из области, хемије, физике, текстилни и машински инжењери и други не би могли да начине ни корак у прихватању нових технологија које, као земљу порекла, имају неку страну државу. Огледи Душана Јањића задиру, на тај начин, у лингвистичка питања...“

„Излагање Душана Јањића у овој књизи је прегнантно, убедљиво и јасно. Аутор је, поред тема о стручном језику и о настави страних језика, расправљао и о проблемима превођења књижевности на дијалекту са српског на француски, пре свега, као што је скицирао и кратку историју почетака изучавања француског језика у Лесковцу“.

„Ова мала, али драгоцену књига представља пример компетентног бављења проблемима који се у њој разматрају“.⁷⁹

%

У ЕВРОПСКОМ ВИДОКРУГУ - „У издању београдске издавачке куће „Алтера“ недавно је објављена књига проф. др Душана А. Јањића *У европском видокругу*. Књига садржи укупно тринаест текстова посвећених рецепцији српске књижевности у свету, у првом реду у Француској, од којих су осам, било да су раније штампани у периодици или да су настали као јавна предавања, за ову прилику углавном доживели веће или мање измене или допуне, док се пет чланака, од којих се већина односи на рецепцију савремене српске књижевности у Француској и у свету, први пут објављују“.

„Осим бројних библиографских података, при чему индекс аутора садржи близу 400 имена, ова књига садржи минуциозне анализе и драгоцену запажања аутора, која не само да допуњавају и заокружују досадашња проучавања рецепције српске књижевности у свету него указују и на могућности и потребе нових истраживања“.

„Отуда књига проф. др Душана А. Јањића *У европском видокругу. Огледи и записи о рецепцији српске књижевности у свету* представља изванредан допринос проучавању рецепције српске књижевности у свету и српско-француских књижевних и културних веза“.⁸⁰

„Огледи и записи Душана Јањића тичу се рецепције наше књижевности у свету. Аутор, дакле, у средиште свога занимања узима примање, разумевање, доживљавање и вредновање стваралачког дела Доситеја и Вука, Миодрага Булатовића, Бранимира Шћепановића, Данила Киша и Десанке Максимовић. Сагледана је и наша народна поезија .... Душан Јањић је показао да остварења српских уметника не остављају европског читаоца равнодушним ... Европа је читала наше ствараоце ради задовољства, одушевљења, заноса, ради богаћења духовног живота, проширења видокруга знања.“

„Књига коју дајемо на знање одаје аутора научника и уметника, естетичара и изучаваоца, аутора који поседује ерудицију и културу, снагу логике и дијалектичку моћ мишљења, и који поседује способност емоционалног реаговања, осећања и маште.“

„У Јањићевом критичком поступку приметно је тежиште самопрегорног прикупљања и тумачење факата о уметнику и његовом времену, о изворима, везама и утицајима. Текст није проста забава маште или самоникла чуд ... већ по исправном и признатом схватању, верни одраз конкретних околности и знак извесног стања духа. Јањић је, својим критичким проседеом, показао да је немогуће дело отргнути од вантекстовног фона...“

„Дело је, нема сумње, писано језиком који тежи идеалу: једнозначност, сведеност знака на његову геометријску тачност. Извесно, уравнотеженост, сређеност мисли, збијеност и тачност, реч хладно-рационалистичка, стешњена, тврда и безбојна - јесу својства Јањићевог израза. Јасноћа изражавања, тачне и подесне речи, јесу прва ознака на вертикалној

---

78 Клуб љубитеља филма, Чланци и записи о филму, Ауторско издање, Лесковац, 2011, 101 стр; Ненад Кражић: *Љубитељи филма*, „Наше стварање“, Лесковац, 1-2 / 2013, стр. 207-209.

79 Језички огледи, огледи и записи о језику струке, превођењу и настави страних језика, ауторско издање, Лесковац, 2012, 104. страна. Драган Тасић: *Језички огледи*, „Наше стварање“, Лесковац, бр. 3-4 / 2013, стр. 426-430.

80 У европском видокругу, огледи и записи о рецепцији српске књижевности у свету, „Алтера“, Београд, 2013, 187. страна. Радмила Обрадовић: *Душан А. Јањић: У европском видокругу*, „Зборник радова Филозофског факултета Универзитета у Приштини“, XLIII (2) 2013, стр. 773-779.

ауторовој говорној скали. Вредност књиге јесте у једноставности језичког израза, у његовој природности, лаконичности и одмерености“.

„Дело заслужује пажњу својом аутономношћу, самосвојношћу. Уколико су се, наиме, и други истраживачи бавили овом темом, професор Јањић то чини са своје „тачке гледишта“, на начин истраживача од реномеа. Књижевнику-истраживачу остаје довољно места да буде самосвојан и кад узме туђи мотив.“

„Дело Душана Јањића обухвата српске ствараоце од кова и соја. У фокусу ауторове опсервације нашла се и наша усмена књижевност. Реч је о уметницима речи чији опус - узето с аспекта естетичких мерила савременог рецепијента - карактерише универзална комуникативност“.

„Писани с темељним познавањем материје, са смислом за самосвојно и образложено резматрање теоријских проблема, с уверењем и искрено, огледи Душана Јањића одају утисак синтетичког дела. Сашињени, наиме, у временском луку, оквирно узев од петнаест година, они не подсећају на корпус текстова неприродно повезаних у један тематски и мисаони концепт.“

„Јањићева најновија књига, садржајно занимљива и актуелна, поткрепљена луцидним анализама, писана са смислом за меру и дисциплину у расуђивању, дело је које - као и свако добро дело - захтева читалачки респект.“⁸¹

%

„У издању Београдске куће „Алтера“ недавно је објављена књига проф. др Душана Јањића „У европском видокругу“, огледи и записи о рецепцији српске књижевности у свету, коју су препоручили Изабела Константиновић, Душан Стошић и Радмила Обрадовић.“

„Ова књига представља избор из ауторових радова посвећених рецепцији српске књижевности у свету, у првоме реду у Француској. Неки од текстова су штампани у периодици, неки се први пут објављују. Они већ штампани доживели су за ову прилику, углавном, веће или мање измене или допуне.“ „Проф. др Душан Јањић носилац француског одликовања „Витез реда Академских Палми“, добитник је награде „Златна франкотроманистика“ и књижевне награде „Николај Тимченко“.⁸²

%

ВИДОВИ ФРАНЦУСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ - „Душан Јањић је српски компаративист романистичког опредељења. Србија и Француска одавно знају за његова проучавања француске књижевности и културе као и француско-српских литерарних веза. Карактер Јањићевих проучавања по правилу је истраживачко-откривачки. Опет, гледано тематски, обухват његових испитивања изузетно је широк - полази од епохе класицизма и достиже горњу границу духовних токова што одређују профил књижевнога двадесетог века“.

„У главним Јањићевим делима - међу која спадају *Књижевни поводи* (2002) и *Позориште Рожее Мартена ди Гара* (2006), а сада можемо рећи да је ту место и награђеним *Књижевним преплитањима* - на делу је срећно и доследно развијан спој проверене класичне методологије у историјскоме и упоредно-књижевном, превасходно рецепционом приступу изабраним темама, проблемима, писцима..., с једне, и модерних, најновијих аналитичко-теоријских сазнања у истим научним областима, с друге стране. Имајући у виду ту особину Јањићевих радова, слободно можемо рећи да он ствара у најбољој традицији својих учитеља (Миодраг Ибровац, Никола Банашевић) и истакнутих савремених српских прегалаца на истом пољу...“

„*Књижевна преплитања* представљају у овом смислу узоран пример научне свестраности и систематичности.“ „Књига је троделна и по садржини хетерогена... Но, тематска хетерогеност књиге не нарушава њено јединство и самосвојност - они се огледају пре свега у оригиналности и дубини остварених научно-књижевних резултата. а ти резултати, и открића која их прате, чине *Књижевна преплитања* делом сасвим посебним у области савремене српске компаративистике“.⁸³

81 Тихомир Петровић: *У европском хоризонту очекивања*, „Наше стварање“, бр. 3-4, 2013, стр. 416-420.

82 Данило Коцић: *Нова књига професора др Душана Јањића. У европском видокругу*, „Нова Наша реч“, Лесковац, бр. 30, 2013, стр. 11.

83 Јован Пејчић: *Познато и ново у упоредним проучавањима*, 2011 (у књизи: Душан А. Јањић: *Видови француске књижевности*, Београд - Лесковац, 2013, стр. 179-182). *Напомена*: Књига *Књижевна преплитања* је имала приказе и у часописима „Наше стварање“ (бр.1-2, 2012, стр. 193-194) и „Помак“ (бр.57-60, стр. 36-37), као и осврт у „Вечерњим новостима“ од 24.09.2011. године. Приликом доделе књижевне награде „Николај Тимченко“ за најбоље дело из науке о књижевности за 2011. годину, о књизи је, 30. јуна 2012. године, поред Јована Пејчића, говорио и Душан Стошић.

„У Видовима француске књижевности реч је о студијама и есејима заснованим на јединственом књижевно-теоријском и методолошком приступу. Текстови су писани по једном плану који обухвата: а) критички поглед онога што су други (француски и наши критичари) писали о писцима и њиховим делима која су у средишту пажње нашег аутора; б) анализу тема, проблема и домета писаца и дела; в) релевантну критику писања других и г) лични доживљај и резултат властитог књижевно-теоријског истраживања. Нису чести критичари и историчари књижевности који се са сигурношћу могу дистанцирати од претходника бранећи нова становишта и нова открића која су овде заиста дарована читаоцу.“

„Како горњи суд много обавезује, неопходно је да добрим аргументима буде чврсто поткрепљен. Најбоље је да се то учини кратком напоменом о критици Душана Јањића претходних тумача Монтењевих *Есеја* (Јањић је обрадио око тридесет француских критичара који су тумачили Монтења и десетак наших). Резимирајући своје излагање о тумачима Монтењевог дела, Јањић пише да је тешко прихватљива тврдња да је прва књига Монтењевих *Есеја* изразито стоичка, друга оличење скептицизма а трећа епикуреизма. Он закључује да се чини да је теза о тростажној еволуцији Монтењеве стваралачке личности недовољно утемељена. „Монтењ се, истиче наш аутор, нападао античком мудрошћу, али је, полазећи и од ње, изградио свој сопствени поглед на свет“. Овај закључак је у Јањићевој књизи утемељен, као што су и други резултати његових критичких авантура на различите начине доказани.“

„Не може да изазове чуђење ни чињеница да је аутор *Видова француске књижевности* пронашао метафору којом се Монтењ осврће на своје дело: „Пчеле узимају од цвећа помало овде-онде, али оне затим од тога граде свој сопствени мед; није то више мајчина душица или мајоран“. Тако и Јањић: он чита класичне и модерне критичаре, добија од њих подстрек, али затим изграђује своје судове и закључке, свој аналитичко-синтетички метод троструког читања књижевних дела и њиховог одјека у критици. Није то више ни Пуле ни Старобински, ни Михаило Павловић, већ је то наш Душан Јањић окићен Академском Палмом, том вредном наградом коју му је Француска доделила.“

„У савременој књижевној критици Јањић заузима, несумњиво, лепо место. Његов аналитичко-синтетички метод интерпретације је реткост. Он га у овој књизи није посебно изложио, али га је маестрално применио.“⁸⁴

„Иако широј културној јавности недовољно познато, име проф. др Душана А. Јањића се у научним круговима често и са поштовањем изговара. Удаљен од метрополе, од такозване жиже културних и научних дешавања, овај предани интелектуалац великог знања, огромне стваралачке енергије и драгоценог искуства, неколиким књигама из области компаратистике и франкороманистике, које су се последње две године појавиле, оставља драгоцена сведочанства о везама француске и српске књижевности и културе.“

(...) „Књига почиње текстом о Мишелу де Монтењу, родоначелнику есеја, писцу којим је и подстицао многе токове духа, и утицао на бројне ствараоце из различи-тих области наука. Јањићев есеј је заправо је својеврстан књижевноисторијски запис са зналачки укомпонованим књижевнокритичким и полемичким пасажима. Тако се о Монтењевим тематски и философски дисперзивном делу уочавају неко-лике карактеристике, али Јањић издваја морал као константу од које овај ренесансни тумач свеколиког живота и античких узора не одустаје.“

У приказу се дају осврти и на друге огледе о писцима заступљеним у књизи (о Расину, Игоу, Лотреамону, Рембоу, Оскару Милошу, Мартен ди Гару, Преверу, Сент-Егзиперију, Малроу). Дат је и коментар о тексту *Николај Тимченко и француска књижевност*. „Други део ове књиге посвећен је Николају Тимченку, књижевном посленику и филозофу који је значајан део свог опуса базирао на делима из француске књижевне баштине. Поглавље је нека врста омажа Тимченку који се, поред српске (југословенске) књижевности, највише бавио писцима и делима из руске и, управо, француске књижевности и филозофије.“⁸⁵

84 Видови француске књижевности. Огледи и записи о француским писцима, „Алтера“ Београд, Задужбина Николај Тимченко Лесковац, 2013. 204 страна. Душан Стошић: *Тростажна читања француских писаца*, (Поговор у књизи, страна 195-197.

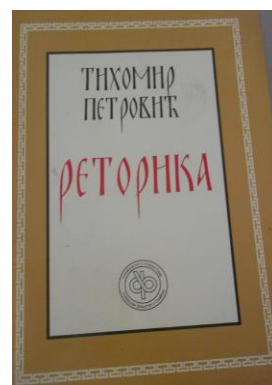
85 Драган Радовић: *Од Монтења до Малроа* (Душан А. Јањић: *Видови француске књижевности*), „Градина“, Ниш, бр.62-63, 2014, стр. 319-322.

МАРЕ С. КАРАНФИЛОВИЋ

Маре С Каранфиловић (девојачко Николовска), рођена је 11. априла 1968. године у Скопљу. Дипломирала је на Филолошком факултету у Скопљу и стекла звање професор књижевности и српског језика. Ради у Текстилној школи у Лесковцу. Стални судски тумач за македонски језик при Окружном суду у Лесковцу. Уређивала је часопис ученика Пољопривредне школе у Лесковцу, док је радила у њој, и била руководилац драмске секције. Са ученицима, члановима ове секције, имала премијеру представе и више од десетак реприза 2001. године у Дому културе у Лесковцу. Текст „С оне стране свитања”, са актуелном поруком „Играј за живот – дрога не” написали су њени ученици. Објављивале песме у часопису „Поглед у будућност” Пољопривредне школе, 2002. године, и у заједничкој збирци Глубочица између обала. Члан је КК Глубочица.⁸⁶

РЕТОРИКА ДР ТИХОМИРА ПЕТРОВИЋА - Стваралац неуморног духа, др Тихомир Петровић, непрестано доказује да је наука његово опредељење. Стваралац неуморног духа, др Тихомир Петровић, непрестано доказује да је наука његово опредељење. Неуморно трагање по научним просторима резултирало је бројним издањима. Његова истраживања имају мултидисциплинарни карактер. Схватао је науку као бескрајно небо које отвара велике могућности и тражи пуну посвећеност. Досадашња издања др Тихомира Петровића обухватају проучавања из: теорије књижевности, историје књижевности, књижевне критике, али и проучавања из области језика. Једном речи, др Тихомир Петровић трага свуда где реч уметности постоји.

(...) У Историји реторике др Тихомир Петровић даје развојни пут реторике кроз три најзначајнија раздобља: реторика старе Грчке, римска и средњовековна реторика. Из грчке реторике издвојио је погледе Аристотела и Теофраста. Из римске истиче беседнике браћу Гах, Цицерона, Квинтилијана, Цезара, Брута... О хришћанским беседама аутор каже да „досежу до поетских висина” и издваја Исуса, апостола Павла, Јована Дамаскина, Марка Аурелија, Василија Великог и Августина Јована Златоустог. Након тога аутор представља најзначајније наше беседнике: „најпознатији српски беседници су св. Сава (1174 – 1235), св. Николај Велимировић (1888 – 1956) и Јустин Поповић (1874 – 1979). Из редова световних беседника издвајамо Проту Матеју Ненадовића (1777 – 1854), Марка Миљанова (1838 – 1901), Јована Скерића (1877 – 1914), Добрицу Ћосића (1921), Матију Бећковића (1939).”

Др Тихомир Петровић даје кратак приказ и народне реторике, која је обликована на „реторичко – сценски начин”, а са тематиком је из народног живота (здравице, хвале, ругалице, клетве). Дугу традицију усменог беседништва проналази у нашим епским песмама (Кнежева вечера, Женидба Душанова, Урош и Мрњавчевићи). Велики простор првог дела књиге аутор посвећује језику, стилу, комуникацији, говору, дикцији и публици, као важним реторичким појмовима. „Језик и стил су суштински састојци беседе.” Дobar беседник мора познавати отроепске, фонетске, морфолошке, синтаксичке, лексичке о ортиграфске норме, водити рачуна о естетским вредностима језика, једном речи стално усавршавати и оплемењивати свој реторички стил. Култура говора сагледава се као део човекове културе, што подразумева „образованост, посвећеност и оплемењеност”, богат лексички фонд и познавање граматичких и правописних норми. Језичка култура важна је за очување културног и националног идентитета. Аутор представља и основне карактеристике појединих функционалних стилова (научног, публицистичког, административног, књижевноуметничког), као и одлике облика изражавања (монолога, дијалога, дискусије...).

⁸⁶ Лексикон радова лесковачких писаца, стр. 58.

посебну пажњу посвећује научно – стручним говорима истичући њихове одлике: недвосмисленост, усмереност на садржину, стручну терминологију, дефинисаност речи. Моћ речи од давнина је познат. Језик треба да служи светлости, истини – запажа аутор не изостављајући ни злоупотребу говора: „У функцију пропаганде и распаљивања мржње, он трује дух и делује деструктивно.” Још од библијских времена људи су међусобно комуницирали, у почетку димним сигнаlima, ватром, касније помоћу голуба писмоноше и гласника. Комуникација данас поприма много шире размере (телевизија, мобилна телефонија, интернет), па је утицај на формирање друштвених ставова огромна. Вредност ове књиге употпуњена је и добрим избором беседа из светског и српског беседништва од старог века до данашњих дана. Беседе старог доба обухватају беседе: Буде, Цицерона, Исуса, Аурелија, Стефана Немање, св. Саве, Арсенија Чарнојевића и Бајазита. Други део избора чине беседе од XVII – XIX века.

(...) Реторика др Тихомира Петровића плод је познавања граматике, стилистике, филозофије и историје реторике. Наめњена је учитељима, наставницима, политичарима, правницима, новинарима, свештеницима и другима.⁸⁷

МАРЕ КАРАНФИЛОВИЋ – ИЗАБРАНЕ ПЕСМЕ

ДОЗВОЛИ МИ...

Дозволи ми да небо дотакнем,
допусти ми да снове украдем.
Одведи ме далеко одавде,
Покажи ми да живим другчије.

Само то желим,
Крила ми дај.
Само то тражим,
Не спутавај!

Однеси ме до звезда најдаље
И пусти ме да горе предахнем.
Научи ме да сањам најслађе,
И после нек' живим и умирем.

Само то желим,
Крила ми дај.
Само то тражим,
Не спутавај!

Тишина свира, звезде певају,
Анђели језде, не примећују.
Неко их зове, њима се нада
У својој жељи дубље пропада.

Само то желим, крила ми дај.
Само то тражим,
Не спутавај!

ТИ САМО ЧОВЕК БУДИ

Нека ти зли пркосе..
Нека те ветар носи..
И, кад те мрак гуши,
Остани човек у души!

Слушај срце своје!

⁸⁷ М. Каранфиловић, Реторика др Тихомира Петровића, Наше стварање, 2007. Прилог објављен у књизи др Т. Петровића Одјек речи (О делу проф. др Тихомира Петровића), Лесковачки културни центар 2007.

И, кад ти ребра броје..
И, кад ти дела мере,
нечастиви кад ти суди,
ти само човек буди!

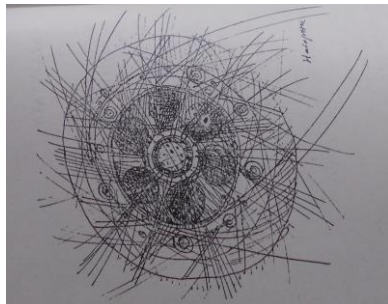
Кошмар кад обруч стегне,
жичану опругу кроз уши пружи,
фијук кроз мозак звизне,
туга на срцу легне,
љубави само служи!

Обрве кад се споје,
не растежи их,
већ ка небу дигни!
Пркосно испрси груди,
ал увек човек буди!

%
Кад велика нада
Угуши снове
Душа се после плаши
Да сања
Отвори очи, опет је дан –
Исти, ил' црњи,
Не могу да знам.

СРЦЕ

Остани, срце моје,
оно што си досад било,
оно што сада јеси,
оно што мораш бити.
Буди отворено за олује, мраз и мрак,
исто као за поветарац, сунца сјај.
И, кад ти сузе слане
болне ране пеку.
И, кад те кошмар
обручком снажно стеже.
И, кад те олуја шиба.
И ветар снажно млати,
немој се дати!
Остани нежно ко роса,
слабашно, малено, чедно.
И, кад пркос млати,
корову места не дај!
Мржњи се никад не предај!
Јер ћеш се сам тако
срцем звати!

МИРОСЛАВ КАРАНФИЛОВИЋ

Мирослав Каранфиловић (Лесковац, 1964) – Мирослав Ж. Каранфиловић, професор историје у ОШ „Васа Пелагић“. Дипломирао је 1989. године на Катедри за историју Филозофског факултета у Скопљу. Аутор је монографије *90 година Основне школе „Васа Пелагић“* и коаутор монографије *120 година од оснивања Школе за текстил и дизајн – Ткачке школе, Прве текстилне школе на Балкану*. Члан је међународног удружења за друштвену историју „UDI – Eugoslo“ и Удружења писаца Србије.⁸⁸

Каранфиловић у прилогу „Лесковачки Манчестер“ анализира дело Перице Хаџи Јовановића *Европизација српског Манчестера 1918-1941* (Удружење за друштвену историју, Београд 2010, стр. 222).⁸⁹

⁸⁸ *Наше стварање*, 3-4 /2012, стр. 358.

⁸⁹ *Наше стварање*, 3-4 /2012, стр. 349

ДАНИЈЕЛА КОСТАДИНОВИЋ

I

Данијела Костадиновић (Лесковац: 1973) – књижевни историчар, књижевни критичар, паремиолог, библиограф, преводилац и професор Универзитета у Нишу. Основну школу и гимназију завршила је у Лесковцу. Дипломирала је на Филозофском факултету у Нишу на Групи за српскохрватски језик и југословенске књижевности. Дипломски рад *Екстрвертни и интровертни типови у романима Абаџиева и Георгиевског* објављен је у едицији најбољих дипломских и семинарских радова Филозофског факултета у Нишу. Магистрирала је и докторирала на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Предаје *Упоредно проучавање јужнословенских књижевности* и *Књижевност за децу* на Департману за српску и компаративну књижевност на Филозофском факултету у Нишу. Живи у Нишу.

КЊИГЕ: *Психолошко у романима Абаџиева и Георгиевског: екстрвертни и интровертни психолошки типови у роману Пустинја и тетралогји Црно семе*, Филозофски факултет у Нишу, Студијска група за српски језик и књижевност, Библиотека семинарских и дипломских радова, Коло II, Књига 6, 115 стр.; *Добра мисла оро игра: пословице, изреке и друге кратке говорне форме лесковачког краја*, приређивач, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Нишу/Филозофски факултет/СГ за српски језик и књижевност, Ниш, 2000, 220 стр.; *Одблесци, одјеци: српске теме македонске књижевности*, Алтера, Библиотека КАЛЕМ, Књига 13, Београд, 2010, 162 стр.

Радове је објављивала у стручним публикацијама и научним зборницима, и листовима и часописима: *Facta Universitatis* (Ниш), *Philologia Mediana* (Ниш), *Градина* (Ниш), *Славистика* (Београд), *Современост* (Скопје), *Књижевна академија* (Скопје), *ThinkTank* (Лесковац), *Браничево* (Пожаревац). Преводи са македонског и руског језика књижевну критику, есејистику, поезију и прозу. Почасни је члан међународне књижевне академије *Македонија презент*. Добитница је награда *Вељко Видаковић*, *Гоцева мисла*, а антологија македонске љубавне лирике *Од чежње до ероса* (библ. „Градинарник“, књ. 5, НКЦ, 2014), коју је превела са македонског на српски језик, понела је награду *Светосавски печат* за ауторски и издавачки подухват године.

II

МАЈСТОРСКО ПИСМО РАДЕТА ЈОВИЋА - *Читав један минули свет остаће/вечита тајна уколико се будућност/ не смиљује да одрешу кесу и баџи који златник/ сунца да осветли прошлост.*⁹⁰

Познати руски песник Александар Блок, у оквиру својих сећања на путовања по Италији 1909. године, записао је у својој недовршеној књизи *Муње уметности* следеће: „Време лети, цивилизација расте, човечанство напредује ... Али ја сам одавно схватио да по цену многих узалудно изгубљених часова, по цену духовних понижења која са собом носи живот у старинским собама из 18. века, по цену многих ноћних кошмара ништа не могу да учиним, пошло ми је за руком ипак да украдим понешто од старог света.

Вредности старог света су вредности подељене уметности ... А ове моје белешке ће имати смисла и ако у само неколико речи и понекоманалогијом будем у стању да на вас пренесем оно што сам успео да разазнам кроз нестварно искричаво треперења туђег мртвог живота...”

90 Раде Јовић, *Срећно царство (роман)*, Просвета, Београд, 1998. Апстракт: У раду ће бити анализирана збирка стихова *Лесковачка мајсторска писма (стихови старовремски или јеванђеље лесковачког менталитета)*, објављена у Лесковцу 2000. године. *Кључне речи*: Раде Јовић, Лесковац, мајсторско писмо, наративна песма, писмо, Коста Рацин, *На Струги дућан да имам*.

Ове речи Александра Блока наводим овде зато што ми се чини да је и Радету Јовићу, познатом лесковачком песнику, романсијеру и драмском писцу.⁹¹ том „вечно заљубљеном маслачку“ у „нашу чаршију“, у „наш Лесковац“, пошло за руком да књигом, која носи наслов *Лесковачка мајсторска писма*, уграби понешто од старог света и да на читаоце, кроз „искричаво треперење“ својих стихова, пренесе дух и боју лесковачке чаршије из доба „кад је време имало име, људи очи“ и пре но што су „из пошту јавили да је време остарело“.

Збирка *Лесковачка мајсторска писма: јеванђеље лесковачког менталитета: стихови старовремски* (Дом културе, Лесковац, 2000) заправо је треће издање стихова посвећених старом Лесковцу проистеклих из пера Радета Јовића. Сама чињеница да је ова поезија доживела три издања (прво издање појавило се под називом *Ђораво злато* (1988), потом је уследило друго проширено издање *Наша чаршија – стихови старовремски* (1997), као и чињеница да је 2000. године преведена и на македонски језик (*Чаршишки муабети*, КММ, Медија, Скопје, 2000; превод Гордана Стојковска), довољан су показатељ њене популарности и пријемчивости код читалачке публике.

Заљубљеник у лесковачку чаршију и лесковачки говор, овај „мајстор од лесковачки реч“, како га с правом назива Димитрије Тасић, и песничку књигу *Лесковачка мајсторска писма* певао је на призренско- јужноморавском дијалекту којем припада и лесковачки говор. Збирку одликује и обиље архаизама, турцизама и фразеологије типичне за говор старих Лесковчана, те може бити значајна не само у књижевно-критичким и књижевно-историјским сагледавањима него и у дијалекто-лошким и лингвистичким истраживањима, будући да лесковачки говор данас, под притиском књижевног стандарда, све више нестаје.

Вишеструки значај ове збирке истакао је и Томислав Н. Цветковић, јер је, како наводи, народни језик чувар историје и традиције, оно што се у дијалекту чува не може се мерити годинама, већ епохама, у њему се слаже искуство генерација и генерација народа.⁹²

Збирка *Лесковачка мајсторска писма* састоји се из два дела: *Мајсторска писма* и *Стихови старовремски*. Лесковац је у прошлости био град занатлија и мајстора, центар текстилне индустрије, звали су га малим Манчестером, а „мајсторско писмо“ је крајем 19. и у првој половини 20. века подразумевало не само својеврстан документ – ди-плому којом се потврђивало да је мајстор изучио занат и пред комисијом положио мајсторски испит него и највише признање занатском умећу.

Имајући то у виду, Раде Јовић у првом делу пева о мајсторима, који су „поголеми од медведи/поубави од црквене слике/попаветни од кадију.“

Први део збирке *Лесковачка мајсторска писма* има претежно документарни карактер, који јасно показује да су се интенције аутора кретале у правцу остављања записа о познатим лесковачким мајсторима и занатлијама, чији би се рад и мајсторије својом лепотом, својим естетским квалитетима, могли мерити са уметничким.

Други, пак део, *Стихови старовремски*, посвећен је лесковачкој чаршији „која на малечку столицу седи, ал’ у големо небо гледа“ и менталитету њених житеља. У овом делу, на трагикомичан начин, пева се о старим Лесковчанима који „једев паприке, па зидав фабрике, који терав инат и сеир сас Бога“, пева се о људској судбини и трагичи, јер је човек „на триста муке турен с’мо ги не зна име“, о силама белосветским које се „префрљујев“ преко живота Лесковчана, о фатализму женске лепоте.

Иако ови стихови нису увек најбоље стилски избрушени, понекад им запрети опасност да склизну у банално, њихова драж огледа се у томе што Раде Јовић полази од свог завичаја, полази од локалног, да би га потом уздигао на један општи, универзални ниво. У томе му у

---

91 Раде (Радомир) Јовић рођен је у Лесковцу 1937. године. Школовао се у родном граду и у Београду. Збирке песама: *Небески морнари*, *Мапа* (за децу), *Вињете*, *Разговор са Ветерницом*, *Препознавања*, *Улица Нишка*, *Ђораво злато*, *Наша чаршија*, *Лесковачка мајсторска писма*, *Саопштења*, *Грумен земље из Медвеђе* (за децу), *Грумен земље* (за децу), *Лесковачка ђебап артиљерија*, *Ђефли тефтер*. Романи: *Сезона клања*, *Регретит mobile*, *Срећно царство*, *Бесна кобила*. Бајка: *Принц Леско и принцеза Леска*. Драмски текстови: *Нудим ти пуне руке живота*, *Пут у светлост*, *Време препознавања*, *Гозба*, *симпозион о љубави*, *Лесковчанин у Паризу*, *Мој пас Краб*, *адаптација Шекспирових дела*, *Ласте јастребарске*, *Не се знаје*, *Заре игра*. Аутор је и лесковачког *П(р)озиришта у авлији*, један од оснивача колоније младих југословенских сликара „Копашница ‘74“. Бавио се и аматерским филмом и стекао звање кандидата мајстора аматерског филма Југославије. Добитник је „Октобарске награде града Лесковца“. Умро је у Лесковцу 2004. године. *Напомена*: ЛИТЕРАТУРА - Раде Јовић, *Срећно царство (роман)*, Просвета, Београд, 1998; Томислав Н. Цветковић, *О говору*, у: Раде Јовић, *Лесковачка мајсторска писма – јеванђеље лесковачког менталитета, стихови старовремски*, Лесковац, 2000; Бора Ољачић, *Златни стихови*, у: Раде Јовић, *Лесковачка мајсторска писма – јеванђеље лесковачког менталитета, стихови старовремски*; Николај Тимченко, *Трагања Р. Јовића*, у: Раде Јовић, *Лесковачка мајсторска писма – јеванђеље лесковачког менталитета, стихови старовремски*; Драган Тасић, *Несвакидашња сентенца*, у: Раде Јовић, *Лесковачка мајсторска писма – јеванђеље лесковачког менталитета, стихови старовремски*.

92 Томислав Н. Цветковић, *О говору*, у: Раде Јовић, *Лесковачка мајсторска писма – јеванђеље лесковачког менталитета, стихови старовремски*, Лесковац, 2000.

великој мери помаже и велики број функционално употребљених пословица и изрека, насталих као резултат вековног промишљања народа о природним и друштвеним појавама, са циљем да се успоставе константне вредности у животу и утврде регулативи односа у колективу. Илустрације ради, навешћу само неке примере: „Народ кити, народ разграђује“, „И немање има крај“ и слично.

Стихови Радета Јовића у збирци *Лесковачка мајсторска писма* показују извесне карактеристике приповедних текстова. Излагање о догађајима и људима из прошлости, у овој поезији блиско анегдотском, језгровитом казивању о неком занимљивом или смешном догађају са неретко драматичном поентом на крају, организовано је у складу са уметничким интенцијама аутора. Због тога би можда најпримереније било назвати их наративним песмама. Бора Ољачић у предговору првом издању, такође, указује на жанровску неодређеност збирке Радета Јовића:

„...Стихови су то који мудрују, трепте као вилин коњиц, зачињавају, провоцирају, намигују као шерети па тугују. А кад их читате, одједном се изгубе и мудраци и шерети и све се заједно стопи у једну чврсту громаду, која јесте и није песма, која јесте и није проза, јер поседује суптилност и темперамент песме, али и чврстину и ток мисли прозе.“⁹³ Ипак, ваљало би нагласити да су наративна обележја секундарна, а да је поетско, лирско примарно.

Дакле, збирку *Лесковачка мајсторска писма* карактеришу две битне компоненте: документарност и афективност. У збирци *Лесковачка мајсторска писма* смењују се строфе од по неколико и више стихова са оним састављеним од једног или два стиха, као што је наведено, често афористички згуснутим и блиским гномској мудрости. Стихове прати народски обојена реч, која није лишена ни псовки, ни скарадних израза. До сличних закључака дошли су и Николај Тимченко и Драган Тасић.

Поводом новог издања *Ђоравог злата*, дела које је било објављено као књига својеручно исписана и нацртана руком сликара и писара Слободана Костића, Николај Тимченко је нагласио да су ти исти стихови сада штампани под насловом *Наша чаршија*, узети за себе, такође необични, јер су испевани на дијалекту и у руху које носи печат свог аутора – творца – али и једну исконску мудрост која произилази не само из искуства него и из патње.⁹⁴

Пишући о поезији Радета Јовића, Драган Тасић исто тако уочава „несвакидашњу сентенцу“⁹⁵, чак иде тако далеко да успоставља паралелу између Његошевог *Горског вијенца* и песничке збирке *Наша чаршија* Радета Јовића на основу „наречјем натруњеног језика спегова“, присуства жене и сентенциозности, при чему, како сам каже, нема намеру да тврди да стихови Његошевог *Горског вијенца* и стихови Радета Јовића из поменуте збирке, имају исти значај за српску књижевност.⁹⁶

Сам песнички субјект појављује се као лик који из наглашено субјективне, интимне перспективе сведочи о прошлим временима, он стоји по страни, уочава догађаје и, ако се тако може рећи, „пева причу“ о

њима. Збирка, а нарочито њен други део *Стихови старовремски*, састоји се од низа таквих „прича-песама“, које су нумерисане и на први погледостављају утисак фрагментарности. Ту су приче о Тики Шљати и његовом сину Спаси који су били у Београду да гледају *трамбелаји*; потом о Алекси Сербезу који је псовком бранио Немцима да ломе гране; о Дунди-шнајдеру; о аљчи⁹⁷ Мицикином; о Перси шићерцики која својом лепотом узбуркала крв многих Лесковчана, о кафанама, паприкама, ћевапима... Приче-песме нижу се једна за другом: „Прва прича малечка/Друга голема/Трећа нема крај“, а њиховим склапањем добија се јединствени мозаик живота у старом Лесковцу.

С тим у вези, мишљења сам да је у приступу овој збирци неопходно обратити пажњу на синтагму „мајсторско писмо“, присутну и у самом наслову, и посебно на други члан синтагме - писмо. Она, с једне стране, упућује на директну везу између мајсторства и уметности, о чему је већ било извесних напомена, а, с друге стране, „мајсторско писмо“ или мајсторска диплома може само по себи бити важан документ, важно сведочанство о људима и догађајима из прошлости. Опредељење за „мајсторско писмо“, схваћено у овом контексту, указује на то да се песник тиме позива на веродостојност и аутентичност онога о чему пева.

93 Бора Ољачић, *Златни стихови*, у: Раде Јовић, *Лесковачка мајсторска писма – јеванђеље лесковачког менталитета, стихови старовремски*.

94 Николај Тимченко, *Трагања Р. Јовића*, у: Раде Јовић, *Лесковачка мајсторска писма – јеванђеље лесковачког менталитета, стихови старовремски*.

95 Драган Тасић, *Несвакидашња сентенца*, у: Раде Јовић, *Лесковачка мајсторска писма – јеванђеље лесковачког менталитета, стихови старовремски*.

96 Драган Тасић, *Сентенца и дијалект*, Наше стварање, XLVI, бр. 1-2, Лесковац, 1999, стр. 98.

97 Именица аљча означава будаластог човека.

Други члан синтагме – писмо посматраћемо засебно из разлога што и сам песник када пише о писмима користи различиту графију, те их на тај начин и формално издваја: писму даје иницијално и епилошко место у структури збирке, која се и својом целином приближава епистоларној форми.

Писмо, као што је познато, може бити написано без неког нарочитог реда, може обухватити најразличитије теме, повезивати и оно што на први поглед изгледа неспојиво. По тим особеностима, блиско је разговорној форми, а то су уједно и карактеристике ове поезије. Писмо као облик комуникације подразумева одређеног пошиљаоца и примаоца, за писмо је типичан наглашени субјективни моменат, који се јавља као последица жеље да другима пружимо обавештења о себи. Ако све ово имамо у виду, онда нам је и основни стваралачки импулс Радета Јовића потпуно јасан. Његово „мајсторско писмо“, односно збирка стихова, заправо је позив упућен појединачном читаоцу, али намењен ширем, са циљем да се пруже информације о оном Лесковцу кога су чинили вешти мајстори и трговци, о специфичном лесковачком духу који је, нажалост, почео да одумире. Стога су у овој збирци присутна и носталгична осећања и неки *жал*, да се послужимо речником Боре Станковића, за прошлошћу.

И нимало случајно збирка *Лесковачка мајсторска писма* завршава се доласком јабанџија⁹⁸, а самим тим новог духа и промена. Отуда се завршни стихови могу схватити и као отворено питање упућено читаоцу:

„Има још да се казује/Треба ли...“

У том смислу, посебно у свом завршном делу, збирка *Лесковачка мајсторска писма* има додирних тачака са циклусом *На Струги дућан да имам* (*На Струга дућан да имам*) македонског песника Косте Апостолова Солева, познатијег међу читалачком публиком као Коче Рацина. Циклус песама *На Струги дућан да имам* објављен је у оквиру збирке *Бели мугри* 1939. године у Самобору крај Загреба у штампарији Драгутина Шпулера. Полазећи од истоимене македонске народне песме и узимајући за мото циклуса народну пословицу „Занат је златан...“, Рацин са истом носталгијом пева о старим струшким мајсторима и занатлијама, о временима која су нестала, суптилно провлачећи алузију, преко мита о Краљевићу Марку и његовој волшебној сабљи, о неопходности повратка и обнављања која је приметна и у стиховима Радета Јовића.⁹⁹

III

ДОБРА МИСЛА ОРО ИГРА: ПОСЛОВИЦЕ, ИЗРЕКЕ И ДРУГЕ КРАТКЕ ФОРМЕ ЛЕСКОВАЧКОГ КРАЈА - Књига *Добра мисла оро игра: пословице, изреке и друге кратке говорне форме лесковачког краја* настала је у оквиру истраживачког рада на пројекту Књижевни живот на југу и југоистоку Србије у XIX и XX веку, који је био реализован у Центру за научна истраживања САНУ и Универзитета у Нишу под генералним руководством академика Мирослава Пантића. Књига представља обимну збирку паремија прикупљених на подручју Лесковца и околине и приређивача, др Данијелу Костадиновић, несумњиво увршћује у низ врних познавалаца паремиологије у Јужној Србији.

Осим пословица, изрека и других кратких говорних форми из рукописне збирке приређивача, књигу чине и паремије које су се нашле у различитим изворима – од паремиолошких, етнографских, лексикографских и дијалектолошких студија до индивидуалних књижевних остварења писаних говором овог краја (призренско-јужноморавски дијалекат). Захваљујући чињеници да су у употреби били извори из различитих временских периода (од 1889. до 1997. године), читаоцима је пружена прилика да, осим сагледавања грађе, имају увид и у континуитет и карактер измена и развоја ове врсте народних умотворина. Књигу, сем паремиолошке грађе, чине и уводно обраћање приређивача, речник мање познатих речи, попис извора из којих је преузета грађа, као и попис цитиране литературе.

Приређивач нас у уводном обраћању упознаје са начином на који је у доступним изворима презентована паремиолошка грађа, при чему изводи закључак да су у њима паремије само пописиване без икаквих или недовољних покушаја да се оне и класификују.

98 296 Именица јабанџија означава странца.

99 С обзиром на то да би испитивање веза и односа између циклуса песама Коче Рацина *На Струги дућан да имам* и збирке стихова Радета Јовића *Лесковачка мајсторска писма*, како у формалном тако и у тематско-мотивском, стилском и семантичком погледу, могла бити тема засебног научног рада, овде смо указали само на њихову елементарну сличност.

Управо због чињенице да су се у понуђеним изворима, поред пословица, измешане нашле и остале кратке говорне форме, приређивач усмерава своју активност на класификовање грађе и издвајање посебних врста кратких говорних форми, желећи да, притом, представи што обимнију грађу.

Грађа је у књизи класификована на следећи начин: *Пословице (праве, анегдотске, дијалогске, стиховане); Изреке; Остале кратке говорне форме (поређења, благослови, клетве, заклетве)*. Свестан недостатака које има азбучни редослед презентовања грађе, приређивач се, ипак, опредељује за њега сматрајући да грађа систематизована на тај начин има већу прегледност, те да је стручно употребљивија.

Након уводног обраћања, читаоцима је презентована изузетно обимна грађа, тематски разнолика, различитог порекла и структуре, грађа која је локалног, али и општег и интернационалног карактера.

Радом *Тело у кратким говорним формама лесковачког краја* презентовани су паремолошки искази (пословице, изреке, поређења, клетве и заклетве) прикупљени на подручју Лесковца у којима се срећу називи тела и испитиване су њихове функције. Ослањајући се на класификацију Миливоја В. Кнежевићева понуђену у *Антологији говорних народних умотворина* и на класификациону схему Твртка Чубелића, који поређења третира само као подскуп пословица подводећи их под одредницу пословице фразеологизми, у раду *Народна поређења из лесковачког краја* извршена је систематизација грађе прикупљене на подручју Лесковца и околине на права и супротна поређења и успостављена дистинкција између *пословичких поређења*, које имају функцију правих поређења, и *поређења у дословном смислу* без пословичког значења. С обзиром на то да лесковачки говор припада призренско-јужноморавској зони српског језика, те да је у потпуности очувао своју српску, штокавско-екавску карактеристику, да обилује архаизмима, турцизмима, као и да се у погледу лексике битно разликује од стандардног српског књижевног језика, на крају рада, као засебан прилог, дат је и речник мање познатих речи. На тај начин, презентована грађа учињена је доступнијом и разумљивијом широј читалачкој публици.

IV

НАРОДНА ПОРЕЂЕЊА ИЗ ЛЕСКОВАЧКОГ КРАЈА - У раду је презентована грађа везана за народна поређења из лесковачког краја. Поређења су, сходно Кнежевићеву класификацији, систематизована на права и супротна поређења, а такође је успостављена и разлика између *пословичких поређења*, која имају функцију правих пословица, и *поређења у дословном смислу* без пословичког значења којима смо се у раду и бавили. С обзиром на то да лесковачки говор значајно одступа од српског књижевног стандарда, на крају рада, као посебан прилог, дат је Речник мање познатих речи, који ће, надамо се, омогућити боље разумевање понуђене грађе.

%

Вук Стефановић Караџић насловио је своју књигу *Српске народне пословице и друге различне као оне у обичај узете ријечи*, при чему је пословице исказе разделио на две скупине: на оне „које се свагда једнако

говоре“ и на оне „које се различно говоре“ (КАРАЏИЋ 1967: 18). У „друге различне као оне у обичај узете ријечи“ можемо сврстати поређења која чине предмет нашег рада. Поређење се дефинише као „зближавање, довођење у суоднос двију појава на темељу њихове сличности или подударња у једној или више особина, па се једна од тих појава сликовито приказује, објашњава, афективно појачава успоређивањем с другом“ (ДУКАТ 1992: 622), или као „необично захвална, експресивна, живописна и поетска грађа, од које постаје јак и сажет, фигуративан, понајпре метафорички израз. По својој каквоћи и намени поређења стоје на прелазу између говорних израза дословног и говорних израза преносног значења“ (КНЕЖЕВИЋ 1972: 12).

Разлика између пословица и „у обичај узетих ријечи“, у које се убрајају и поређења, није оштра. Сходно томе, поређења би се могла поделити на поређења која се срећу у функцији правих пословица, а која бисмо могли подвести под одредницу *пословичка поређења* (нпр. Брак си је ко лутрија; Жена си је ко гвоздена кошуља) и *поређења у дословном смислу*, дакле поређења без пословичког значења, која заправо и чине предмет нашег истраживања (нпр. Бел ко сирење, Развучује се ко пометина).

Поређења су била тема бројних истраживања у области народне књижевности, посебно у области паремологије, науке која се бави ис- питавањем и тумачењем пословица и других кратких говорних облика. Овом приликом издвојили бисмо *Антологију говорних народних*

умотворина Миливоја В. Кнежевића у којој је аутор извршио поделу на права и супротна поређења. (КНЕЖЕВИЋ 1972: 12-13) У оквиру своје класификационе схеме Твртко Чубелић поређења третира само као подскуп пословица подводећи их под одредницу пословице-фразеологизми и истичући да је у овом „подскупу пословица фразеолошки карактер најпотпуније изражен. (ЧУБЕЛИЋ 1975: LXIV) Неки, пак, истраживачи и приређивачи, попут Марије Клеут, у својим класификацијама не одавају поређења од осталих кратких говорних облика у чему су блиски Вуку Ст. Караџићу¹⁰⁰, али их разврставају по тематским скуповима о човеку, људском телу, жени, богу, ђаволу, свету, животу и смрти и слично. (в. КЛЕУТ 2010).

Прикупљањем и проучавањем пословица, изрека, поређења и других кратких говорних облика из лесковачког краја бавили су се Сергије Димитријевић (в. ДИМИТРИЈЕВИЋ 1954), Драгутин М. Ђорђевић (в. ЂОРЂЕВИЋ 1964: 54-58; ЂОРЂЕВИЋ 1970: 89-112), Јоца Михајловић (в. МИХАЈЛОВИЋ 1968: 107-113; МИХАЈЛОВИЋ 1970: 110-120), Данијела Костадиновић (в. КОСТАДИНОВИЋ 2000), али су се амбиције сакупљача, до појаве наше књиге *Добра мисла оро игра*, објављене 2000. године, завршавале на њиховом пописивању, без икаквих или недовољних покушаја да се оне систематизују и класификују (делимичан изузетак чине радови Јоце Михајловића).

Грађа коју нудимо у овом раду добрим делом је објављена у књизи *Добра мисла оро игра*, али смо је за ову прилику допунили новим поређењима које смо у међувремену забележили, а које прикупљамо, као

и друге народне умотворине из лесковачког краја, више од десет година.

Иако у књизи *Добра мисла оро игра* постоји знатно већи број поређења, од којих су многа преузета од других записивача и из различитих извора,

ми смо се одлучили да овим радом прикажемо само она поређења која

смо сами забележили на терену. Будући да у народним поређењима из лесковачког краја срећемо две поредбене копуле „ко“ и „к`ко“, а да је поредбена копула „к`ко“, у којој је сачуван полуглас, данас готово избледела из говора Лесковчана, одлучили смо се за прву варијанту. Сам полуглас обележили смо у раду апострофом из практичних разлога иако сматрамо да је знак „ə“ (шва) прикладнији. Африкату „s“ у раду смо обележавали графемом „дз“.

С обзиром на чињеницу да лесковачки говор припада призренско-тимочкој зони српског језика, односно да се подручје лесковачког говора простире на северу до Брестовца, на југу и југоистоку до Пискупова, Власотинца и Грделице, али, како наводи Александар Белић, „не источ није од пруге која везује Рамни дел и Купиновицу“ (в. БЕЛИЋ 1905), да је лесковачки говор у потпуности очувао своју српску, штокавско-екавску карактеристику, да обилује архаизмима, турцизмима, те да се у погледу лексике битно разликује од стандардног српског књижевног језика, као засебан прилог дали смо и Речник мање познатих речи како бисмо презентовану грађу учинили разумљивом ширем читалачком аудиторiju. Из истих разлога, уз поједина поређења навели смо и додатна објашњења.

У даљем тексту прилажемо грађу коју смо, по угледу на поменути Кнежевићеву класификацију, систематизовали на тај начин што смо поређења поделили на права и супротна поређења.

ГРАЂА:

а) права поређења

Ака се ко коло без наплат. Каже се за човека који узалуд ради. Лута без циља. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*) Варијанту: Ака се ко коло без наплати забележио је Драгутин М. Ђорђевић (в. ЂОРЂЕВИЋ 1958: 659).

Балдиса ко пцето. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)

Бачка се ко свиња у блато. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 149)

---

100 Иако је сам Вук Ст. Караџић посебну пажњу обраћао на питање како се и на који начин исказује и изражава пословички смисао и у складу с тим их поделио на оне које се „једнако говоре“ и оне које се „различно говоре“, дао је класификацију пословица по азбучном редоследу сврставајући пословице, изреке, поређења и друге кратке говорне облике у равноправну пословичку грађу, што је свакако допринело, како наводи Твртко Чубелић „прегледности и практичној, стручној употребљивости, док се је врло мало говорило о самим пословицама. Заправо ништа“ (ЧУБЕЛИЋ 1975: LVI).

Бега ко ђавол од тамњан. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 149). Ово поређење забележили су и Сергије Димитријевић (в. ДИМИТРИЈЕВИЋ 1954: 46) и Драгутин М. Ђорђевић (в. ЂОРЂЕВИЋ 1958: 659).

Бел ко сирење. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 149)

Бел ко булка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 149)

Бере ко пета гној. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 149). Ово поређење забележили су и Сергије Димитријевић (в. ДИМИТРИЈЕВИЋ 1954: 63) и Јоца Михајловић (в. МИХАЈЛОВИЋ 1968: 110).

Бесан ко куче к`д га пуштив од ланац. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)

Бечи се ко крава на изјаловче. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 149)

Бије ко Св. Илија. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 149)

Блаји ко овца. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 149)

Блед ко да му је ташта исисала крв. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 149)

Боде ко с иглу. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)

Боде ко с ножеви. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)

Буљи ко буљина. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 150)

Ватија се за реч ко пијан за тарабу. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)

Ватија се ко сиром за патку. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 150)

Вије ко задушна баба. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 150)

Вије се ко црв у рану. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 150.) Ово поређење забележили су и Сергије Димитријевић (в. ДИМИТРИЈЕВИЋ 1954: 64), Драгутин М. Ђорђевић (в. ЂОРЂЕВИЋ 1958: 661) и Јоца Михајловић (в. МИХАЈЛОВИЋ 1968: 112).

Вика ко по орла. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 150)

Води га ко краву с јулар. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 150)

Водив се ко петак и субота. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 150)

Водив се ко Сима и Дима. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 150)

Врзали смо се за Лесковац ко куче за сицимку. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 150)

Врну се ко посран голуб. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 150. Ово поређење пронашли смо у књизи Добривоја С. Каписазовића *Лесковачке заврзламе и чарламе* (в. КАПИСАЗОВИЋ 1980: 16).

Вртив га ко точак. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Врти се ко брљива кокошка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Врти се ко кусо кравче. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Врти се ко кусо куче. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Врти се ко кусо петле. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Вуче ко мрав. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Вуче се ко згажено куче. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Вуче се ко липсано маче. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Вуче се ко липсотина. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Вуче се ко метиљава овца. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Вучев се ко прева. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Гига се ко на гигаље. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)

Глава му ко лојзарска кова. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)

Глава му ко буздован на Краљевића Марка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Глава му ко на вола. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)

Гладан ко курјак. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Гладан ко кер. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Гледа ко крава мртво теле. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Гледа ко Карча бивол. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 151)

Гледа ко младеневеста. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)

Гледа ме ко да сам му сви живи заклаја. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)

Глића ко шатка трице. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)

Глође ме ко куче коску. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)

Глође ме ко свињску ногу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)

Глув ко топ. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)

Глуп ко танакија. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)

Глуп ко Торник. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)

Глуп ко точак. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)

Гол ко пиштољ. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)

Д`кће ко да има асму. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)
 Дави га ко змија жабу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)
 Девојке ко сојке. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Девојче ко грутка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)
 Дигла главу ко гуска у маглу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152.) Ово поређење забележио је и Драгутин М. Ђорђевић (в. ЂОРЂЕВИЋ 1958: 663).
 Диже се ко попарен. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)
 Добар ко врућ леб. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)
 Добар ко лебац. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)
 Дођо ко шугав зајак. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153)
 Досадан је ко стеница. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153.) Варијанту: Досадан ко стеница, забележио је Сергије Димитријевић (в. ДИМИТРИЈЕВИЋ 1954: 54).
 Дотерало се ко за сабор. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153)
 Дотерало се ко селско дете за куде доктора. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153)
 Дотерује се ко младенева. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153)
 Дочека ме ко на нож. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153)
 Дошеја ко гробник. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153)
 Дошеја ко коруба. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153)
 Дреме ко мува на мокра муда. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153)
 Дреме ко младенева у нову кошуљу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153)
 Дреме ко сојка на југовину. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153.) Ово поређење забележили су и Сергије Димитријевић (в. ДИМИТРИЈЕВИЋ 1954: 59) и Драгутин М. Ђорђевић (в. ЂОРЂЕВИЋ 1958: 663)
 Држи ко за очи. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153)
 Жљува ко да једе сламу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153)
 Жмије ко коњ на празно јасле. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Жмије ко мачка испод накладено кубе. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Жмије ко ћуран на мотку. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Жут ко восак. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153)
 Жут ко лимун. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153)
 Жут ко свећа. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 154)
 Забраздија ко вол у купус. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 154)
 Забрљавила се ко мачка у сланину. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 154)
 Забуљија ко маче уз бучку. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 154)
 Завива ко кучка на месечину. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 154)
 Загореја ко цигански тигањ. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 154)
 Загракаше ко чавке на мршу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 154)
 Задробија ко млински камен. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 154)
 Задужија се ко Грчка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 154)
 Зазнојија се ко да је парадајс под леју садија. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 154)
 Залепија се ко дроз за грозје. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 154)
 Залепија се ко таксена марка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 154)
 Залетеја се ко куче за воду. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 154)
 Залетеја се ко мушица на сирутку. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 154)
 Залића ко муве гомна. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 154)
 Заоди ко маче око бучку. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 155)
 Запатали се ко пировина. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 155)
 Запеја ко нерез. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 155)
 Запеја ко свиња на јер`м. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 155.) Ово поређење забележио је и Драгутин М. Ђорђевић (в. ЂОРЂЕВИЋ 1958: 664).
 Запенија ко сивоња. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 155)
 Заудара ј_____ко цибра. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 155)
 Збори ко да му је врућ качамак у уста. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 155)
 Збори ко из б`чву. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 155)
 Збори ко из кацу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 155)
 Збори ко да му је гомно под језик. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 155)
 Збраја се ко терајеж. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 155)
 Збрали се ко да игра мечка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 155)
 Згази га ко Паћа питу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 155)
 Згрчија се ко да га је сраћка уватила. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 155)

Здрав ко тресак. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 156)
 Здрвенија се ко кочан. Каже се за оног ко се смрзнуо или за оног ко је преминуо.
 (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Зинуја ко клен. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 156)
 Знаје га ко лошо време. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 156)
 Игра ко на воду. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 156)
 Игра ко на млад месец. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 156)
 Идев ко на почудиште. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Иде ко алва. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 156)
 Иде ко вејка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 156)
 Иде ко подмазано. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 156)
 Избуљила очи ко цивцан груди. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 156)
 Извалија се ко шаров пред праг. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 156)
 Изврзани ко свињска црева. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 156)
 Издиза се ко маче од таван. Каже се кад се неко превише хвали или
 говори глупости. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Издуја се ко да су га челе јеле. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Издуја се ко теле у росну детелину. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Изели прасе ко мачка миша. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Израснула ко топола. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Израснула ко бучумика уз клозет. Каже се кад се жели умањити девојачка лепота.
 (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Изровија очи ко бивол. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157) Ово поређење
 забележио је и Сергије Димитријевић (в. ДИМИТРИЈЕВИЋ 1954: 42).
 Изрота га ко бивол кучку. Каже се кад неко неког нагрди. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Варијанту: Изротаја га ко бивол кучку забележио је и Драгутин М. Ђорђевић (в.
 ЂОРЂЕВИЋ 1985: 211).
 Има дупе ко шиник. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Имам груди ко амбар, па берем, берем, берем, док неки пут све
 одјед`нпут не издушим. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Искривила се ко притка за леју. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Искрши га ко кисел леб. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Искрши гу ко стару канту. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Искуба гу ко кокошку. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Исполегали ко кокошке. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Исправија се ко да има кол`ц у грбину. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Испречија се ко дирек. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Испрсија груди ко цивцан. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Истега се ко јалова лесица. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Иструћали се ко праци. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Исуши се ко чемерика. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
 Ишчокљан ко меанциски праг. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157) Ово по-
 ређење забележио је и Сергије Димитријевић (в. ДИМИТРИЈЕВИЋ 1954: 47).
 Ицепен ко циганско решето. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)
 Ицепи га ко ловџија зајца с дрмлију. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)
 Ицепи га ко пиле дзиву. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)
 Ицепи га ко поганци празну врећу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)
 Ицепи га ко поп сарму на задушницу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)
 Ицепи га ко свиња мрсан џак. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)
 Ицепи га ко сељак ладно пиво пред задругу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)
 Ицепи га ко шифон. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)
 Јак ко бик. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)
 Јаша га ко вола. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)
 Јаша га ко магарца. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)
 Једе ко свиња. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)
 Јури га ко Бог ђавола. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)
 К`к`в је ко да је на бућку ватан. Каже се за неугледног човека. (КОСТАДИНОВИЋ 2000:
 158)
 Ко рипчики без воду. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)

Ква је ко караконцула. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158) Варијанта: Каква је ко караконцула
 среће се у *Речнику лесковачког говора* Бране Митровића (в. МИТРОВИЋ 1984: 143).
 Клати се ко муда у косидбу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)
 Клати се ко патка у зору. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 158)
 Кљује ме ко сврака мрзло гомно. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 159)
 Ко да га је крава жвакала. Каже се за неуредног човека. (КОСТАДИНОВИЋ 2000:159)
 Ко да га је одсекла од гузицу. Каже се кад личи на неког, обично се
 мисли на мајку или на оца. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 159)
 Ко да га фрљи поза мене. Јести, а не заситити се. У истом значењу
 често се користи и изрека: Дадо га на ђавола. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 159)
 Ко да једе тел. Каже се за мршаваог човека. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 159)
 Ко да је у земљу пропало. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 159)
 Ко да капку крв нема. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 159)
 Ко да леб неје јеја. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 159)
 Ко да сам га попарија с врелу воду. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 159)
 Ко да му је од татка остануло. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Ко с ексери да се рани. Каже се за мршаваог човека. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 159)
 Крије се ко змија ноге. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 159)
 Л`же ко недокрстен. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Л`же ко куче. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 159)
 Л`же ко стар Циганин. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 159)
 Л`же ко Циганка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 159)
 Л`жљив ко сојка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 159)
 Лаје ме ко куче. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 159)
 Лапка ко куче. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
 Легло ко мртвак у сандук. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
 Лепив гим се паре за прсти ко чичак за руно. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
 Лепи се ко крљеж за овцу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
 Лепи се ко шамар за будалу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
 Лепи се ко шамар за тил. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
 Лизнуја ко куче полог. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
 Личив ко јајце на јајце. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
 Личив ко расечена јабука. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
 Ломоти ко празна воденица. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*) Варијанту: Ламоти ко празна
 воденица забележили су Сергије Димитријевић (в. ДИМИТРИЈЕВИЋ 1954: 54) и Драгутин
 М. Ђорђевић (в. ЂОРЂЕВИЋ 1958: 668; ЂОРЂЕВИЋ 1970: 95). Ми смо се одлучили за
 глаголски облик „ломоти“, јер смо тако чули од извора.
 Лош ко лош д`н. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
 Луња се ко глува кучка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
 Луња се ко крња крава. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
 Љуто ко цинче. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
 Мава ко поп с кандилницу. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Маје се ко глува кучка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
 Маје се ко недобивен. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
 Маје се ко убивен у главу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 161)
 Мек ко душица. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 161)
 Меље ко клопетало. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 161)
 Меље ко празна воденица. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 161)
 Мења ги ко матрапаз коњи. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 161)
 Мења ги ко чарале. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 161)
 Мрачно ко у чижму. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 161)
 Мрда ко да су ву кондрци у дупе. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 161)
 Мртав ко свећа. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 162)
 Мува се ко муда кроз цепене гаће. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 161)
 Мучи се ко ђавол у тињу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 161)
 Навалија _____ Q_ко Здравко на спржу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 161)
 Навалиле ко чавке на мршу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 162)
 Нагорела ко циганска тојага. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 162) Варијанту: Нагореја ко
 циганска тојага забележио је Сергије Димитријевић (в. ДИМИТРИЈЕВИЋ 1954: 37).
 Награиса ко жути. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)

Нагрнули ко јагањчики на туђ тор. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 162)
 Надуја се ко да је с осе спаја. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 162)
 Напатили се ко зајци. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 162)
 Натрпано ко у цигански логор. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 162)
 Нашаран ко ускршње јајце. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 162)
 Не дава ко куче коску. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 163)
 Не двојив се ко Б`дњи вечер и Божић. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 163)
 Не сматра ме ко куче у јендек. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 163)
 Ништо си не знаје ко животињка к`д се окоти. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 163)
 Облића ко стршљен око трмку. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 163)
 Образи му ко детиње дупе. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 163)
 Обрћа се ко жер. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 163)
 Овртеја се ко зло време око голога човека. (КОСТАДИНОВИЋ 2000:163)
 Остаде ко посран. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 163)
 Офуцан ко стар цулов. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Офуцана ко манастирска мачка. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Очи су му ко дзивт. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Очи су му ко филцани. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Паде ко камен. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Паде у севдак ко сливче у гомно. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Паднуја ко плот. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Пасује ко шамар по шију. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Пијан ко буре. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Пијан ко гузица. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Пијан ко земља. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Пијан ко летва. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Пијан ко љуљка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Пијан ко маљица. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Пијан ко чеп. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Пије ко смук. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Пије ко сунђер. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Пишти ко црв у дрво. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Пландује ко сојка у примку. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
 Подуја ко челарски приправник. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
 Познавам га ко црвено јајце на Велигден. (КОСТАДИНОВИЋ 2000:165)
 Поје ко славуј из бару. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
 Покварен ко мућак. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
 Помодреја ко жељудица. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
 Помодреја ко измрзли купус. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
 Потура ко кукавица јајце. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
 Поцрвенеја ко сува поприка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
 Прди ко задружна кобила. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
 Прди ко јабукарска кобила. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
 Прди ко кобила к`д гу претоварив у купус. (КОСТАДИНОВИЋ 2000:165)
 Прежива ко крава. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
 Прежмава ко кукумевка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165) Ово поређење забележио је и Јоца Михајловић (в. МИХАЈЛОВИЋ 1970: 112)
 Преплића ноге ко метиљава овца. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
 Претопара се ко гледана курва. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
 Прореди ми зуби ко тарабе. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 166)
 Протеза се ко гладна година. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 166)
 Пукла му челенка ко тиква. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 166)
 Пун ко буре. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 166)
 Пун ко око. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 166)
 Пуштило корење ко ора. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Работи ко сат. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 166)
 Работи ко тресак. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 166)
 Работи ко Црнац. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 166)
 Радује се ко дете за сиску. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 166)
 Ражљебила се ко Тривунова кобила. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 166)

Разбацано ко пролив по цбуње. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Развртела дупе ко удовица. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Развукла се ко глиста на кишу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Развукује се ко пометина. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Разјарен ко курјак. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Разлетели се ко коледари. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Распучија се ко лубенче. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Распучија се ко тиква. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Растезав се ко свињска црева. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Растресла се ко крава. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Расушија се ко буре. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Рацавтела се ко петунија. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Рацавтела се ко ружа. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Раширија се ко ага. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Раширија се ко да је цел свет освојија. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Раширија се ко кокошка над пилики. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
 Раширија се ко пировина. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)
 Рије ко свиња с прџицу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)
 Ринта ко кирицијски коњ. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)
 Рипа ко заклана кокошка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)
 Ружан ко куче у цегер. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)
 Ружан ко лопов у дванес. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)
 Рутав ко мајмун. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)
 Сама ко глува кучка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)
 Свађав се ко јетрве. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)
 Свађав се ко Цигани. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)
 Седи ко Турчин. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)
 Седи ко на игле. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168) Варијанту: Седи ко на чепељушке (чепељушка=игла), забележио је Брана Митровић (в. МИТРОВИЋ 1980: 364).
 Сикти ко змија троглавка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)
 Скрестила руке ко богомољка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 169)
 Смотаја се ко клубе. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 169)
 Смуца се ко божјак. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 169)
 Сп'шкаја се ко неполивена поприка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 169)
 Спије ко гузица. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 169)
 Спије ко заклан. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 169)
 Спије ко заклано јагње. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 169)
 Спије ко на грањуку. Има лак сан. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 169)
 Спрегла се ко две паре у кесу. Каже се за жену која је циција. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 169)
 Стиснуја се ко да га је мајка у стипсу бањала. Каже се за мушкарца који је циција. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 169)
 Страшљив ко зајац. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Сув ко вејка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Сув ко притка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Сув ко тутка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Сув ко ч'чкалица. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Тврд ко камен. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Тврдоглав ко мазга. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Тепан ко бивол у купус. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Тепан ко турски младожења. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Тера га ко ђавол Циганина. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Тера га ко керови зајца низ брег. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Тешко ко туч. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Траска ко стара воденица. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Треба ми ко лебац. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Тресев му се руке ко да је аманет изеја. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170).
 Ово поређење забележио је и Драгутин М. Ђорђевић (в. ЂОРЂЕВИЋ 1958: 675).
 Тресе глас ко куче ланац. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)

Тресе се ко да је живци изгубија у рат. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Тресе се ко кучка од суви бес. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Тресе се ко питије. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Тресе се ко прут. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Тропа ко маче на таван. Каже се кад неко говори глупости. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Тропа ко танакија. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 170)
 Трпи ко кучка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171)
 Трупа с ноге ко коњ. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171)
 Трчи ко ждребе пред руду. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171)
 Трчи ко клисар. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171)
 Трчи ко овца на сол. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171)
 Ће плати ко вук с кожу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171)
 Ћу пукнем ко крљеж. Обично од муке. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171)
 Ћу се утепам ко сироче. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171)
 Ћутиш ко клен. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171) Ово поређење пронашли смо у књизи
 Ненада Кражића *Будење, (монодраме и драмолет)* (в. КРАЖИЋ 1981: 10).
 Ћути ко купен пет`л. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171)
 Ћути ко курва. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171)
 Ћути ко млатка у понеделик. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171)
 Ћути ко мулац. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171)
 Ћутање ко на парастас. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*) Ово поређење пронашли смо у
 књизи Сретена Динића *Наша работа*, комад из лесковачког живота с певањем у пет чинова
 (в. ДИНИЋ 1925: 38).
 Убава ко лутка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171)
 Убачкаја се ко прасе. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171)
 Угојила се ко мечка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 172)
 Ударија ко вол на јер`м. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 172)
 Ударили га ко дзиву од калдрму. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 172)
 Удрвила се ко да је прогутала мотку. Каже се за уображену жену. (КОСТАДИНОВИЋ 2000:
 172)
 Улетеја ко шаче у брзак. Каже се када неко донесе исхитрену одлуку, или га преваре.
 (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 172)
 Унуче ко куче. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Уозбиљија се ко маче уз бучку. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 172)
 Уозбиљија се ко прасе кад мочка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 172)
 Уплеја се ко пиле у кучине. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 172)
 Урасја ко гомно у траву. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 172)
 Успрчија косу ко пет`л кресту. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 172)
 Усукала се ко куца биволица. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 172)
 Утврдија главу ко коњ. Каже се за тврдоглавог човека. (КОСТАДИНОВИЋ 2000:172)
 Утепа се ко маче од таван. Каже се кад неко изговори глупости. (КОСТАДИНОВИЋ 2000:
 172)
 Утовила се ко свиња рањеница. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 172)
 Утрпује се ко гра на Божић. Каже се за наметљиву особу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 173)
 Ућутаја се ко млатка. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
 Уштркљала се ко крава. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 173)
 Фаћа ги ко паук муве у мрежу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 173)
 Цвили ко змија у трн. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 173)
 Цвили ко кучка на ланац. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 173)
 Целивав се ко тетке на пијац. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 173)
 Целивав се ко Цигани на вашар. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 173)
 Црвен ко рак. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 173)
 Црн ко ђавол. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 173)
 Црн ко катран. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 173)
 Црн ко дзивт. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 173)
 Чека га ко печен леб. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 173)
 Чеша се ко шугава овца. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 174)
 Чивта се ко бесна кобила. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 174)
 Чува ко девојка поштење. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 174)
 Цгаје ко Циганка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 174)

Шарен ко сврака. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 174)
Шепури се ко гугутан. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 174)
Шетав ме ко певаљку. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 174)
Шири се ко врабац у дуд. Каже се за хвалисавог човека. (КОСТАДИНОВИЋ 2000:174)
Штрба баба ко тестера. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 174)

б) супротна поређења

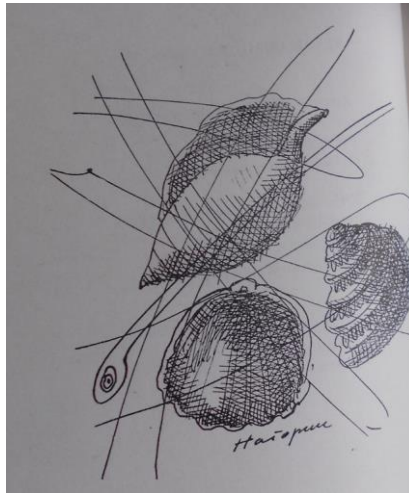
Бодe ко ћорав манистра. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 150)
Весело ко на погробину. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
Воли гу ко кучики Циганку. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 150)
Волив се ко миш и мачка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 150)
Воли га ко квачка црну врцу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 150)
Вредан ко доњи воденични. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 150)
Голем ко глава у маче. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)
Гоји се ко змија на трн. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)
Дете ко бомбонче на ластешче: куде га од пнеш, там одлети. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152)
Добар ко јабука благичка. Каже се за рђавог човека. Уместо поређења често се у истом значењу употребљава само изрека: Благичка јабука. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 152) Варијанту: Добар ко благичка јабука забележио је Сергије Димитријевић (в. ДИМИТРИЈЕВИЋ 1954: 37)
Држи ко чичак за огледало. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153)
Држи се ко Коце симиција за тарабу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 153)
Зрел ко гњила крушка. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 156)
Истискује се ко гладан на срање. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 157)
Лети ко мува без главу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
Личи му ко каганац на кочину. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
Личи му ко на магаре самар. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
Личи му ко на пиле сиске. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
Личи му ко на Циганче дзива. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 160)
Мазна ко невеста пред прво спање. Каже се за лукаву особу. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
Миран ко бува у гаће. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 161)
Надуја се ко р`жен леб. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 162)
Неће пијење ко божјак баницу. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*) Варијанту: Не воли пијење ко божјак баницу забележио је Сергије Димитријевић (в. ДИМИТРИЈЕВИЋ 1954: 79).
Обелеја образ ко чавка чело. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 163)
Огојила се ко притка за парадајс. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 163)
Окретан ко бивол у тињу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 163)
Опасан ко штрба мачка и згажен терајеж. (КОСТАДИНОВИЋ 2000:163)
Плива ко секирче. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 164)
Пожурија ко желка преко угар. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
Покретан ко доњи воденични. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
Почистили ко лесица с реп. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
Прати ме срећа ко куче тојага. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
Притресја се ко сиром за волови. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
Провеја се ко бос по трње. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 165)
Провеја _____ се ко куче на мос. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 166)
Пун с паре ко жаба с длаку. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 166)
Работи ко врзан. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 166)
Развртела дупе ко сиротињско н`ње. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
Разбира се ко могоаре у кантар. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
Развијен ко цивцан у колена. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
Развијотка ко мотка. (КОСТАДИНОВИЋ: *рук. збирка*)
Развреднила се ко снајка у понеденик. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
Разуме се ко Марица у кантар. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
Разуме се ко Марица у онуј работу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 167)
Составили се ко гроб и крстача. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)
Све знаје ко селска учитељица пред пендзију. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)

Сигуран ко врбов клин. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)
 Сија се ко цигански тигањ. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 168)
 Среди га ко Зорка Благоју са секирче. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 169)
 Среди га ко Панта бабу за Врбицу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 169)
 Средија га ко свиња бачу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 169)
 Уватија се ко ћорав за тојагу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 171)
 Ужива ко маче у детиње руке. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 172)
 Ужива ко миш у гвожђарску радњу. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 172)
 Фаћа се за реч ко смола за кучину. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 173)
 Фираје ко зеље у дупе. (КОСТАДИНОВИЋ 2000: 173)

Прилог: Речник мање познатих речи

а́кам, несвр. 1. муштрам, прогоним; 2. узалудно се трудим; 3. злостављам, физички искориштавам; 4. грдим.
 ба́чкам се, несвр. купам се у блатњавом виру.
 бо́жјак, м. просјак, убоги човек.
 брљив, прид. блесан, лудак.
 бу́ћка, ф. бућкалица.
 бучумика, ф. л. врста отровне зељасте биљке.
 ве́јка, ф. грана.
 гигаље, ф. мотке са раклама за ходање преко мочварног земљишта.
 глића́м, несв. гутам
 дирéк, м. греда; дрвени стуб.
 же́љка, ф. корњача.
 жељудица, ф. желудац живине, бубац.
 же́р, м. жеравица, жар.
 жмијем, несвр. жмурим.
 каракóнцула, ф. вештица.
 ка́рча, прид. црномањаст.
 клопета́ло, н. 1. звоно овна предводника; 2. даска за објављивање црквене службе.
 коло́, н. точак.
 ко́ндрк, м. немирлук, несташлук, враг.
 кору́ба, ф. кора.
 коча́н, м. корен кукурузног клипа.
 кукума́вка, ф. 1. кукумавка; 2. жена која плаче, нариче.
 љу́љка, ф. љуљашка.
 маљи́ца, ф. маљ.
 матрапа́з, м. трговац разноврсном марвом.
 мрша, ф. стрвина.
 му́лац, мазгов.
 нерéз, м. вепар за бокорење свиње.
 погробина, ф. загодно јело и пиће.
 поло́г, м. јаје које се стално налази у кокошињем гнезду, насад.
 поме́тина, ф. 1. постељица; 2. нечистоћа, прљавштина.
 почу́диште, н. чудо, призор.
 примка, м. справа за ловљење птица.
 прњи́ца, ф. њушка, нос.
 се́вдак, м. љубав, љубавна чежња и страст.
 сици́мка, ф. узица, парче канапа.
 сп`шкам се, свр. ослабим, истопим се, иструлим, скапам се.
 спа́штра, ф. лош, рђав посао.
 спрегне́м, свр. удвостручим.
 танакија, ф. лим.
 тел, м. 1. жица; 2. метални конач за вез.
 тера́јеж, м. јеж.
 тил, м. врат, задњи део врата.
 трмка, ф. кошница од прућа и сламе, вршкара.
 трóпам, несвр. лупам, стварам буку.

тўтка, ф. сасушена стабљика конопље.
 филцан, м. шољица за кафу.
 фирајем, несвр. напредујем, развијам се.
 челенка, ф. средина главе, лобања.
 чепатим се, несвр. дерем се, вичем.
 дзива, ф. слина.
 дзивт, прид. црн.
 цгајем, несвр. упорно тражим.
 цивцан, м. врабац.
 цинче, н. 1. ситна, љута папричица; 2. неразвијено ситно дете.
 цулóв, м. пас.
 шиник, м. суд за мерење жита.¹⁰¹

101 ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА: БЕЛИЋ, Александар. *Дијалекти источне и јужне Србије*. Београд: Српска краљевска академија, 1905; ДИМИТРИЈЕВИЋ, Сергије. *Грађа за проучавање Лесковца и околине*. Св. I. Лесковац: Напредак, 1954. ДУКАТ, Здеслав. „Поређење (поредба)“. *Речник књижевних термина*. 2. допуњено изд. Београд: Нолит, 1992, стр. 622-623; ЂОРЂЕВИЋ, Драгутин М. *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*. Књ. 31. Београд: Научно дело, 1958, стр. 655-657, 659-678; ЂОРЂЕВИЋ, Драгутин М. „Народне изреке и пословице“. *Наше стварање* VIII/1-4 (1964): 54-58; ЂОРЂЕВИЋ, Драгутин М. „Нешто о лесковачким народним умотворинама“. *Наше стварање* VIII/1-2 (1970): 89-112; КАРАЦИЋ, Стефановић Вук. *Српске народне пословице*. Приредио Мирослав Пантић. Београд: Просвета, 1967; КЛЕУТ, Марија (прир.). *Једноставни облици народне књижевности*. Нови Сад: ИЦ Матице српске, 2010; КНЕЖЕВИЋ, Миљивоје В. (прир.). *Антологија говорних народних умотворина*. Нови Сад /Београд: Матица српска/Српска књижевна задруга, 1972; КОСТАДИНОВИЋ, Данијела (прир.). *Добра мисла оро игра*. Књ. 1. Ниш: Центар за научна истраживања САНУ/СГ за српски језик и књижевност, 2000; МИХАЈЛОВИЋ, Јоца. „Лесковачке изреке“. *Наше стварање* XV/1-2 (1968): 107-113; МИХАЈЛОВИЋ, Јоца. „Лесковачке пословице“. *Наше стварање* XVII/5- 7 (1970): 110-120; ЧУБЕЛИЋ, Твртко (ур.). *Умене народне пословице, питалице, загонетке*, Загреб: _____ Либер, 1975; ИЗВОРИ: ДИНИЋ, Сретен. *Наша работа (комад из лесковачког живота с певањем у пет чинова)*, Ниш: Св. цар Константин, 1925; ДИМИТРИЈЕВИЋ, Сергије (ур.). *Грађа за проучавање Лесковца и околине*. Св. I. Лесковац: Напредак, 1954; ЂОРЂЕВИЋ, Драгутин М. *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*, Београд: Научно дело, 1958, стр. 655-657, 659-678; КОСТАДИНОВИЋ, Данијела (прир.). *Добра мисла оро игра*. Књ. 1. Ниш; Центар за научна истраживања САНУ/СГ за српски језик и књижевност, 2000; КОСТАДИНОВИЋ, Данијела. *Рукописна збирка*; КРАЖИЋ, Ненад. *Будење, (монодраме и драмолет)*. Власотинце, 1981; МИТРОВИЋ, Брана. *Речник лесковачког говора*. Књ. 32. Лесковац: Напредак, 1984; МИХАЈЛОВИЋ, Јоца. „Лесковачке изреке“. *Наше стварање* XV/1-2 (1968): 107-113; МИХАЈЛОВИЋ, Јоца. „Лесковачке пословице“. *Наше стварање* XVII/5- 7 (1970): 110-120;

ЈОВАНА КОЦИЋ

Јована Коцић (Лесковац, 1987) – Дипломирала је на Филолошком факултету у Београду на Катедри за српски језик и књижевност. Завршила је најпре основне, а потом и мастер академске студије. Учествоје у бројним културним активностима. Ради као наставник српског језика и књижевности.

Сарадник је часописа *Наше стварање*. У броју 3-4/2016. објавила је веома запажени прилог „Изабрани идентитет Иве Андрића у српској књижевности.“

На почетку овог прилога констатује: „Зашто баш изабрани идентитет Иве Андрића? Ако се „свакоима негде родити“, није нужно имао и потребу, жељу или намеру да изабере свој идентитет, и то баш идентитет у српској књижевности, као што је то случај са Андрићем. Да ли је он изабрао да буде Србин или су Срби изабрали да Андрића сматрају својим писцем, јер га као таквог доживљавају? Или су истините обе тврдње?¹⁰²

¹⁰² *Наше стварање*, 3-4/2016, стр. 360. и 407.

МИРОСЛАВ ЛУКИЋ

Мирослав Лукић је рођен 1937. године у Бериљу, недалеко од Прокупља, где је завршио гимназију. Вишу педагошку школу завршава у Нишу, да би потом на Филолошком факултету у Скопљу дипломирао на Одсеку југословенске књижевности и српскохрватског језика. Године 1961. долази у Лесковац и ради као професор у ОШ „Васа Пелагић”. По оснивању Радио Лесковца најпре је ангажован као лектор – акцентолог, а затим изабран за директора и главног и одговорног уредника. Године 1976. постављен је за управника Народног позоришта у Лесковцу, где је допринео да Позориште доживи свој пуни уметнички процват, освајајући низ значајних републичких награда. Своје организаторске способности доказао је и у Народној библиотеци у Лесковцу, у којој је као директор радио од 1985 - 2001. године. Добитник је многих друштвених признања, од којих је најзначајнија Октобарска награда Лесковца.¹⁰³

Преминуо је у Београду 2015. године.

И

ДРАМА О ДЕЗИНТЕГРАЦИЈИ ЧОВЕКА - Лепо писана и добро замишљена драма – првенац „Ближи небу” младог драматичара Жељка Хубача, студента драматургије на Факултету драмских уметности у Београду, представља израз појачане дезинтеграције човека, и у вези с њом, постепене моралне инфлације друштва у коме живи и, у садашњем веку, прети му да ослободи најљудскије у њему – његов хуманизам.¹⁰⁴

Драмска радња и ликови овог комада ситуирани су у неуро психијатријској клиници. Писац се бави и проблемима насиља и препуштености себи у свету људи померене савести и истовремено сумња: да ли је уопште могуће рационалном методом, голим одржавањем стварности, захватити на сцени толико ирационалних појава колики је људски живот? Други проблем који је сугестивно постављен представља питање: да ли је човек заиста то што мисли о себи да јесте, или је пак то што други мисле о њему да јесте, односно шта други хоће да јесте? У драматургији овакве врсте тражења унутрашњег одређења и тешења приклања се драмској радњи која није више одлучивање. У тој драматици личности су конструкције конфузних мисли и представа, без прецизних мисаоних пунктова и са наглашеном неподношљивошћу људске егзистенције у неправедном свету. Зато је и основни ефекат и тон овакве драматике њен крик за обнављањем човека, сазнање да се свет може и мора променити. Због тога се и доживљаји усамљеног модерног човека, његова дезоријентисаност, неспособност за живе међуљудске односе у њој дати у максималном и потпуно субјективном облику. Тако смо као крајњи драмски продукт добили текст „Ближи небу” са веома осетљивим сензорима на опште лудило савременог света, па су и његови ликови фрустрирани због помањкања међуљудске пажње, нежности и ишчезлог алтруизма. Да режира овакву драмску материју прихватио се у лесковачком Народно позоришту Давид Путник, двадесетједногодишњи студент друге године режије на Факултету драмских уметности у Београду. Овај талентовани театарски јуноша, син славног и широм наше земље прослављеног мага позоришне режије Јована Путника, наследио је од оца оне финије флуиде позоришне имагинације, па је са смислом за меру и уметнички такт пришао оживотворењу драматуршких координата драме „Ближи небу” Жељка Хубача, са којим је Народно позориште из Лесковца наступало на 30. јубиларним Сусретима професионалних позоришта Србије „Јоаким Вујић”, који су 1994. године одржавани у Крагујевцу, граду са најдужом позоришном традицијом у Србији.

¹⁰³ Монографија о Народној библиотеци - Лесковац, „Легат”, Лесковац 2004. године.

¹⁰⁴ Мирослав Лукић, Драма о дезинтеграцији човека, (приказ преносимо уз незнатно скраћивање), Осврт, бр. 13/14, 1996, стр. 123-125.

БОРКИЦА МИЛОВАНОВИЋ

I Боркица Миловановић је рођена 15. априла 1947. године у Свођу, општина Власотинце. Професор. Ради као уредник у Лесковачком културном центру. Уредила више литерарних свезака поезије „Глубочица између обала” и уредник је дванаест књига поезије у издању КК „Глубочица”. Била је члан редакције Нашег стварања и двадесет година секретар. Објављивала у заједничким збиркама и часописима. Објавила је и збирку песама „У сенци чаровања”. Од 2000. године председник је КК Глубочица.¹⁰⁵

II **У СЕНЦИ ЧАРОВАЊА** - Први чин литерарног стваралаштва поетесе Борице Миловановић почео је још у најранијим данима. И тада и сада, свака песма јесте тренутак једног догађаја. Њен песнички раст је завршен.¹⁰⁶

Збирка лирских песама, љубавних и рефлексивних, јесте дозрела и вредна поезија. Она не трага и не експериментише. Улазак у своју заљубљену душу претвара у снажне стихове. Као сликар својих осећања истиче психолошке вирове. И даровито открива лирске рефлексije. Расположена поетеса у разним тренуцима свога живота, и ранијег и садашњег, све је прилагодила реалистичким-психолошким проблемима.

III **ПРЕГРШ КРИТИЧКИХ ОСВРТА** - Боркица Миловановић се писања књижевне критике, чини нам се, прихватила више из потребе КК Глубочица, али је – и поред тога што то, сигурно, није увек критика по „мери струке”, показала да врло добро може да уочи и врлине, али и мане песника са „лесковачке књижевне стазе”. Уосталом, ево неколико примера, па просудите.¹⁰⁷

%
Њен прозор је и даље отворен иако крила отварају само ветрови. То су они „кошмарни” ветрови емоција. Лична психологија је исказана наглашеном реалношћу.” (О поезији *Ладранке Костић* и њеној збирци *Пламени дозива ветра*.)

%
Њен поетски мото је на зеленим огранцима завичајне планине ЦРНООК. Ту је њена младост почела и, вероватно, доживела прве чари живота. Даринка је дирљивим стиховима дала лирски рапорт о мајци и баки. Ветрови завичаја су донели срећу, они су је украли. Њена поезија је оригинална по мотивима. (О песничкој збирци *Даринке Крстић* „Ветрови завичаја”)

%
Драгана је долазеће поетеса, све своје лирске песме посветила је ОЦУ. Она записује снажним емоцијама, али не може да га разуме, нити може да схвати шта се десило тог „неког кобног дана”, после једне ноћи. Та поезија је плод њеног сетног размишљања о свему, а посебно о њеној кривици.” (О збирци песама *Драгане Зоричић* „Све на свету”)

%
Вулкан страсти, покривен прозорном самоћом, сазрева у интими. Романтично понирање у себе, поетеса Беба поставља питање на која не очекује одговор. Најрадије би хтела да се све то заврши њеним ћутањем. Терет те субјективне кризе остаје у изворишту њеног бића. У њеном стваралаштву нема лирских порука. Поетеса остаје у својој лирској тишини без подсмеха, без осећања кривице и не дозвољава да се спомену издаје, ни њена, ни његова, јер је заиста лепо и присећање на ту прошлост. Иако је то само мали број песама, око двадесетак, поетеса Славица Блажић је понудила зрело песничко остварење. (Из рецензије збирке „На обалама живота” *Славице Бебе Блажић*)

%

105 Лексикон писаца, стр. 75.

106 Станко Ђорђевић, из рецензије, Лексикон писаца лесковачког краја, стр. 76.

107 Лексикон писаца лесковачког краја, стр. 77.

О себи није рекла да је девојка недољивог шарма. Ни њега није описала. Снежана је само заљубљена и због извесног неспоразума је узнемирена. Наравно, носи у себи неке тајне, бол, самосажаљење. Одроста очекујући њега, мислећи на њега, тражећи пут да се реше неке несугласице. Није гневна, нити жели да избрише трагове своје прошлости. (*О песмама Снежане Јанковић „Скривена боја немира“*)

%

Лиричар Братислав Тодоровић остао је веран себи и свим понуђеним причама. Поступци главних јунака Тина, Милана, Баба Раде, извиру из унутрашње инспирације и то у обојена времена јаком и снажном лириком. У дијалозима има поезије. Жене су психолошки обојене и као такве ушле су у књижевност. Братислав има осећање мере и не тражи нове форме изражавања. Његова слика је пријатна и реална, иако понекад, искушава поетику. Свака прича је једна целина. Описни елементи су лирски обојени. Сва историја једног човека или једне жене може бити и друге жене и другог младића. (*О приповеткама Сан бесане ноћи Братислава Тодоровића*).

IV

КЊИЖЕВНИ КЛУБ „ГЛУБОЧИЦА“ – Председник Културно-просветне заједнице Лесковца Томислав Н. Цветковић заказао је 13. марта 1969. године састанак о формирању градског књижевног клуба. У то време у Лесковцу је постојао и радио Књижевни клуб „Светислав Вуловић“. Састанак је одржан у просторијама КПЗ, Масариков трг 9. и заказана је оснивачка скупштина. Позив за Оснивачку скупштину потписао је Николај Тимченко.¹⁰⁸

Оснивачка скупштина одржана је 1. априла 1969. године у просторијама Градске библиотеке. Присуствовали су представници више генерација на челу са професорима Браном Митровићем и Босиљком Костић. Међу оснивачи су били: Томислав Н. Цветковић, Николај Тимченко, Борислав Здравковић, Слободан Младеновић, Раде Јовић, Вукашин Цонић, Мирослав Миловановић и други, међу њима и многи чланови литерарних секција средњих школа, посебно гимназије. Оснивачкој скупштини присуствовали су и гости, писци КК „Раде Драинац“ из Прокупља и то: Иван Ивановић, Војислав Крстић и Александар Чернов. Формиран је Управни одбор. За првог председника изабран је *Томислав Н. Цветковић*.

(...) Истога дана одржано је и прво Књижевно вече. Учествовали су нови чланови клуба: Томислав Н. Цветковић, Борислав Здравковић, Николај Тимченко, Вукашин Цонић и други, као и гости: Иван Ивановић, Војислав Крстић и Александар Чернов.

Што се тиче издавачке делатности Градски књижевни клуб није условљавао своје чланове да он буде искључиви издавач њихових литерарних дела. Тако је већ маја 1969. године у издању Радничког универзитета изашла збирка песама под насловом „*Априлски жубори*“, аутори: Мирјана Коцић, Ђокица Петровић, Љиљана Јашовић и Миодраг Горановић. Председник Градског књижевног клуба Томислав Н. Цветковић преузео је 1969. године и дужност главног и одговорног уредника часописа „Наше стварање“. У овом часопису многи чланови клуба објављују своје литерарне радове. Часопис је постао жариште културног и књижевног живота града. У културној историји града, та 1969. године, убраја се и значајна издавачка делатност. Добросав Туровић и Момчило Златановић објављују три збирке народне поезије, сакупљача из Лесковца и Врања. *Николај Тимченко*, у издању „Багдале“ из Крушевца објављује књигу „*Песник и завичај*“. Вукашин Цонић, у издању „Наше речи“ издаје књигу „*Далеки бели путеви*“. Др Сава Пенчић објављује књигу преведене поезије. Установљена је и републичка манифестација „Сусрети другарства“. Наредна, 1970. година, била је још плоднија. Градски књижевни клуб изводио је велики број акција. То су књижевни сусрети, књижевне вечери, књижевни разговори, гостовања у свим срединама – Вучју, Власотинцу, Грделици, Медвеђи, Бојнику, Печењевцу и Брестовцу. Успостављена је и сарадња са књижевним клубовима у Врању, Куршумлији, Прокупљу, Куманову, Бања Луци, Пироту, Београду и другим градовима.

Издавачка делатност чланова Градског књижевног клуба је такође значајна. *Љуба Стојановић* објављује роман „*Од пакла до сунца*“ (Прогрес, Прешево 1970). *Станимир Стојмировић Грицко* објављује приповетке „*Другарско вече мртвих*“ (Раднички универзитет Лесковац 1970), *Јова Михајловић* штампа збирку песама „*Раскалашне кише*“ (Бјеловар 1970), *Борислав Здравковић* објављује 1970. позоришне критике „*Живот на даскама*“, *Мирослав Миловановић* објављује 1970. године књигу „*Књижевно критички*

¹⁰⁸ Станко Ђорђевић, Боркица Миловановић, „Књижевни клуб „Глубочица“ – Лесковац“ (из монографије), Глубочица између обала 2000, стр. 84.

фрагменти“, Миша Цветановић штампа заједничку збирку песама „Младост Поморавља“ у издању часописа „Сневања“ – Брестовац.

Почетком 1971. године остварује се сарадња Градског књижевног клуба са завичајним клубом Гимназије. У Лесковцу 16. априла 1971. године гостују: Добрица Ћосић, Антоније Исаковић и Радван Самарџић. У Јагодини 21. маја 1971. године гостују: Борислав Здравковић, Милорад Додеровић, Војислав Истатковић, Родољуб Стојковић и Зоран Ђорђевић.

На пољу издавачке делатности забележено је: Јосиф Стефановић, песме „Моји зелени токови“ (1971) и „Партизанске приче“, (1971. године). Вукашин Цонић објављује роман „Укус земље“ (Наша реч 1971), Бора Димитријевић штампа дело „Комад огледала“ (Прешево 1971), Радослав Шушулић штампа збирку песама „Нишан на лобањи“ (Наша реч 1971), Љуба Стојановић објављује роман „Глас из земље“ (Обелиск Београд 1972), Томислав Н. Цветковић објављује историјску драму „Војвода Никола Скобаљић“ (Народно позориште 1972), Брана Митровић штампа књигу приповедака (Наша реч Лесковац 1972), Јова Михајловић „Пословице и изреке“ (објавује их у Војводини 1972), а своје радове објављује и Сава Димитријевић, као и ученици Лесковачке гимназије и других школа.

Књижевни клуб „Светислав Вуловић“ радио је све до краја 1972. Године. Управни одбор донео је одлуку 24. јануара 1973. године којим се фузионишу са Градским књижевним клубом. Циљ је био идејно јачање стваралачких снага на лесковачком подручју и удруживање материјалних средстава. Књижевни клуб „Светислав Вуловић“ преноси се Гимназији „Станмир Вељковић Зеле“ где је поникао и формиран 1912/1913. године. Ова два књижевна клуба спојила су се под симболичним именом Књижевни клуб „Глубочица“.¹⁰⁹

БОРКИЦА МИЛОВАНОВИЋ – ИЗАБРАНЕ ПЕСМЕ

МИРИСИ РУЖА

Израсле су бокоре зелене,
Од радости до радости,
У руже: беле, жуте, црвене!

Ој, Ружице, мило цвеће,
Нема тога ко те неће!

У боји истину крију,
У души мирисе имају.
У латицама љубав чувају.

Ој, Ружице, лепотице,
Од, Ружице, душице!

Памте и осмехе и погледе,
И пролазнике и нежне љубавнике.
Препознају шумове и све несташлуке.

Ја посадох једну ружу белу
У градини, у мом родном селу.

Мирисом опчине и ледене душе,
Пробуде наде и дражесне муке.
Лахором ублаже и бриге и јаде.

Јова Ружу кроз свиралу зове:
-Ајде, Ружо, да сневамо снове!

---

109 Станко Ђорђевић, Боркица Миловановић, „Књижевни клуб Глубочица - Лесковац, (из монографије), „Глубочица између обала 2000.“ Лесковац, стр. 84-90..

ЖЕЛИМ ТЕ...

Отруј ми снове
поносни заводниче
и пресади бокор
својих немира
у моје
разлистане мисли!

Нудиш ми снове,
облаке,
замршене траве
и златну колајну
без сјаја.

Сањам те,
а искре жаре
празнословљем.
чекам те, а тама зри!

Измисли грех
и удоми
несанице моје.
дођи!

Желим те
Са дахом који пристоји теби!

УСАМЉЕНА КОЛИБА

На таласима неба безнадежно
дочекујем зору
и јутра без влеиког стада
у тору.
Ни пси одавно не лају,
ни белуше топло млеко не дају!

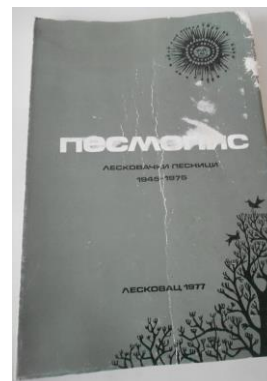
Жалосна колиба са уздахом свиће,
разноси себе, јер и није живо биће.
Сада је скривени птичји рај...
Задрхти при сећању на негдашњи мај!

Усамљена колиба јечи и трули,
на сваком ветру плаче и цвили.
Кише, снегови и сунчево семе
небригом доје бедужно време!

МИРОСЛАВ МИЛОВАНОВИЋ

И Мирослав Миловановић, професор српског језика, препознатљив је у лесковачкој културној јавности по антологијској збирци песама „*Песмопис*“ (лесковачки песници 1945-1975), која се појавила 1977. године и сматра се најбољом збирком песничког стваралаштва Лесковца. Аутор је и књиге „*Књижевно-критички фрагменти*“ (Обелиск, Београд, 1970) у којој је представио тридесетак аутора.¹¹⁰

П *ПЕСМОПИС* – Извршити избор поезије и песника у једном завичајном поднебљу одговоран је и ризичан посао из више разлога. У дечачким и младићким данима поезија је мање-више свакодневни вид пражњења доброг броја девојака и младића.

Многи од њих у школским клупама, нарочито ако им је наставник књижевности и језика песник или заљубљеник литературе, прхну у поетске висине, окушају сласт и лепоту песничких сусрета, па наставе или клону раније или касније. Они најупорнији, талентовани и истрајни, настављају своју песничку авантуру и тек по неки од њих остане, као усамљени ждрал у генерацији, да траје у речи и стиху, да живи у азурним висинама или приземним чарима свог стваралачког чина.¹¹¹

(...) У овој завичајној песничкој читанци приказаћемо поетско стваралаштво у Лесковцу и околини у поратном периоду (1945-1975). То не значи да се нећемо осврнути и на она имена која су се јављала 1900...1941. године.

(...) У Лесковцу је било песника и раније, али нису успели да оставе неко значајније поетско остварење, иако су познати културној историји града. Од 1887. до 1889. године у Лесковцу је излазио „*Црквени гласник*“ у коме је штампао песме *Димитрије Н. Алексић* и те песме су искључиво са библијским мотивима. Исто тако учитељ *Владимир К. Петровић* сакупио је једну збирчицу народних лирских песама. Његове радове објавила је Југословенска академија у Загребу 1900. и 1914. године. од 1905. до 1914. излазио је врло солидан ђачки лист „*Ђачки напредак*“ у коме су штампане, поред осталог, и песме. *Јован М. Маговчевић* оставио је неколико десетерачких песама о ратовима 1912-1918. Године.

Године 1920. покренут је лист „*Лесковачки гласник*“, чији је дугогодишњи уредник и сарадник био *Сретен Динић*. Ово гласило лесковачке оновременске средине излазило је све до 1941. и испуњено је углавном пригодним песмама *Сретена Динића* и других мање познатих сарадника. Од 1933. до 1935. године излазиле су „*Недељне новине*“, које су доносиле и песме које немају неку вћеу уметничку вредност. Поред ових било је и других јавних гласила.¹¹²

Између два светска рата песме су објављивали *Сретен Динић*, *Милун Милатовић*, *Фреди Фазловски*, *Добривоје Каписазовић*, *Спасоје Стојановић*, *Радослав М. Димитријевић*, *Григорије Гљебов*, *Драгутин М. Ђорђевић*, *Ратко Павловић* и други.

Сретен Динић је штампана збирку песама „*Јеци и одјеци*“ (Београд 1905). Ове песме немају скоро никакву књижевну вредност. Све су мање-више просветитељски наглашене. Спев „*Мајчин аманет*“ (Београд 1928) *Динић* је написао у деветерцу.¹¹³

Добривоје Каписазовић објавио је две збирке песама – „*Песме*“ (Лесковац 1927) и „*Алтана*“ (Скопље 1930). Ове песме су настале под видним утицајем народне лирике тога краја.¹¹⁴

Милун Милатовић је земљорадник без школе, али песник са великим даром. Рођен је у Дамовићима под Острогом (Црна Гора), у епској средини надахнутој традиционалним јунаштвом. Из Црне Горе одлази у Америку први пут, а после три године и под други пут. Године 1911. населио се у место Петровац код Лесковца. Исписао је две велике свеске

110 Мирослав Миловановић, *Књижевно критички фрагменти*, Обелиск Београд 1970. *Напомена*: Опширније о књизи видети студију Станка Ђорђевића „Књижевне критике и студије“, Литера Ниш 1979, стр. 126-127.

111 Мирослав Миловановић, Уместо на маргинама, почетак предговора, *Песмопис*, Лесковац 1977.

112 Исто, стр. 6. *Напомена*: Видети: Драгољуб Трајковић, *Наше стварање*, бр. 1-4 /1973.

113 *Песмопис*, стр. 6.

114 *Песмопис*, стр. 6.

песама од којих су неке штампане у „Недељним новинама“. Штампано је збирчицу од 14 песама под насловом „Пјесме“ (Лесковац 1928). Предговор је написао *Драгољуб Трајковић*. То је искрена и прожимљена поезија неуједначених социјалних тонова.¹¹⁵

Фреди Фазловски, глумац и публициста, штампано је збирку песама „*Еротика моје психе*“ (Лесковац 1928) и „*Поеме*“ (Прокупље 1929). Друга збирка изражава тешко социјално стање.¹¹⁶

Драгутин М. Борђевић као богослов ушао је у збирку „*Песме будућих*“ (Књига за народ, Сарајево, год?); то су врло лепо љубавни стихови, младићки разнежени и елегично интонирани. Исто тако је заступљен у књизи „*Песме нових*“ (Сарајево 1929).

Радослав М. Димитријевић је као ученик четвртог разреда гимназије објавио збирчицу стихова под називом „*Песме*“ (Лесковац). Наивна, романтична поезија. Заслужује пажњу спев „Али-пашина“ љубав, који је подељен у четири стиховне сцене (На сабору, Код паше, Отмица и Проклетство).

Ратко Павловић учио је седми и осми разред гимназије у Лесковцу 1932. и 1933. и објавио је збирчицу револуционарних песама под називом „*Окови и без окова*“ (Лесковац 1933). (...) У Шпанији је Ратко Павловић написао неколико песама од којих „*Другови из Андалузије и Аустрије*“ (штампана у књизи „*Крв и живот за слободу*“, Барселона 1938 у издању Федералне уније шпанских студената, стр. 33. до 35) има и аутобиографских елемената.¹¹⁷

(...) Ратко Павловић није се афирмисао као песник мада је толико желео да буде примљен као песник. У његовим песмама има и осећања и лепих лирских момената. Политички рад и револуционарне активности потиснуле су Раткове поетске могућности. Међутим, ове песме су веома интересантне и треба их ближе и свестраније осветлити.¹¹⁸

%

У току НОБ-а Лесковац и читав југ Србије били су захваћени ослободилачком борбом народа. (...) До сада су објављене три збирке партизанских народних песама југа Србије, и то: *Добросав Туровић* „*Народне партизанске песме Јабланице*“ (Раднички универзитет Лесковац 1968), *Д. Недељковић – С. Димитријевић* „*Црнотравске и лесковачке народне песме ослободилачког рата*“ (САН, Београд 1967) и *Мирослав Миловановић* „*Народне песме ослободилачког рата јужне Србије*“ (Графика-прес Београд 1974).¹¹⁹

(...) Већ у октобру 1944. године на слободној територији појављује се лист „Наша реч“, који објављује и прве песме девојака и младића овога града. Овај лист ће бити све до појаве „Нашег стварања“ гласило младих песника. Те песме везане за доживљене тренутке борења и страдања, пуне су ведрине и оптимизма. *Верица Петровић* у „*Песми са Бањице*“, антиратно и хуманистички интонираној, оптужује злочине окупаторских окрутника. *Јелена Радовановић* песмом „*Нови видици*“ обраћа се омладини и указује на ново време које долази: „*Долази наше време/ Ко олуј моћног неба/ у доба наше ново/ срећно и радосно/ живети и радити треба.*“

Добривоје Каписазовић, представник предратне генерације песника појављује се песмом „*Граде мој*“. Искрено и разнежено пева свом порушеном родном Лесковцу. Песму је потписао псеудонимом „*Д. Катин*“. Ове три песме (*Верица Петровић*, *Јелена Радовановић* и *Добривоја Каписазовића*, напомена Д.К.) објављене су 1944-1945. у „*Нашој речи*“, а већ 1946. јавља се песмом „*Фабрика*“ *Драгиша Кнежевић*, напредни културни и јавни радник између два рата. Поетски указује на звук разбоја који је раднику, у условима ослобођења земље, и драг и мио.

Треба нагласити да су ови песници, као и многи други посустали и заборављени, израсли у литерарној дружини „*С. Вуловић*“, која је основана у Вишој гимназији у Лесковцу, непосредно после Првог светског рата. (...) За време рата није радила и обновљена је 1946. године. Међутим, песник *Јосиф Стефановић* је од ове дружине формирао *Књижевни клуб* „*Светислав Вуловић*“, који је интензивно радио на окупљању и афирмисању младих песника и списатеља све до оснивања „*Глубочице*“.¹²⁰

%

Прво књижевно вече на ниову града одржано је 1949. године. Том приликом су представљени млади песници, међу којима треба истаћи *Миодрaгa Митића* и *Борислава*

---

115 Песмопис, стр. 7

116 Песмопис, стр. 7

117 Песмопис, стр. 8.

118 Песмопис, стр. 10.

119 Песмопис, стр. 10.

120 Песмопис, стр. 11. Напомена: Видети VI Лесковачки зборник

Здравковића. У 1950. години рад литерарног клуба је видно интензиван и континуирано живи до данас.¹²¹

Миодраг Митић, даровити млади песник, писао је врло ангажовану поезију, неколико година је објављивао у „Нашој речи“ и часописима Србије. После завршетка факултета, заћутао је. Међутим, распевани Борислав Здравковић, још од 1946. као гимназијалац, окућљао је младе песнике да би касније као професор гимназије и песник поетски озрачио готово све генерације песника на југу Србије. С правом можемо рећи да је био прва мала поетска школа и сматра се родоначелником лесковачких поета.¹²²

То је време када се јавља неколико песничких имена (*Димитрије Тасић*, *Бранко Перошевић*, *Јован – Јоца Михајловић*, *Првољуб Пејатовић* и др.). Међутим, Миодраг Митић је још увек најактивнији и најпродуктивнији, али већ 1952. и 1953. године јављају се професори *Раде Марковић* и *Вељко Першић*, који пишу пригодне песме које немају значајнију уметничку вредност.

Од 1953. године књижевни живот у граду је присутнији. Организују се песничке вечери на којима наступају и старија и млађа песничка генерација. У овој години се појављује часопис „*Наше стварање*“, који је инцирао и окупио велики број сарадника разних година старости и то не само из овог града већ са читаве територије Србије, па и шире.

(...) У 1958. години при Радничком универзитету песник и професор *Томислав Н. Цветковић* формира *Клуб радника писаца* који је изузетно много допринео окупљању и афирмисању младих песника града и околине. Ова године се с правом може сматрати временом стваралачког изазова и подстрека свима онима који су тек покушавали или размишљали да се огледају у стваралаштву. Кроз ову школу песника Цветковића прошло је неколико литерарних генерација. Ту се формирао као песник земљорадник, већ зрелих година, *Божидар Митровић*, а паралелно са њим *Бранимир Стаменковић*, *Лазар Миленковић*, *Ђорђе Цветковић*, *Љубомир Живковић*, *Станоје Станковић*, *Станимир Стојмировић* *Гричко* и други.¹²³

(...) Године 1969. формиран је Градски књижевни клуб који је настао у тренутку када се запазило опадање јавних литерарних сусрета. (...) Овај клуб је врло успешно радио и постигао видне резултате у интензивирању књижевног живота Лесковца и његове околине. С обзиром на постојање двају клуба који су поделили стваралачке снаге, одлучено је 1972. године да се клубови уједине у нови клуб „*Глубочица*“.

(...) Народни музеј 1950. године, Раднички универзитет „*Коста Стаменковић*“ 1966, „*Наша реч*“ 1968. од скоро и Књижевни клуб „*Глубочица*“, покренули су своје библиотеке и објавили знатан број књига. Почетком 1968. године Раднички универзитет у Лесковцу покреће издавање листа „*Трибина младих*“ који се бави животом младих. У овом листу формирала се генерација млађих песника (*Ђокица Петковић*, *Мирјана Тасић*, *Михајло Дојчиновић*, *Миодрага Горановић* и други). Књижевни клуб „*Светислав Вуловић*“ (1966) издао је неколико књига. Савез омладине и Културно-просветна заједница у Лесковцу 1967. објавили су књигу „*Двадесет песника*“. Лесковачка гимназија „*Станимир Вељковић Зеле*“ (1971) покренула је ревију лесковачких гимназијалаца под насловом „*Ми*“ у којој штампају своје радове и ученици других школа.¹²⁴

Ово је први пут да се лесковачки песници удружено представе читаовим и покажу своје поетске белутке у којима су мисли окренуте унутрашњим трагичким немирима и вишењима. Неки од њих више нису лесковачки – Миодраг Митић, Добривоје Каписазовић, Првољуб Пејатовић, Димитрије Тасић, Бранко Перошевић, Ђокица Петковић, Мирјана Тасић, Јелена Дугалић, Љиљана Јанаћковић, отишли су из овог града и не чују се више.¹²⁵

(...) У издању Књижевног клуба „*Светислав Вуловић*“ појавила се 1962. године збирка песама четворице песника под насловом „*Препознавања*“. То су *Борислав Здравковић*, *Јосиф Стефановић*, *Бранко Перошевић* и *Раде Јовић* – сви припадају првом поетском јату које је полетело из блиског генерацијског гнезда.

(...) Међу најстарије лесковачке поете убрајамо *Јоцу Михајловића*, *Првољуба Пејатовића*, *Борислава Здравковића*, *Јосифа Стефановића*, *Бранка Перошевића* и *Рада Јовића*, а за њим се јављају *Томислав Н. Цветковић*, *Никола Цветковић*, *Војин Митровић*, *Владимир Красић*, *Јелена Дугалић*.¹²⁶

121 Песмопис, стр. 12.

122 Песмопис, стр. 12.

123 Песмопис, стр. 12.

124 Песмопис, стр. 14.

125 Мирослав Миловановић, Песмопис, стр. 15.

126 Песмопис, стр. 15.

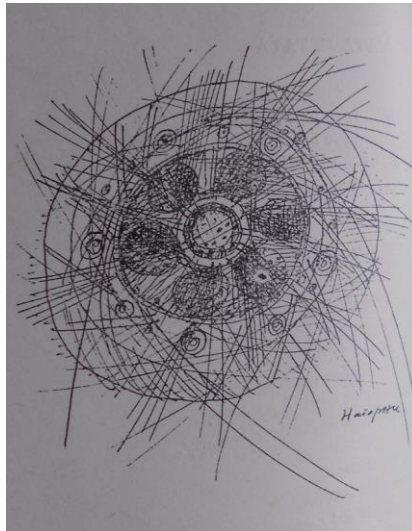
После Томислава Н. Цветковића Клуб писаца прихват професор и књижевни китичар Слободан А. Младеновић. Из тог клуба потекло је његово прво јато које је објавило 1966. године збирку песама и прича под насловом „Добродошлица за птице“. Овом збирком предствила се млађа песничка генерација чије се вишегодишње литерарно присуство осећало у граду. Аутори ове збирке већ су се оглашавали у листовима и часописима (Лазар Миленковић, Станоје Станковић, Божидар Митровић и Љубомир Живковић).

(...) Раднички универзитет је објавио 1969. Године збирчицу стихова лесковачких гимназијалаца под насловом „Априлски жубори“. У овој књижици заступљени су *Мирјана Тасић, Ђокица Петковић, Љиљана Јашовић и Миодраг Горановић.*

(...) У Брестовцу код Лесковца врло активно ради Клуб писаца „Сневања“ који је формирао и водио Мирољуб – Миша Цветановић. Овај сеоски клуб је објавио збирку песама под насловом „Младост Поморавља“ (Брестовац 1970).

(...) Најмлађем клубу песничке генерације припадају *Драган Радовић, Војислав Истатковић, Љиљана Ристић, Љиљана Петровић, Душанка Крстић, Јасмина Богдановић, Зоран Младеновић, Милорад Додеровић, Слободанка Антић, Милан С. Димитријевић, Мирјана и Биљана Соколовић* и други.

Овај делимични преглед на лесковачке песнике и њихово стваралаштво нема претензије на студиозност и аналитичност, нити да оцењује или сугерише, већ је само намера да се задовољи конвенционалан облик успостављања контакта између читалаца и аутора представљених у књизи. Дакле, ни само приређивање овог скромног избора лесковачке поезије нема амбиције да буде антологија, већ један мали напор да се тренуци поетских светлутака не изгубе са неба поетизације, да се отргну од заборава и да се јавности, или бар својој ужој друштвеној средини, укаже на духовне и животне хоризонте неколиких генерација једног динамичног и прегалачког времена.¹²⁷

127 Мирослав Миловановић, Песмопис (завршни део предговора „Уместо на маргинама“), стр. 22. *Напомена:* У Песмопису су представљени следећи аутори: Слободанка Антић, Јасмина Богдановић, Миодраг Горановић, Милан С. Димитријевић, Сава Димитријевић, Милорад Додеровић, Михајло Дојчиновић, Јелена Дугоњић, Драгољуб Ђокић, Љубомир Живковић, Борислав Здравковић, Драган Здравковић, Војислав Истатковић, Љиљана Јанаћковић, Радомир Јовић, Владимир Красић, Душанка Крстић, Лазар Миленковић, Зоран Љубичић, Миодраг Митић, Божидар Митровић, Војин Митровић, Јоца Михајловић, Зоран Младеновић, Слободан А. Младеновић, Братислав Николић, Првољуб Пејатовић, Бранко Перошевић, Ђокица Петковић, Љиљана Петровић, Вукосава Поповић, Невенка Поповић, Драган Радовић, Љиљана Ристић, Биљана Соколовић, Мирјана Соколовић, Бранимир Стаменковић, Станоје Станковић, Јосиф Стефановић, Димитрије Тасић, Мирјана Тасић, Миша Цветановић, Драгојла Цветковић, Ђорђе Цветковић, Никола Цветковић, Томислав Н. Цветковић и Радослав Шушулић.

БИЉАНА МИЧИЋ

И Биљана Мичић (1978, Параћин) – студије српског језика и књижевности завршила је на Студијској групи за српски језик и књижевност Филозофског факултета у Нишу 2001. године. Магистарску тезу под насловом „Поезима и поетика Милана Дединца“ одбранила је 2012. године.

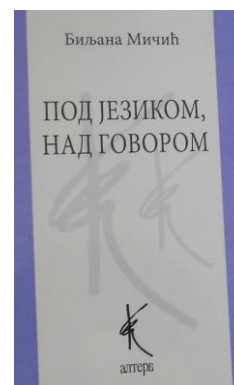
Бави се књижевом критиком и есејстиком. Од 2009. до 2011. године била је у уредништву часописа *Наше стварање*.

Радове је објављивала у стручним и научним публикацијама и у часописима и листовима: *Књижевна реч* (Београд), *Књижевност и језик* (Београд), *Књижевни магазин* (Београд), *Књижевни лист* (Београд), *Књижевне новине* (Београд), *Летопис Матице српске* (Нови Сад), *Градина* (Ниш), *Наше стварање* (Лесковац), *Philologija Mediana* (Ниш), *Прича* (Београд), *Помак* (Лесковац), *Кораци* (Крагујевац), *Новине Београдског читалаштва* (Београд), *Hereticus* (Београд). Године 2010. београдска Алтера објавила је у библиотеци „Калем“ њену књигу „Под језиком, над говором: Огледи о Настасијевићу и Џунићу. Године 2012. са Владимиром Мичићем приредила је књигу изабраних радова Николаја Тимченка о Андрићу и Црњанском – „Између стврности и егзистенције.“

Учествовала је на научним скуповима „Књижевност на дијалекту“ (Лесковац 2006), „Дијалекат и дијалекатска књижевност“, (Лесковац 2008) и на 17. Конгресу Савеза славистичких друштава Србије (Сокобања 2009). Од 2001. до 2004. године радила је као професор српског језика и књижевности у Техничкој школи у Лесковцу. Од 2004. године ради у Гимназији у Лесковцу. Школске 2006/2007. године била је сарадник на Филозофском факултету у Нишу на предмету Савремени српски језик III¹²⁸

II **ПОД ЈЕЗИКОМ, НАД ГОВОРОМ** – Текстови објављени у књизи настали су у времену од 2001. до 2010. године. По тематском критеријуму сакупљени су у две целине. Једну чине огледи о Момчилу Настасијевићу, другу текстови о Слободану Џунићу. Приликом распоређивања текстова о Настасијевићу, пошла сам од оних општијег карактера ка онима који се баве појединим сегментима Настасијевићевог дела. У свим анализама ишло се ка проналажењу извесних поетичних константи у његовом стваралаштву. У књизи су се нашао и два текста о Слободану Џунићу, о његовом најкомплекснијем и најбољем роману и његовој најзначајнијој збирци прича. Текстови су за ову прилику пажљиво прочитани и по потреби подвргнути престилизацији и извесним изменама.¹²⁹

Књига огледа Биљане Мичић, насловљена бираном метафоричном и правозначном одредницом „Под језиком, над говором“, посвећена је неколиким аспектима дела Момчила Настасијевића и Слободана Џунића, двојице издвојених писаца чију уметност напајају дубине искона. То су они ретки уметници о чијим се књижевним дOMETИМА са поштовањем говори. Нажалост, њихово слојевито дело још увек није довољно истражено; још се због ових писаца поставља питање о задовољењу књижевноисторијске правде. Стога са великим поштовањем дочекујемо одважног, стручном апаратуром опремљеног аутора што је пажњу посветио двојци ретко (али од најугледнијих истраживача по врлетима књижевне баштине) изучаваних стваралаца. Биљана Мичић је млад књижевни посленик

¹²⁸Радна биографија мр Биљане Мичић. *Напомена*: Мичићева се радо одазвала молби аутора ове студије да уступи податке из њеног животописа. Мичићева је писала и о лесковачким писцима. У *Нашем стварању*, бр. 1-2/2010. године, у рубрици „Аутори“, записано је: Биљана Мичић (1978, Параћин) – књижевни критичар и есејист; од 2009. године уредник *Нашег стварања*. - Књиге: „Под језиком, над говором“. Огледи о Настасијевићу и Џунићу. – Објављивала у *Књижевној речи*, *Књижевном магазину*, *Књижевном листу*, *Књижевним новинама*, *Летопису Матице српске*, *Градини*, *Нашем стварању*, *Помаку*, *Philologii Mediana*, *Причи*. – Живи и ради у Лесковцу.

¹²⁹ Биљана Мичић, *Под језиком, над говором*, стр. 133, Алтера, Београд 2010.

која је своја књижевна научна начела већ потврдила на неколико научних скупова и на страницама ауторитетних књижевних публикација. Иако је књига пред нама из скромности названа збирком есеја, њу заправо чине стручно утемељене, научно фундиране студије о делима ове двојице писаца.¹³⁰

(...) Биљана Мичић не изриче вредносне судове (или то чини ретко и суздржано). Она се у првом реду бави стручним научним анализама бројних слојева поетских и наративних аспеката двојице писаца. Тиме се представила као озбиљан књижевни посленик и истрајан истраживач. Она своје назоре формира на тековинама новијих књижевнотеоретских начела о науци о књижевности и уметности речи. Истичући језичке и филозофске димензије у делима ове двојице писаца, она задире у сферу поетичног димензионарања језика што је заправо потрага за оном златном жицом која води до мајдана стваралачке суштине.

Књига „Под језиком, над говором“ најављује будуће тематске оквире и методолошке поступке младог научника. Књига о двојици писаца који су обележили поезију почетка и прозе краја 20. века, писаца који су употреби језика у литератури померили димензије, представила је Биљану Мичић као истраживача по дубљим слојевима естетског, поетичног и књижевнотеоријског.

III

ПОЕЗИЈА И ПОЕТИКА МИЛАНА ДЕДИНЦА - Слово о

књизи *Песник окованих визија: Поезија и поетика Милана Дединца* почињемо опаском Чеслава Милоша из осамдесетих година минулог века, данас актуелнијом него у време писања, да су „о поезији написане многе учене књиге и оне, бар у земљама Запада, налазе већи број читалаца него сама поезија“. Опаска не иде на руку поезији, али и те како иде у прилог књизи коју представљамо. Наиме, стваралаштво Милана Дединца одавно се закаменило у анале српске књижевности, иако се, с времена на време, понека песма нађе у избору антологичара, или се у академским круговима поведе реч о остварењима овог песника, есејисте, позоришног критичара и културног делатника чија вертикала траје готово читав век. Интелектуалац суптилних визија, отворен за новине у песничком исказу, свим бићем заокупљен промишљањем о сопственом изразу - носи, у својој раној поезији, обележја српске авангарде, доцније се повезује са надреалистима, да би, у ратном и послератном периоду, до изражаја дошла његова наклоњеност социјалним темама. Учени песник, упоредо са писањем стихова, артикулише своја поетичка начела, па се стиче утисак да се његов невелики опус налази на средокраћу између поетизовања и есејизације.¹³¹

Аутора ове књиге, Биљану Мичић, познаваоци савремених књижевних збивања знају као суптилног есејисту, ученог историчара књижевности и мудрог књижевног критичара чије су радове објављивали најзначајнији књижевни часописи у нас. Књигом есеја и студија „Под језиком, над говором“ (Београд, 2010) представила се као виспрен тумач поезије и поетике стваралаца особених израза, какви су, рецимо, Момчило Настасијевић или Слободан Џунић. У том правцу иде и остварење које препоручујемо читалачкој пажњи. Књига „Песник окованих визија – Поезија и поетика Милана Дединца“, представља за штампу прилагођен и прерађен магистарски рад, а заправо је прегледна, вишеслојна студија која, поред доминирајуће књижевнотеоријске анализе, значајну пажњу посвећује књижевноисторијском лоцирању писца у контексти српске (али не само српске) књижевности прве половине двадесетог века. Највећа део књиге посвећен је самој поезији Милана Дединца, чиме се Биљана Мичић представила као филигрански суптилан аналитичар који поезију осветљава како са значењског, тако и са аспеката асоцијативности, прозодије, стилистике и, напосе, лингвистике. Да се ради о озбиљној мултидисциплинарној књижевнонаучној студији, сведочи и обиман регистар имена, потом информативна и богата библиографија коришћене литературе и, посебно истичемо, попис антологија у којима су заступљени рукописи Милана Дединца. Иако у закључном разматрању констатује да Милан Дединац „није

130 Драган Радовић, О Настасијевићу и Џунићу; Биљана Мичић: Под језиком, над говором, Алтера, Београд 2010, Домети (Сомбор), пролеће-лето 2012. године, 39. двоброј 148-149

131 Драган Радовић, Вишеслојна студија, Биљана Мичић, „Песник окованих визија: Поезија и поетика Милана Дединца“, „Altera Books“, Београд, 2014. „Књижевне новине“, 1233-1234, јануар - фебрур 2015. Напомена: Прилог је представљен на промоцији ове књиге у ЛКЦ 2. априла 2015. године.

највећи песник своје епохе“, Биљана Мичић истиче да је неправедно „маргинализовање његовог стваралаштва“. Подстакнута овим чињеницама, настала је ова прегледна књига пуна података из историје српске књижевности и аутентичних књижевнонаучних закључака. Подељена у три целине, књига најпре контекстуализује поезију нашег песника у оквире српске поезије двадесетог века, наглашавајући почетну блискост са авангардним токовима и наклоност такозваној стражиловској струји у нашој поезији и прихватање песничтва Бранка Радичевића. Иза тога се ауторка осврће на однос према надреализму, да би се у два поглавља која следе задржала на склоност песника према поетском реализму и интелектуалној лирици. Први део књиге завршава се прегледом критика о Милану Дединцу. Ради боље илустрације опсежности ових студија, навешћемо имена неколицине аутора из Дединчеве библиотеке: Рембо, Дис, Лаза Костић и помнути Бранко Радичевић и, посебно, Растко Петровић. Што се тиче приказа присуства Милана Дединца у критици, Мичићева у други план ставља оцене о Дединчевим остварењима, а истиче наслове Дединчевих књига и песама о којима су значајни критичари и историчари књижевности писали. Ко писали су Радомир Константиновић, Света Лукић, Петар Милосављевић, Милица Николић, Павле Зорић, Буца Мирковић, Светлана Велмар-Јанковић, Гојко Тешић, Марко Ристић, Зоран Мишић, Хатица Капицић-Османагић и бројни други... Централно поглавље посвећено поетици Милана Дединца сачињено је од неколико кратких и језгровитих студија о поетичким проблемима и феноменима који су заокупљали Дединца. Поменули смо да се наш песник у неколико есеја и биографских бележака освртао на своја остварења и своје поетско и поетичко вјерују. То су и својеврсни експлицитни записи кроз које се може реконструисати и значајна ветрикала стваралачких проблема што су заокупљали песнике. Побројаћемо, илустрације ради, поетичке феномене као што су сопствени израз (или оригиналност), инспирација, традиција, утицаји, положај песника у друштву... Посебно се акцентује сараднички и стваралачки однос овог песника и Растка Петровића пун интелектуалног поверења и списатељске сугестивности.

Пишући о поезији Милана Дединца, Биљана Мичић се кретала од књиге до књиге, од текста до текста, од песме до песме. И не само то. Она је регистровала и варијанте појединих песама објављиваних у различитим периодима, дотериваних, преправљаних и редигованих руком самог песника. У том настојању је ишла толико далеко да је указивала чак и на евидентне штампарске грешке у неким издањима. Као основа и корпус Дединчевих остварења Биљана је узела књигу „Од немила до недрага“ из 1957. године која је, уједно, послужила и као оријентир за податке о животу и као избор коначних верзија песама нашег песника. У форми продубљених приказа, Биљана Мичић је обрађивала једну по једну књигу, које ћемо и овде тек побројати: „Зорило и Ноћило певају“, „Јавна птица“, „Пламен без смисла“, „Један човек на прозору“, „Песме из дневника заробљеника број 60211“, „Песнички огледи са путовања по Црној Гори“, „Ноћ дужа од снова: Окована визија“, „Мало воде на длану“ и горепоменута књига „Од немила до недрага“. О свакој од ових књига написана је мала студија. Осветљени су планови: значењски (социјални, психолошки, интелектуални...), приказивачки (описи пејсажа, нарочито црногорских, белешке о дневним и ноћним зрачењима, атмосфера у логору...), прозодијски, версификаторски (грађење стиха - опкорачење, строфа...) и лингвистички (истицање поједних морфолошких особеносте лексике, те синтаксичка организација песама...). Нису запостављени ни мелодија и ритам стихова, што у Дединца није наглашено, будући да је у највећем делу његових песама присутна доза есејзације и нарације.

Овде се намеће једна упитна мисао о смислу оваквог приступа и овакве врсте анализирања. Наиме, у намери да скрене пажњу на што већи број карактеристика и што шири спектар значења Дединчевих остварења, Биљана Мичић је, идући од строфе до строфе, од стиха до стиха, чини се, мало уморила читаоца и запоставила лепоту самих песама. Као да су песме остављене саме себи, удаљене од ових анализа. Мудре опаске о суштини певања и лепоти песама као да су намерно заклоњене пренаглашеним подцртавањем метра, мелодије, конструкција стихова и употребе лексике - оних елемената којима се песме граде и својстава и функције које та грађа има. То се, свакако, правда задатком да се одгонетне поетика Милана Дединца, али нам се, све време, наметала потреба да се, подстицани читањем студије, сусретнемо са самим песама и есејима Дединца. А то је, заправо, и оно најбоље што оваква научна студија, посвећена уметничком делу, треба да учини и да на најбољи начин ублажи ону опаску Чеслава Милоша којом смо почели осврт.

Као посебну вредност и, рекли бисмо, научном озбиљношћу заклоњен зденац из кога на све стране прскају крупне и свеже поетске капи што крепе, истичемо Биљанине наслове. Онде где не мора да се служи устаљеном и испошњеном научном апаратом, она

осмишљава наслове поглавља пуне метафора и других поетских орнамената. Било да се ради о цитату или оригиналној конструкцији, поетичност не мања. Ево доказа: „Та реч која живи – копа по мени“, „Мелодија дисања, глас крвотока“, „Ја сам то око које гледа“, „Три смећа под сунцем, две стопе од ноћи“, „Ропска бденија“... И сам наслов књига „Песник окованих визија“ из домена је чисте поезије.¹³²

IV

ПОСТИГНУЋА - На страницама *Постигнућа* Марије Стојановић обједињено је шеснаест књижевнокритичких текстова посвећених савременом српском прозном стваралаштву. Концепција књиге одређена је поднасловом (*Један писац, једна књига*) – сваки од текстова посвећен је конкретној књизи, или одређеном аспекту дела које се разматра. Различиту природу текстова одредиле су различите интенције са којима ауторка приступа одређеној књизи – једни имају форму осврта, други форму приказа, а неки се приближавају жанру есеја. Радови откривају духовне преокупације ауторке: предмет њеног интересовања јесу писци који представљају стожере српске књижевности и њене врхунске домете, затим аутори који су на неки начин постављали нове смернице у развојном току српске књижевности, или они ствараоци који су се наметнули актуелношћу свог стваралаштва.¹³³

Поступак којим ауторка приступа одабраним ауторима и делима открива њену склоност ка бављењу конкретним проблемом који сагледава у контексту дела, или, шире, у контексту целине опуса одређеног ствараоца. У том смислу, ширином захвата издвајају се текстови посвећени Светлани Велмар Јанковић, Павлу Угринову и Саше Хаџи Танчићу. У њима се налази својеврсна скица за поезику ових књижевника, било да у случају Светлане Велмар Јанковић говори о њеној легири, идејним исходиштима, изразу и односу према језику, било да образлаже однос локалног и универзалног у прозном изразу Саше Хаџи Танчића, или представља генезу стваралаштва Павла Угринова. Из шире представљеног контекста, ауторка долази до конкретних тема – до присуства поднебља јужне Србије и Вучја у *Прозрацима* Светлане Велмар Јанковић, до митологије локалног која код Саше Хаџи Танчића прераста у универзалну митологију, до теме трагања за правом љубави као латмотивом стваралаштва Павла Угринова.

Текстови о Кишовој *Енциклопедији мртвих*, Пекићевом *Успењу и суноврату Икара Губелкијана*, Тишминој *Употреби човека* издвајају се чињеницом да они своје место проналазе у мозаику књижевноисторијских, књижевнокритичких и књижевнотеоријских монографија и студија посвећених стваралаштву ових писаца. Марија Стојановић и овде бира конкретну тему: мотив смрти код Киша, приповедачке поступке и симболичка значења простора код Пекића, док код Тишме трага за хуманистичким порукама дела о употреби човека у рату и у миру.

Трећу групу чине текстови којима је ауторка лесковачку културну јавност упознавала са појединим остварењима савремене српске прозе. Без обзира на то што је реч о писцима различитих оријентација и различитих наративних и стилских поступака, у свим приказима ауторка полази од одређења теме дела, његовог жанра и места у корпусу савремене српске прозе, затим преко представљања основних елемената дела долази до указивања на евентуалне новине које разматрано дело доноси, завршавајући приказ изрицањем критичког суда.

Окупљени на једном месту, ови текстови не откривају само тренутна интересовања ауторке – њену замишљеност над питањима, проблемима и уметничким поступцима присутним у савременој српској прози. Информативни, прегледни и јасни, они отварају врата једне ненаметљиве али богате критичке радионице, откривајући отворен, заинтересован, лудан и јасан критички дух Марије Стојановић која осећа о чему треба проговорити и зна на који начин то треба учинити.

132 *Напомена*: Преносимо комплетан прилог песника и књижевног критичара Драгана Радовића. *Драган Радовић („Књижевне новине“, 1233-1234, јануар-фебруар 2015)*

133 Биљана Мичић, Марија Стојановић, *Постигнућа: Један писац, једна књига*. *Напомена*: Опширније у поглављу о Марији Стојановић.

V

САЗДАЊА - Књига *Саздања* Марије Стојановић сачињена је од књижевнокритичких текстова посвећених савременом српском песништву. Поднасловом *Десет књига – десет песника* одређена је њена концепција. На страницама *Саздања* нашли су се текстови о појединим песничким збиркама оних аутора који су прекретнички деловали на токове модерне српске поезије, или оних чије се песништво у мноштву струја које те токове прате издваја аутентичношћу поетског гласа.¹³⁴

Одабраним збиркама ауторка приступа са утврђеног становишта: најпре у форми кратког резимеа предочава допринос песника развоју и многоликости нашег модерног песништва, указујући на кључна места његовог поетског идентитета, било да је реч о мотивској, композиционој, семантичкој, или језичко-стилској равни. Интерпретацију поткрепљују одабрани стихови, тако да се у овим текстовима смењују гласови песника о којима је реч и коментари ауторке.

Књигу отвара текст о *Дивном чуду* Миодрaгa Павловића. Након подсећања на Павловићев значај у развоју српског послератног песништва и ситуирања овог пева у контекст његовог стваралаштва, указује се на најзначајније елементе структуре и посвећује посебна пажња идејном слоју пева.

Слично је структурисан и текст о Јовану Христићу, с тим што је пажња посвећена и функцији цитата и алузија у Христићевом песништву, а учињен је и осврт на особености версификације.

Огледи о Ивану Лалићу и Бранку Миљковићу издвајају се по ширем постављању теме. У њима креће од поетичких начела која су одређујућа за њихову поезију и одабране збирке разматра у поетичком кључу. Најпре издваја мотивске кругове, потом их разматра у контексту збирке и целокупног стваралаштва, да би песмама које сматра најзначајнијим приступила интерпретативно.

Поезији Слободана Ракитића приступа из нешто другачије перспективе. Означивши централне теме његовог песништва, приступа тематско-мотивској анализи збирке *Земља на језику*.

И у песништву Петра Цветковића и Симона Симоновића трага за мотивским преокупацијама, истичући оно што је одређујуће за њихов поетски профил. Песништво Раше Ливаде привлачи пажњу не само мотивским склопом већ и визуелним изгледом песама, тако да у његовој поезији разматра удео интерпункције, ритмичку организацију и специфичан начин обликовања стихова.

У књизи су се нашла два текста посвећена песникињама – један о збирци *Гимназијски тренутак* Гордане Тодоровић, други о збирци *Девет ружа* Снежане Минић. Иако су у коментару уз књигу сви текстови одређени као огледи, поменута два ближа су форми осврта.

Књига *Саздања* представља један доживљај савременог српског песништва, без књижевноисторијских претензија. Из наслова текстова чита се оно што ауторка у значењском смислу сматра одређујућим за песничке збирке о којима пише. Сам избор открива оно за чим Марија Стојановић у поезији трага – пре свега, за универзалним вредностима песништва, али и за оним обележјима у којима се огледа аутентичност одабраних песника.

Поднаслов *Десет књига – десет песника* пандан је поднаслову претходне књиге Марије Стојановић (*Постигнућа: Један писац – једна књига*). Првом књигом представила је свој начин тумачења савремене српске прозе, овом, која представља продужетак претходне, и свој начин читања и разумевања савремене српске поезије.

134 Мр Биљана Мичић; Препорука за књигу *Саздања* Марије Стојановић. *Напомена*: Опширније у поглављу о Марији Стојановић.

VI

ИСПРЕТУРАНО ВРЕМЕ ДАНИЈЕЛЕ РАДОВАНОВИЋ –

Песничка збирка Данијеле Радовановић *Испретурано време* већ самим својим насловом сугерише поетско-мисаони захват у оно што је ван граница видљивог. Исписујући модеран песнички мит о постанку и трајању времена као необичног аутономног и аутохтоног бића, ауторка износи своје искуство у судару са временом које се раслојава у неколико семантичких равни: време као апстрактна метафизичка категорија, време као егзистенцијална категорија људског трајања, најзад, лично искуство у сусрету са током времена, обележено напором да се пронађе сопствено место у космосу.¹³⁵

Збирка показује висок степен унутрашњег сагласја. На свесно усаглашавање делова целине указује брижљив распоред песама по циклусима. Поетско варирање мита о прапочелу условило је компоновање циклуса у знаку митског броја седам, симбола стварања, вечног кружења, трајања, неумишљивости. Циклуси „Велика обмана свемира“, „Дарови времена“ и „Испретурано време“ имају по седам песама. Једино ће циклус „Црвоточине времена“ имати, у складу са насловом, једну песму више, можда и зато што се у завршној песми овог циклуса зачиње бескрај. Повезаност између песама остварује се не само унутар једног циклуса већ на нивоу читаве збирке. Кореспонденција се остварује на тематском, семантичком и језичкостилском плану. Тако ће, на пример, песма „Женско време“ из првог циклуса дозивати песму „Мушко време“ из другог; песма „Неко ко је једном отишао“ наћи ће свој одјек у песми „Неко ко се једном вратио“, а „Зачеће бескраја“ из трећег циклуса продужиће се кроз песму „Рађање бескраја“ из последњег. Од почетка до краја кроз лирску нарацију и имагинацију може се пратити поменута тематско-мотивска усмереност збирке, од космогонијског мита о настанку времена до понирања у нутрину властитог бића, која сугестивно преноси јединствену песничку визију пролазности и трајања. Семантичка тежишта циклуса јесу стихови које ауторка бира за мото сваког од поглавља.

Тежиште ове збирке, основна слика, кристалizacionи центар из којег се гранају сва друга значења јесте време. Оно се испољава као биће зооморфне и антропоморфне природе – оно је и покисло, и бесано, пргавао, и лагано. Оно има зубе, несташно је, превртљиво, али и сурово и неумољиво. У његовом неумитном ходу огледа се терет нашег постојања: *Али глад не зна за милост/ неће поштедети никога/ појешће све/ и себе.*

Кругу песничких мотива збирке се у завршном циклусу придружује и тема уметничког стварања, а „Моја песма“ из тог, завршног циклуса, аутопоетички је текст који и демистификује и мистификује настанак песме. Испод овог, тематско-мотивског плана, налазе се слојеви осећајности и мисаоности којима се задира у област антропологије, естетике, социологије и психологије. Време је повод за лирске контемплације и за бројна осећања од којих се меланхолија намеће као доминантно. Од најстаријих, паганских времена до нашег доба, које је у лирској визији ауторке конкретизовано представом урбане средине и елемената савременог свакодневља, човек је у узалудном, идеалистичком напору да савлада време и досегне бескрај. Наше трошно трајање обележено је дуалистичким сударом добра и зла, које је у корену самог постанка, на шта ће у песми „Зачеће бескраја“ ауторка алузијама упутити: *Зато није могуће решити/ велику загонетку/ који је од двојице створитеља/ одговоран за/ нови почетак/ Први се закљиче у десет заповести/ да иритантно чудовиште није плод/ његове уобразиље/ Други у све познате кругове од којих се/ леди крв/ да му такав поредак ствари/ дугорочно/ не иде у прилог.*

И управо се у овом сегменту отвара још један слој збирке *Испретурано време* – интертекстуалност. Реинтерпретација древних митова и њихова контекстуализација у савременом добу, богат сплет асоцијација и алузија – одражавају ерудицију ауторке, а најуспелије песме захтевају управо таквог читаоца. У равни форме, синтаксе, кондензованог лирског израза песнички субјект ове збирке дозива у свест глас песничког субјекта *Споредног неба* и *Непочин поља* Васка Попе. Згуснута метафорика доприноси сугестивности ових песама, а њихова уметничка снага и лепота произлазе пре свега из посебно обликованих песничких слика и вишезначних вербалних знакова који изазивају

135 Мр Биљане Мичић, изагање на промоцији збирке у ЛКЦ 26. фебруара 2015. године (опширније о Д. Радовановић у поглављу о њеном стваралаштву). *Напомена:* Поред ауторке, о збирци су говорили Данило Коцић и Маре Каранфиловић, професорица књижевности, директорица Школе за текстил и дизајн у Лесковцу, а програм је водила уредница у ЛКЦ Слађана Младеновић.

бројна питања: Какво је наше место у времену? Јесмо ли достојни времена и свог трајања у њему? Како га савладати? Колики је значај памћења и зашто је памћење често казна, а заборав благодат? Све песме испеване су у слободном стиху. Ритмомелодијски ток одређен је семантичким целинама и синтаксичком интонацијом. Ниједна песма нема устаљен метрички образац, али ће се у појединим песмама, на нивоу строфа јавити паралелизми, или доследно спроведена композиција на контрастном принципу, из чега произлази нарочит ритам, па се те песме истичу наглашенијом мелодичношћу у окружењу стихова у којима превагу над слојем звучања има слој значења.

VII

ПРИЧЕ СА ХИСАРА - Збирку која је пред нама чине 42 кратке приче, повезане општом насловном синтагмом – *Приче са Хисара*. Изузев ове просторне одреднице, у причама није одређен хронотоп, ни место, ни време дешавања. Ипак, наслућујемо неколико временских равни. Овим причама успоставља се вертикална оса времена која повезује давно прошла времена са савременим светом и животом. Тематски, ови прозни записи распоређени су у три циклуса. Прва два имају семантичке наслове који наговештавају идејну окосницу – *Одговори живота* и *Индекс црвен од стида*. Последњи циклус носи назив који сугерише намеру да се окупе различите цртице из живота – *Приче свакојаке*. Све приче из збирке постижу сагласност у домену поруке, истичући општу моралну хипокризију и позивајући на повратак основним моралним начелима, алтруизму, пожртвовању и саосећању, захваљујући којима је човечанство и опстало. Приче из првог циклуса израстају из наталоженог искуства наше народне предаје. Оне одражавају морални кодекс заједнице, народна веровања, обичајне норме и табуе. Ове су приче израз колективне свести да се основе традиционално-моралног кодекса морају поштовати. Људске особине препознају се у ситуацијама које намећу искушење. Представљене ситуације нису свакодневне, оне су судбинске. Приче груписане око централне теме првог циклуса (зло у свету и зло у човеку) имају дводелну композицију: представљен је најпре грех, а потом казна. Традиционално-моралне норме не познају праштање за прекршиоца правде или забране. У неким причама се разрађује веровање у табуе, што је део колективне свести нашег народа. Забране се морају поштовати. Као део традиционалне културе јавиће се и клетва – посредно или непосредно изречена, која потврђује народно веровање у магијску моћ речи. Ове слике и представе упућују на књижевност насталу у народу, а насловом збирке успоставиће се веза између прича првог циклуса и наше завичајне збирке народног стваралаштва коју нам је прота Драгутин Ђорђевић оставио. Супротстављањем богатства и сиромаштва у спрези са моралом и неморалом, кршење забрана, непоштовање светиња, огрешење о племенитост и чистоту одражавају нашу патријархалну културу, а став заједнице потенциран је безличним глаголским формама – *прича се, говори се* и сл. Тај морал традиционалне културе и традиционалних веровања препознајемо у наслову чувене народне баладе: *Бог ником дужан не остаје*. Десиће се у овим причама и сусрет са оностраним, више у домену народне фантастике, мање као психолошка пројекција због гриже савести услед начињеног греха. Заумно је ту да грешника казни, а заједницу опомене. Део ових прича има тематику из рата. Не знамо о ком се рату конкретно говори, али на основу лексике можемо претпоставити да су то ратови који нам временски нису далеко. Убиства, отимања, разарања и уништавања указују (уз експликацију уводне максиме из прича *Телевизор* и *Гелер – Ко се лати мача, од мача ће страдати*, и *Што је отето, то је проклето*) и на дехуманизацију човека и деструкцију свих људских вредности у рату. Други циклус укључује социјалне мотиве и временски нам је близак, препознатљив. Ове приче доводе у питање интелектуално поштење, професионалну етику, представљајући, крајње веристички, инцидентне ситуације из високог, академског света. Истина о свету никада није само једна, али овде су укрштене две перспективе – оних који узимају, али и оних који дају. У овим причама правда није увек задовољена. Задовољни су поједини актери, спремни на све да до циља дођу. Она исконска, народна, бескомпромисна правда овде постаје римска богиња са повезом преко очију, која намерно жмури пред истином. Отуда неке од прича из другог циклуса добијају хумористичко-иронијску интонацију. Приче из трећег круга су разнолике. Неке садржински кореспондирају са претходним причама, у неким, међутим, изостаје казна за почињене грехове, за разлику од оних из првог циклуса, где казна

доследно стигне грешника. Неке од њих (о брачној превари, о судбини и грешкама младости) настају из проширене анегдоте. Из иницијалног мотива развија се кратак сиже са обртом и поентом на крају. Односи у породици, брачно неверство, похлепа, сиромаштво, несрећа, правда (људска и она судска) смењују се у последњем кругу прича попут исечака из наших живота. Неке слике из живота својом суровошћу делују готово надреално и сугеришу не само слику света, у којем зло одвајкада обитава у разним појавним формама, већ и трагичну слику друштва које не мари за егзистенцију обичног, малог човека. Мрачна визија друштвене стварности биће и домановићевски заоденута у форму сна у причи иронијски названој *Срећа*, а сам сан сажета је, упечатљива слика наше Страдије. И алегоријска, шаљиво-иронијска слика о разговору Булче и Тулче успоставља везу са чувеним *Размишљањем једног обичног српског вола*. Збирку одликује традиционална форма приповедања. Мотивација је доследно спроведена. Нема задирања у психолошку димензију личности – ликови су супротстављени по доминантној црти карактера. У свакој од прича представљен је по један догађај и приче су упечатљиве управо по специфичној радњи. Нема развијених описа и рефлексија, али се често јави сажет коментар на крају. Успоставиће се и дијалог са читаоцем, чиме се ствара илузија усменог приповедања. У *Причама са Хисара* нема новина у формалном, жанровском и мотивском смислу, већ у смислу јединствених, јасно, транспарентно исказаних порука – својеврсних савета за живот – и позива на повратак ризници искуства наших старих, коју смо давно почели да напуштамо, несвесни да напуштајући њу, напуштамо сами себе.¹³⁶

VIII

ЗРНА, РАСАД, ЖЕТВА ЈОВАНА ПЕЈЧИЋА - У темељу духовног и стваралачког напора Јована Пејчића на широком, разуђеном пољу проучавања књижевности и мисли о њој лежи принцип тројства из којег произлазе и у који се стапају бројни токови његових мисли и деловања. Три су главна подручја његовог књижевног рада: Јован Пејчић је, пре свега, истраживач и мислилац у сфери науке о књижевности и оних дисциплина које су с њом повезане; потом, Јован Пејчић је антологичар, састављач антологија српских молитава, похвалног беседништва и похвала; најзад, Јован Пејчић је приређивач бројних дела српских писаца двадесетог века.¹³⁷

У Пејчићевом бављењу књижевном науком испостављају се три главне области – национална књижевна историографија, књижевна критика и историја националне културе – области оделите, самосвојне, а поново, у сталном додиру и прожимању, јединствене. Идеја о јединству књижевног зналства чини кохезивну нит између досадашњих ауторских дела Јована Пејчића. Пре свега, то важи за трокњижје обједињено поднасловом „Појмови/ поимања”: Тајна и крст, Знамења и знаци, Профил и длан; затим за трокњижје сачињено из огледа и критика, одређено насловом прве књиге: Облик и реч критике, Књижевни свет – критичка свест, Основ, оквири, праг. По области истраживања (српска књижевна историографија и српска књижевна критика) књига *Зрна, расад, жетва* надовезује се на књигу *Почеци и врхови*. Да ли ће се и овај циклус заокружити у трокњижје, или ће га наткрилити велика синтеза, која се овом књигом сасвим јасно помаља – показаће време.

У разматрању феномена књижевног стварања и књижевног знања, са свим видовима њиховог испољавања, Јован Пејчић се бави почецима, континуитетом и стваралачким врхунцима. Његови се радови читају у три нивоа – раван самог текста (да тим општим именитељем покријемо сву жанровску разноликост његових радова), затим раван напомена, информативних и интригантних као и основни текст, најзад, детаљно наведена литература која прераста у библиографију о истраживаном феномену.

Књига *Зрна, расад, жетва* значајан је композициони елемент широке визије српске књижевности, српске књижевне критике, историографије и културе коју у неколико деценија дугом раду конструише, преиспитује и својим аутентичним пером осликава Јован Пејчић.

¹³⁶ Уводно излагање мр Биљане Мичић на промоцији књиге проф. др Драгана Радовановића у Лесковачком културном центру 7. априла 2015. године.

¹³⁷ *Напомена*: Излагање мр Биљане Мичић на промоцији књиге Јована Пејчића, марта 2016. у ЛКЦ.

Композиција књиге је тријадна: након општег теоријског и програмског текста „На почетку” следи поглавље „Српска књижевна историографија” са три одељка („Осврт”, „Зенит”, „Плодови”) и поглавље „Српска књижевна критика”, са ужим насловом „Суседства”. Завршно поглавље „Краја нема” имплицира отвореност структуре, препознатљив Пејчићев поступак, присутан и у претходним књигама, да поменемо монографске студије Заснови Глигорија Возаровића, Милан Ракић на Косову, или Поетику књижевног разговора и књигу Профил и длан.

Идеја о јединству, целини књижевне науке која почива на тројству њених темељних начела (афирмације – у сфери књижевне критике, актуализације – у домену књижевне историје и упоредно-књижевних истраживања, и проблематизације – у теоријским и естетичким преиспитивањима) у основи је књиге Зрна расад, жетва. Са истих теоријских основа Пејчић полази и у преиспитивање, вредновање и превредновање наше књижевне науке – пре свега српске књижевне историографије и српске књижевне критике. Доводећи у везу текстове који су настајали, како сâм истиче, у временском распону дужем од три деценије, сада осветљене новим сазнањима и увидима, Пејчић успоставља временску вертикалу наше књижевне науке и у савременом контексту актуализује, проблематизује, али и афирмише одређене закључке, идеје, методолошке приступе који су обележили трајање наше књижевности и мисли о њој.

Први део књиге посвећен је почецима и развоју српске историје књижевности, чије трајање, за разлику од књижевне критике и есејистике, није систематично представљено. Аутор наводи списе у којима има елемената књижевне историографије, почев од Доситеја, Соларића и Лазара Бојића, коментарише њихову жанровску природу и одређења претходних истраживача. Пејчићев приступ проблемима може се представити на примеру одељка посвећеног „Памјатнику” Лазара Бојића, који је одређиван као прва српска историја српске књижевности (српска, с обзиром на допринос иностраних историчара и тумача српске књижевности: Јозеф Добровски, Павел Јозеф Шафарик и Александар Николајевич Пипин, који аутор нарочито истиче). Пејчић се најпре прецизно осврће на одређења претходних истраживача, нарочито на закључке Мирјане Стефановић. Суд не износи пре него што прокоментарише рецепцију њеног става у књижевној науци. Тек иза тога следи коментар: „Памјатник је значајан корак на путу конституисања српске књижевне историографије, али није историја националне књижевности у изворном значењу речи.”

Овакав приступ проблемима чини да се Јован Пејчић креће од изворног текста књижевног историчара/ критичара, преко рецепције њихових идеја које посматра у ширем контексту књижевне науке и културе, до повратка на сам текст и изношења сопственог става.

Централно место у првом делу књиге припада најутицајнијем историчару српске књижевности, Јовану Скерлићу. Кроз две расправе представљен је Скерлићев допринос како историји књижевности, тако и књижевној критици. Спор о томе које је подручје Скерлићевог деловања важније аутор одбацује као беспредметан. Скерлић је синтетичар у чијем се раду јасно оваплотила идеја о јединству књижевне критике и историје књижевности. Нарочита пажња посвећена је Скерлићевом неслагању са Љубомиром Недићем, који је на критику и историју књижевности гледао као на оделите области. Писац Историје нове српске књижевности успео је да споји области које су у његово доба биле раздвојене - „историјски сцијентизам и критички субјективизам”. Његов критички метод представљен је поступно, од првог огледа који ће програмски одредити даља Скерлићева интересовања („Догматска и импресионистичка критика”), преко других радова који откривају његове теоријске дилеме, али и утемељују нарочит тип критике који је код нас инаугурисао. У осврту на Скерлићеву лектуру Пејчић констатује да „оно велико и непоновљиво у Скерлићевом делу почиње тамо где престају сви утицаји”.

На исти начин прати настанак Историје нове српске књижевности, кретање и сазревање идеје о синтези српске књижевности 18, 19. и почетка 20. века. Иако саму Историју Скерлић не снабдева разложним теоријским и методолошким образложењима, коментарима о периодизацији која се предлаже, он сажима закључке претходника и упућује на своје текстове у којима се тим питањима бавио. Представљањем књижевноисторијског метода Скерлићевог, његових вредносних полазишта, те огромне ширине увида која се крије иза формалне сажетости, аутор потврђује да, упркос грешкама, Историја нове српске књижевности доноси најјезгровитији и најтачнији опис збивања, кретања и померања у српској књижевности од почетка двадесетог века до Првог светског рата. И овде је истакнута мисао о оригиналности Скерлићевог талента. Ученик Жоржа Ренара иде даље од

свог учитеља, јер је поседовао изузетну способност „стваралачког асимиловања и надграђивања постојећих знања и искустава”.

Најчешће коментарисан проблем у овом делу књиге јесте питање о континуитету и дисконтинуитету српске књижевности. Оно се наговетава текстом о методолошком вишегласју раних српских историчара књижевности, које, ипак, повезује заједничка карактеристика – филолошки приступ, тј. питање језика које је у средишту спора о српском литерарном 16. и 17. веку. Овај проблем је тема окосница радова посвећених Ђорђу Трифуновићу и Милораду Павићу.

У разматрању трећег (коначног) издања Старе српске књижевности Пејчић објашњава њену генезу, доводећи је у везу са претходним Трифуновићевим делима. Осврће се на рецепцију књиге у научној мисли, али посебну пажњу посвећује Трифуновићевом односу према миту о дисконтинуитету српске књижевности, јер управо његово решење истиче као целовито и научно свеобухватно образложено, сагледано у ширем контексту других православних књижевности, које су такође пролазиле кроз процес преласка из источноевропске, византијске у западноевропску културу. Једина Пејчићева примедба односи се на начин на који Трифуновић именује то прелазно доба изумирања старе и рађања нове књижевности и предлаже да се призове „суптилнији термин” – преображај – како би се тај процес претапања и уливања јасније представио.

И у представљању великих синтеза Милорада Павића (Историја српске књижевности барокног доба (XVII и XVIII век), Историја српске књижевности класицизма и предромантизма, Рађање нове српске књижевности) посебно се задржава на Павићевој слици историјског развоја српске књижевности као јединствене и аутохтоне целине. Аутор истиче да је Павић својим истраживањима доказао неутемељеност теза његових претходника о дисконтинуитету у расту српске књижевности, наглашавајући да су то „само приче без покрића, сведочења без доказа, тестамент без печата”. Од посебног значаја у испитивању литерарне прошлости јесте духовно-историјски контекст, па се у видокругу истраживача морају наћи и збивања у сферама историје народа, цркве, ликовних уметности, просвете и језика. (Овом проблему посвећен је посебан рад у књизи Почети и врхови – „Тестамент без печата”).

Одељак о српској књижевној историографији заокружује рад о Мирољубу Стојановићу у коме су представљене различите области његовог делања (поетика, историја националне књижевности, упоредно проучавање македонске и српске књижевности) и Стојановићев допринос свакој од њих. Нарочита пажња посвећена је његовом компаративном методу који се доводи у везу са идејама Веселовског; затим истраживању књижевности југа Србије утемељеном на начелима афирмације и проблематизације, односно преиспитивања и превредновања; најзад, књижевнотеоријским појмовима транспозиције и идеализације које је Стојановић научно образложио и одбранио.

Други део књиге отвара текст у којем се теоријски утемељује појам критике. И у овом одељку Пејчић трага за почецима књижевне критике и есејистике, али проблем посматра из секундарне перспективе. Наиме, он наводи и коментарише ставове истраживача Славеносербског магазина Захарије Орфелина у којем су зачеци српске књижевне критике, посебну пажњу посвећујући „Предисловију” (предговору). Најинтригантнијим сматра мишљење Павла Поповића, не само по чињеници да Поповић ту препознаје самостални есеј већ и по површном читању потоњих истраживача који су превидели Поповићев став и занемарили његове импликације – повлачење почетка српске књижевне есејистике за две деценије (од Доситеја ка Орфелину).

Представљање критичких идеја Љубомира Недића као претходнице, теоријске антиципације неких важних књижевнонаучних парадигми двадесетог века у европи и свету, повод је за шири осврт на постојање сродних духовних процеса који нису узроковани утицајима. Појаву познату онтологији и гносеологији стварања разматра кроз мисао европске компаратистике, упућујући даље на закључке истраживача који су идеје Љубомира Недића, оснивача модерне књижевне критике код Срба, доводили у везу са конкретним методолошким усмерењима двадесетог века.

И у тексту о Исидори Секулић, о њеном поимању појма и природе критике указује се на сродност њених идеја са идејама Бахтина, Јакобсона, Ингардена, Барта, Женета, Нортропа Фраја. Нарочито се истиче њено схватање књижевне критике као самосталне гране књижевности, као посебног вида књижевног стварања.

У новом, савременом методолошком вишегласју, Јован Пејчић у овој књизи као аутентичне критичарске гласове издваја Петра Цацића, Владету Јеротића, Мирослава Егерића, Предрага Палавестру и Милослава Шутића: Петра Цацића по напору да осветли

„естетску реалност дела” и културу која се у њему огледа; Владету Јеротића по ширини духовноисторијских дисциплина које укључује у своја истраживања; Мирослава Егерића по моралу и слободи критике; Предрага Палавестру по залагању за критички плурализам; Шутићев феноменолошки приступ по поступности и комплексности у приступу материјалу. Истицање вредности, али и мањкавости одређеног конкретног приступа потврђује мисао с почетка књиге – разложно, утемељено, далекосежно испитивање литерарног феномена у свим разноликим видовима његовог испољавања могуће је једино из тројства темељних начела књижевне науке.

Књигу заокружује одељак „Краја нема” у којем су се нашле литерарно-теоријске рефлексије о усуду мишљења и писања: „Наизгледно”.

Насловом, композицијом, структуром, идејом водилом, књига Зрна, расад, жетва потврђује принцип тројства који обележава књижевнонаучни рад Јована Пејчића. Она указује на континуитет наше књижевности, на развој мисли о њој, на почетке и врхунце, претече и следбенике, на њихове истине и заблуде. Она свој значај и интегритет остварује у сфери српске науке о књижевности, српске културе, самим тим и у сфери очувања националног бића српског народа. Намењена превасходно стручним, научним и академским круговима, она може да поучи и упуту на чињенице и релевантну литературу о питањима која разматра; она опомиње на одговоран однос према књижевној, уопште културној прошлости и на потребу перманентног бављења њоме – описивања, испитивања, вредновања и превредновања. Коначно, књига Зрна, расад, жетва позива на дијалог о питањима књижевности (и културе) у којима се као народ огледамо. Њен наслов одражава оптимизам и веру да правих саговорника још има и да се, након плодне жетве, по давно узораним пољима баца зрневље за нова клијања и даља растења.

IX

ЈЕЗИК И ДУХ У НАРОДНИМ ЛЕГЕНДАМА И ПРЕДАЊИМА ИЗ ЛЕСКОВАЧКОГ КРАЈА - Народно стваралаштво одређенога краја, поред тога што је драгоцен извор за проучавање усмене уметности речи, омогућује увид у народна веровања, обичајне норме и табуе, у свакодневну животну праксу ондашњих људи. На основу народног стваралаштва могуће је изградити карактеролошки профил народа у којем је сачувано. Бележено на изворном дијалекту, фолклорно благо права је ризница за дијалектологе у смислу проучавања аутентичних дијалекатских црта, али и за сагледавање њиховог повлачења пред књижевним језиком.¹³⁸

У збирци Српске народне приповетке и предања из лесковачке области¹³⁹ налази се прозно народно стваралаштво лесковачке Мораве, које је од 1953. до 1971. сакупао прота Драгутин Ђорђевић, а које је према међународном каталогу разврстала и потребном научном апаратом опремила Нада Милошевић – Ђорђевић. Према напомени сакупљача, сви записи забележени су на изворном дијалекту и, мада има доста преплитања са књижевним језиком, једна од важних карактеристика приповедача јесте задржавање изворне акцентуације.

Из обимнога корпуса, за ову прилику одабрали смо народна предања и легенде из лесковачког краја, јер она у највећој мери дају могућност етнолошке интерпретације.

Од међународном класификацијом утврђених врста предања¹⁴⁰ у лесковачкој збирци препознајемо етиолошка („Зашто се слунце неје оженило“, „Зашто човек тули главу“, „Како је Господ створио жену“, „Како је постанула шеница“, „Зрно пшенично ко крушка големо“, „Зашто здетвина снаоди правога човека“...) и демонолошка и митолошка („Два побратима“, „Муж вампир“, „Пцоглави“, „Пцоглав, поп и ђак“, „Деца и дивљан“, „У лојзе за крушке“, „У гробље за крстачу“, „Пицика свекрва и добродушна снајка“...).

У садржајном и формалном погледу, ова предања могу се разврстати у три групе. Прву групу чине предања у којима је кратко објашњење неке појаве, дато у нарацији. Другу групу чине предања у којима из иницијалног мотива произлази развијенија фабула у којој се смењују наративни сегменти и дијалози. Она су и најбројнија. Неколико њих има кратку дијалогску секвенцу на почетку, дату у функцији изазивања, иза чега следи нарација. У структури предања из друге групе разликују се две целине: у првој је испричан догађај, а у другој је дато објашњење. Трећу групу чине развијенија предања у којима се могу уочити

138 Биљана Мичић, Језик и дух у народним легендама и предањима из лесковачког краја, Наше стварње, Лесковац, 2009. стр. 178.

139 Драгутин Ђорђевић, Српске народне приповетке и предања из лесковачке области, САНУ, Београд 1988.

140 Напомена: Видети о томе: Радмила Пешић/Нада Милошевић-Ђорђевић, Народна књижевност, Требник, Београд 1997.

епизоде. Она су, међутим, најмалобројнија („Зрно пшенично ко крушка големо“, „Зашто баба воли зета“). Епизоде су чврсто повезане јер имају заједничку функцију – објашњење неке појаве, или неког сегмента обичајног, традиционалног кодекса.

Иако су уводни изрази разнолики, материјал показује да се приповедачи опредељују или за презентативну перспективу (бија јед’н човек, били брат и сестра, бија неки човек, били два другара, била једна девојка), или за наративну (нашло се једно пшенично зрно, сејаја човек, ишли неки пут, правили, живео).

У финалној позицији врло често се јављају коментари који треба да увере у истинитост испричаног: Такој је тој било и тако остало до века; и тако је било. Ти метатекстуални коментари указују на изворност предања као говорног жанра. Усмени дискурс подразумева пошиљаоца и примаоца поруке: Што је урадеја он’ј, не знам. Они осташе, а ја се врну другу причу да ви казујем. Такав се коментар у два случаја јавља на почетку, изражавајући дистанцу (знам овако), или се пак јавља позивање на колективно знање (јес ли је, или не, причав људи). Временско одређење своди се на исказе типа неки пут и у старо време. Просторног одређења нема. Ипак постоји један изузетак: у предању „Бајрамско јаре“ испричани догађај дешава се у воденицу у Стајковце.

У језичком погледу, као што је већ речено, препознајемо све особине лесковачког говора: чување полугласника (свет’ц, с’г, к’д, пет’л, пол’к, одм’ца), замена вокалног л са лу (слунце), или са и (дибок); аналитичка деклинација и компарација (на туј животињу, из воду; потакши)¹⁴¹ појава партикула код заменица (тој, овој); радни глаголски придев на –ја у мушком роду једнине (ишеја, бија, носија, отишеја, јашија), треће лице множине презентана на -в (одморив, носив, закопав); множински облицислунчики, кучики, сиромачики); глаголски прилог садашњи на -м (трчећим).

У лексичком слоју налазе се дијалектизми за чије нам је разумевање данас потребан речник: пупуњак, ржов, шупељка, бробињак, минче куче, старејко. Јављају се и германизми: шустер, снајдер, фруштук. Међутим, само један број записа садржи доследно све дијалекатске црте. Код неких се дијалекат меша са књижевним језиком.¹⁴²

Та се одступања тичу полугласника (није забележен), спорадичног јављања падежне флексије (најчешће у локативу и дативу: по земљи, Богу), појаве футура са инфинитивом (ће наћи) и радног глаголског придева на -о (био, створио). И у оваквим записима преовлађују дијалекатске црте.¹⁴³ Само је у једном предању („Како је Бог створио жену“) информатор приповедао књижевним језиком, а дијалекатске црте сведене су на изостављање финалног -т (храброс), иницијалног х- (ајде) и на облике узне и отне. Отуда се чини да ово предање не изражава у потпуности дух народа у којем је забележено.

Као специфична форма народне књижевности, предања изражавају веровања, обичаје, начин живота. Иза површинског приповедног слоја, у дубинској структури уочавају се пагански слојеви, који се у појединим предањима прожимају са хришћанским. Демонолошка предања, тако, откривају веровање у загробни живот: бришу се границе између оностраног и оностраног, откривају веровања у фантастична бића (пцоглаве/цоглаве, дивљане, вампире). Она задиру у подручје табуа,¹⁴⁴ мада не морају увек да осликавају магијско-религиозно поимање света већ веровање да се забране морају поштовати. Иако постоји рационално објашњење, казна сустиже прекршиоца; она је производ психичког притиска услед свести да је табу прекршен (страх), чиме се веровање у табуе испољава као део колективне свести.

У етиолошким предањима сусрећемо се са предметно-искуственим светом наших људи. Она говоре о постанку пшенице, о хтонским и соларним животињама¹⁴⁵ (овци, кози, терајежу, петлу, кукавици, змији). Мешања су присутна код млађих, школованих информатора. Тако се уз локатив по земљи јавља куде ђаволски двор, из воду); уз ће се наћи ће те удавимо и сл.¹⁴⁶

141 Смиљана Ђорђевић, „Етиолошко предање о настанку голубачке мушице изоколине Неготина: творбени потенцијал архитекта“, Књижевност и језик (Београд), LIV/3–4 (2007), 261–281.

142 Мешања су присутна код млађих, школованих информатора.

143 Тако се уз локатив по земљи јавља куде ђаволски двор, из воду); уз ће се наћи ће те удавимо и сл.

144 *Напомена*: Више о томе видети: Душан Бандић, Табу у традиционалној култури Срба, Београд 1980.

145 Вид. Љубинко Раденковић, Символика света у народној магији Јужних Словена, Просвета, Ниш / Балканолошки институт САНУ, Београд 1996, као и: Ласта Ђаповић, Земља: веровања и ритуали, Етнографски институт САНУ, Београд 1995.

146 Више о томе видети: Душан Бандић, Табу у традиционалној култури Срба, Београд 1980.

Откривају и културне стереотипе засноване на полу и националним разликама. Говоре о постанку жене од ђавољег репа, о кучешкој, мачешкој и човечјој сорти жена, о постанку турске вере, Циганима и Јеврејима.

За потврду норме која је прихваћена није увек довољан сам расплет, већ и коментар приповедача. Када двојица рабације сретну неко тркаљајесто, црно, ваљчасто створење, живо ко терајеж, које једва одмиче, добијају објашњење: Не ме дирајте, ја с'м несрећа. Идем куде тога и тога. Тамо сам пратен. Пол'к идем, али ћу стигнем. На овај расплет приповедач додаје експресивни коментар: За тој се људи не треба чудив кад и правога снађе несрећа. Неки од стари згреша па његови парауници и чукунуници испаштав. Здетвина иде до девето колено.

Мали број предања приближава се жанру легенде и легендарне приче. У њима се, као актери, уз човека јављају и хришћански свеци (св. Ранђел) и сам Господ Бог.

Легенде су, као и иначе у нашој усменој народној књижевности, и у овој збирци мање заступљен жанр. Број сижеа је мали. Кроз варијанте неких од њих могуће је пратити како један сиже функционише код различитих казивача („Три брата и свет'ц“, „Невоља“).

Сусрет човека са натприродним одвија се према утврђеној шеми: сусрет човека са вишом силом и даривање; други сусрет и искушавање и награда или казна.¹⁴⁷

(...) Иако записи из лесковачке збирке мотивски, садржајно и структурално углавном не представљају новину, они су важан део усмене уметности речи у Срба. Веровања људи лесковачке Мораве ни не могу се битно разликовати од веровања у другим крајевима.

Оно што овим записима даје дух, живост и снагу, што их чини аутентичним, јесте њихов језик – неопипљива, али жива материја, верни пратилац који чува и изражава целокупно искуство једног народа, а чија обележја све више нестају. Отуда су ови записи, са речником који их прати, значајно подручје за дијалектологе, а по речима Наде Милошевић-Ђорђевић, „изванредан, аутентичан извор за проучавање савремене усмене уметности речи“.

Уметничка снага ових остварења извире из њихове експресивности, из магичног споја животне реалности и фантастике, универзалног и локалног, и из дијалекта који, борећи се са урбаним идиомом, изражава дух старине, драгоцену наслеђе и извориште.¹⁴⁸

147 Радмила Пешић / Нада Милошевић – Ђорђевић, нав. дело.

148 *Напомена*: Биљана Мичић наводи да је користила следећу литературу: Драгутин Ђорђевић, Српске народне приповетке и предања из лесковачке области, САНУ, Београд 1988; Радмила Пешић / Нада Милошевић-Ђорђевић, Народна књижевност, Требник, Београд 1997; Смиљана Ђорђевић, „Етиолошко предање о настанку голуbacher мушице из околине Неготина: творбени потенцијал архитектста“, Књижевност и језик (Београд), LIV/3–4 (2007); Душан Бандић, Табу у традиционалној култури Срба, Београд, 1980; Вид. Љубинко Раденковић, Символика света у народној магији Јужних Словена, Просвета, Ниш / Балканолошки институт САНУ, Београд 1996; Ласта Ђаповић, Земља: веровања и ритуали, Етнографски институт САНУ, Београд 1995.

ВЛАДИМИР МИЧИЋ

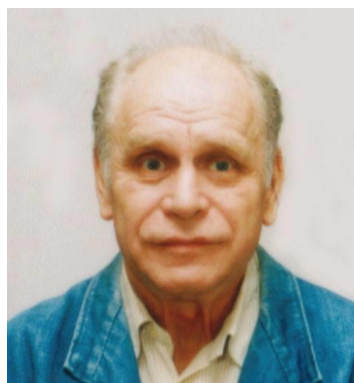
I
Владимир Мичић (1975, Ниш) – књижевни критичар и Есејист. Објављивао у књижевном магазину, Књижевном листу, Нашем стварању и Помаку. Живи и ради у Лесковцу. Дипломирао је на Групи за српски језик и књижевност Филозофског факултета у Нишу. Ради као наставник у Гимназији Лесковац.¹⁴⁹

II
ПРИРЕЂИВАЧКИ РАД: Николај Тимченко, *Смисао приповедања*, приредио Владимир Мичић, Алтера, Београд 2013. Поговор у књизи: Владимир Мичић, „Континуитет, значења, уметност приповедања: Теме Николаја Тимченка“, стр. 317–322; Николај Тимченко, *Између стваралаштва и егзистенције: О Андрићу и Црњанском*, Задужбина Николај Тимченко, 2011, приредили: Биљана Мичић и Владимир Мичић. Поговор у књизи: Биљана Мичић, Владимир Мичић, „Николај Тимченко о Андрићу и Црњанском“, стр. 229–234.

СТУДИЈЕ, ОГЛЕДИ И ПРИКАЗИ: В. Мичић, „Пламен логоса: Недељко Богадановић, *Утва златокрила Бранка Миљковића*“, *Књижевност* (Београд) XLVII/1 (2012), 189–193; В. Мичић, „Портрет Лазе Костића, панорама једне епохе: Радивој Стоканов, *Траговима Лазе Костића*“, *Philologia mediana* (Ниш) IV/4 (2012), 361–364; В. Мичић, „Суспендован живот: Борислав Пекић, *Живот на леду*“, *Наше стварање* (Лесковац) LVII/3-4 (2010), 327–331; В. Мичић, „Српски Жан Кокто: Радован Поповић, *Разносач месечине*“, *Наше стварање* (Лесковац) LVII/1-2 (2010), 189–192; В. Мичић, „Кратка историја књижевног Београда: Јован Пејчић, *Ти, међутим*“, *Београдски књижевни часопис* (Београд), VI/18 (2010), 218–221; В. Мичић, „О пристајању и непристајању: Дејан Ђорђевић, *Непристајање*“, *Наше стварање* (Лесковац) LVI/1-2 (2009), 234–237; В. Мичић, „Частан изузетак: Миливој Ненин, *Слатка књига*“, *Књижевни магазин* (Београд) VIII/90 (2008), 62–64; В. Мичић, „Проблеми, контекст, главни књижевни актери 1952: Николај Тимченко, *Књижевност и догма*“, *Наше стварање* (Лесковац) LV/1-2 (2008), 123–125; В. Мичић, „Студија карактера, историјски спис, књижевна расправа: Јован Пејчић, *Милан Ракић на Косову*“, *Књижевни лист* (Београд) VI/57 (2007), 8–9; Владимир Мичић, „Богато духовно обзоре: Николај Тимченко, *Француске белешке*“, *Књижевни магазин* (Београд) VI/63 (2006), 46–47.

III
ТИМЧЕНКО И ЛЕСКОВАЦ – Следећи пример градова који су имали слуха да значајним књижевним и културним ствараоцима пониклим у њиховом окружењу одуже свој дуг, Лесковац је пронашао своје место на мапи књижевних и културних дешавања у Србији. Име Николаја Тимченка информисаним проучаваоцима књижевности и филозофије добро је познато, јер је обележио другу половину XX века и био присутан у свим значајним часописима и листовима који су се бавили уметношћу и науком. За оне који се у научну и истраживачку авантуру тек упуштају, научни скуп посвећен стваралаштву овог свестраног аутора представља прилику да се са њим ближе и непосредније упознају.¹⁵⁰

Крајем 2009. године по други пут су се на Данима „Николај Тимченко“ у Лесковцу окупиле поштоваоци рада несумњиво најзначајнијег лесковачког културног прегаоца, књижевника, књижевног критичара и есејисте.

Првог дана, у петак, 25. децембра, одржан је „округли сто“ на којем су говорили познаваоци Тимченковог научног рада. У својим излагањима указали су на његов значај

149 Наше стварање, аутори, LVII/1/2, 2010, стр. 238

150 Владимир Мичић, Тимченко и Лесковац, промоције и награде, Наше стварање, LVII/1/2, 2010, стр. 171..

који време све више потврђује и скренули пажњу на недовољно проучене сегменте Тимченкових интересовања. Након уводне речи Јована Пејчића, председника Задужбине „Николај Тимченко“, који је подсетио на Тимченков живот и рад, Саша Хаџи Танчић је говорио о Тимченковом критичком представљању лесковачких писаца, са посебним освртом на „*Књижевну баштину Лесковца*“, објављену из рукописних заоставштина. Душан Јањић говорио је о Тимченковом публицистичком раду и његовом ангажовању, а Срђан Марковић о ликовним критикама Николаја Тимченка, нарочито о есеју „*Гогољ у музеју Д“Орсеј и у мом оку*“, објављеном у „Француским белешкама“. Драган Радовић је указао на Тимченково интересовање за позориште, на његове позоришне критике, посебно на монографије „*Фрагменти из историје лесковачког позоришта I и II*“. У завршном излагању, о рукописној заоставштини Николаја Тимченка, Предраг Стајић представио га је досад необјављеним текстовима о Лесковцу и Лесковчанима, као тумача и критичара културног живота града на Ветерници. Другог дана, у суботу, 26. децембра 2009. године, на промоцији „*Нашег стварања*“, главни и одговорни уредник Јован Пејчић, након кратког представљања својих сарадника из редакције, изложио је нови концепт који би овај часопис требало да унапреди.

Николај Тимченко је посхумно постао живи предмет интересовања локалне средине. О значају његовог дела и о њему као Лесковчанину град у коме је провео животни и радни век сада много више зна но за његовог живота. Управо зато рад Задужбине која носи Тимченково име оправдано наилази на разумевање градских и културних институција. Чини се да у томе, поред правде, има и неког симболичног значења. Тимченко, миран и повучен трагалац за *Истином*, предан науци и уметности, сам је постао симбол науке и уметности у средини која га је за живота оспоравала. Дани Николај Тимченко то потврђују.¹⁵¹

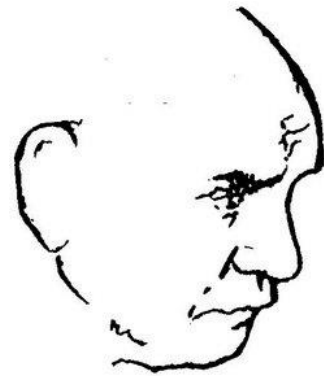
IV СМИСАО ПРИПОВЕДАЊА НИКОЛАЈА ТИМЧЕНКА

Смисао приповедања је најновија књига коју Задужбина Николај Тимченко објављује и којом се изнова скреће пажња научне јавности на рад Николаја Тимченка и његово истакнуто место међу српским критичарима прошлог века. Књигу чине одабрани Тимченкови радови о српској прози двадесетог века. Насловом су у први план истакнута два феномена прозног уметничког текста којима аутор придаје нарочити значај. На првом месту налази се феномен смисла, односно значења написаног, на другом феномен приповедања, који, поред осталог, разматра и настанак, то јест обликовање уметничког текста.

Под насловом књиге *О српској прози 20. века: огледи, студије, портрети* одређена је и њена композиција. На самом почетку су три огледа општег карактера. У првом Тимченовом разматрању проблем аутономије уметности („Идејно у уметности у савременој српској књижевности“), у другом значај вредносног суда за књижевни текст („Амбивалентност појма вредности“), док трећи представља кратак преглед српске прозе друге половине двадесетог века („Регионално у делима савремених српских прозаиста“).

Студије нису распоређене хронолошки, како су објављиване, већ дају преглед епохе од њеног почетка на коме се налазе дела Боре Станковића („Антрополошка порука Боре Станковића“) и Григорија Божовића („Јужна Србија Григорија Божовића“) до последњих деценија двадесетог века и значајних романа Видосава Стевановића („Лик сочинитеља у прози Видосава Стевановића“), Миодрага Павловића („О прози Миодрага Павловића“), Милисаве Савића („Писак воза који замире у ноћи“) и Данила Николића („Приповедачко умеће Данила Николића“).

Треба напоменути да се *Смисао приповедања* надовезује на претходну Тимченкову књигу *Између стваралаштва и егзистенције* у којој су прештампани радови о Андрићу и Црњанском. По важности ови радови формирају посебну целину у Тимченковом критичком сагледавању прозе 20 века, с обзиром на то да стваралаштво двојице књижевника чини центар око кога се истовремено и групишу и концентрично шире кругови мисли, идеја и поступака њихових савременика.

151 Наше стварање, LVII/1-2, 2010, стр. 171-175.

Предмет разматрања у Тимченковим студијама српске прозе 20. века истовремено су као друштвено ангажовани појединац, и његово дело егзистенцијално сведочанство универзалног карактера. На тај начин се употпуњује једном постављен тематски оквир о значајним естетским и друштвено-политичким проблемима са којима су се некада и Андрић у Црњански суочавали, обухватајући и репрезентативна дела осталих српских прозаиста. Тако се истовремено врло детаљно расветљавају и једна епоха, и књижевни род који је обележио.

Две студије посвећене су Мешу Селимовићу. „Понор који зјапи“ сагледава исходишта људске егзистенције не нудећи наду; суморна визија света садржана у мотоу романа *Дервиш и смрт* попут еха одзивања ударајући о зидове времена и сеже до наших дана. Њој је сличан и закључак у студији „Коме смета песникова реч“ – размишљања о Селимовићевој *Тврђави* говоре о трагичној ситуацији човека који жели да се издигне изнад судбински му додељеног положаја. Проблем апсурда разматра студија о Пекићевом роману *Време чуда* („Лазар из Витаније и проблем мисије“), у којој Тимченко примећује да човек губи битку са идеологијом на сваком плану и закључује да библијско чудо – васкрсење Лазарево, у Пекићевој интерпретацији легенде – симбол стављања појединца у службу система, никоме добра није донело. У студији „Истина и прича“ Тимченко обраћа пажњу на Пекићев уметнички поступак и однос идеологије и уметности у његовом делу. Тимченкова одбрана уметничког поступка Данила Киша у студији „Приповедање и документ“ изнад сваке документарности ставља приповедачко умеће писца *Гробнице за Бориса Давидовича*. Чини се да је Тимченко отишао најдаље у оцени Драгослава Михаиловића кога проглашава мајстором приповедања („Маргиналије о мајстору приповедачу“), систематично образлажући његов уметнички поступак на примеру неколико дела.

Трећу целину књиге чине портрети Бранка Ћопића („Писац који је страх претворио у смех али не за увек“) и Драгослава Михаиловића („Запис о Драгославу Михаиловићу“), писаца којима је Тимченко био фасциниран. Њихове несвакидашње појаве обележиле су храброшћу, слободоумљем и људскошћу једно време, а њихово стваралаштво и страдалаштво остали су прагматични примери борбе за слободу мисли и слободу уметности.¹⁵²

У трагању за смислом књижевноуметничког дела Тимченко не полази са једног утврђеног естетског и књижевнотеоријског становишта, јер се и сам изграђивао под различитим утицајима, еkleктички обједињујући у критички исказ и традиционалне и савремене приступе. Уочљиви су у његовим радовима утицаји позитивизма, формализма, феноменологије, али и структуризма и теорије рецепције. У појединим радовима Тимченко књижевним делима приступа споља, разматра их у контексту времена у којем су настајали, приказује интимне драме писаца, указује на њихов конкретан уметнички или идеолошки ангажман. На другој страни, често ћемо у његовим огледима и студијама уметничко дело видети као аутономни естетски феномен одвојен од уметника који га је створио. Комплексно разматрање књижевних феномена последица је Тимченковог дијалектичког сагледавања и уметности и света, али и потврда огромног знања и широке културе луцидног истраживача, заговорника плурализма метода, који често доводи у везу неспојиво. У анализи књижевно уметничког текста Тимченко приповедању приступа као конституентском елементу прозе. Разматрање приповедачког поступка за њега је у појединим студијама и основни критеријум који претходи изрицању вредносног суда о делу.¹⁵³

---

152 Владимир Мичић, *Континуитет, значења, уметност приповедања* (теме Николаја Тимченка), *Уметност приповедања*, Алтера, Београд 2013, стр. 317. *Напомена*: О овој књизи говорио је на промоцији Владимир Мичић, 13. децембра 2005. године у ЛКЦ, на Данима „Николаја Тимченка“.

153 Владимир Мичић, *Континуитет, значења, уметност приповедања* (Теме Николаја Тимченка), Николај Тимченко, *Смисао приповедања*, Алтера, Београд 2013, стр. 317.

ЈОВАН ПЕЈЧИЋ

I
Јован Пејчић рођен је 4. јануара 1951. године у Бошњацу код Лесковца. Гимназију је завршио у Лесковцу. Дипломирао је магистрирао на Филолошком факултету у Београду. Књижевни је критичар, историчар књижевности и есејист. Био је уредник Студента (1973-1975), Знака (1973), Библиотекара (1981-1984), Књижевне критике (1984-1988), Писма (1990-1991), Новина Београдског читалаштва (1991), Српског књижевног гласника, трећа серија (1992-1993) и Српског Југа (1995). Од 1986. године један је од уредника часописа Удружења књижевника Србије Релатионе (1987 преименован у Serbian Literary Quarterly, 1995. у Serbian Literary Magazine). На Филозофском факултету у Нишу предаје српску поезију и српску критику XX века. Живи у Београду.¹⁵⁴

II
СТВАРАЛАШТВО - *Тајна и крст*. Појмови /поимања 1. Огледи (Београд 1994), *Облик и реч критике*. Огледи и критике (Београд 1994), *Заснови Глигорија Возаровића*. Монографија (Београд 1995, друго издање 2009), *Култура и памћење*. Београд у историји и литератури (Београд 1998), *Простори књижевног духа*. Студије (Ниш 1998), *Знамења и знаци*. Појмови / поимања 2. Огледи (Београд 2000), *Профил и длан*. Појмови/ поимања 3. Огледи (Београд 2003, друго издање 2010), *Књижевни свет — критичка свест*. Облик и реч критике 2 (Ниш 2004), *Милан Ракић на Косову — завет, песма, чин*. Монографија (Београд 2006), *Основ, оквири, праг*. Облик и реч критике 3 (Пожаревац 2008) *Основ, оквири, праг, Истина и облик живе речи*. Књижевни разговори Бранимира Ћосића, (Београд 2010), *Милан Ракић на Косову — завет, песма, чин*. Монографија (Београд 2006), *Основ, оквири, праг*. Облик и реч критике 3 (Пожаревац 2008) *Основ, оквири, праг, Истина и облик живе речи*. Књижевни разговори Бранимира Ћосића, (Београд 2010), *Ти, међутим*. Књижевни Београд (Београд 2010), *Почеци и врхови*. Српска књижевност и њена историографија (Београд 2010), *Поетика књижевног разговора* (Београд 2012); Пејчићева најновија књига „Зрно, расад, жетва“ (Алтера Боокц, Београд 2015), трећа из серије која се бави српском науком о књижевности промовисана је марта 2016. године у ЛКЦ.

АНТОЛОГИЈЕ - *Време и Вечност*. Саборник српских молитава (Бајина Башта 2000, Београд / Србиње / Ваљево 2 и 2002, Нови Сад 2003), *Приону души моја*. Молитве Светога Саве / Молитве Светоме Сави XIII—XX века, саборник (Београд 2002, Нови Сад 2003), *Најлепше молитве српскога језика* (Београд 2002, Подгорица 2003), *Чудо речи*. Антологија српског похвалног беседништва (Нови Сад 2003), *Нишки драмски писци* (Ниш 2004), *Антологија српских молитава /XIII—XX век/* (Београд 2005), *Антологија српских похвала /XIII—XX век/* (Београд 2006));

ПРИРЕЂИВАЧКИ РАД - Зоран Милић: Кроћење змија, изабране песме (Београд 1986); Књига о Светом Сави, хрестоматија (Београд 1996, заједно са С. Нешићем и Н. Ћосићем); Јован Скерлић: Историја нове српске књижевности (Београд 1997); Јустин Поповић: Зеница трагизма (Ниш 1998); Исидора Секулић: Изравнања (Београд 1999); Милан Ракић: Над заспалим Српством (Београд 2000); Јован Скерлић: Писци и књиге, I—III (Београд 2000); Јован Скерлић: Српске теме (Београд 2000, заједно са Милованом Витезовићем); Деветстодванаеста, зборник (Београд 2000); Срба Игњатовић: Варвари на Понту, изабране и нове песме (Београд 2000); Богдан Поповић: Начело интерпункције (Панчево 2001); Милан Ракић: Сабране песме (Београд 2001); Бранимир Ћосић: Десет писаца – десет разговора (Бор 2002, Београд 2010, 2012); Милан Ракић, Песме (Београд 2003); Раде Драинац: Песник и бунтовник (Ниш 2005); Николај

154 Лесковчанин, бр.11, октобар 1999, стр. 14. *Напомена*: Видети књизи Зрно, расад, жетва поглављу мр Биљана Мичић.. Пејчић је добитник Награде „Младост“ (1970), Бранкове награде Матице српске (1977), Награде „Геца Кон“ (1997, за књигу Заснови Глигорија Возаровића), Награде Дрво живота београдских Заветина (2007, за књигу Милан Ракић на Косову – завет, песма, чин), Награде „Јован Скерлић“ (2011, за књигу Почеци и врхови. Српска књижевност и њена историографија);

Тимченко: Књижевност и догма: година 1952. у српској књижевности (Београд /Лесковац 2006), Љубиша Митровић: Поноћни ткач (Ниш 2009); Николај Тимченко: Меланхолија и херменеутика: мислилац и писац Никола Милошевић (Лесковац / Београд 2009); Исидора Секулић: Изравнања (проширено издање, Београд 2010); Светови и снови, душа и дух певања: над поезијом Зорана Милића, одабрани критички радови (Београд 2010);

Ш

ОБЛИК И РЕЧ КРИТИКЕ – Јован Пејчић (1951, Бошњаке код Лесковца) већ две и по деценије је познат широј читалачкој и културној јавности по својим написима о значајним књижевним појавама и писцима, али и као уредник часописа и листова међу којима „Студента“, „Књижевне критике“, „Писма“ и најновије серије „Српског књижевног гласника“. Сада је један од уредника часописа Удружења књижевника Србије „Relations (Serbian Literary Quarterly)“. Аутор је књига: „Тајни крст“, „Појмови и пошмање“ (1994), „Повест о Глигорију Возаревићу“ (1994) и „Свето Сава на Врачару“.¹⁵⁵

Пејчићево дело „Облик и реч критике“ је „фрагмент мозаика“ наших песничких година, корпус критичких текстова који чине целину за себе. Предмет, заправо, Пејчићеве студије су књижевне критике и литерарна остварења писаца који, несумњиво, значе новину и узлазну линију наше књижевне уметности. Конкретније, аутор се бави пореклом модерне критике, термином и појмом, карактером и њеним језиком, критиком као белетристичком и природом књижевног приказа.

Пејчић је о основној дисциплини књижевне науке проговорио на прави и разумљиво рашчлањен начин. Из посебног угла је указао на критику као егзегезу и као својеврстан вид комуникације између писца и реципијента. Критика је, за њега, акт стваралашке слободе духа, креативна мисао о стваралаштву. Несумњив значај Пејчићевог дела је у сажетости и лаконском суду, у подешеном језичком изразу са свим стилским врлинама. Својом првом књигом о феномену критике и о познатим српским књижевним ствараоцима, Ј. Пејчић учвршћује своје властито место у српској критичкотеоријској мисли.¹⁵⁶

IV

МОЛИТВЕНО УЗНОШЕЊЕ - Јован Пејчић се одухвати се састављања саборника српских молитава сећајући се своје бабе Цвете и деде Добросави, који су га научили молитви и страху божјем. Човек усамљен и изложен ударима зала, вековима већ диже свој глас ка Господу у нади да ће он услишити његове вапаје пред капијом вечности.¹⁵⁷

Јустин Поповић, свети отац Српске православне цркве, тврдио је да молитва представља тихо пристаниште где време не ратује са вечношћу. У инструктивном предговору, Јован Пејчић указује на природу молитвеног узвишења која је обележена искреним заносом и одустајањем од властитога земаљског бића, човеку је потребан Бог и господње присуство, а не потврда његових људских жеља, које га могу опчињавати, али исто тако, које га могу заувек упропастити. Кроз векове, Срби су се молили за очување, а после њене пропасти, за очување свог имена, вере и части, да би у најновије доба молили за слогу и решење националног питања које се са променљивим успехом остваривало током последњих стотину година. Књига је зато подељена на три одељка: старо доба, прелазак и ново доба. Свети Сава је зачетник српске молитвене традиције. Оно што је отпочело са таквом силином и на таквом високом нивоу, никада доцније се није могло сасвим угасити и нестати. Овај бревијар свете речи у избору Јована Пејчића заслужује да се нађе пред савременим српским читаоцима.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Проф. др Тихомир Петровић, Књижевни записи, Удружење писаца Лесковац 2000, стр. 83, приказ дела Јована Пејчића „Облик и реч критике“, Књижевно друштво Свето Сава, Београд 1994.

¹⁵⁶ Проф. др Тихомир Петровић, Књижевни записи, Удружење писаца Лесковац 200, стр. 84.

¹⁵⁷ Драган Тасић, Молитвено узношење, критички осврт на Антологију српских молитава (XIII - XX), приредио Јован Пејчић, издавач Драслер партнер, 2003 Београд. *Напомена*: Прилог објављен у Помаку, бр. 34 – 35, март – децембар 2006, стр. 36.

¹⁵⁸ *Напомена*: Видети Википедију: Јован Пејчић.

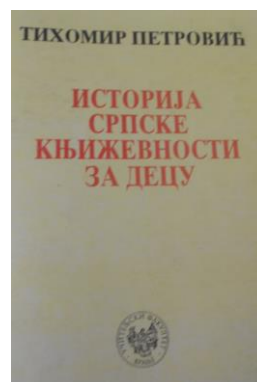
ТИХОМИР ПЕТРОВИЋ

I
Тихомир Петровић (Бошњаце код Лесковац, 12. новембар 1949). Отац Боривоје, радник, мајка Радослава, рођена Јовановић, домаћица. Основну школу похађао у родном месту (1956-1964), гимназију у Лесковац (1964-1968), Вишу педагошку школу у Нишу (1969-1971). Филолошки факултет Универзитета у Београду похађао као ванредни студент (1972 - 1976). Магистрирао на Филолошком факултету, на смеру Наука о књижевности са темом „Погледи Велибора Глигорића на књижевност реалистичке оријентације“ (1986). Докторску тезу под називом „Књижевна критика о српској књижевности за децу одбранио на истом факултету (1990). Радио је као професор Књижевности на Учитељском факултету у Врању (1992 - 2003); професор Књижевности и књижевности за децу и Културе говора с реториком на Учитељском факултету у Сомбору.¹⁵⁹ Добио је награду за најбољи магистарски рад 1986. на Филолошком факултету у Београду.

II
БИБЛИОГРАФИЈА – НАЈВАЖНИЈА ДЕЛА: Објавио је књиге: Огледи и критике из књижевности и језика (1993), Реторика (2006), Историја српске књижевности за децу (2001), Увод у књижевност (2009), Историја књижевности за децу (2008), Тамно огледало – огледи о читуљи (2008), Говори и критике (2009), Увод у књижевност (2009), Увод у књижевност за децу (2010), Срећа се радом стиче – пословице о раду (2012), Рад, изнад свега (2013), Иво Андрић о сиротињи (2015), Човек и дело (2016).¹⁶⁰ Заступљен у књигама: Воја Марјановић, Дечја књижевност у књижевној критици, Београд 1998; Воја Марјановић, Књижевност за децу и младе, Књижевна критика, Београд 1998; Драгутин Огњановић, Звезано јато, Књижевност за децу, Београд 1999; Лексикон писаца просветних радника, приредили Миливоје Трнавац и Миодраг Игњатовић, Београд 2001; Чедомир Мирковић, Лов на грешне мисли, Београд 2002.

III
ИСТОРИЈА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ - Српска књижевност за децу имала је и свој дуги ток, и развој, и своје врхунце и падове; стварали су је многи српски писци, и они највећи, и имала је и своје критичаре и теоретичаре. Била је *сенка* „књижевности за одрасле“, али нико озбиљно није оспоравао њену аутентичност, јер је показивала и своју виталност и своју аутентичност; понекад је посустајала али никада није престајала да постоји још од времена Доситеја. Они најбољи и најозбиљнији критичари, који су пратили њен развој и размишљања о њеним донетима, особеностима и месту у општој књижевној ситуацији знали су да истакну и њене педагошке и њене естетске вредности. Од тих истраживача, којих није мали број, треба, свакако, поменути Милана Шевића, Симу Цуцића, Слободана Ж. Марковића, Милована Данојлића, Драгутина Огњановића, Милана Пражића, Зорицу Турјачанин и др. Ипак, изостало је систематско и свестрано изучавање књижевности за децу, тачније изостала је једна синтетичка књига која би обухватила целину те књижевности, од самих почетака до данашњих дана. Строги судија, чак, може поставити и овакво питање: „Како примити чињеницу да је, на данашњем развојном степену књижевноисторијске и критичке мисли, двовековна историја специфичног књижевног

¹⁵⁹ Напомена: Видети сајт Педагошког факултета у Сомбору.

¹⁶⁰ Напомена: Списак дела наведена у књизи „Човек и дело“ (Сомбор 2016). Напомена: Члан редакција књижевних часописа Осврт (1993-1998), Наше стварање (од 1998), Помак (од 1996). Уредник је Учитељског весника (од 1997); члан Удружења књижевника Србије (од 1993), члан Удружења универзитетских професора и научних радника Србије (од 1997) и члан Задужбине Десанка Максимовић (од 1997).

жанра измакла књижевној свести? То питање поставио је аутор те колико потребне и тражене синтетичке студије која се пре извесног времена појавила у књижевним изложима и скренула на себе нужну и, рекло би се, незаобилазну пажњу.¹⁶¹

Све то на убедљив начин описује и валоризује у својој обимној и свеобухватној *Историји српске књижевности за децу* др Тихомир Петровић, професор Учитељског факултета у Врању. Солидно припремљен за овај, слободно се може рећи, пионирски посао историчара једне специфичне области књижевне уметности. Петровић је најпре објавио неколико књига у којима је обрадио нека кључна питања која треба да реши сваки истраживач који се прихватио овог сложеног задатка и међу којима се истиче она под насловом *Дете и књижевност – књижевна критика у српској књижевности за децу*, а онда приступио синтези свих увида у ову проблематику. Најочљивија особеност те синтезе су потпуности којом је обухваћена двоековна историја српске књижевности за децу и, нарочито, увек спретна примена више метода чији је циљ свестраност приказивања свих релевантних појава и писаца који чине ову историју.

Петровић с подједнаком компетенцијом примењује и социолошки, и књижевноисторијски и књижевнокритички метод када описује друштвено-економске околности у којима се рађала и егзистирала српска дечја књижевност да би у свакој прилици критички процењивао естетске домете дела и писаца који су писали за децу. Уз све то, Петровић ради потпуности приказа преузима и улогу хроничара који региструје све публикације, пре свега часописе и листове, који су се бавили објављивањем текстова из дечје књижевности, не заборављајући ни овде да критички процењује књижевну и културно-историјску вредност тих публикација. Тако је историчар, хроничар и критичар у истој личности, Петровић симултано пратио и развој књижевности за децу и њене највеће домете. Наравно, полазећи од народне књижевности, у првом реду од бајки и басана, задржавајући се колико је потребно на делатности оних књижевних посленика који су свој рад на књижевности повезивали са својом грађанском и стручном обавезом (поменимо Луку Милованова, Јована Сундечића, Јована Суботића, Ђорђа Нетошевића, Димитрија Нешковића и др), преко Доситејевих текстова посвећених деци, и још много других марљивих посленика на дечјој књижевности из доба романтизма (на пример Бранка Радичевића, Јована Грчића Миленка и др.), Тихомир Петровић долази до првог великог писца за децу, Јована Јовановића Змаја, који је неоспорни врхунац и путоказ у овој врсти српске књижевности. Поклањајући Змају пуно пажње и простора, Петровић критички приказује и Змајеву поезију и његово место, значај и утицај који траје, непомућен и неспоран, и до данас.

„Својим богатим и разноврсним делом” – каже Петровић, Змај је ушао у историју српске књижевности и, како је сразмерно дуго живео, постао цела једна књижевност. У нашој књижевности, дечјој превасходно, мало је примера чистијег, снажнијег и потпунијег песничког генија од њега”. Змај, констатује Петровић, одсликао је дечји свет „у свим његовим облицима, разноврсним значењима и зрачењима, подаривши му уметничку аутономност и рељефност, заденувши га у игру и чаролију”; тиме је овај велики песник „промовисао ново поглавље у националној књижевности”. Аутор је, сем приказа Змајеве поезије и његовог доприноса српској књижевности, посветио потребан простор оним писцима који су стварали под Змајевим утицајем, ишли, како Петровић каже, његовим трагом. Аутор је даље знао са одмереношћу znalца да истакне и његове најбоље примере дечје књижевности. То су у XIX веку Змај, а у XX веку, наш старији савременик Душан Радовић. Али, он није заобишао ни остале значајне писце, рецимо Нушића као писца првог, и успелог српског романа за децу, ни Ђопића, чија су остварења била не само популарна школска лектира него и предлошци за радо гледане филмове; није заобишао ни Десанку Максимовић, а адекватно је оценио и у потребним размерама приказао опус такозваних писаца за децу као што су Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Милован Данојлић, Драган Лукић и др., не заборављајући ни Вуча и Андрића.

Уопште узев, импонује та Петровићева, рекли бисмо, апсолутна обавештеност и спремност да сваком писцу и појави да места у свом тексту и тиме га препоручи читаочевој пажњи.

---

161 Н. Тимченко, *Исцрпно о дечјој књижевности, Наше стварање*, 1-2/2003, стр. 144; У обимној, зналачки писаној *Историји српске књижевности за децу*, професор Петровић наводи и име аутора ове студије: „По мотивима и изразу, степену допадљивости и снази представљања, поезија Данила Коцића (1949) подудар се са текућом продукцијом. Стих лесковачког писца и новинара прожет је ритмом и звуком, неапелативног израза и изазива код младог читаоца осећање задовољства, стр. 509. Напомена: Оцена је дата поводом збирке дечјих песама *Дневник* на распусту.

И најзад, врхунац дечје поезије XX века је Душан Радовић, творац дела које је сјајно отелотворило нови дечји сензибилитет у поезији коју су многи рецитовали и доживели као прави израз дечје душе и дечјег поимања живота. Треба опет нагласити да Петровић није испустио ниједну релевантну књижевну појаву или иоле значајнијег писца.

Историја српске књижевности Тихомира Петровића је *прва у свом жанру код нас* али је својим одликама – већ сада се може рећи – незаобилазна.

Наша наука о књижевности добила је још једно добро утемељено и са потпуношћу које импонује остварено научно дело.¹⁶²

IV

Професор Тихомир Петровић, то се лако може уочити читајући оцене Николаја Тимченка и проф. др Душана Јањића, али и других критичара, есејиста, посебно стручњака за најужу Петровићеву област интересовања, поставио изузетно високе научне критеријуме у своме раду и већ сада створио дело неспорне научне поткованости. Његов најзначајнији и наплоднији период рада је последња деценија минулог и године XXI века. У том временско оквиру, професор Петровић објављује и своја најзначајнија дела, којим је, нема никаквога спора, оправдано добио тако ласкаве оцене.

Тај стваралачки замах озбиљног историчара српске књижевности – не само дечије, иако је она у првом видокругу његовог рада – започео је књигом „*Дете и књижевност - књижевна критика о српској књижевности за децу*” (1991) - не без разлога помиње је најбољи лесковачки есејист и филозоф Николај Тимченко - који се помно бавио стваралаштвом Тихомира Петровића. Ту је, дабоме, и његова одлична књига „*Велибор Глигорић у реализму*” (1993). Мање је знано, и баш то треба нагласити, Петровић је магистарски рад на Филолошком факултету у Београду, управо посветио Глигорићу и његовом делу и тада је оцењено да је реч о „*најбољем магистарском раду Петровићеве генерације*”.

Аутор књиге „*Огледа о критици из књижевности и језика*” (1993), „*Цветника народне књижевности за децу*” (2000) и „*Књижевних записа*” (2000) – да поменемо само дела које су и наведена у његовој краткој биографију, у „*Историји српске књижевности за децу*”, свих ових година, ревносно, готово са једнаком посвећеношћу професорском послу, бавио се и праћењем завичајне, лесковачке литературе, и о томе писао не само у „*Помаку*”, „*Нашем стварању*” и „*Нашој речи*”, него и гласилима која излазе „*ван завичајног круга*”. У тим оценама, писаним препознатљивим, јасним језиком, Петровић је снажно подстицао младе, даровите писце, али се, и то треба рећи, није клонио да пише о „*извештаченој књижевности*”, о делима која не завређују пажњу, па је та анализа његовог гледања на завичајни „*књижевни круг*” објављивана на истакнутим местима, на пример, у листу за књижевност „*Помак*”.

%

Поводом промоције значајније књиге проф. др Тихомира Петровића, „*Историје српске књижевности за децу*”, написао сам краћи, информативни прилог, који је објављен у „*Помаку*”: „*Тихомир Петровић, редовни професор Учитељског факултета у Врању, који живи и ствара у Лесковцу (1949, Бошњаце, код Лесковца) последњих месеци скренуо је пажњу најстручније, али и шире јавности својим капиталним делом „Историја српске књижевности за децу” у издању Учитељског факултета у Врању 2001. године.*”¹⁶³

Недавно је у Лесковцу, у организацији Народне библиотеке и Дома културе организована изузетно успела промоција овог вредног дела. О самој књизи, њеном значају за српску књижевну мисао, опширно, изузетно стручно и нахнуто, говорили су Миодраг Матицки, директор и научни саветник Института за књижевност, проф. др Душан Јањић, професор на Технолошком факултету у Лесковцу и Филолошког факултета у Приштини, проф. др Миодраг Милинковић, професор Учитељског факултета у Ужицу и сам аутор.

Професори Матицки, Јањић и Милинковић сложили су се да је „*Историја српске књижевности за децу*” проф. др Тихомира Петровића писана изузетно студиозно и да је на продубљен начин представила два века српске литературе. Оцена Петровићевих колега је кристално јасна: овај научник је направио јасну паралелу, односно линију разграничења

162 *Напомена*, Опширније Н. Тимченка, *Исцрпно о дечјој књижевности, Наше стварање 1-2, 2003, стр. 144.*

163 Д. Коцић, *Помак*, бр. 23/43, стр. 17.

између главних и споредних токова српске литературе за децу. Наравно, неизбежне су биле навођене Петровићеве оцене о стваралаштву великана дечје литературе почев од Змаја до Десанке Максимовић и савремених аутора.

Чини се да је најделикатнији у оцењивању био проф. др Милинковић, који је констатовао да је ово, заправо, *прва права историја српске књижевности за децу* и да је утолико њена историјска и свака друга вредност већ сада јасно изражена. Сам проф. Петровић сматра да је његова „Историја српске књижевности за децу” један од *пионирских подухвата* у нас али да је ова обимна, студиозна књига, вели проф. Петровић, писана, разумљиво, ослањајући се на искуство до којег су дошли ранији истраживачи у овој области, додајући да је „Историју...” писао највише у време када су претили пројектили НАТО, али да се тај огроман труд ипак, коначно, исплатио. „Ако се могла поткрасти понека омашка која нас по људској слабости несумњиво прати, онда то, поред осталог, није знак пристрасности или мањкавости субјективне природе (разлози свакако леже и у томе и сваки изговор је слаб), него само потврда чињенице да је - на оваквом послу и неједном овако обрађеном пољу - тешко начинити дело у целини успело у својој замисли, чак и да су на располагању претходне преградње и опширна истраживања” – оцењује професор Тихомир Петровић. Наравно, овоме обимном и значајном делу, као и сваком другом, најважнији и трајнији суд даће време, али ако је судити по садашњим оценама стручњака, „Историја српске књижевности за децу” проф. др Тихомира Петровића већ сада заузима значајно место у српској критици, односно књижевној мисли.

У **МЕЋЕ ГОВОРЕЊА** - Означена као теорија (по Аристотелу, као способност проналажења свих могућих средстава за убеђивање), реторика подразумева скуп правила, форми и начина говорења, а беседништво праксу у којој се правила примењују, вештину уверавања (Платон) и умешност мишљења (Цицерон).¹⁶⁴

У књизи проф. др Тихомира Петровића „Умеће говорења” (огледи о реторичи са примерима, Учитељски факултет Врање, 2003), аутор је већ у уводном делу поставио питање: да ли ова област духа припада чистој или примењеној уметности? Следи и одговор: „Права се речитост - како би рекао Паскал – руга школској, научној, намештеној”.¹⁶⁵

„По бјеседи се човек познаје” - записао је Вук Стефановић Караџић. Говор је, подсећа професор Петровић, грађевина од језичког материјала. Познавање језика се подразумева, а познавање граматике је азбука за држање говора. За сваку мисао, додаје угледни професор, ваља наћи најпрецизнију реч: бирати изразе који највише одговарају теми и говорној ситуацији, и који у слушаоцу изазивају тачне и јарке представе.

Беседништво је, примећује Петровић, виши ступањ наративног израза и зато „говорник нема право на часну осредњост своје беседе”. Професор Петровић подсећа да и Срби имају дугу традицију усменог беседништва. Оно започиње говорима Стефана Немање (1114 - 1200) на сабору у Расу, у коме се Немања одриче престола пре одласка у Свету Гору и говором његовог сина Саве, приликом помирења браће над моштима њиховог оца у манастиру Студеница. Велики беседник је био и краљ Милутин, а књижевну вредност има његов говор који је одржао поред одра своје мајке.

У наше најпознатије црквене беседнике проф. Петровић убраја св. Саву, св. Николаја Велимировића и Јустина Поповића. Професор Петровић посебну пажњу посвећује језику и стилу. Лингвисти су установили да људи у свету данас говоре са близу шест хиљада матерњих језика од којих је око 1.400 у фази ишчезавања. Језик беседе, као највиши ниво са сценским изразом, тежи одрђеном ефекту. Поетски употребљена реч увек изражава потпуније значење од комуникативног, уздиже говор изнад линије нормалног говора и делује јаче на слушаоце.

Понекад излагање из „главе” ствара утисак да је говорник приступио неспреман, да је предавач неспреман и да импровизује. Цицерон је од говорника очекивао да убеди, да се допадне и да узбуди. Говорников дар је моћно оружје. „Све се може речима изменити, брисати из живота и поново вратити у живот”. (Иво Андрић). Због тога се цени снага

164 Д. Коџић, Лепота беседништва, Помак, јануар-јун 2004, стр. 26.

165 Видети др Тихомир Петровић, Умеће говорења, Учитељски факултет Врање 2003.

изговорене речи. („Господар си речи које ниси изговорио, а роб речи које си рекао” – арапска пословица). Мисао и осећање морају да претходе речима а не обратно: „Немој дозволити језику да грми ако ти снага шапуће.” (Сенека). Беседник мора бити примерено обучен, а сам говор би требало да буде јасан и аналитичан. Употреба цитата је право беседника. „Све што је лепо и моја је мисао”, речи су једног грчког филозофа. Добро је речено, вели проф. Петровић: „Грам добрих примера вреди више него килограм добрих речи!”

У другом делу ове лепо уређене књиге (уредник проф. др Момчило Златановић, рецензент Николај Тимченко), проф. Петровић наводи више примера „антологијског беседништва” – од Буда и пророка Исаиља, Стевана Немање, Наполеона, Јована Скерлића, Николаја Велимировића и Иве Андрића до Матије Бећковића и других знаменитих људи садашњег доба, али и прохујалих векова.

VI

КЊИЖЕВНИ ЗАПИСИ – Професор др Тихомир Петровић објавио је и „*Књижевне записе I*“ и „*Књижевне записе II*“ у којима је знатну пажњу посветио и лесковачким ствараоцима.¹⁶⁶

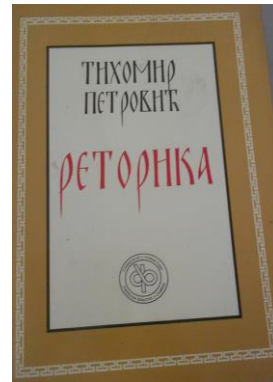
У првој књизи „*Књижевних записа*“ објављени су осврти или приказе дела неколико лесковачких писаца: Боре Здравковића, Томислава Н. Цветковића, Данила Коцића, Јована Пејчића и Душана Јањића.

У другој књизи „*Књижевних записа*“ Петровић пише о у одељку „*Лесковачки књижевни круг*“ о Драгану Тасићу, Љиљани Јањић, Данилу Коцићу, Станку Миљковићу, Милану Божовићу, Груји Петковићу, Јосифу Стефановићу и Верици Баторовић Божовић.

VII

РЕТОРИКА - Тихомир Петровић објавио је и књигу *Реторика*, (Учитељски факултет Сомбор 2006) могло бисмо рећи допуњено издање „*Умећа говорења*” у којој је, између осталог, у поглавље „Одабране беседе”, унео *беседу Саше Хаџи Танчић* приликом уручивања *Андрићеве награде*, 10. октобра 1991. године у Београду. Беседа је насловљена „*Ватромети простора*”: „Има једно време у животу уметниковом”, каже Андрић у тексту „*Уметник и његово дело*”, „када му се одједном укаже цела права, и тако ограничена, мера наше личности, када му свет дође као оскудан предео или ограђен и затворен врт. То осећање се може јавити у разним временима уметниковог живота, али као што је природно, то обично бива у прелазним периодима, понајчешће на граници зрелих година, када уметникова свест почиње да се оцртава и устаљује, као сума свих искустава, као коначна визија света.” Андрић још каже да је то критичан тренутак у кратком уметниковом веку, када сва радост и сав јад живота морају да се преобразе у разумевање за које је човек способан.¹⁶⁷

Ових зрелих година живота остварила ми се једна велика нада, толико велика да сам мислио да се никад неће испунити. Награђен сам најкњижевнијом и најлепшом од свих награда – *Андрићевом наградом*. Па ипак, уза сву радост која ме свег испуњава и указане части да је поделим са вама, у овом часу свако слављеничко расположење затамњено је силином неразумног обрушавања зла на нас и свет у нама, које обезвређује и обесмишљава све што смо као народ постигли и чему тежимо. Обесхрабрани ратом, згранути пред мржњом чију смо потмулост ипак морали предосетити много раније испод крхких површи лажног братства, окружени смо, на жалост, задахом једне заморене државне организације која му се слепо починила. Последњих деценија многе су нам неправде нанесене, како да помогнемо једни другима? Историја нам се суновратила са свом својом трагичношћу, на начин како смо је вековима преживљавали, али и у Андрићевом делу препознавали.

¹⁶⁶ Проф. др Тихомир Петровић, *Књижевни записи I*, Удружење писаца Лесковац 2000; „*Књижевни записи II*“, Удружење писаца, 2003. *Напомена*: Опширније видети у деловима студије о писцима о којима Петровић пише.

¹⁶⁷ Саша Хаџи Танчић, *Ватромети простора*, беседа великог писца поводом уручивања Андрићеве награде 10. октобра 1991. године у Београду. *Напомена*: прилог објављен у Реторици проф. др Тихомира Петровића.

Андрићево стваралачко искуство драгоцено је како за поимање наше судбине на овим ветрометним просторима, тако и за нашу новију књижевност, баш зато што је острашћено историцизмом, без чега нам не може бити сигурнијег разјашњења савремености. Уз сву обазровост која је неопходна када се користе преимућства стварног историјског сазнања, Андрићев поступак стваралачког имагинирања одликују најбоља својства једног у суштини модерног књижевног поступка. Пратећи развој модерне књижевне самосвести, могуће је установити да су се у његовом делу укретили и сустигли многи значајни стилски и обликовани поступци, по којима нам се указује као претеча. Овом пригодом то посебно издвајамо због тога што још увек има оних који Андрићево дело настоје временски да ограниче на један, додуше, изузетан период књижевности.

Но не само да има оних који га као модерног књижевника негирају, него смо у последње време сведоци нецивилизацијских насртаја на његову личност и споменичка обележја и то оних који су, изгледа, себе препознали у ликовима зле природе и душевне изопачености, које је као поуздан психолог Андрић у свом делу обликовао. Андрићево књижевно дело заслужује највећу пажњу и поштовање. Оно се најбоље само брани као трајна, савремена књижевна тековина.

У отварању наших духовних видика према Европи и свету, Андрићева дела су најпоузданији знакови поред пута.

Доказати се на трагу Андрићеве поезике то је за мене значило и у људском и стваралачком смислу више од једног књижевно естетског идеала. Стога награду која ми је данас уручена примам пре свега као потврду онога што сам следом таквог трага досегао на путу ка стваралачким настојањима да под слојевима свакодневице откривам, попут Андрића, понорне дубине универзума, човекову унутрашњу ствараност у свој њеној сложености, а посебно и сам феномен уметности.

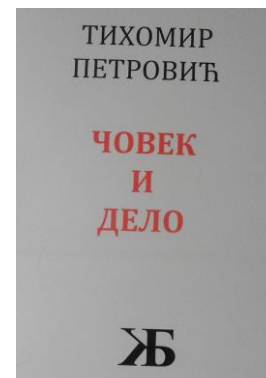
VIII

ЧОВЕК И ДЕЛО - Нова књига угледног професора др Тихомира Петровића „Човек и дело“ (Градска библиотека „Карло Бијелички“, Сомбор 2016) упечатљива је слика о људима и догађајима, о времену прошлом и садашњем.¹⁶⁸

У више тематских целина, проф. Петровић говори о школи, политици, износи своју „живу реч“ и оцене о људима с којима се дружио или је, као универзитетски професор, проучивао њихов рад.

На самом почетку ове занимљиве књиге, писане јасним, препознатљивим стилем професора Петровића, дата је упечатљива историјска генеза Основне школе „Радоје Домановић“ из Бошњаца, коју је похађао и из које је понео дивне успомене на учитеље Оливеру и Радосава Кривокапића. Као талентовани истраживач, професор Петровић износи занимљиву генезу историјата самога села Бошњаце, али и школе.

У прилогу занимљивог наслова „Школски трубадури“ (Књижевне новине, јун 2010), проф. Петровић указује да се са децом и младима друже песници „бољег гласа, међу њима уметници речи који се дижу на виду као школски писци у најбољем смислу речи“, али, закључује угледни професор, „као по неком правилу школској младежи казују своје стихове песници чија крила немају песнички замах, летачи подсечених крила чији стихови не остављају утисак очекивања ваљано обављеног посла.“ У „Првом сусрету“, прилогу који одише топлином и истинском надахнутошћу, проф. Петровић подсећа на речи учитељице да је „школа велика кућа у којој су сва деца браћа и сестре, а учитељица мама која учи и чува.“

¹⁶⁸ Данило Коцић, Уводна реч, Тихомир Петровић, Човек и дело, стр. 7. Сомбор 2016.

IX

ПРОФЕСОР Д. ЈАЊИЋ О Т. ПЕТРОВИЋУ - Стваралаштво једног писца може се посматрати из више углова и на више начина. Оно се, тако, прати кроз осврте, приказе, краће или дуже радове у периодици, у зборницима, кроз критичке студије, монографије. Предмет разматрања може бити читав пишчев опус или само једно дело.¹⁶⁹

Прилика је да се баци обухватнији поглед на дело писца јесте и обележавање округлих годишњица, животних или радних. Приређују се тада научни или други скупови, а потом се, у зборницима најчешће, објављују радови, односно саопштења са тих скупова. Могући су, дакако, и други поводи и прилике да се сагледа рад једног књижевног ствараоца.

У случају Тихомира Петровића, угледног српског књижевног критичара и историчара, нема неког посебног повода да се нашој културној јавности прикаже његов досадашњи пређени пут у домену науке о књижевности.

(...) Велики број написа произилази очито из чињенице да је Тихомир Петровић са својих *петнаестак дела* – монографија, студија, збирки књижевних огледа и критика и других публикација – *врло плодан писац*. Мада је дијапазон Петровићевих књижевних интересовања вишестран, у средишту његових интересовања налази се књижевност за децу. Дела из ове области највише су скренула пажњу књижевне критике и она су њиховог аутора и афирмисала као једног од најзначајнијих проучавалаца овог сегмента наше књижевности.

Осам Петровићевих студија припадају корпусу књижевне речи за децу и све су оне наишле на повољан пријем код наше критичке мисли. Већ својом првом студијом, *Дете и књижевност - критика о српској књижевности за децу*, Тихомир Петровић је на велика врата ушао у свет ове у нас недовољно истражене литературе. Подухвативши се посла да истражи критичко просуђивање наше децје књижевности у дијахронијској и синхронијској равни, он је обухватио и синтетички изложио фазе развоја ове врсте критике и испитао њена обележја и мерила, задржавши се, нарочито, на проблему вредновања уметничких остварења намењених деци и младима. Врло је аргументовано, притом, представио овај вид књижевне критике као посебан литерарни жанр који има своју аутономност, властиту традицију и теоријска начела. У кратким приказима овог Петровићевог дела униосоно је истакнут не само ауторов пионирски подухват у попуњавању крупне празнине у овој области, већ и научни резултат којим се даје значајан допринос бољем познавању и целовитијем сагледавању српске књижевности.

После обимне монографије, уследиле су, у истој области пручавања, четири омање студије. Књига *Народна књижевност за децу код Срба* састоји се, у ствари, од уводне студије и избора, цветника, из разних врста народног стваралаштва примереног дечјем узрасту. У једном врло релевантном приказу, под насловом *Користан зборник радова за децу*, истиче се, посебно, Петровићев поуздан увид у оно најбоље што имамо у народној књижевности. Анализирајући свестрано Змајев опус, не мимоилазећи притом песникове претходнике и наследнике, аутор указује на Змајеву прекретничку улогу у формирању књижевности за децу као независне литературе чији су највреднији саставци имагинација, игра, осећање за лепо, хумор. Као и ова, и наредна Петровићева књига, *Маишта и игра*, имала је лепе одјеке у критици. Бацајући поглед на српску књижевност на децу XX века, писац студије обраћа посебну пажњу на дело Десанке Максимовић сматрајући га једним од врхунаца ове врсте литературе. С правом је уочено да ова студија афирмише Петровића као критичара и историчара који књижевност за децу посматрају у светлу модерних књижевних стремљења.

(...) Ова фаза научног рада Тихомира Петровића започета 1996. књигом *Народна књижевност за децу код Срба*, завршава се 2000. године објављивањем монографије *Школски писци* у којој је њен аутор дао портрете 30 српских писаца чије је стваралаштво усмерено према младима. Он је, пише у једном приказу, са немалим успехом синтетички дочарао њихов поетски опус и одредио њихово место у развоју наше књижевности.

Школски писци и четири претходне студије представљају, може се рећи, припрему за обимну монографију, фрагменте велике књижевноисторијске студије која ће се појавити 2002. године под насловом *Историја српске књижевности за децу* и која је, према свим до

169 Предговор проф. др Душана Јањића, Осврти на рад проф. др Тихомира Петровића, редовног професора Учитељског факултета у Сомбору.

сада изреченим мишљењима, најбоље Петровићево дело. Оно је привукло и највећу пажњу наших критичара који су у својим написима истицали да је реч о капиталном делу, хвале вредној студији, пионирском пројекту, драгоцену књизи, незаобилазној литератури, значајном и озбиљном доприносу изучавању српске књижевности за децу. Овакве оцене, широко образложене, заслужене су, јер Петровићева Историја је круна његовог досадашњег књижевног и научног рада. На скоро 600 страница књиге, овај неуморни истраживач је дао свеобухватни, целовити приказ наше дечје књижевности, од њених почетака до краја XX века, приказ који својим опсегом, дубином и домаћајем импресионира читаоце. У књизи је, уз усмену књижевност, обрађено на стотине аутора којима је дато, по заслуги, више или мање места. Осврти на поједине фазе развоја, критичка сагледавања, релевантни закључци, дају Петровићевом делу неспорну вредност и оправдавају суд о његовом капиталном значају. Без претеривања се може рећи да је писац *Историје српске књижевности за децу* не само свестрано осветлио двовековни живот и ток овог виталног огранка наше литературе, већ да га је на најбољи начин афирмисао доказујући његову самосвојност и сваковрсну утемељеност.

Историја српске књижевности за децу донела је њеном аутору престижно признање, Змајеву награду, и то је био повод за неколико интервјуа у периодичи са лауреатом, Тихомиром Петровићем. У њима је он, између осталог, изложио разлоге и мотиве који су га руководили да се посвети проучавању литерарне речи за децу и младе, оцртао је, укратко, њене карактеристике, а шире је објаснио и своја поетска начела. Наша штампа је уприличила још неке разговоре са Петровићем, али додела Змајеве награде био је повод да се на научним и стручним рад овог ствараоца баци више светлости.

Године 2005. Тихомир Петровић је објавио још једну књигу која се бави литературом за најмлађе *Књижевност за децу – теорија*, и то је његов нови прилог науци о књижевности. Мада и својим претходним студијама није мимоилазио књижевнотеоријска и естетска питања уметничког стварања за децу, Петровић их у овој књизи подробно и целовито разматра, утемељујући, тако, теорију дечје књижевности као посебну научну дисциплину. Проучавајући својства књижевности за децу, њене теме и облике, аутор *Теорије* се посебно задржао на особеностима овог вида литературе – на машти и фантастици, феноменима игре и хумора. Тихомир Петровић је до сада објавио три књиге избора из свог плодног есејистичког и књижевнокритичког рада: *Огледи и критике о књижевности и језику* (1994), *Књижевни записи* (2000) и *Књижевни записи II* (2003). Све три књиге показују широк распон његовог интересовања. Ваља нагласити да ни Петровићеве књиге огледа и књижевних критика нису остале непримећене у нашој периодичи.

Трећа шира област интересовања Тихомира Петровића јесте беседништво. Године 2003. објавио је књигу *Умеће говорења* а две године касније њено допуњено и проширено издање под називом *Реторика*. У књизи, намењеној првенствено студентима учитељских факултета, Петровић се на прегледан и систематичан начин, бави говором и вештином говорења, сагледавајући теоријске поставке и карактеристике реторике као научне дисциплине и указујући на правила беседништва као примерене реторике.

Не може се, најзад, занемарити ни приређивачка делатност Тихомора Петровића. Приредио је књигу, односно брошуру *110 година Основне школе Радоје Домановић у Бошњацу* (издату 1990), хрестоматију *Сценске уметности* (1996) и *Библиографију радова Момчила Златановића*. Прва књига добила је, 2003. године, хвале вредан наставак у монографији *Основна школа у Бошњацу*. О овој монографији, као и о хрестоматији *Сценска уметност*, изашли су у штампи хвале вредни прикази. (...) Ова књига, наравно, не може заменити књижевнокритичку студију о писцу Историје књижевности за децу и његових других бројних дела, али она се може схватити и као грађа, увод или припрема, па и подстицај за једну такву студију коју Тихомир Петровић својим досадашњим радом већ заслужује.¹⁷⁰

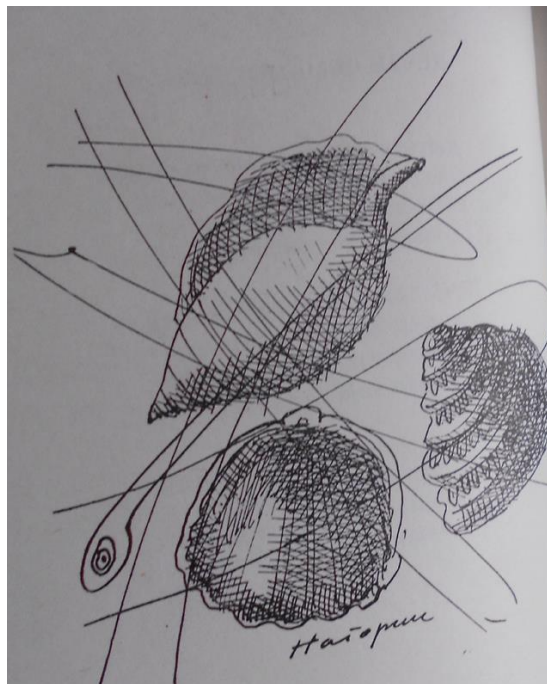
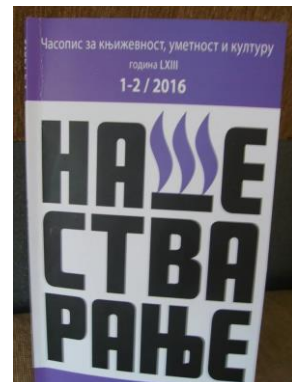
170 Проф. др Тихомир Петровић, Наш књижевни тренутак, Помак, Лесковац, бр. 1, октобар-децембар 1996. године.

ЈЕЛЕНА РАНЂЕЛОВИЋ

Јелена Ранђеловић (Лесковац, 1982) књижевни критичар и есејист. Објављивала у *Књижевном листу* (Београд), *Новинама Београдског читалишта*, *Нашем стварању* (Лесковац), *Причи* (Београд). Живи и ради у Нишу и Лесковцу.¹⁷¹

У *Нашем стварању* (LVII/3-4 /2010, стр. 318), Јелена Ранђеловић објавила је приказ збирке приповедака Саше Хаџи Танчића *Лепи гробови* (Танеси, Београд 2010) под насловом „Приче стварне и нестварне“.

„Најновијом збирком приповедака *Лепи гробови*, Саша Хаџи Танчић не престаје да својим приповедачким радом продубљује поглед на завичајни Југ Србије. Истрајно и успешно слика и описује изузетно занимљив, сложен и митским бојама живот овога краја.“¹⁷²

¹⁷¹ *Наше стварање*, LVII/3-4 /2010, стр. 385

¹⁷² *Наше стварање*, LVII/3-4 /2010, стр. 318

ПРЕДРАГ СТАНКОВИЋ

I
Предраг Станковић је рођен 1963. године у Лесковцу. Дипломирао је на Групи за романистику Филолошког факултета у Београду. Професор је латинског и француског језика у Лесковачкој гимназији. Писао је за „Нашу реч“, пише за „Think Tank“. Станковић живи као и сав остали свет, али верује да је тај живот вредан приповедања.¹⁷³

II
ИГРА С КРТИЦАМА - Својом првом збирком прича „Игра с кртицама“ Предраг Станковић улази на велика врата у свет литературе под условом, наравно, да лепа књижевност – та чудна и чудесно отровна биљка – преживи још неки дилетански стампедо, који увек треба очекивати од једнофазних пабирчара велеумних мисли и разнородних „књижевника са трафике и контејнера“¹⁷⁴

(...) Али, где се тачно налазе та фамозна врата кроз која се из проклетства анонимности и срца блажене приватности излази на ветрометину критике? У перу аутора? Тешко: јер, ако је истина да бисмо се, у случају да нам неко закотрља главе низбрдо, сви залетели управо и само за својом главуцом, тада је тачно и да би сви писци сва своја дела прогласили обавезном лектиром – од забавиште до пензије. Можда између корица књига? Лепо, али немогуће: свет је већ видео толику гомилу брошираних и тврдоповезних ступидарија да му свако појављивање „новог и генијалног аутора“ личи на још једну превару. Дакле? Само и једино у очима *Његовог величарства читаоца*: спремног, стрпљивог и упорног да „пропусти“ туђе уметничко дело кроз сопствене етичке и естетске филтере. Управо то је оно што Предраг Станковић очекује од свих који своје драгоцене време поклоне његовом књижевном чеду: тренуци самоће и потпуног мира, вечити дуел са својим другим ја на „непознатом терену“ нових прича *touché* који ће одјекинути оног тренутка када се склопе корице прочитане књиге. А ко преживи, тај нека и даље прича и чита лепе приче!

III
ВИДОВИ ФРАНЦУСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ Д. ЈАЊИЋА - Вечерашњи повод двојак је срећна околност: Тимченко никада није имао пажњу шире заједнице; заузврат, имао је пажњу уже заједнице, тј. службе и њених прилепака, а од нас смо га отпустили олако и неприметно, не искористивши прилику да му одамо признање, да научимо више и боље. Бавио се античком мишљу, руском и наравно француском књижевношћу. Овом потоњом озбиљно су се бавили ретки, а данас скоро да их и нема, тако да је ова студија Душана Јањића овдашњег - редак, згодан, значајан и потпуно отворен наставак сопственог и туђег трагања и указивања на могуће читалачке стазе.¹⁷⁵

У свом поговору Душан Стошић написа прецизно и сажето све што се о овој књизи морало рећи. Рече још и да међу поменутих писцима нема чврсте узајамне везе, осим оне стилске и аналитичке које Јањић критички ствара. А затим се благо

173 Предраг Станковић (подаци из биографије), *Игра с кртицама* (збирка прича), Фестивал књижевности „Think Tank Town“, Лесковац 2010. Књига *Игра с кртицама*, октобар 2010, коло I, књига II.

174 Саша Стојановић, рецензија, *Игра с кртицама*, Лесковац 2010. године.

175 Предраг Станковић, *Видови непресушног, уводна реч на промоцији књиге проф. др Душана Јањића „Видови француске књижевности“*, Задужбина „Николај Тимченко“, Лесковац 2013. године у ЛКЦ на Данима „Николаја Тимченка“ 13. децембра 2013. године.

исправља, налазећи ипак ту везу у трагичном, можда у оном расколу - каткад луцидном, каткад не – између стварног и могућег, између жеља и стрепњи.

Сам аутор о књизи каже следеће: Књига „Видови француске књижевности“ представља, у извесном погледу, друго издање књиге „Књижевни поводи“, са поднасловом „Огледи и записи о француским писцима“, која је објављена 2002. године – издање је знатно проширено, а ту је и текст о Николају Тимченку, о његовим „Француским белешкама“ и његовом читању француске књижевности уопште. Јањић баца другачије светло и на већ постојећа тумачења писаца за које смо мислили да о њима нешто знамо; има, дакле, тумачења и тумачења тумачења, као и неизоставних Јањићевих опсервација француско-српских књижевних веза, рефлексија. То је српски поглед на Французе кроз епохе и на то како каткад осврт само једног ауторитета може изменити квантитет и квалитет рецепције; у питању је сугерисање читања Игоа, рецимо.

Јањић је дискретан, не потеже тешке алатке. Ступа опрезно и простире духове различитих епоха, а опет тако сличних јер им је човек заједнички чинилац. Не знам, можда да је било више репрезентативних примера и цитата. Да је било више речи о стилу.¹⁷⁶

---

176 Некада давно, још 2005, извесни Саша Стојановић Чарли овдашњи, а уз финансијску и логистичку подршку неких позитивних и препознавању добрих идеја склоних људи (рецимо, Милана Тодоровића, једног од директора Актависа), Фонда за развој општине Лесковац, а касније и Службеног гласника, покренуо је часопис за Балкан – *Think tank*. За Балкан, јер није поента била тек у аутистичном ризикању по сопственој чаури, има вазда разних чаура, треба их поредити... Стојановић је, као уредник, у идеју промишљања културних феномена и њених протагониста упрегао и сопствено предузеће и око часописа успео да окупи људе добре воље кадре да без шлихтања трендовима, култур-трегерима и опсенарима, понуде што објективнији и с убедљивих позиција другачији, разноврснији и провокативнији поглед на културу, њене квалитете и изворе – све то у време одумирања штампане речи и квалитетне периодике уопште. Један од резултата је била и могућност истовременог читања опречних ставова потеклих из пера са специфичном тежином. Укратко, сваки од тридесетак бројева обрушавао се на одређену тему, на неки глобални или регионални, прошли или актуелни феномен: преслишавала се национална, балканска и ина књижевност, као и књижевни сајмови и фестивали; књижевне награде; филм и филмски фестивали у региону; треш и кеп, еротика & порнографија & политика, '68, (ауто)цензура, Монти Пајтон, Алан Форд. У *Think tank*у било је места и за приче писаца из региона, за бројне интервјуе и текстове Апдајка, Харолда Пинтера, Буковског, Хабермаса, Чарлса Алверсона, Филипа Кора, Бранка Шмита, Данијел Кон-Бендита... За *Think tank* су писали Игор Мандић, Милан Влајчић, Тирнанић, Панчић, Зеленовић, Зоран Пешић Сигма, Дарио Грѓић, Владимир Копиц, Миша Васић, Ото Олтвањи, Мухарем Баздуљ, Миљенко Јерговић, Бранислав Милтојевић, Предраг Ж. Вајагић, Горан Карановић, Владимир Арсенијевић, Срђан Тешин, Андреј Николаидис, Миљурко Вукадиновић, Мирко Демић, Нермин Сарајлић, Димитрије Војнов и многи други – списак је и овако предугачак, али је ту да илуструје опсег ангажованости и тема. Последњу реч у часопису углавном је потписивао Љуба Живков; најалост, неки лесковачки новинари су га јесенас прекрстили у Живковића! Специфичну категорију аутора чине Дејани, углавном Нишлије (!?): Стојиљковић, Дабић, Огњановић, Костић итд. специјализовани пре свега за филм и стрип. Часопис се често бавио стрип мајсторима, новим трендовима и промоцијом појединачних достигнућа, актуелним стањем стрипа на простору бивше Југе и региона. Тај је део, наравно, уређивао Марко Стојановић. Често би читав број био посвећен некој стрип теми; у супротном, било је текстова везаних за стрип, стрип табли или барем карикатура и цртежа Миодрга Величковића и Јурице Дикића, а Величковићу је, постхумно, био посвећен читав број. У том сегменту, отиске пера су оставили Павле Зелић, Милош Холцлајтнер, Дејан Петровић, Златибор Станковић и други, док смо кроз интервјуе и стрипове боље упознавали старе и нове светске мајсторе, али и Срђана Николића Пеку, Укропину, Тончија Зоњића, Филипа Андроника, Небојшу Пејића, Игора Јовчевског, Тихомира Челановића, Томажа Лаврича, Милорада Вицановића, Истока Ситара, Јурицу Дикића, Мијата Мијатовића, Дејана Ненадова... Говоримо у прошлом времену из простог разлога што нови број, на који чекамо од 2009, никако да се пробије кроз последице глобалних, али и локалних трендова. Ови потоњи нису успели да препознају оно што други јесу: *Think tank* је искористио прилику директне промоције и у Босни и Херцеговини, Републици Српској и Хрватској; осим тога, организатори првог Конгреса писаца и књижевних преводилаца - WALTIC 2008 - одржаног у Стокхолму, одлучили су да управо *Think tank*, као репрезентативан књижевни часопис са простора ex-yc, буде промовисан на оваквој манифестацији. Конгресу су, поред Стојановића, присуствовали Јурица Дикић и сарадници *Think tank* Жељко Баришић из Сплита, те Горан Карановић из Мостара. Елем, да не испадне да је ова прича без дигресије: лесковачке... пардон... лексичке педаантности ради, да се вратимо на оно од чега је све кренуло, на тинк танкове (или тенкове, али то је већ питање за Ивана Клајна и њему сличне): часопису блиско значење поменутог израза је наводно настало у Америци неколико година након Другог светског рата, мада је оно што је тада и данас означавало постојало још у 19. веку. „*Think tank*“ је током рата у америчком сленгу био назив за главу, лобању, али и за све оне просторе у које су затварали ратне стратеге и научнике да отуд не изађу док не смисле неко решење, по могућству паметно („паметно“ са становишта господара рата). Нешто као труст мозгова... Данас тинк танкови представљају тела, зависна и независна од државе и разних институција, а баве се истраживањем начина на који функционишу органи, саветују државне ресоре и утичу на њихову политику, али и на политику и јавно мњење других, још „нецивилизованих“ држава. (јануар 2014)

ЈОВИЦА СТАМЕНКОВИЋ

И Јовица Стаменковић је рођен 1974. године у Пироту. Апсолвент је српског језика и књижевности на Филозофском факултету у Косовској Митровици. Аутор је бројних приповедака, прича, есеја, приказа и чланака објављених у листовима и часописима.¹⁷⁷

Стаменковић је аутор веома запаженог књиге есеја „*Одбрана Црњанског*“, „*Ноћа вештица*“ и бројних приказа у српским часописима и лесковачким новинама „Тачка“.

П **ОДБРАНА ЦРЊАНСКОГ** - Јовица Стаменковић у есеју или брошури о нападима на дело и морални хабитус Милоша Црњанског развија аргументе који откривају право, нескривено биће овог великог српског писца. Поставља се питање од кога то Јовица Стаменковић брани Црњанског? И када се рашчисти са неким заблудама, они живе свој тајни живот и обнављају се са упорношћу којој нема равна тако да је увек неходно размислити како одговорити на њих. Јовица Стаменковић зато мисли и својим размишљањем тражи да достигне рефлексивни ниво на којем ће бити немогуће да се остане нем пред софизмима који су оплели своју густу паукову мрежу око лика истине.¹⁷⁸

Са левце, Црњанског су оптуживали за десно скретање и симпатије према фашизму, пре свега часописом „Идеје“ који је покренуо тражећи меру упуштања у друштвена питања која писац сме да дозволи себи. Са деснице, у емигрантским круговима у доба бивше СФРЈ, стављали су примедбу да се старији маг песничке речи продао комунистима. Црњански, тврди Јовица Стаменковић, није могао бити милитариста, јер је његово рано дело поникло на тлу отпора према бесмислу ратовања; сетимо се да је Црњански био регрутован и да се борио за Аустро-угарску на руском фронту, упркос својим најдубљим убеђењима. За Црњанског је битна апотеоза Словенства, али је он свестан и тога да Срби који нису хтели да буду сељаци него ратници, одласком у Русију, што је предмет или тема „Сеоба“, не само да су се узалуд још једанпут селили, него су изгубили своје етничко биће. Многи су се збуњивали шта је Црњанском важније. Српство или Словенство? Свестан низа ратничких подвига који су Срби остварили, Црњански је био на прагу сазнања, у свом дивљем, анархичном индивидуализму, да се тај славни низ мора бар мало демистификовати сликом ратних бруталности, какву налазимо у „Сеобама“, јер вечито дизање на оружје је имало за једну последицу крварење Србије и губитак снаге. Срби су се борили не само за себе, него и за Словенство, за једну домовину Јужних Словена, али данас нема много оних који би у суседима, осамостаљеним државама, признали Србима да су се борили, бар у некој мери, и за њих. Улога Србије као Пијемонта доведена је у питање следом позних историјских збивања, па тако писац који се лудо смеши цвету који се отвара на неком острву у океану, подстакнут идејом да је све са свим у некој невидљивој вези, и да далеки цвет изазива осмех овде, на овој страни света, увиђа бесмисао ратних кланица било где и било када – утврђује Јовица Стаменковић. Зар безазлени меланхолик – поставља питање Стаменковић – може да пожели зло било коме. Јовица Стаменковић се позива на Хајдегера, Николу Милошевића, Велека и Ворена у спецификацији рефлексивности код Милоша Црњанског. Милошевић тврди да универзални искази стичу делотворност у делу Милоша Црњанског само уклопљени у ткиво романа, у којем попут честице која резонира, одјекују сто пута већом снагом него узети само за себе. Велек и Ворен, како их наводи Јовица Стаменковић, сматрају да философске мисли у књижевном и уметничком делу доприносе сложености и кохеренцији оваквог дела.

¹⁷⁷ Јовица Стаменковић, *Ноћ вештица*, Филекс, Лесковац 2005.

¹⁷⁸ Д. Тасић, *Књижевни идентитет Милоша Црњанског*, Помак бр. 34, март 2006, стр. 37. *Напомена*: Књига „*Одбрана Црњанског*“ Јовице Стаменковића промивисана је 6. јуна 2006. године у Народној библиотеци у Лесковцу. О аутору и књизи говорили су Дејан Ђорђевић, уредни издавачке куће Филекс и књижевни критичар и Драган Тасић, књижевни критичар (видети Тачку, 19. јун 2006).

III

ВАРЉИВО ПЛАВО – Роман Милорада Цветковића „*Варљиво плаво*“, (Филекс, Лесковац 2005), који је добио „Филексову“ награду „Свитак“ за најбољи роман 2004. године, доноси прегрш новина у нашу књижевност. То је, пре свега, један слободнији стил у оном наративном погледу, а о дијалозима ликова да и не говоримо. Оно што је битно је свакако чињеница да у Цветковићевом роману налазимо нешто од поезике Милорада Павића, из неких његових ранијих остварења. Најпоетичније место у роману је представљање слике слепог сликара, слике на којој су варирани мотиви коришћени у самом роману. Да не бисмо много причали, најбоље ће бити да читаоцима топло препоручимо ово несвакидашње књижевно дело, па нека и они донесу свој суд, а пре свега нека уживају у романтичном свету Милорада Цветковића.¹⁷⁹

IV

ПОВЛАШЋЕНА МЕСТА - О књизи Саше Хаџи Танчића „*Повлашћена места*“ (Филекс, Лесковац 2004) до сада у Лесковцу није писано, а то је, морамо признати, велики пропуст оних који се баве књижевном критиком. Ова књига огледа доноси написе о значајним делима српских писаца, како оних познатијих, попут Андрића и Црњанског, тако и оних скрајнутих и помало заборављених, попут Павла Угринова. „Повлашћена места“ јесу књига која једним савременим структуралистичким методом сагледава поједине секвенце из литерарних остварења многих писаца. Базира се на ставу Николе Милошевића да „универзални исказ достиже највећи степен структуралне, па тиме и највећи степен обухватности“. Саша Хаџи Танчић није сагледавао поједина књижевна дела у контексту историје књижевности, већ је минициозно засецао у болно ткиво сваког од посматраних дела. Тако смо добили на суштини проучаваних дела, дакле у оном иманентном смислу речи. Овом књигом Хаџи Танчић се још једном потврђује и сврстава у ред најистакнутијих српских писаца. Са „Повлашћеним местима“, читаоци су са сваким новим прочитаним редом ближи књизи као културном феномену.¹⁸⁰

VI

ЋЕФЛИ ТЕФТЕР – Књига песама Радета Јовића „*Ћефли тефтер*“ (КЗ „Борислав Станковић“, Врање 2005) је зборник слика из лесковачког живота различитих друштвених структура, кроз поезију писану у призренско-тимочком дијалекту, конкретно на лесковачком говору. То је, пре свега, слика једног менталитета, који има своје мане и врлине. То је менталитет који прихвата сународнике из других крајева, али истовремено има нешто ђифтинско у себи, и то је Раде Јовић лепо приметио и описао кроз своје песме. Раде Јовић пише одговорно, смислено, са љубављу за Лесковац и Лесковчане, такве какви јесу, али са надом да све може бити лепше, боље, светлије за све људе који овде живе, за Лесковац који дише пуним плућима. Описани су у овој књизи и занатлије и трговци, и расипници, и шкртице, и ратници и кукавице, и кавгације и повучени људи, домаћини. Уз тугу што аутор више није физички са нама, јер духом и својим књигама јесте, морамо констатовати да ће њега, Радета Јовића, памтити многе генерације Лесковчана, а и други широм „белог света“. Таква је ова изванредна књига штампана „од стране Врањанаца“, а у издавачкој кући „Филекс“ у Лесковцу, што потврђује претходну констатацију.¹⁸¹

VII

ПРОМЕТЕЈ – Поема „*Прометеј*“ Јосифа Стефановића (Филекс, Лесковац 2006) састављена је од четири циклуса. „*Долазак*“, „*Љубав*“, „*Гнев*“ и „*Одлазак*“. У „*Долазку*“ се песнички субјект обраћа богињи сунца, громава и муња и прижељкује да се земаљска љубав претвори у „*ток бесконачни*“. У „*Љубави*“ тражи од принцезе богиње да буде „нежност у нежном додиру“. У циклусу „*Гнев*“ песнички субјект дозива из сна „моћног Прометеја“ и позива на борбу са неправдом. Последњи, четврти циклус, „*Одлазак*“, доноси смирење и успоставља ред, мир и правду, као после великог боја. Чини се да је песник у овој поеми на трагу митологије, али је то само варка. Песнички субјект у Прометеју куне злу судбину поробљених народа и позива на борбу у метафизичком, преносном смислу речи, и на успостављање реда, мира и слободних односа међу људима.

179 Јовица Стаменковић, приказ „Плава боја Србије“, „Тачка“, бр. 1, 26. децембар 2005, стр. 11.

180 Јовица Стаменковић, приказ „Ближи књизи“, „Тачка“, бр. 4, 30. јануар 2006, стр. 13.

181 Ј. Стаменковић, приказ, Опевани менталитет Лесковчана, Тачка, бр. 5, 13. фебруар 2006, стр. 13.

Није чудно што за протагонису ове поеме Стефановић узима управо митског Прометеја, јер је управо овај даровао људима ватру украдену од богова. Али, Прометеј је мртво божанство – рекли би скептици и циници. Остаје прометејски пркос, рекли бисмо ми што верујемо у реч песника и у стих.¹⁸²

VIII

НОЋ ВЕШТИЦА - Јовица Стаменковић резимира као у неком бривијару модернизма теме које су владале у у писању чланова омладинских покрета на почетку прошлог века.

(...) За разлику од посмодерниста, Јовица Стаменковић не ниподаштава и не детронизује стваралачки чин као врсту омашке која механичким рекобинацијама чињеница долази до стварања уметничког дела и не налази мазохистичко задовољство у blasfemiјама које банализују проблеме теорије стваралаштва. Као старински витез, Јовица Стаменковић налази да достојанство стваралачког чина није неповратно ишчилило. Иако разара мит о Северу или Суматри једног Црњанског, Стаменковић осећа ентузијазам пред позивом да се делује окружен фаустовским приказима валпургијске ноћи које му кажу да ће окусити забрањену воћку сазнања, јер нико не може да буде рајски невин као Адам и Ева пре изгона из рајског врта, ако се одлучно не исушује мочвара, граде мостови, доживи љубав или пише песма.¹⁸³

ЈОВИЦА СТАМЕНКОВИЋ – ИЗАБРАНЕ ПЕСМЕ

НЕДОСАЊАНИ САН

Сазвучја милозвучна до мене допиру
Лирски бруј над мојим ухом гасне
И залуд Харон
И залуд Јозеф К.
Што се у предвечерје шетају
Мојим уснулим сокаком.

Врт пун цвећа догорева у тмини
Сазвучја милозвучна више не трепере
Лирски бруј више не дрхти
И онда Харон
И онда Јозеф К.
што ноћу тимарају
Улицама недосањаног сна.

МИР

Благословени мир је ту
И дарује вечно блаженство,
Нека само потраје
Довека...

Плава птица
Лети плавим небом,
Нека је слободна
Заувек...

Мир и слобода
Увек на искушењу,
Али и на стражи
Среће...

182 J. Стаменковић, приказ, „Прометејски пркос“, Тачка, бр. 11, 8. мај 2006, стр. 13.

183 Драган Гасић, Ноћ вештица Јовице Стаменковића, извод из рецензије, Филекс, 2005, стр. 40.

ПОГЛЕД ГОРЕ

Ништавило влада смртно
Име му је гордо – Бесмисао!
Кућа – самосвратиште успутно
Знање мисли хрле – помисао!

Цветне баште, фонтане што хладе
Све је мени смркло пред очима.
Неки нови људи нови град граде
Тига ми је мила посестрима.

Свежа хумка и гробљанско цвеће
То сад све је што мом срцу треба.
Мир, починак што се будит“ неће
Поглед горе, спрам гордога неба.

ЗИД

Не, ми нисмо плакали
И ни зид што гори
Ивицом плача
Није плакао у невреме,
У недоба Фаустово.

Далеко бежи од проклете
Аријадине нити,
Она ти не треба,
Осим за невољу,
У циркусу званом крај.

И поново зид,
Зато иди, бежи,
Склони се,
Не треба ти горобиле
Ни амброзија света.

ЈЕСЕН У НЕДОЋИНУ

Оловне магле вуку се долином,
У мени више ничега нема.
Слатки спокој спава, дрема.
Недођино тоне у мрак.

У мрачном кутку једне тамне избе,
Мефистофелес са Фаустом разговара.
Овај други, вичан перу, спреман је да стара.
Недођино тоне у мрак.

Опало жуто лишће, замело је стазе,
Фауст је спреман за исушивање мочваре.
У Недођину ничег, само глад и утваре.
Недођино тоне у мрак.

ТОМИСЛАВ СТЕВАНОВИЋ

I
Томислав Стевановић – Тома рођен је 1955. године у Орашцу. Основну школу је завршио у родном месту, Гимназију у Лесковцу, а студирао је у Београду и Нишу. Дипломирао је економиста маркетинга. Бави се новинарством. Рано је почео да пише. Радови су му објављивани у часопису Ми, Студенту, Књижевној речи, Нашој речи, Нашем стварању, Помаку и другим листовима. У Трећем оку објавио је серију кратких прича из Запаља. Године 1986. ужички лист Градина циклус његових песама Ноћ туге, у оквиру Сусрета радника Србије, проглашава за најбољи. Београдски Радио 2002, у култној емисији Индекс 202, у којој се такмиче студенти Београдског универзитета, додељује му 1978. године прву награду за песму Парком сновиђења. Уредио је пет књига од којих две на ромском језику Нас је много Цигана (Amen sna but Roma) и Путујем, путујем (Ďelem, Ďelem). Члан је УНС, бави се књижевном критиком и публицистиком.¹⁸⁴

II
СИБИРСКА ПРИЧА - Лепота приповедања је једна од основних карактеристика путописа. Био он написан научним, књижевним или новинарским приступом. Божовић нас бајковито уводи у лепоту приповедања кроз лепоте Сибира и братске нам Русије, маниром Гетеа и Црњанског. Ј. В. Гете једном приликом пише: „Ја на ово чудесно путовање нисам кренуо себе да обманујем, него да у додиру са природом упознам себе.” Такав литерарни набој који собом носи Милан Божовић може срести једино раније код Тургењева, вођеног дискретном љубављу за егзотични Сибир.¹⁸⁵

Овај путопис је изванредна мисаона целина, на први поглед кратка, али изникла не само из природне лепоте тамошњих људи већ из луцидног сагледавања друштвено – економских збивања у „мајници” Русији с краја протеклог столећа. Аутор са пуно смисла гради путописну композицију јер Божовић има изванредан дар за описе природе и ликова људи, а што су одлично приметили рецензенти ове књиге уважени професор Станко Ђорђевић и бард лесковачког новинарства Данило Коцић.

На крају ваља истаћи да је књига сасвим лепо илустрована руком маистра Слободана Поповића Попа, а одштампана у „Филексу”. Лектуру је извршила Тамара Николић, а слог уредили Бојан Божовић и Иван Станимировић. У име издавача – Удружења писаца општине Лесковац ову добру књигу потписује проф. др Душан Јањић, а надамо се да ће се наћи у вашој библиотеци.¹⁸⁶

184 Податке за ову студију љубазно нам је уступио Т. Стевановић.

185 Т. Стевановић, Сибирска прича Милана Рад. Божовића, Помак, бр. 31, јул, 2005, стр. 31.

186 У Помаку (бр. 34-37, Лесковац, децембар 2006) Т. Стевановић даје занимљив приказ збирке „Опојни мирис тамјанике” (Ниш 2005) Живојина Јовановића, Лесковчанина, бившег универзитетског професора у Нишу. Он, примећује Стевановић, у неоромантичном стилу пева о не тако давној прошлости, о крају века који је за нама. Јовановић има крајње тужну дечачку причу из околине Лесковца коју као крст носи са собом у свет, у не баш ружичасту будућност. Он је докторску дисертацију одбранио у Варшави, а био је лични пријатељ Бранка Миљковића. Објавио је, између осталих, поему „Теретни воз хтења”, збирку песама „Орашац”, као и збирку песама „Љубав смо поклонили возовима” за коју је 1978. године добио сајамску награду београдских издавача. Томислав Стевановић је писао и о стваралаштву Д. Коцића. Одмах по проглашењу романа „Изабрани снови” за најбољи роман на анонимном књижевном конкурсесу лесковачког Филекса у Нашој речи написао следећи осврт: „Дугогодишњи дописник Политике, правник и професор књижевности Данило Коцић, добитник је прве награде на другом годишњем конкурсесу најмлађе издавачке куће Филекс из Лесковца. По оцени стручног жирија, његов роман „Изабрани снови” је освојио прво место, као што је и збирка песама „Записи о боли и слово о самоћи”, аутора Милета Петровића из Источног Сарајева. Жири је имао прилике да прегледа двадесетак рукописа и исто толико збирки песама приспелих на овогодишњи књижевни конкурс. Иначе, Данило Коцић је, по мишљењу критике, већ је објавио престижне збирке песама „Говор камена”, „Чудна лађа” и „Дневник на распусту”, као и сада већ трилогију романа „Изабрани живот”, „Изабрана тишина” и „Изабрани снови”. Коцић попут Стевана Јаковљевића и Добрила Ненадића прати спецификум српске породице и њено лагано раслојавање. Текст романа је изванредан, а приступ теми једноставан, и сигурни смо, биће врло прихватљив код најшире читалачке публике у нашем граду, као наставак већ објављене трилогије.

ЈОВИЦА СТОЈАНОВИЋ

I

Јовица Стојановић је књижевни критичар и антрополог, рођен у Бошњацу, а већ тридесет година живи и ради у Београду. Аутор је књига „Љубав и смрт“, „Анатомije живота“ (о самоубиству), „Одевена животиња“ (антропологја моде), „Силовање“, „Старост“, „Секс и култура“, „Култура и психијатрија“, „Женска агресивност“, „Речник антрополошких сумњи“, „Женска „љубав и сексуалност“. Његова биографија можда и није занимљива, али библиографија његових ауторских дела је више но занимљива, како по темама којима се бави, та копо начину како мисли и доводи у питање. А мисли увек другачије. Његови текстови никога не остављају равнодушним, што је за аутора најбитније. Хвале га и оспоравају!¹⁸⁷

Стојановић је аутор „Женска агресивност“, обимне и по оценама критике, посебно проф. др Јована Марића, изузетно значајне студије, која је изазвала велико интересовање јавности¹⁸⁸

II

ЋЕФЛИ ТЕФТЕР – Оно што је за Врање и околину велики бард Бора Станковић, то је за Лесковац и његову котлину Раде Јовић. Ову су два највећа песника страственог јужњачког менталитета и ероса, јединственог на ободима Балкана, као географског и као менталног топонима. Када Раде Јовић пева звезде гасну од страсти и помаме; он је неспорно престолник Јужног Хеликона, где су миљеници муза ретки, а Јовић је један од њих. У стиховима Радета Јовића сусрећу се мудрост векова, страст и гнев богова, ситничавост и величина људске душе и све оно о чему „мудраци и заноси слуте“, како би рекао Лаза Костић.¹⁸⁹

„Ћефли тефтер“ Јовићева је антологија стихова о антологијским местима у једном менталитету, али су и многи његови стихови антологијски, по достигнућу песничког умећа. Овај Јовићев менталитетски, карактеролошки ерос јединствен је у српској књижевности с почетка новог миленијума. У њему је много стихова које треба урезати у мермер и гранит. Јовић пева дечачки нежно, са свим врлинама сањара која оплемењују јаву, али уме он то и гвоздено да каже.

(...) Галерија ликова мајстора који дефилују кроз ову књигу, са свим њиховим психолошким профилима, представља карактерологију овог краја, менталитетску мапу, далеко сугестивнију но што би је психолози и психијатри сачинили и објаснили. Раде Јовић је сваком лику подигао трајан споменик, за памћење, и помен. А они који нису упамћени и које нико није поменуо, заправо, нису ни живели. Сви Јовићев мајстори, а поред њих он сам, били су мајстори живљења, уметници живота. Кога песник није од ђефа утефтерисао у свој песнички рабош Ћефли тефтер, тај накнадно мора да посведочи, и да докаже, да је уопште постојао. На свету се, ипак, најсмисленије станује ако се, како би *Хајдегер* рекао, *песнички станује*. Све остало је необележена егзистенција. А људи без белега су људи без дела и мена, нишчи. Критичари су листом истицали посебност Радета Јовића као песника, позивајући се на дијалекатску особеност његовог песничког предива. Међутим, то је формално-језичко обележје које о величини поезије не казује ништа. Песничка величина Радета Јовића, као обелиска поезије, огледа се у чињеници да је он умео да одреди дијалект у менталној матрици једног народа, што с југа Србије, пре њега нико није учинио. Раде

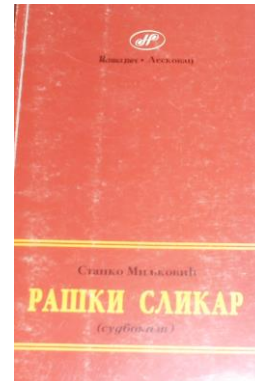
187 Радисав Филиповић, Ј. Стојановић „Политика и човек“, интервју, Тачка, бр. 20, 11. септебар, стр. 2.

188У Лесковачком културном центру 24. маја 2013. године одржана је трибина „Агресивност међу половина“ поводом књиге „Женска агресивност“ антрополога Јовице Стојановића. На трибину су учествовали др Јован Марић, неуропсихијатар, професор Медицинског факултета у Београду и антрополог Јовица Стојановић.

189 Јовица Стојановић, „Ерос у јужном менталитету“, Раде Јовић: Ћефли тефтер, Књижевна заједница Борислав Станковић, Врање 2006, (прилог објављен у Тачки 27. фебруара 2006, бр 6, стр. 13).

Јовић јединствен је песник у градњи поетске слике менталитета Југа и њему је пошло за руком што другим песницима овог поднебља није пошло ни за руком ни за пером. За то је потребан не само таленат већи уметност проживљавања оног о чему се пева. Ове особине срећемо код Јовића који песмотвори и сонорно и громогласно и, понад свега, смислено. Јовић поезијом оплемењује живот и уме у поезију да удахне живот. Коначно, у томе је смисао поезије и живота. Дакле, Раде Јовић је песнички живео и свим домарима животности певао. Од тога се не може даље, ни у поезији, ни у животу.¹⁹⁰

Ш
РАШКИ СЛИКАР – Књига Станка Миљковића „Рашки сликар“ по многим својим одликама потврђује један неспорни списатељски таленат са јужних обода Србије. Жанровски, то је срећна синтеза профилиране журналистике, путописа, строго селективне мемоарске прозе и историографског начина мишљења. Књижевнички дар овде моћно наткриљује разуђену делту, на први поглед, тешко помирљивих прозних формација које су увелико савладали умеће казивања. Већ својом првом књигом Миљковић је уверљиво потврди

о да је писац који уме да каже битно, чини он то надахнуто и сугестивно, са ретким умећем да читаоца наведе на умну запитаност и учини га са ствараоцем својих приповести, у којима се одгонетају фундаменталне тајне света и живота. У овим кратким прозама суверено доминира дух јужносрбијанског поднебља: темперамент, лирски страствено узбудљив, у коме се преплићу словенско-паганска еруптивна снага, готово дионизијски разобручена, али, ипак, опасана хришћанским благим мазохизмом и једноставношћу. И када говори о савремености и почесто худој судбини својих јунака, Миљковић стално има на уму њихову историју као судбину, која је важан фактор предестинације њихових животних путева и странпутица. Арома далеких минулих времена која се осећа у овим судбоказима основна је психолошка матрица из које су израсли пишћеви јунаци: робусни, често неподношљиво сирови и сурови, али увек узвишено трагични јер свако од њих има свој магични животни круг и у њему чудесан хералички знак. Колико су Миљковићеви јунаци стварносни толико су и поетофантастични и под његовим пером постају уметничко дело, уверљиво индивидуализовано и психолошки прецизно мотивисано. У фокусу стваралачке пажње Станка Миљковића налазе се хероји чудних, кат-кад мистериозних живних путева који храбро опробавају разгранату ружу ветрова живота и гордо одлазе у смрт, пркосећи усуду и спољашњим менама времена и нарави. То је добро уочљиво нарочито у причама „Балада о Доли Гардовић“, „Коледарски гроб“, „Пољубац Симон Сињоре“ и трагипоетичној причи о јединственој јужносрбијанској Пенелопи, са једноставним насловом „Српкиња“.

Миљковићева прича „Рашки сликар“, са свим одликама антологијског прозног остварења, снажне је драматичне тензије у којој доминира богато чвориште историјско-карактерног усуда. Рат, издајство, јаничарска магична везаност за родну груду, несвесна едиповска драма и трагично самоубиство као логичан увир грандиозне ефективне силе. Силан јунак и зулумћар, јаничар Ибрахим-паша, роби свој народ, али, на крају немоћно пада под удар злохуде судбине и страшне истине јер од моћи империје моћније је рука кратких земаљских дана. У овој, као и у поменутих причама, Миљковић је себе потврдио као писца од специфичног нерва за медитативнолирску прозу, са изразитим контеплативним пасажима који умногоме обогаћују његов стваралашки поступак.

Општи поглед на књигу „Рашки сликар“ води закључку да је реч о већ изграђеном приповедачу, од не малог казивачког умећа и убеђује да је Станко Миљковић озбиљан књижевни таленат с југа Србије који има шта да каже и чини то с примерном дозом имажинације и сугестивности. Међу ствараоцима овога поднебља Миљковић је утрђен и препознатљив глас и писац на кога ће, надамо се, српска књижевна критика да обрати адекватну пажњу.¹⁹¹

190 Јовица Стојановић, Ерос о јужном менталитету, Тачка, 27. фебруар 2006, стр. 13.

191 Јовица Стојановић, рецензија, „Станко Миљковић: Рашки сликар“, Станко Миљковић, „Рашки сликар (судбокази)“, Наша реч Лесковац 1998, стр. 115-116.

IV

СВЕТЛА НА МОЈА СЕЋАЊА - Песничка књига Новице Величковића Позног „Светла на моја сећања” већ својим основним мотивским избором представља вредност и освежење у савременом песништву. Његов средишњи мотив је и основни мотив живота, лајтмотив културе и света – љубав! Данас, када је свет опсесивно оптерећен свим небитним, прозаичним стварима живота, Новица Величковић се враћа темељном људском осећању, љубави, која је човека уобличила у највишу врсту на планети. Само онај ко уме да воли тај је човек подобан Богу, како су наумовали сви мудраци векова и света, и све свете књиге великих, објављених религија. Судајући по његовим стиховима, Новица Величковић је човек љубави, и жали за прошлим, јер само човек може и уме садржајно да буде меланхоличан. То не може ни животиња, ни Бог. Само онај који може да воли и клечи због љубави у њему се управља Бог...¹⁹²

У овој књизи Новице Величковића Позног има и песама социјалне, родољубиве и медитативне инспирације. Међу њима треба издвојити песму „Хиландарска тишина”, која је антологијска, и аутентична је химна највећем српском светилишту. То је песма која треба да буде урезана у мермер или гранит, као трајан споменик српству и традицији која нас чини оним што јесмо. Таква је и песма „Зејтинлик”, поема о страдалничкој младости остављеној изван међа отаџбине, осталој „тамо далеко”. Књиге попут ове Новице Величковића Позног уверавају нас да упркос свој прозаичности и ефемерности живота вреди живети: с љубављу, због љубави, или у њено име. Од тог песничког благослова већи није могућ. Амин!

ЈОВИЦА СТОЈАНОВИЋ: ИЗБРАНА ПЕСМА

КНЕГИЊО МОЈА

Снегови су краљевски пут у мрачна размеђа душе
Али љубав је царски друм у плаветнилу живота
Због ње се срца вековима ломе и с јауком руше
Због ње је живот и рајско воће и болна Голгота

Због љубави овакве векови пате и мру
Разлози ума су сва твоја бајна дивота
И кад ме нема, с тобом сам у добру и злу
Кнегињо моја, са царскога друма живота

Или ти сиђи с трона, или ћу ја сићи с ума
Неће бити силе да ватру моје крви заустави
Кнегињо моја, са царскога живог друма
Криви су путеви твоји, а тако варљиво прави

Испод твога чела звездано небо још спава,
Твоје очи за неким новим даном тужно пате,
Кнегињо моја, пући ће свих твојих девет брава,
Које не дају лабудовима у твој видик да се врате

Уз високе планине зеленилом набрекла је шума
Дођи тамо, да те волим ван свачијег вида

---

192 Јовица Стојановић, из рецензије збирке песама Новице Величковића Позног Светла на моја сећања, Филекс, Лесковац 2006. *Напомена:* Ј. Стојановић је изванредан говорник, одличан полемичар, занимљив саговорник. Због тога је чест гост у бројним ТВ емисијама. Неки његови ставови, изречени брито, јасно, убедљиво, засновани на научним сазнањима до којих је сам дошао после вишегодишњег истраживања, (нарочито ставови о жени) често су наилазили на отпоре појединих невладиних организација, које се залажу за другачије место и улогу у друштву!

Кнегињо моја, са светога царског друма.
Дођи, да нежно уроним у врели кармин твога стида

Чујеш ли како моја јава дозива твоје снове
Слапове твоје косе купам у сребру нових река
Кнегињо моја, побећи се не може од љубави ове
Која у једном погледу уме да воли за два века

Дођи, да ти усне испијам ко сласт зрелих агрума
Дођи, да у твоје крило просипам нових зора росе
Кнегињо моја, са светога царског друма
Од сјаја звезда градим паперје за ноге твоје босе

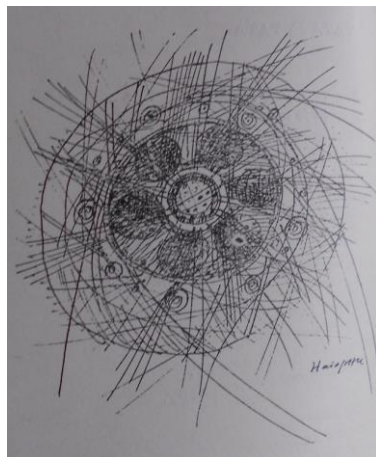
Дођи, да пустим голубове из груди твојих да полете
Дођи, да твојим бедрима разгорим дивље ломаче
Дођи, да ти кажем речи тако нежне, страшне и свете
Од којих и камен врелом сузом може да заплаче

Дај ми руку да те водим тамо где све је свето
Где је Божјом руком љубави силне написана нота,
Дођи, да ти дарујем вечито зелено бујно лето
Кнегињо моја, са царскога друма живота

Тема твога стида светлост сунца жудно иште
Твоја нежна душа сања пределе замамних лепота
Дођи, да будеш мој грех, моја икона и светилиште
Кнегињо моја са царскога друма живота

Од жара срца за тебе ћу ново сунце исковати
Пустићу буктиње пакла да сагоре све што те боли
Дођи, да ти дам све што ти нико није могао дати
Кнегињо моја, нико неће умети као ја да те воли

Буди све моје: мој јад, патња, срећа и горда срамота
Кнегињо моја, са царскога друма живота

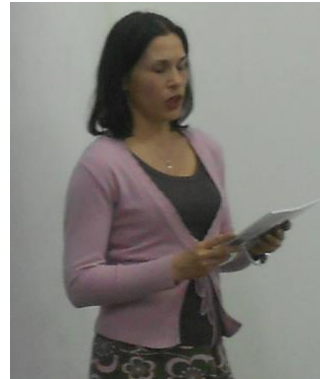

МАРИЈА СТОЈАНОВИЋ

И Марија Стојановић рођена је у Лесковцу 1979. године. Живи у Вучју. Дипломирала је на Филозофском факултету у Нишу (Група за српски језик и књижевност). Бави се књижевном критиком. Радове објављује у лесковачком „Помаку” и Српском југу” (Ниш) и другим листовима и часописима.¹⁹³

КЊИЖЕВНИ РАД:

Марија Стојановић објавила је књиге: *Постигнућа*, *Саздања – десет песника, десет књига*, *Саздања*, као и велики број књижевних приказа о лесковачким ствараоцима

II **ПОСТИГНУЋА** – На страницама *Постигнућа* Марије Стојановић обједињено је 16 књижевнокритичких текстова посвећених савременом српском прозном стваралаштву. Концепција књиге одређена је поднасловом (*Један писац, једна књига*) – сваки од текстова посвећен је конкретној књизи, или одређеном аспекту дела које се разматра. Различиту природу текста одредиле су различите интенције са којима ауторка приступа одређеној књизи – једни имају форму осврта, други форму приказа, а неки се приближавају жанру есеја. Радови откривају духовне преокупације ауторке: предмет њеног интересовања јесу писци који представљају стожере српске књижевности и њене врхунске домете, затим аутори који су на неки начин постављали нове смернице у развојном току српске књижевности, или они ствараоци који су се наметнули актуелношћу свога стваралаштва.

Поступак којим ауторка приступа одабраним ауторима открива њену склоност ка бављењу конкретним проблемима које сагледава у контексту дела, или, шире, у контексту целине опуса одређеног ствараоца. У том смислу ширином захвата издвајају се текстови посвећени Светлана Велмар Јанковић, Павлу Угринову и Саше Хаџи Танчићу. У њима се налази својеврсна скица за поезику ових књижевника, била да је у случају Светлане Велмар Јанковић говори о њеној лектури, идејним исходиштима, изразу и односу према језику, било да образлаже однос локалног и универзалног у прозном изразу Саше Хаџи Танчића или представља генезу стваралаштва Павла Угринова. Из ширег представничког контекста, ауторка долази до конкретних тема – до присуства поднебља јужне Србије и Вучја у Прозрацима Светлане Велмар Јанковић, до митологије локалног која код Саше Хаџи Танчића прераста у универзалну методологију, до теме трагања за првом љубави као лајмотивом стваралаштва Павла Угринова.

Текстови о Кишовој *Енциклопедији мртвих*, Пекићевом *Успењу и суноврату Икара Губелкијана*, Тишминој *Употреби човека* издвајају се чињеницом да она своје место проналази у мозаику књижевноисторијских, књижевнокритичких монографија и студија посвећених стваралаштву ових писаца. Марија Стојановић и овде бира конкретну тему: мотив смрти код Киша, приповедачке поступке и симболичка значења простора код Пекића, док ког Тишме трага за хуманистичким порукама дела о употреби човека у рату и миру.

Трећу групу чине текстови којима је ауторка лесковачку културну јавност упознала са појединим остварењима савремене српске прозе. Без обзира што је реч о писцима различитих оријентација и различитих наративних и стилских поступака, у свим приказима ауторка полази од одређење теме дела, њеног жанра и места у корпусу савремене српске прозе, затим преко представљања основних елемената дела долази до указивања на евентуалне новине које разматрано дело доноси, завршавајући приказ изрицањем критичког

¹⁹³ *Напомена:* Марија Стојановић се љубазно одазвала аутору књиге „Лесковачки писци, трагови и трагања“ да саопшти податке из биографије.

суда. Окупљени на једном месту, ови текстови не откривају само тренутна интересовања ауторке – њену замишљеност над питањима, проблемима и уметничким поступцима присутним у савременој српској прози. Информативни, прегледни и јасни, они отварају врата једне ненаметљиве, али богате критичке радионице, откривајући отворен, заинтересован, луцидан и јасан критички дух Марије Стојановић која осећа о чему треба проговорити и зна на који начин то треба учинити.¹⁹⁴

III
САЗДАЊА - Књига „Саздања – десет песника, десет књига“ Марије М. Стојановић сачињена је од књижевнокритичких текстова посвећених савременом српском песништву. Поднасловом *Десет књига – десет песника* одређена је њена концепција. На страницама *Саздања* нашли су се текстови о појединим песничким збиркама оних аутора који су прекретнички деловали на токове модерне српске поезије, или оних чије се песништво у мноштву струја које те токове прате издваја аутентичношћу поетског гласа. Одабраним збиркама ауторка приступа са утврђеног становишта: најпре у форми кратког резимеа предочава допринос песника развоју и многоликости нашег модерног песништва, указујући на кључна места његовог поетског идентитета, било да је реч о мотивској, композиционој, семантичкој, или језичко-стилској равни. Интерпретацију поткрепљују одабрани стихови, тако да се у овим текстовима смењују гласови песника о којима је реч и коментари ауторке. Књигу отвара текст о *Дивном чуду* Миодрага Павловића. Након подсећања на Павловићев значај у развоју српског послератног песништва и ситуирања овог спева у контекст његовог стваралаштва, указује се на најзначајније елементе структуре и посвећује посебна пажња идејном слоју спева. Слично је структурисан и текст о Јовану Христићу, с тим што је пажња посвећена и функцији цитата и алузија у Христићевом песништву, а учињен је и осврт на особености версификације. Огледи о Ивану Лалићу и Бранку Миљковићу издвајају се по ширем постављању теме. У њима креће од поетичких начела која су одређујућа за њихову поезију и одабране збирке разматра у поетичком кључу. Најпре издваја мотивске кругове, потом их разматра у контексту збирке и целокупног стваралаштва, да би песмама које сматра најзначајнијим приступила интерпретативно.

Поезији Слободана Ракићића приступа из нешто другачије перспективе. Означивши централне теме његовог песништва, приступа тематско-мотивској анализи збирке *Земља на језику*.

И у песништву Петра Цветковића и Симона Симоновића трага за мотивским преокупацијама, истичући оно што је одређујуће за њихов поетски профил. Песништво Раше Ливаде привлачи пажњу не само мотивским склопом већ и визуелним изгледом песама, тако да у његовој поезији разматра удео интерпункције, ритмичку организацију и специфичан начин обликовања стихова.

У књизи су се наша два текста посвећена песникињама – један о збирци *Гимназијски тренутак* Гордане Тодоровић, други о збирци *Девет ружа* Снежане Минић. Иако су у коментару уз књигу сви текстови одређени као огледи, поменута два ближа су форми осврта. Књига *Саздања* представља један доживљај савременог српског песништва, без књижевноисторијских претензија. Из наслова текстова чита се оно што ауторка у значењском смислу сматра одређујућим за песничке збирке о којима пише. Сам избор открива оно за чим Марија Стојановић у поезији трага – пре свега, за универзалним вредностима песништва, али и за оним обележјима у којима се огледа аутентичност одабраних песника. Поднаслов *Десет књига – десет песника* пандан је поднаслову претходне књиге Марије Стојановић (*Постигнућа: Један писац – једна књига*). Првом књигом представила је свој начин тумачења савремене српске прозе, овом, која представља продужетак претходне, и свој начин читања и разумевања савремене српске поезије.¹⁹⁵

194 Биљана Мичић, Препорука, књига књижевних осврта Марије М. Стојановић, Постигнућа, Један писац, једна књига, Филекс –Лесковац, 2002, стр. 85-86.

195 Мр Биљана Мичић Препорука за књигу Саздања Марије Стојановић.

IV

ОСВРТАЊА - Преда мном је рукопис књиге Марије Стојановић „Освртања“. У питању је збирка приказа књига савремених српских писаца. То су махом краћи текстови, осврти (али не узгредни), објављивани махом у лесковачком часопису „Наше стварање“ (има их укупно 13), које је ауорка читатељству пружила овде на окупу, објединила их у књигу. Њено дугогодишње *освртање* на издања наших писаца, и песника и прозаиста, нужно је морало да уроди једним оваквим стваралачким плодом, којем је у основи есејистички приступ књижевном делу, понајвише импресионистички, али и аналитички, па и аналитичко-синтетички.¹⁹⁶

Интересовање ове списатељице за белетристику лежи у њеној природи књигољупца и помног читаоца. Њен радознали дух храни се лепотом књижевно-уметничких остварења, љубављу према писаној речи и свему што је на логосу утемељено. О чему год да пише, она испољава свој искрени усхит духовном надградњом која израста из логосне моћи људског бића, из божанске искре у сржи човека ствараоца. Филантропски настројена и библиографски задојена, Марија Стојановић у приказивању књиге дружи се са њеним аутором и свагда држи до онога што је у књизи суштинско, релевантно и трајно, што се опире свему ефемерном. Књиге Душана Јањића, Јована Пејчића, Димитрија Тасића, Данијеле Костадиновић, Лазара Ристовског, Саше Хаџи Танчића, Светолика Станковића, Драгана Радовића, Маре Каранфиловић, Зорана Пешића Сигме, Драгана Хамовића, Часлава Ђорђевића, Зорана Вучића и Симона Симоновића послужиле су Марији Стојановић, поред осталог, да испољи и своје списатељско умеће, критички дух и сигурност у изрицању вредносних судова. Њено перо се одликује акрибичношћу и пробирљивошћу у изразу, тако да испод њега настају текстови у језичко-стилском погледу веома дотерани, изнијансирани, занимљиви, надахнути и стручни. Реч је о списатељици која располаже великим филолошким и теоријско-књижевним знањем, ерудицијом и контемплативношћу. Она не само да излаже чињенице већ их и осмишљава, тумачи и понире у њихове суштствености, семантичке и друге релевантности. Уз остало, бави се и компаративним сагледавањима, осветљавањима и вредновањима. Фокус њене истраживачке, проучавалачке и приказивачке оптике веома је широк: појединост се увек разматра и на нивоу општег. Посебно бих нагласио ауторкин сензибилитет за оно што је у нашој књижевности и науци о књижевности ново и модерно, но ова знатижељна и инвентивна особа, склона реминисценцијама, не превиђа (не запоставља) ни било шта што, као вредно, припада нашој културној традицији и књижевној ризници, класици, тако да је њено писање спрега онога што је настало у (ближој или даљој) прошлости и онога што настаје у садашњости. Зналачки написана и са уживањем писана, ова књига ће засигурно са уживањем бити и читана.

С обзиром на све претходно изречено (а могло је бити и похвалније), посве је – сматрам – јасно да ја рукопис књиге „Освртања“ Марије Стојановић најсрдачније препоручујем издавачу на штампање – (мото приказа: „Човек се осврће да би сигурније ишао напред.“ *Светислав Првановић* (аутор приказа: *Љубиша Рајковић Кожељац*)

V

МЕЛАНХОЛИЈА САШЕ ХАѢИ ТАНЧИЋА - У плејади савремених српских приповедача значајно место припада истакнутом прозаисти југа Србије Саше Хаџи Танчићу. Многи га сматрају наследником великог Боре Станковића и то с правом: Хаџи Танчић је Бори близак не само по мотивима и стилу своје прозе, већ и по таленту, специфичном дару приповедања и неуморној стваралачкој енергији којом нам овај писац представља сваку своју нову књигу. Жеља за духовним богатством усађена је овом писцу још у старој грађанској породици у којој је Хаџи Танчић одрастао и сазревао. Завршио је студије српског језика и југословенске књижевности. Рођени Лесковчанин, Хаџи Танчић је своју каријеру стварао, углавном, у Нишу.

Своји приповедачки таленат Саша Хаџи Танчић потврђује и у својом најновијем биографском роману, објављеном ових дана, „Меланхолија“. Из самог наслова романа

¹⁹⁶ Аутор приказа – рецензије *Љубиша Рајковић Кожељац*

препознатљив је психолошки карактер, унутрашње стање, доживљај света, односа и разумевања уопште животне и уметничке судбине писца Стевана Сремца коме је иначе посвећен роман. Стеван Сремац је, поред Боре Станковића, још један од писаца – класика у историји српске књижевности који је духом и телом у великој мери био везан за просторе југа Србије, те не чуди што се и данашњи читаоци врло радо враћају Станковићевим и Сремчевим делима, поготово онима који су тематски везана за ове просторе. Вероватно је необична животна судбина Стевана Сремца подстакла Сашу Хаџи Танчића да на један потпуно другачији начин представи Сремчеву маланхоличну природу, друге, тамније стране његове личности, прекриване шалом и хумором којима је забављао себе и друге.¹⁹⁷

Овом романом Саша Хаџи Танчић је одао још једно признање великану српске књижевности. Учинио је то на један специфичан, посве другачији, оригинални начин, а знатижељним читаоцима понудио једну другу страну Сремчеве личности, можда мање познату, али не мање битну и интересантну за разумевање његове личности и стваралаштва. Роман је писан књижевним језиком, без дијалекатских израза како би се то очекивало с обзиром на главног јунака целе приче, а хумор, којим је прожета цела прича, показао се као једно од најефикаснијих средстава реалистичког представљања стварности.

VI

ЦАРСКА КРУШКА ЉИЉАНЕ ЈАЊИЋ - У савременом свету у коме доминира темпо живота и бесконачна трка са животом, ретко се сећањем враћамо у детињство и младост. (...) Иако рођена у Јагодини, Љиљана Јањић се, као писац и професор француског језика, уосталом и као човек, формирала и сазрела у Лесковцу, па је можда и наша јужњачка сентименталност утицала да и њено стваралаштво буде прожето тако дубоким емоцијама.¹⁹⁸

Оно што одликује ову збирку прича, то је њена тематска разноврсност, али и различитост тонова. Скала изражених осећања у причама протеже се од осећања дубоке туге са мрачним тамним тоновима болести и смрти до осећања ведрине изражене у лепоти и радости живљења. Овако широка скала осећања чини да проза Љиљане Јањић није једнолична и униформна. Приче у збирци се одликују великом тематском разноврсношћу зато што приказују призоре који се одвијају у урбаној, градској средини, али и у сеоској, на радној акцији, али и у школи, болници или на мору. Мада традиционална по форми и садржини, збирка на моменте има и један модеран дух, односно форму. Ако имамо у виду да свака проза носи у себи аутобиографско обележје које је уобличено и надограђено маштом и фикцијом писца, можемо рећи да проза Љиљане Јањић представља савремено укомпоновану машту са стварним догађајима, због чега су приче добиле на квалитету и занимљивости..¹⁹⁹

197 О „Меланхолији” Саше Хаџи Танчића, Рад, Београд 2006. година, М. Стојановић је говорила одмах после појаве романа и у специјалној емисији ТВ Лесковац.

198 О збирци прича „Царска крушка” Љиљане Јањић говорила је Марија Стојановић на промоцији у Лесковачком културном центру, крајем фебруара 2006. године. О тој књизи беседио је исте вечери и аутор ове студије (видети опширније прилог о Љиљани Јањић).

199 Марија Стојановић написала је више занимљивих критичких осврта о познатим српским писцима. Пажњу је нарочито привукло њено излагање о „Прозрацима” Светлане Велмар Јанковић у лесковачкој Народној библиотеци. Промоцији је присуствовала и Светлана Велмар Јанковић. Стојановићева је то излагање насловила „Снажно уметничко сведочанство о Лесковцу и Вучју и његовим знаменитим личностима.”. Тај осврт касније се, између осталог, појавио у часопису „Српски југ”. Објавила је и занимљив приказ романа Милорада Цветковића *Варљиво плаво* (опширније у поглављу писца): Роман *Варељиво плаво* је људска прича о судбини и страдању, о љубави и исконској борби за преживљавање, а све то обавијено делом будућности као неизвесности која прати све јунаке у роману. Пратећи судбину главних ликова може се још једном потврдити оно што је свима знано и старо колико сам човек – да је искуство варљиво, а срећа променљива. Живот Цветана Црномарковића, танушног господина средњег раста, мало погрбљеног, кљунастог носа, са бршљаном косе на темену, једна је од судбина усамљеника у великом граду. (...) Имао је Цветан и два добра пријатеља – Брацу, машинског инжењера, који је недавно умро у Питсбургу, у Америци, и Адема, трубача, друга из војничких дана. Нераздвојни део његовог живота била је Исидора, жена са волшебном моћи да развесели потиштеног и охрабри посрнулог и са којим је уживао у испијању чаја и грицкању бисквита, а што га је чинило ситим и сигурним у себе. И остао би његов живот незапажен да игра судбине није хтела да једнога дана нађе пред вратима позив да напише роман на основу приче са касете. Тиме би испунио свој давнашњи сан о писању романа, а истовремено би и се осветлио тежак живот и судбину човека са магнетофонске траке. Тај непознати човек наденуће му ново име – Црноцвет. (...) А његов роман остаће као још један доказ да је човек, од настанка до нестанка, саздан од сећања и успомена, од сличности и различитости, потискивања и ослобађања, незаборавних покретних слика, мириса и варљивих боја...

МИЛЕНА СТОЈАНОВИЋ

И Милена Стојановић је рођена 1974. године у Лесковцу. Филозофски факултет (Група за српски језик и књижевност) завршила је у Нишу, а магистрирала на Филолошком факултету у Београду. Од 1997. године била је стипендиста Министарства за науку и технологију и сарађивала на Институту за српски језик САНУ и Институту за књижевност и уметност, где је стално запослена на пројекту Теорија књижевности.

Као добитник стипендије Сасакава фондације у току 2000. године, похађала је предавања на париском универзитету Sorbonne Nouvell (Paris III). Позију, есеје и критичке текстове објављивала у књижевним часописима (Стил, Наш језик, Књижевност, Свеске, Градина, Багдала, Помак, Наше стварање). Објавила књиге песама: „Дуга пред огледалом” (Гимназија, Лесковац 1993), студију „Књижевни врт Борислава Пекића” (Институт за књижевност и уметност - „Мали Немо”, Београд – Панчево 2004) и књигу есеја „Поглед на пишчев радни сто” („Мали Немо, Панчево).

Бави се књижевном теоријом и критиком. Члан је Друштва књижевника Војводине. Уредник је часописа „Свеске”, ревије „Sveske-ArtTEch” и у Издавачкој кући „Mali Nemo”.²⁰⁰

П **ПОГЛЕД НА ПИШЧЕВ РАДНИ СТО** - Критичар и есејиста Милена Стојановић (1974) у књизи „Поглед на пишчев радни сто” издвојила је текстове у којима одређене књижевне феномене и поетике појединих аутора сагледава са новог или недовољно истраженог угла. Свакако најзанимљивији и најпровокативнији је есеј дат у форми драме, који тематизује поетске карактеристике драма и романа Бранислава Нушића.

Између осталог, она пише о „Газда Младену” Боре Станковића, епу „Гилгамеш”, „Мајстору и Маргарити” Булгакова, поезији Раска Петровића, о романима Борислава Пекића, о књигама стихова Мирослава Максимовића, Милана Орлића и других.²⁰¹

---

200 *Напомена:* М. Стојановић опширно је писала о збирци песама Мире Коцић „У небо верујем”: Наслов је за књигу оно што је за човека име. Али разлика је у томе што људи добијају име на почетку живота кад се још не зна какви су па нису битно одређени њиме, а књига добија наслов по садржини и он је увелико одређује. Наслов прве самосталне песничке збирке лесковачке књижевнице Мире Коцић специфичан је још по нечему. Збирка је добила наслов по истоименој песми „У небо верујем”, али акценат је на различитим речима. У наслову песме истакнута је реч небо. Небо се овде јавља као симбол, као супротност мраку, дубинама и заборава. Али када ова иста реченица одређује целу збирку, у први план долази реч верујем: верујем у љубав, верујем у завичај, верујем у будућност, верујем у повратак... Збирка Мире Коцић подељена је у пет циклуса. Класична драма по Аристотелу има пет чинова. Лаици би рекли: случајност. Не, у поезији нема случајности, то је интуиција, оно нешто што песника чини песником. Ову зирку можемо да назовемо драмом у пет чинова писаном у слободном стиху. Први циклус „О великој љубави” је заправо експозиција. Овде се први пут, изван оквира, срећемо са песникињом за коју љубав има само почетак и која само у сновима скида маску да би написала малу песму о великој љубави, довољну за бесмртност. Песникиња већ овде себи и својој љубави одређује место: „Тражи ме на небу” (Тражи ме на небу). То је путоказ који преко замки и грешака води до прошлости осликане у циклусу „После мога оца”. Овај циклус је друга фаза у развоју драмске радње, заплет. Сваки сусрет с прошлошћу је већ сам по себи почетак сукоба. Овде је тај сукоб осећај дужности према прошлости оличене у слици оца. Квантитетом кратак, али емотивно врло богат заплет кулминира циклусом „У небо верујем” (кулминација). Љубав испрлетена с вером, природом и нарицањем мајке Југовића – овако се најкраће може представити овај језгровит циклус. Ко други може да понуди могућност различитих разрешења овог сукоба ако не потомци? Четврти чин ове својеврсне песничке драме, перипетија, насловљен је „Заштита потомака”. Песме овог циклуса су различите варијанте пркоса злу који врхунац достиже у „Разговору с гласником”. (...) Враћање изворишту и деци непогрешив је знак да је успех близу јер је „претешко”, „далеко од Хисар брда” (Враћање Хисару). Расплет је симболично дат кроз успостављање правог поретка (циклус Поредак). Ту су, на свом месту, и Чудни врт и Деца, и пролеће (У пролећу). Сломљени брод „са вилом пророчицом на палуби” се са грижом савести враћа своме прагу. И ту је крај ове драме, али не и приче о њој. Језик песама је обичан, свакодневни говор у служби поезије. Слободан стих и неусиљен ритам речене мисли чине ближим и сваком препознатљив. (*Опширније у поглављу о Мири Коцић*

201 Драган Богutowић, Есеј као драма, В. новости, 19. фебруар 2007, стр. 30.)

III

КЊИЖЕВНИ ВРТ БОРИСЛАВА ПЕКИЋА - Милена Стојановић је у својој студији о Бориславу Пекићу пружила увид о теоријским домаћајима интертекстуалности. Када су у питању књижевна дела, то би значило да је свако књижевно дело одговор на неко друго дело и да се и у дијахронији и у синхронији могу успоставити релевантни однос између тек насталог остварења и књига које су му претходиле или биле савремене.²⁰²

Идеја интертекстуалности, која се везује за име Јулије Кристеве, привукла је пажњу и других славних имена, као што је Ролан Барт; Барт је тврдио да је сваки текст интертекст, што значи да свако књижевно дело, било које да је врсте, има једну интертекстуалну димензију, од које много шта зависи. Али, ми имамо посла најчешће са текстом као текстом, мимо осталих текстова. Шта вреди сви ти могући сложени и раскошни односи интертекстуалности, ако их читалац и не примећује, пошто чита текст као текст? Отуда Милена Стојановић мора да прибегне једином решењу, а то је решење инвентивног или обавештеног читаоца, онаквог каквог бисмо по старим и утабаним теоријским навикама назвали још и компетентним, искусним или једино пожељним читаоцем.

МИЛЕНА СТОЈАНОВИЋ: ИЗАБРАНЕ ПЕСМЕ

ТЕ САМ НОЋИ СПЕВАЛА ПЕСМУ

Те сам ноћи певала песму,
Ал' немам папир да је запишем,
Но ту су биле усне твоје,
По њима могу да шарам и бришем.

Не оловком, графит је горак,
Пољупцима везла сам стихове,
На миловање речи су мирисале,
Осмехом сам ломила забране њихове.

И ниједна песма ко ова не беше,
Не рекох љубав, а љубав ту је,
Посрамах се да песму потпишем,
Није она моја,
Име јој твоје речи милује,

Не би те песме ни било
Да није твој дах прећутно звао,
Можда и није то била песма,
Само осећај што је много узео
И много дао.

ПРЕД ЗОРУ

Дођи ми као сан –
Негде пред зору;
Гази лагано по постељи
Да ти дан не нађе трагове,
Изгужвај платно разапето од жеља,
Тихо,
Само ја да чујем

Дођи ми као сан –
Нејасан попут мисли
У измаглици

---

202 Драган Тасић, М. Стојановић: Књижевни врт Б. Пекића, приказ, електронски часопис Народне библиотеке Лесковац, Запис, Мали Немо, Панчево 2005.

По којој страст се ваља,
Тихо
Само ја да чујем.

Дођи ми као сан –
Само у сну искрено се пева;
Ти човек ниси
Но песма без речи,
Отпевај се,
Тихо,
Само ја да чујем.

Дођи ми као сан –
Немој да ме будиш,
Пусти да те сањам
Ко што нико није;

Само ме у зору
Пољуби у косу
Тихо,
Само ја да чујем.

УМЕСТО ПОЗДРАВА

Уместо добар дан пружам ти песму,
Уместо жеља речи прихвати,
Слушај их ко што би слушао мајку,
Заборави форму, смисао схвати.

Уместо здраво, дајем ти душу,
Попут новорођенчета голу на длану,
И још ти дајем очи што знају
На трен да згасну и одмах да плану.

Уместо поздрава, нудим ти себе,
Нико још такав поздрав не рече,
Уместо поздрава прихвати мене,
Уместо дана прихвати вече.

И не заборави никада ово,
Јер друге не поздрављам тако;
Све изгледа сувише просто,
Ал' то не може и не уме свако.

Научићу тебе, никога другог,
Да кажеш здраво без једне речи;
Научићу тебе да будеш човек
И да ти поздрав празно не звечи.

ДУШАН СТОШИЋ

I
АУТОБИОГРАФСКА БЕЛЕШКА - У лесковачку Гимназију прешао сам из врањске Гимназије. То је било 1946. године када су се моји родитељи преселили из Прешева и купили кућу у Лесковцу, у Улици Страхињића Бана. То је била типична улица старог Лесковца са малим кућама. После је све то срушено и ми смо добили трособни стан у истој улици, а уз то и кућу са баштом у Горњем пољу.²⁰³

Уписао сам се у шести разред лесковачке Гимназије. Одмах сам стекао нове другове: Косту Димитријевића, Богосава Васића, Југослава Рајковића и Звонка Марића, апотекарског сина. У то време је литерарна секција ове школе била врло активна и на мене је оставила дубок утисак дебата о приповетки, мислим да је њен наслов био „Шајкача” коју је написао и прочитао Тихомир Јовановић Тоћа. Ако се добро сећам, радило се о јунаку приче коме је окупаторски полицајац наредио да баца шајкачу, а овај је то и послушао, што је био кукавички поступак. Како је Звонко Марић у дискусији рекао да би тако учинио и сам аутор приче Тоћа, разговор је кренуо око питања односа писца и његових јунака. Гимназија је имала и школски лист који су уређивали Николај Тимченко, Миодраг Митић и Јован Букелић.

Ако је Звонко, још тада, био најобразованији Лесковчанин и прави европски господин, Тоћа је представљао пролетерског и ренесансног генија свестраности. У исти мах и приповедач и сликар и вајар и научник, он је горео интензивним стваралашким пламеном. Његова друга активност је била организациони рад у школи. Био је високи омладински руководиоца. Његова трећа особеност се састајала у мистичном ентузијазму којим је снажно ширио дух интелектуалних авантура на околину. Из мистичног ентузијазма родио се Кружок младих научника а састанци овог необичног кружока одржавали су се у Тоћиној соби у кући његових родитеља. Принципи оснивања и постојања кружока били су жељ за неограниченом истином, борба за истину и неограничена слобода исказивања властитог мишљења. Најпре се разговарало о природно-научним темама. Разна питања физике, неурологије (превасходно Тоћине теме), космологије, дарвинизма, марксистичке филозофије, питање дијалектике. Постепено се преко тумачења Стаљинових „Питања лењинизма” прешло и на друштвено – политичке теме. Да ли је Стаљин већи од Лењина? Било је то први јеретичко питање које нас је одвело у пределе опасне смелости. Кад из ове удаљености погледам тај Тоћин кружок чудим се интуицији и зрелости тих дечака. Храбри нисмо били. Уопште нисмо до краја били свесни у шта смо се упустили. Међутим, било је то прво истински демократско тело у нашој земљи. Касније су сви чланови кружока постали истакнути ствараоци. Кружок је престао да постоји одмах после Резолуције Информбироа.

II
ТИМЧЕНКО О ДУШАНУ СТОШИЋУ – Дијапазон духовног интересовања и ангажмана Душана Стошића веома је широк. И креће се од филозофије, и то претежно марксистичке, с тежњом да се у први план ставе и аргументовано образложе њени хуманистички аспекти и домен, преко лингвистике, естетике, теорије књижевности, филозофије и књижевне критике, све до теоријске физике у којој је остварио резултате признате и позитивно коментарисане од наших најкомпетентнијих стручњака; теријски ангажман Душана Стошића остваривао се и преко активног учешћа у сесијама чувене и својевремено веома утицајне Корчуланске летње школе, Сусрета филозофа, књижевника, политиколога, историчара, социолога, затим на Тари, Врњачкој Бањи, Аранђеловцу, Београду итд., у организацији Српског филозофског друштва, чији је био

²⁰³ Душан Стошић, Аутобиографска белешка, Помак, бр. 33, јануар – март 2006, стр. 11.

члан готово од самог његовог оснивања, као и састанака Отвореног универзитета који су били илегални, јер су били забрањени од Титовог режима. Али се Стошић није зауставио само на теоријском ангажману, већ је и практично деловао као председник Друштва за стране језике у Лесковцу, као и предавањима на Радичком универзитету у Лесковцу, као члан Управног одбора Народне библиотеке, чији је упрвник био марљиви и тихи лесковачки културни радник Ратмирко Петровић. Изгледа ми, круна његовог ангажмана, док је живео и радио у Лесковцу, било је учешће у раду редакције Нашег стварања; он је био душа редакције и време (то је друга половина шездесетих година) наглог успеха ове публикације; Стошић је у овом гласилу објавио више есеја, критика и чланака, који су због велике актуелности, смелог указивања на културне, политичке и идеолошке проблеме савремености били стално предмет пажње не само читалаца часописа него и идеолошких комисија и партијских дужебрижника, који су пратили рад у култури и контролисали делатност интелектуалаца, културних радника и писаца. Стошић је, такође, један од најистакнутијих учесника Састанка редакција провинцијских часописа, одржан у Лесковцу на иницијативу и у организацији редакције Нашег стварања и постао је прворазредни културни и политички догађај у Србији крајем 1967. године.²⁰⁴

Одлазак Душана Стошића из Лесковца представљао је велики губитак за ову средину мада је он био под сталном присмотром не само партијских дужебрижника и правоверних идеолога, него и полиције. Нећу претерати ако кажем да је ниво дискусија о разним културним проблемима његовим изостанком знатно смањен, јер се више није чуо његов умни глас нити су учесници добијали подстицаје из његових аналитичких и садржајних говора, увек усмерених ка суштини проблема и подстицајних за даље разматрање. Стошић је, и поред препрека на које не наилазио, и даље, кад год је могао, учествовао и у културним акцијама Лесковчана, и објављивао прилоге у лесковачким публикацијама које су се појављивале нешто касније. Он је сарадник „Освета“, часописа који је оставио видан траг у лесковачкој периодици квалитетом објављених прилога и чињеницом да је на својим страницама окупио читав низ најугледнијих српских стваралаца: Стошић је сарадник листа Лесковчанин, као и часописа Наше стварање; појављивао се и на промоцијама књига, предавањима у Дому културе и Народном музеју. Сарадња Стошићева и у поменутих публикацијама и на поменутих приредбама знатно је повећавала њихов ниво и издвајала се својим особеностима. Док је боравио у Лесковцу Стошић се интензивно бавио филозофијом и писао есеје, студије и критике из те области, посвећујући видну пажњу и естетици, књижевној критици и есејистици. Већи део прилога у првој књизи – посвећеној књижевности – Стошић је написао у Лесковцу. Они су објављени не само у лесковачким публикацијама, него и у београдским, сарајевским и загребачким часописима, у којима је био радо виђен сарадник. Први утисак који се стиче поновним читавањем тих прилога јесте: они нису ништа изгубили од своје свежине, вредности и аутентичности. И ову последњу реч, у исто време и суд вредности, покушаћу да објасним. Она је заправо кључна реч, ако се жели да објасни специфичност појаве и значај свеколике духовне делатности Душана Стошића. Својевремено, када сам имао срећу и интелектуално задовољство да га слушам у готово свакодневним разговорима које смо водили, чинило ми се да Стошић пише мало, и жалио сам због тога, јер је он имао шта да каже и у писаном облику саопшти јавности своје опсервације и увиде у сложене проблеме књижевности и филозофије. Сада видим да ће оно што је написао испунити најмање четири књиге. Али то не треба да изненађује или да битно коригује мој утисак. Наиме, Стошић интензивно ради већ близу педесет година, он је толико присутан у јавном и културном животу да је то морало дати овакав резултат када је у питању квантитет. Ствар је у томе да Стошић на спада у тзв. критичаре-хрончаре нити у писце којима је стало да имају што више библиографских јединица; он брижљиво бира ауторе и теме о којима ће писати и то на основу критеријума: први је да аутор јесте аутентични стваралац који је уз све то и на удару идеолошке критике, а други, да он сам, уз оцену вредности и указивања на специфичности претресане књиге или разматрање аналитичке теме, каже нешто битно и ново, а своје о проблему у обзорју књиге или аутора. А то Стошић чини опет из два разлога: прво, да укаже на аутентичног ствараоца који је због своје индивидуалности на удару идеолошке критике и да, друго, потврди сопствену чежњу за аутентичношћу. Јер, у време када је владала идеолошка критика, ваљало је размицати њене оквире и оградe и оспоравати њене догме; смисао критичког ангажмана у тим услова огледао се пре свега у афирмацији аутентичног стваралаштва и негацији хорског, колективног мишљења; афирмацији личног, индивидуалног мишљења а

---

204 Николај Тимченко, О Душану Стошићу и његовим књигама“, Успења, бр3, новембар 2007, стр. 25.

истовремено настојање да се изађе из оквира идеологије, били су *spiritus movens* теоријске и практичне делатности Душана Стошића.

Лако је приметити да је писац Добрица Ћосић у то време највише заокупљао пажњу критичара и теоретичара Душана Стошића. Стошић види у Ћосићу великог писца. Ћосић је по мом мишљењу значајан писац и то је, чини ми се, важна дистинкција. Ћосић је значајан писац, јер је у време борбе за аутентично стваралаштво без идеолошких стега – својом позицијом у ствари отварао врло занимљив проблем. Наиме, идеолошко опредељење Добрице Ћосића било је јасно: он је био комуниста, недвосмислено опредељени борац за комунистичку идеологију – страствени афирматор југословенске социјалистичке револуције. То није крио, напротив. Али, истовремено, Ћосић је, бар декларативно, стављао у исти ред идеологију и стваралаштво, наглашавајући да стваралаштво мора да буде аутентично, да не сме да трпи од идеологије; два основна појма за Ћосића били су револуција и стваралаштво: једноставније речено, писац доказује аутентичност приказујући истинито револуцију. То је и сам Ћосић покушавао да оствари у свом делу инспирисаном револуцијом, али је несумњиво да су се у том покушају показали неки шавови који су целу ту конструкцију ипак демантовали. Значај овог писца, међутим, огледа се и у томе што је у свом белетристичком делу постављао и неке круцијалне проблеме епохе или времена у коме се развијала идеја и пракса социјалистичке револуције. У том смислу Ћосић је био занимљив и за Стошића који ипак, по мом мишљењу, мало пречује када овом писцу приписује врхунски естетски квалитет.

Друга Стошићева књига пред нама посвећа је у целости разноврсном (прозном, песничком, есејистичком, уређивачком) делу Саше Хаџи Танчића, који пореклом и тематиком неких својих дела припада лесковачкој средини. Ако би се могло једном речи да искаже утисак о овој књизи, рекло би се: критичар је нашао свог писца! И опет је по среди она чежња за аутентичношћу: Стошић у Хаџи Танчићу види аутентичног писца југа Србије, неку врсту наследника Боре Станковића и то кроз целу књигу настоји да образложи и докаже. Углавном успешно, рекло би се. Мора се још истаћи да је својим продорним погледом у Хаџи Танчићево дело, Стошић открио у њему слојеве и онтолошке продоре које нису запазили критичари који су писали о Хаџи Танчићевом делу, а тих критичара је заиста велики број. Стошић, такође оправдано, у овом писцу и ангажованом интелектуалцу види оваплоћење креативног духа, истичући Хаџи Танчићеву делатност у уређивању часописа „Градина“; међутим, ваља истаћи да је Хаџи Танчић уређивао и лесковачке публикације „Освиг“ и „Лесковчанин“. О Стошићу бих могао да говорим (да ли и адекватно, то је друго питање), јер му много дугујем, а он је задужио и Лесковац и српску књижевност и филозофију. Лесковац се овом ствараоцу и интелектуалцу, на жалост, није одужио: напротив, учинио му је и много неправди али, ипак, остају и Лесковац и Стошићево дело. Никад није касно.²⁰⁵

III

ДУШАН ЈАЊИЋ О СТОШИЋУ - Морам да кажем да сам се одувек дивео ширини Стошићевих интересовања, интересовања која претежу на физику, математику, филозофију и естетику, књижевну критику и теорију књижевности, романистику, такође. У свим или скоро свим овим областима, Стошић је дао зрела остварења у којима се исказао као особени проучавалац и велики познавалац проблема који су заокупљали његову стваралачку мисао.²⁰⁶

У сваком случају, реч је о једном истакнутом српском ствараоцу, интелектуалцу који заслужује пуно уважавање. Он је аутор *осам књига* – три су из области физике, а остале из других области: филозофије и књижевне критике, углавном. А ту су и бројни радови (филозофски, књижевно-критички, научни) објављени у низу часописа и листова, већим делом из Београда. Не треба заборавити ни учешће на многим

205 Николај Тимченко, „О Душану Стошићу и његовим књигама“, Успења, бр. 3, новембар 2007, стр. 26. *Напомена:* Пренели смо комплетан прилог.

206 Душан Јањић, Уводно слово на вечери посвећеној Душану Стошићу, децембар 2006. године, Културни центар Лесковац. На Технолошком факултету у Лесковцу, у организацији Друштва Србија - Француска, одржано је вече посвећено сећању на недавно преминулог академика Звонка Марића. О једном од највећих српских физичара говорио је Душан Стошић, професор у пензији, Марићев дугогодишњи пријатељ и сарадник. Смрћу Звонка Марића завршена је једна епоха српске физике, рекао је Душан Стошић који је део свог излагања посветио и периоду Марићевог школовања у Лесковцу.

симпозијумима и скуповима, посебно на сесијама Корчуланске летње школе за филозофију и социологију. Ови сумарни подаци о Стошићевом стваралаштву налазе се углавном у сажетку његове биографије, на крају неких његових књига. Оно што је мени пало у очи, то је да је у свима Лесковац поменут само у једној полуреченици – као професор који је радио у Економској школи. Наведена је, уз то, и његова сарадња у неким лесковачким часописима.

Ваља, међутим, рећи да је Душан Стошић био један од најактивнијих судионика у друштвеном, културном и просветном животу Лесковца шездесетих година прошлог века и да је тај период, можда, најплоднији у лесковачкој култури до сада, добрано својим делом обележио.

Подсетимо се да је био врло агилни сарадник и члан редакције „Нашег стварања”, да је одржао низ јавних предавања, учествовао интензивно у културним и другим збивањима, доживљавајући и неприлике због свог слободоумног, у то доба неподобног наступања. Као житељ Лесковца стекао је име истакнутог филозофа, али и дисидента, што га је, претпостављам, и одвукло из Лесковца. Одселио се у Београд 1972. године, али са Лесковцем није прекидао везу до дана данашњег.

Вреди споменути да је био врло угледни професор француског језика. Основао је, тако, Актив професора француског језика свих школа лесковачког краја и био његов председник. Прелиставајући „Нашу реч” оног времена, приметио сам, између осталог, да је држао предавања о француским писцима, Преверу, на пример. Уопште, Стошићев рад као романисте, недовољно је познат. Чини се да га и сам Стошић не цени много, бар не у мери у којој он то заслужује. Још као студент, истицао се својим радовима о Дидроу, Камију, Мистралу. Посебно је интересантно његово занимање за провансалски језик, односно условно речено, дијалекат француског језика.

Касније, после дипломирања, као професор, објавио је већи број чланака, приказа, али и дужих радова из француске књижевности. Од француских писаца, највише га је, чини се, привукао Албер Ками. Овом писцу посветио је половину књиге „*Никола Милошевић и Албер Ками*”. Узгред, ту је, у тој књизи, и Стошићев чланак о Сартовим убијеним душама. Најзад, када је реч о Стошићу као романисти, треба рећи да је као стипендиста француске владе био на усавршавању у Греноблу и Паризу. Душан Стошић се огледао и у преводилаштву; преводио је са француског на српски одломке из дела М. Пруста, Жида, Клера. Дакле, по мом мишљењу, Стошићев удео у романистици уопште није занемарљив и не би ме изненадила да објави и једну књигу на француске теме. Уосталом, Стошић не престаје да нас изненађује

Мало је у нас стваралаца који се, готово с подједнаким успехом, баве различитим подручјима духовног стварања. Један од њих је Душан Стошић. Није толико необична сама ширина његовог интересовања која се претеже на физику и математику, филозофију и естетику, књижевну критику и теорију књижевности. У свим, или скоро свим областима Стошић је остварио зрела остварења, бројне радове расуте у нашој периодици који су закупљали његову стваралашку мисао. Најнеобичније је, међутим, то што се он тек сада, после безмало четрдесет година рада, јавља са две своје књиге, ако изузмемо једну, објављену 1996. године из области физике. Ваљда је ауторова скромност једино рационално објашњење за пропуштене прилике да се раније ситематизују његови радови у виду посебних публикација.²⁰⁷

Обе књиге које су сада пред нама, и Прозно књижевно дело и Апокрифи јеванђеља Саше Хаџи Танчића, из домена су књижевне критике и обе представљају, дакле, један сегмент његовог стварања. Прва се састоји од текстова, објављених у разним часописима и листовима, који се претежно односе на дела наших савремених писаца. Друга је у целости посвећена Саши Хаџи Танчићу. Мада су тематски различите, обе књиге имају подоста заједничких одлика. Душан Стошић је, најпре, аутор који се не задовољава импресионистичком критиком, лако срочним заводљивим текстовима без правог аналитичког приступа и дубине. Није ни присталица лансоновски оријентисане ерудитне критике која се заснива на миницуозном истраживању докумената и чињеница. То не значи, међутим, да Стошић није ерудита и истраживач. Управо обрнуто! Импресионира његова блистава ерудиција, широка култура, велика обавештеност о предметима којима се бави, позивање у аргументацији на разне изворе: Библију, сазнања из филозофије, естетике, знаменита имена светске књижевности.

---

207 Душан А. Јањић, Продубљена анализа књижевног дела, Душан Стошић: Прозно књижевно дело; Апокрифна јеванђеља Саше Хаџи Танчића, Лаканпрес, Београд 2002.

С друге стране, истраживање је у бити Стошићеве стваралашке поетике. Но, за разлику од представника тзв. универзалне критике, он у књижевном делу трага за оним што је скривено, што се не види на први поглед, а што чини, по њему, суштину дела. Притом, у тумачењу књижевног дела он се ослања на помоћ разних хуманистичких наука и дисциплина, на знања из филозофије, феноменологије, структуралне лингвистике, без којих се данас, уосталом, и не може замислити добра књижевна критика.

Ако би хтели да одредимо Стошићеву припадност овој или оној струји модерне критике, можда би он најближи био тематској критици која, идентификујући упоришне тачке у књижевном делу, открива тему или комплекс тема – носиоце одређених доминантних значења. Стошић је, међутим, близак и филозофској и феноменолошкој критици која не прихвата психолошки, „доживљајни” приступ и позитивистичко рашчлањивање дела на садржину, форму, мотиве, утицаје, већ дело као вишеслојну структуру тумачи објективним критичким приступом, редукцијом на оно што је битно у њему.

Близак је, исто тако, и структуралној анализи, јер дело, које је предмет његовог испитивања, посматра у тоталитету као чврсто структурисану целину. Права истина је, у ствари, да не припада ниједној књижевној школи, да је, како би рекли Французи „inclassable”, и да је, акцептирајући и елементе напред наведених критичких приступа, изградио један самосвојни пут према књижевном делу који подразумева дубинско читање и на кохерентан начин дешифровање скривених значења. Такав приступ Стошић демонстрира у ранијим радовима сабраним у првој књизи, тумачећи Андрића, Селимовића, Ћосића (њему је посветио неколико текстова), Лалића и неке друге писце где трага за оним што је аутентично, суштински људско у делу, посматра однос појединаца и власт, појединаца и историја, разматра и друге феномене и значења.

Но, чини се да је Стошић праву меру свог критичарског аналитичког приступа дао интерпретацијом стваралаштва Саше Хаџи Танчића. У књизи коју је посветио овом писцу, кога изузетно цени, увршћује га у врхове српске књижевности, Стошић је дошао до интересантних открића која Хаџи Танчића приказују у новом светлу.

Испитујући целокупно пишево стваралаштво, аутор „Апокрифних јеванђеља” изналази доминантне, могло би се казати опсесивне Хаџи Танчићеве теме које се откривају у понављању мотива и митова, варирању архетипова, учесталости теме у којој се крије смисао дела. Одређујући као стожерну у читавом Хаџи Танчићевом делу тему смрти, он је развија, открива релевантне мотиве који прерастају у друге теме комплиментарне оној главној. Посебну пажњу обраћа на архетипове који су, по њему, „покретач стваралачке имагинације” Саше Хаџи Танчића.

Одгонетајући смисао целине Хаџи Танчићевог дела, Стошић скреће пажњу и на његове стилске и друге одлике, на његову богату метафоричност и сликовитост, његову блискост посмодерној прози али и његову самосвојност и оригиналност. Књиге „Прозно књижевно дело” и „Апокрифна јеванђеља Саше Хаџи Танчића” вредан су прилог нашој књижевнокритичкој и књижевно теоријској мисли. Треба их схватити и као позив на нова читања писаца који су предмет Стошићеве оштроумне и продубљене анализе.

ДИМИТРИЈЕ ТАСИЋ

И Поводом 50. годишњице излажења *Нашег стварања*, у Редакцији часописа, 27. фебруара (2004. године) одржан је „Округли сто” са темом „Књижевна периодика у Србији данас”. У разговору су учествовали Зоран Пешић Сигма, Стана Динић Скочајић и Горан Станковић (*Градина*, Ниш), Мирко Демић (*Кораџи*, Крагујевац), Милан Орлић и Милена Стојановић (*Свеске*, Панчево), Ана Авдић (*Повеља*, Краљево), Саша Хаџи Танчић (*Народна библиотека*, Лесковац) и Димитрије Тасић (*Наше стварање*, Лесковац).²⁰⁸

У том двоброју „*Нашег стварања*”, у рубрици *Белешке о ауторима* „*Нашег стварања*” дословце је записано: *Димитрије Тасић*, књижевни критичар. Рођен 1938. у Рашкој. Био уредник *Студента*, главни и одговорни уредник књижевног листа *Видици*, уредник ТВ емисија *Лектира* и *Културни додаток* ТВ Београд, главни и одговорни уредник БИГЗ-а. Уредник часописа *Наше стварање*. Живи и ради у Београду.

У књизи „*Живот пише приче*” (Удружење писаца, Лесковац, 2001) позната новинарка Верица Баторевић Божовић је објавила занимљив чланак „*Професија уредник*” (у ствари, то је прилог који се већ појавио у часопису „*Ми*”, децембра 2000). Ту понајвише дознајемо о животу и раду Димитрија Тасића: „Димитрије Тасић је рођен 1938. године у Рашкој, где је његов отац службовао, али су сви његови корени у Лесковцу. По очевој линији потомак је протојереја ставрофора Михајла Тасића, а по мајци, бакалске породице Нисе Јовановића. У Лесковцу је растао и завршио Основну школу „*Вук Караџић*”. По тадашњем систему школовања, гимназија је онда имала осам разреда. Он шести разред завршава у Лесковцу под разредним старешинством Азарија Баторевићем, а седми и осми разред у Нишу. Упоредо са похађањем гимназије у Лесковцу, завршава и Нижу музичку школу. По матурирању 1957. године, уписује у Београду и завршава југословенску и светску књижевност. Истовремено похађа средњу музичку школу у класи чувеног педагога Јеле Кршић. Дипломирао је на клавирском одсеку.

Димитрије Тасић, још док је студирао југословенску и светску књижевност, из „*Студента*” прелази у „*Видике*”, лист за књижевност, уметност и културу и то као главни и одговорни уредник. У „*Студенту*” је, наиме, био од 1958. године, а у „*Видицима*” од 1963. до 1965. По завршетку студија, следи војска у Загребу, а онда десетогодишњи рад на ТВ Београд, где је уредник емисије „*ТВ лектира*” и „*Културни додаток*”. То је време од 1967. до 1977. године. Потом прелази у БИГЗ где је 22 године године био уредник филозофских издања, а последњих 12 година и главни и одговорни уредник до пензионисања средином прошле (1999) године. Последњих десет година, као уредник БИГЗ-а, био је уредник дела Милоша Црњанског, а од пре две године уредник је Задужбине Милош Црњански (критичко издање), што је један од највећих издавачких пројекта после (Другог светског) рата у нас. Димитрије Тасић, дуго и врло успешно је уређивао лесковачко *Наше стварање*, али је у том мукотрпном послу имао и доста проблема, па је, коначно, са те дужности отишао – незадовољан!

И **ИСТОРИЈА НАШЕГ СТВАРАЊА** - Покренуто у јесен 1953. године, *Наше стварање* је први, дакле и најстарији часопис у Лесковцу, и један од најстаријих у Србији - после (Другог светског) рата. Али с њим не започиње часописна историја града, јер њен корен је много дубљи, сеже у XIX век, када ће се, 40. година после првог српског часописа у Србији – *Подунавке* (1843-1848), у Лесковцу, 1887. године обелоданити *Црквени гласник*, захваљујући коме знамо за песме *Димитрија Алексића*, који је, иначе, био и власник и уредник часописа, па осим за песме знамо и за његове велике дугове које је после смрти своје оставио првом лесковачком штампару Димитрију Адамовићу, баш као што је,

вероватно, и многи од нас данас дугујемо својим штампарима, а да не знамо када ћемо их и како намирити. Пише песник Адамовић у свом гласнику:

„За наш рад ми смо са свију страна не само добијали одобравања... већ смо потпомогани разноврсним лепим радовима... Но није довољно само одобравање и помоћ у раду, те да истрајемо и у будуће... За то је потребно материјалних средстава, а ми баш у томе оскудевамо, јер наш лист није уживао никакве потпоре ни од куда...”

Баш као што и ми, зар не, пишемо данас на многе адресе – као дужници штампарима, али и ауторима који нам своје „лепе и разноврсне радове” уступају, ни не питајући за хонораре, знајући, сигурно, да и ми сами радимо бесплатно или готово тако.

Дуговечније од *Црквеног гласника*, који се оглашавао само две године, били су у Лесковцу *Ђачки растанак* (1905-1914), којег помиње и *Скерлић* у свом Историјском прегледу српске штампе 1791-1911 и *Лесковачки гласник* (1920-1941), у којем су штампани и књижевни радови, поменимо песме Јована Маговчевића и Сретена Динића.

И већ смо у послератном Лесковцу, када је почетком септембра 1953. године, неколико културних посленика, како се то и данас каже, објавило први број *Нашег стварања*, „часописа за друштвено-политичка питања, науку и књижевност”, и не сањајући сигурно да би он могао да доживи своју 50. годишњицу, а што се, ево, ипак, догодило, надживевши многе од њих, али и оживљавајући данас успомене на њих.

А шта ће бити са *Нашим стварањем*, које, ево, обележава своју 50. годишњицу – неизвесно је, као и за многе, да не кажемо баш све, српске часописе данас? Зашто? Покрећући пре пола века Наше стварање, наши претходници су на првој страници првог броја записали: „Обично се мисли да унутрашњост не даје перспективе за развој, да не покреће на размишљање и на стварање, не буди у човеку амбиције да покуша и учини највише што може. Има у томе истине, али само с обзиром на материјалне услове. Ништа им друго не стоји на путу...”

Наше стварање није замишљено као трибина с које се може чути само о ономе што је уско повезано са Лесковцем и његовом ближом и даљом околином, нити ограничено само на сараднике из места. То није природно и разумљиво”.

Али било је и периода када је часопис сервисно, билтенски преносио „материјале” разних друштвено-политичких и партијских форума, плаћајући дугове времену.

Али, у својим бољим тренуцима, и достојно одговарало изазовима. Најзначајнији један такав одговор часопис је дао године 1967. организујући скуп часописних радника уже Србије (тада веома актуелан појам, и стварности), дакле, редакције *Градине* (Ниш), *Багдале* (Крушевац), *Корака* (Крагујевац), *Октобра* (данас Повеље, Краљево) и *Тока* (Прокупље) са темом, тада, такође, вечно актуелном, али мало делотворном: „Културна политика и путеви и задаци развоја културе у провинцији”.

Али, ево чуда. Редакција је тада била позвала и неке од наших најпознатијих књижевника, филозофа, социолога, новинара, као што су: *Добрица Ћосић*, *Михајло Марковић*, *Никола Милошевић*, *Светозар Стојановић*, *Миладин Животић*, *Стеван Мајсторовић* и *Триво Инђић*, сви већ обележени као „унутрашњи дисидентни” и „критичари свега постојећег”. Па та критика није изостала ни том приликом – не само наспрам културне него и актуелне политике уопште. Реакције у највишим партијским форумима дигле су праву буру у јавности, која се месецима није смиривала.

Ипак, материјали са састанка су објављени, али не без партијског надзора и консеквенци: двојица уредника – *Николај Тимченко* и *Душан Стошић* су поднели оставке, а за дуже време се у часописима није могло да појави ниједно ауторско име „опозиционарске”, „антиса моуправне”, „критике свега постојећег”.

ДИМИТРИЈЕ ТАСИЋ: ИЗБРАНЕ ПЕСМЕ

НОКТУРНО

Линијо сна коју изговарам
Пределом непостојећих речи
Откривена чулом ноћи
Као неизмишљени бол
Тамо где заувек остајеш
У обнављању љубави

Где је изгубљена моћ одласка
Пре свих времена звезда
Пре звезде ослобођене вечности
У лику који љубим
Пре лика зашлог у биљку
Пре биљке враћене свом почетку
Води земљи ваздуху сунцу
Пре сунца настављеног у камену
Пре свих времена звезда
Времена звезда
Пре смрти.

ДАЉИНЕ

Излазим из високог града.
Где ли то шуме шуме
и траве расту од земље до грана
и птице расту од грана до сунца!

Та родна поља на далеке силазе реке.
и још преко њих је најлепши клас.

Крај оних шума,
испод оних птица
одзвездане су воде
што у њих је сунце пало
и још небо

ПЕСМА О СТАРОЈ ЧЕСМИ

А та улица чесму стару имала
и сваке ноћи крај чесме те кад продјем,
та улица пуста била
и та чесма пуста била.

Само су ми ноћас груди заиграле,
јер не била та улица пуста
и не била чесма стара пуста.

Девојка нека,
девојка бела,
воду захватала.

ДВЕ ЉУБАВИ

Ако би се за земљу требало борити,
јуришао бих још сада на плотуне,
јер и погуинути је могуће
Када се има само шеснаест година.

Ако се икада плакало
за изгубљеном првом девојком,
требало би да још сада пролијем сузе,
јер и волети је могуће
када се има само шеснаест година.

НЕ ДОЛАЗИШ

Само још један сан
и месец ће витез да доплови
да руке нам позлати.
Звезде косе своје расплеле –
засипа нас сребро,
а у наше косе ветар докрилио
да каже нам тајну знану.

Само још један сан.

А мирисом таласа цвеће
да очи нам сан ухвати,
да груди зањишу се:
у нама,
у нама
родило се сунце.

Само још један сан.

А колико још снова
да дођеш ти?

ПРОЗОРИ

Кроз своје срце
цело сунце нудили ми
да буђење ми златом прсне
да гранатим јабланом ишчили
и високим
и зеленим.

Увек се широм раскриле
кад долете ветрови далеки –
и земаљски
и небески.

Девојку ми доводили,
што низ косе јој
два потока позлаћена,
што у очима сан јој расте,
што по рукама јој ноћи умирале.

ЗЕЛЕНА ДОЛИНА

Ова зелена долина,
још она само ако ми песму каже.

Град је већ давно умро
и сви мостови на једној реци.

Па зато кажем:
ова зелена долина,
још она само ако ми песму каже
о теби.

Ја ћу пољубити хиљаду пута
све камене улице,

али знам:
ништа ми неће рећи
о теби.

Мостове већ краду подмукле воде,
а можда су баш они
најлепшу песму знали
о теби.

Ова зелена долина,
Још она само ако ми песму каже.

А може и она ко град да нема буде.

Ипак:
ова зелена долина,
још она само ако ми каже,
јер учини ми се понекад:
ова зелена долина
је плава долина,
а то је већ нешто
тако налик на песму
о теби.

НА МАРГИНАМА АНИНОГ ДНЕВНИКА

*Ја верујем да су људи
у дубинама свога срца добри...
Ана Франк у своме "Дневнику"*

Под сенком биљке
да ли ја,
раздрагани путник на сунцу,
помислим на црне сенке,
црње од смрти,
које су такле твоје срце?

У водама видим небо
и лик свој,
разне`ен игром са птицом
и младом граном,
а да ли видим лик твој
са оловним грудвама страха
уместо очију,
са поноћним
крематоријумским
ватрама
уместо првог љубавног сна,
са грчом земље
од корака рата
уместо усана,
уместо осмерха,
са`игром на челу
уместо јединог имена
које ти живи у крви...

А да ли видим
твоје игре
убијене у првом невином скоку?

А био је дан трава и цвећа
када си последњим напором,
последњом чежњом,
очима приклањала
латице далеке
и влати зањихане...

Зашто је био баш
дан трава и цвећа
када си заувек
морала да поверујеш:
никада више нећу
гласом дозивати,
оком заволети,
руком пригрлити,
срцем пољубити?

Био је дан трава и цвећа
кад си још само могла
да последњим светлом у своме срцу
неме речи свога сна
да мени причаш,
мени далеком
и будућем.

И данас.
под сенком биљке,
ја видим твој сан
како као туга лута поврх трава,
молећи за твоје
непоновљиве очи...

ДРАГАН ТАСИЋ

I

Драган Тасић рођен је 1962. године у Грделици, школовао се у Лесковцу и Београду. Завршио је Општу књижевност са теоријом на Филолошком факултету у Београду. Објављивао песме, есеје, критике и преводе у свим значајнијим српским књижевним гласилима (*Летопис Матице српске*, *Књижевни лист*, *Песничке новине*, *Браничево*, *Савременик*, *Кораци*, *Поља*, *градина*, *Наше стварање*, *Помак*). Добио је Златну плакету „Жак Конфино“. Умро је 2013. године.

КЊИЖЕВНИ РАД: ЗБИРКЕ ПЕСАМА: Зачарана кутија 1900; Престо псоглава 2000; Пут до куће (посхумно) 2014; ЕСЕЈИ: Књижевни акценти 2006; Завичајни круг и српске теме 2008. ПРЕПЕВ поезије Оскара Милоша 2011.²⁰⁹

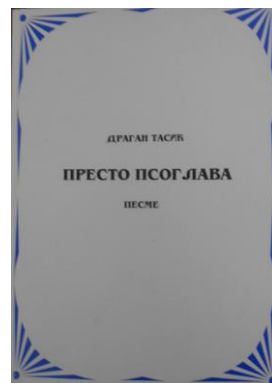

II

ПРЕСТО ПСОГЛАВА – Драган Тасић је од уметника вибрантне концентрације духа и имагинације, који се не устручава да у исечцима могућег живота, у кошмарним визијама и празнини, у ономе што је недокучиво човековим могућностима перципирања, нађе мотив који одговара одређеној мери песничке истине.

Ваља рећи без околишења: Тасић је од песника који игнорише свакидашње и вулгарно, он је уметник за кога је околна стварност ишчезла. Потрага за новим садржајима и облицима, измишљања, удаљавања или примицања простора и времена, промена узрочно последичних закона, универзум у коме влада друкчији поредак, метафизички спој и игра видљивог и невидљивог, дају његовој поезији карактер творевине која не признаје границе и не прихвата самограничења.

Древна прошлост и египатски богови и фараони, измишљена имена, псеудоисторијска перспектива, слике фантастичне и сањане, блесак су песникове визије и његове неразјашњиве слутње. Поглед на стварност из помереног хоризонта, многострук и симболичан поредак, чини песму „*манифестацијом нечег сасвим другог, неке ралности која не припада реалности нашега света*“ (*Мирче Елијаде*). Његов стих нема ништа заједничког са искуственим и проверљивим. Песнички проседе је, не ретко, сведен на диспаратне појединости и случајности као изворе поетског, на предмете и бића доведене у мистичан однос са узроцима који егзистирају изван песме. Ауторов илизионистички хоризонт једног метафоричког бескраја, игра интелекта и маште, подвргавања речи и њихов распоред, губе се у измишљеним егзистенцијама, речено донатовски. (Бранимир Донат), у вакуму интелектуалне комбинације. Искорак у идеално и неименовано, у агностицизам и филозофију, у надреалистичке неосимболистичке слике, најпосле, празна нарација, воде у поезију чији је једини веродостојни јунак сама поезија. Све је речено терминологијом литерарне семантике, заробљено у самом језику – и референт и референца песме. Тасићева поезија асоцира на ташту жудњу француског песника да „*напише*“ књигу ни о чему, књигу без спољашње везе која би се сама од себе држала, унутрашњом снагом свога стила. Речи често завидне имагинације моћи и значењски мнолике, сложене у парадигме симбола, као и закони метафоре који невидљиво чине видљивим, безобличном дају обличје – у песмама као што су „*Чувар светилишта*“, „*Познаник*“, „*Ирина, жена деспотова*“, „*Небески двор*“ или „*Натприродна пченица*“, „*Препирка између сени*“, функционишу као реторика имагинарног и говор слика; исказују се као лудизам и слике као да су гледане у сферном огледалу. Песник и сабеседник вечних тема не нуди лажне карте; његова поетика певања и мишљења се темељи на имагинацији и језику симбола који граде естетску илузију. Уметник, учини се, као да у подтексту има свет у коме нема много добра и на чијем хоризонту спаса, у крајњој линији, свако изађе на специфичан и болан начин. На читаочево

209 Драган Тасић, *Пут до куће*, Чигоја штампа, Београд 2014, стр. 57. *Напомена*: Излагање Данила Коцића на промоцији збирке *Пут до куће*, 11. Јула 2014. године

изненађење, аутор додирује тоталитарни поредак, антиципира и политизује неке познате топосе и догађаје. А извесно је да су гени његове поезије у ономе што је у току његовог живота учио, акумулирао и трезорио у свом мозгу, у духовној и душевној структури свога бића. Импровизација и слобода, али без списатељског хира и безобзирне експлоатације, песнички говор ослобођен гравитације социјалне и психолошке каузалности, исказивање неизрецивог, исто тако одсуство жеље за јасноћом, зацело су обележја ауторовог стваралачког метода. Строфично организоване песме дужег ритмички уобличеног исказа и чији је стих сачувао наивитет и лудизам, често срезане до краја, по свему, производ су дугог песничког зрења и филтрирања. Тасићева атематска поезија, сачињена од језика, и од ћутања, од мотива и од одсуства мотива, речју од „шуме симбола“, изненађује необичношћу и отвореношћу у ековском смислу. У сваком случају, тумачење и решавање њеног система једначина, незамисливо је уколико се читање не схвати као интерпретација, увек као једно од могућих читања.²¹⁰

III

ЗАЧАРАНА КУТИЈА - После више година оклевања и не баш тако млад, објавио сам 1990. године збирку песама „Зачарана кутија“, тако да сам, премда рођен 1962. године, покушао да сустигнем млађе писце који су се слободније препустили књижевном позиву.²¹¹

У недостатку тачних представа шта је то књижевност консултовао сам књиге које су ми могле доћи до руке. Нисам био убеђен да то што пишем као песник типичан одговор на питање постављено сплетом околности, тако да сам пожелео да забележим увид у тајну, али тајна је мамила све нагоне мога бића да буде кроз њих објашњена до степена неког макар и најмањег разумевања. Отуда – нешто песама, нешто мало критике.

Нема друге него да признам да потешкоће у схватању књижевне стварности, која је за мене више стварност, нешто већа него сама „стварна“ стварност, и даље искрсавају пред мојим очима иако је изгледало да сам их давно оставио за собом да поново означавају мрачни пролаз ходницима са овде - онде окаченим разнобојним фењерима и новим стварним чудесним Аладиновим лампама – како би се човек, вечни крадљивац ватре и блага, једноставно престашио, иако се дуго припремао за злочиначки подвиг, хоће ли се та игра пламичака и тмине поновити још који пут?

Украто, ја сам аматер, али сам заљубљен у професионалце и верујем и то да свако ко помисли да се лати пера, мора да има одговорности за то да досегне неке какве - такве професионалне стандарде. А, сад – шта је то стандард? Треба саобразити књижевност у Србији, где год да српски човек пише, и не бити попустљив, него разуман. Наравно, не бих могао тврдити да знам како то остварити на прави начин, без грубих грешака.

Веома сам захвалан Лесковчанима и Лесковачком сајму као организатору продајног салона књига што је моја књижица *Књижевни акценти* добила награду „Жак Конфино“ за књижевно остварење, јер и есеј има додирне тачке са уметношћу. Колико то непопуларно звучало, одавно већ, и расправе су нека уметност, јер оглувело биће робова Новог светског поретка покушава да чује оно што се више нигде и никада не може чути.

IV

КЊИЖЕВНИ АКЦЕНТИ - Први књижевни акценти који су се чули на лесковачкој књижевној сцени после Другог светског рата, а тако је свакако било и на широј, ондашњој југословенској, били су, наравно, песнички. Кажем, наравно, не само зато што се одувек у освиту новог доба чула најпре песма већ и зато што је песма и иначе првородна ствар. Првобитни човек, био је певајући човек.

Песма је претходила говору уопште, па теко и говору о њој самој, па су теко и у Лесковцу, на средини прошлог века и на почетку једног новог доба, најпре чули песници, а од младих – *Борислав Здравковић, Миодраг Митић, Јован Јоца Михајловић, Првољуб Пејатовић...* Али у овом песничком окружењу јавили су се и нови књижевно-критичарски акценти. Мислим на *Мирослава Миловановића* и на ондашње гимназијалце, на *Велимира Хубача*, а посебно на

210 Проф. др Тихомир Петровић, рецензија „Поетика сверног огледала“, Драган Тасић „Престо поглава“, Удружење писаца Лесковац, 2000, стр. 5-6.

211 Прилог објављен под насловом *Награда Жак Конфино Драгану Тасићу*, Лесковачки дневник, број 30/31, јул-октобар 2005, стр. 17.

Николаја Тимченка, који ће постати најугледније књижевно-философско име у Лесковцу, значајно и у нашим ширим културним просторима. А за њим се јавила и друга књижевно-критичка, есејистичка и истраживачка имена, каш што су Душан Стошић, Никола Цветковић, Тихомир Петровић, Душан Јањић, Драган Радовић, Милена Стојановић, а посебно Саши Хаџи Танчић, рођени Лесковчанин, који је књижевно израстао у Нишу и потврдио се као свестрана стваралачка личност.²¹²

И тако долазимо до новог, а једног од најдаровитијих књижевних гласова у Лесковцу – до гласа Драгана Тасића, који ће се, опет, најпре чути као песнички – књигама *Зачарана кутија* и *Престо псоглава*, а потом и као књижевно-критички, данас и књигом огледа, под насловом *Књижевни акценти*. Колико је сам наслов књиге једноставан, толико сама књига није! Она је више од строгих, јасних, прецизних, а штурих акцената – она је једна веома особена, елиптична и развијена, лудична и „зачарана” – есејистичка књижевна мисао, све по страни од познатих књижевно – приказивачких или естетско – аналитичких образаца. Књижевно поље Тасићевог критичког интересовања и испитивања, интерпретације, промишљања и тумачења веома је широко – од наше традиционалне, класичне лектуре (Његош, Војислав Илић) до савремене књижевности (од Попе и Павловића, преко Раичковића и Михајловића, те Киша, Лалића и Павића до Данојлића и Басаре, Горана Петровића и Љиљане Ђурђић). Истичем и Тасићеву брижљиву и одговорну пажњу према књижевном стваралаштву које настаје у средини у којој и сам живи (Борислав Здравковић, Саши Хаџи Танчић, Раде Јовић, Саши Стојановић). Из светске књижевности Тасићу је најближи француски симболизам (Бодлер, Маларме, Валери)... Али Тасић све своје текстове обогаћује многим занимљивим и вредним асоцијацијама из светске књижевности и културе уопште, од древних епоха, посебно Грчке, до нашег времена.

(...) Поменути аутори такође откривају да Тасића подједнако интересују и поезија и проза, и певање и мишљење. Књига је тако структурисана: први део припада огледима о прози, а други о поезији; трећи, пак, о поетичким и књижевно-историјским питањима. Но ове три целине не виде се у књизи јасно одељене, као три посебна поглавља, што би књигу учинило прегледнијом и открило њену осмишљеност, већ текстиви теку *in continuo*, па се читаоцу може учинити да су, рецимо, текстови о Раичковићу или Павловићу, о Малармеу или Валерију затурени негде у књизи, а у ствари су на уводним местима одређених поглавља. Указујемо на ово, неке ће се можда учинити, *формалне моменге у књизи*, али они су, и за самог нашег аутора, много више: они су и непосредно вредновање. А то је, опет, карактеристично за Драгана Тасића: он, наиме, није склон непосредном изрицању вредности, јер је вредност, како би то рекао Тасићу веома близак песник Миодраг Павловић „један несазнат појам”, али истовремено и једнако или утолико још и више, један „елементарни осећај у нашој егзистенцији”.

(...) Оно што је Тасић рекао за Миодрага Павловића, могли бисмо и ми рећи за њега – да је „пун поштовања за разноликост уметничких реализација”. Драган Тасић, зна да се до истог врхунског циља, оног књижевног у књижевности, до уметничког у уметности, може доћи са различитих, па и дијаметрално супротних полазишта. Зато ће он са подједнаком пажњом испитивати дело Драгослава Михаиловића и Милорада Павића или Милована Данојлића, Светислава Басаре, Борислава Здравковића и Ненада Грујичића.

(...) Драган Тасић је самосвојни књижевни мислилац. Притом, нимало наметљив, а деликатан. (...) Самосвојност текста Драгана Тасића видим као ткање, у смислу Бартовог из *Задовољства у тексту*, дакле ткање текста као што паук плете своју мрежу – из себе самог. У једном од својих најбољих текстова, оном о Саши Хаџи Танчићу, под насловом „Благословен је живот сна и јаве” обиље је таквих реченица које читаоцу нуде „тајна уживања”. Поменимо прву: „Саши Хаџи Танчић својим делом прави нацрт тамнице, понор смрти силне привлачне снаге.” И још једну: „Овај приповедач је каменом мудрости заградио зденац тајних уживања.”

Сасвим у складу са естетским проседеом, Драган Тасић негује сентенцу, афоризам, парадокс, којима изражава властита књижевна, филозофска, животна и друга искуства и знања. Ево и понеког таквог примера из есеја о Ивану В. Лалићу: „Време пролази, иако је сваки час ненадокнадив”, или из есеја о Павићу: „Пророчанство ће тражити одговор од оног ко је питао”, или: „И без учених речника, господство, поред отмености значи господарење.”

%

---

212 Димитрије Тасић, *Задовољство у тексту*, приказ, Књижевни акценти Драгана Тасића, Удружење писаца Лесковац 2004, Наше стварање, Лесковац 4-1/2004-5.

V

ЗАВИЧАЈНИ КРУГ И СРПСКЕ ТЕМЕ - Чини ми се, можда се само делимице варам, Драган Тасић (Грделица, 1962), професор, песник, књижевни критичар и есејист, аутор збирке песама „Зачаране кутије” и „Престо псоглава”, као и „Књижевних акцената”, за коју је добио Награду „Жак Конфино”, покушава својим делом – као и свако ко мисли да стваралаштво може да промени свет – да као сведок времена, као и сваки човек, буде на губитку исто онолико колико се осећа победником.

Знамо, о томе су многи писали, па и ја у „Изабраној тишини”, која је била делимице предмет Тасићевог интересовања, да се каткад више бојом гласа, него смислености речи говори о нашем трајању и нашој вечитој пролазности. Зар нисмо примећивали да у очима које горе као плаве жеравице, које се окрећу и благо смеће, разоткривамо сву дубину наше сенке туге. Тасић својим делом, дакле, покушава да предвиди будућност, али, дабоме, предвиђа и стварност. У том привидном парадоксу његове процене тренутка крије се и одговор на његово поимање књижевности, његов став о себи, али поглед на туђе дело, туђе забране и туђа дворишта. Тасић неким својим оценама даје глас подмуклог певача, подулуг од бесани и вечите неправде, али у исто време нежан од превелике љубави. Он, не без разлога, нека дела, посебно локалних стваралаца, иако посматра са нескривеном дозом симпатије, види делимице као неуредна дворишта, као сиротињски стан, као заразлу стазу, као нестрпљив живот који се приближава крају, као зимску таму, као живот у коме ни праве чињенице немају ни моћи ни духа да убедљиво испишу затетурано људско трајање.

Можда је више него било ко од лесковачких аналитичара књижевне сцене Драган Тасић тачније, односно прецизније уочио у књижевном исечку лесковачких писаца стару драж потуцања по друмовима Србије. Тасић је – иако свестан и своје недоречености – ипак покушао и умногоме успео да својим критичким судовима осветли све или готово све што овај наш живот крије: мисли, погледе, осмехе, речи, уздахе – све чиме се тежи ка другој обали, која је каткад обавијена тајнама или маглама, али пожељна као део прелепог сна.

Понекад ми се чинило – узимам и пример Тасићевог анализе мога романа „Изабрана тишина” - да му се журило, забринут што није посвршавао све што је тога дана планирао. Откривајући тајне везе у моме роману – а сличне оцене би се могле непогрешиво изнети и када су и питању судови о Цветковићевом, Динчићевом, Стефановићевом или Миљковићевом делу – да поменем само неке од писаца који су били предмет Тасићевог знатижеље – износио је каткад и погрешне оцене, које би у другим околностима, и када су у питању други посматрачи лесковачке сцене били, донекле разумљиви, али овога пута мање схватљиви.

Ова књига, више него успела панорама лесковачког стваралаштва, могла би се назначити другачије и природније неким другим именом. Јер, лако је открити, као на брисаном простору, да је више од половине од 120 страница (од 40 до 106) Тасић посветио делу Саше Хаџи Танчића, неспорно у Србији најпризнатијег живог писца са лесковачког поднебља. Осталим писцима, аутор даје скроман простор – тек по две до неколико страна и тако они, не својом кривицом, постају део једне велике сенке, а и сами остају испод тог великог круга. То је та мана, највећа од свих и зато је било боље написати посебну књигу о обимном, разноврсном, успешном и признатом делу Саше Хаџи Танчића. Ова моја, надам се одмерена и не без разлога изречена оцена није, дабоме, ни сасвим тачна, па можда ни сасвим добронамерна. Све зависи ко је и како доживљава, а мени остаје нада да ће бити протумачена на начин који је најближи визури мог критичког суда. У изјавама (и делима) писаца, мојих пријатеља – а подоста је њих заступљено у овој успелој књизи – све је паметно, али нешто фали. Не знам шта баш недостаје, али и то је довољно да се замислимо над својим делом. И то је опомена, коју изриче Тасић, довољно образован и довољно проницљив да уочи где је било неопходно ћутање, а где треба проговорити. Можда је сада време да и ја заћутим над књигом и делом мени драгог колеге, пријатеља и земљака Драгана Тасића што нам је овим есејима – а неки су буквално пренете са новинских страница и часописа - омогућио, како би говорио један шахиста, да „игром заобилазимо време”. Ето, то је крај, а овде би могао да буде и сам почетак.²¹³

213 Д. Коџић, део излагања на промоцији књиге „Завичајни круг и српске теме“, Народна библиотека Лесковац, 15. новембар 2006.

VI

СИЛАЗАК РЕЧНИМ ПУТЕМ – Драгану Тасићу није успутно, него усудно бављење књижевношћу. Завршио је студије књижевности, ово му је пета књига песничког и књижевно-критичког рада, које би требало изједна вредновати. Тасић иначе радо развија своје теорије о животу и универзуму, но и о самој уметности и смислу уметничког стварања, чију судбину поистовећује са својом. Поезија Драгана Тасића узраста из природе његове ауторске личности, особитога двојства осећајности и уметновања. Таквих је момената и разлога за песму и у овој новој књизи. Она не проширује, но продубљује тематски и мотивски оптимум уметничке слике живота и света. Следом француских симболиста, највећма Рембоа, трага за могућношћу другачијег разрешења, штавише другчијег узбуђења поезијом затамњеног сјаја риме, пригушене опорим животним искуством. Ове метричке структуре затамњене су игре духа, но и укроћене емоције.

(...) Значај и значење не исцрпљује се у самом примеру. Поступком такве симбилизације обликоване су и песме „Књига са чудним догађајима“ и „Човек сличан берби“, и та чињеница, и на примеру песничког рада Драгана Тасића актуелизује дух модернитета у у увек другчијим људским и песничким видовима. Ако кажемо да је наш песник „Зарђалим бродом“ у томе успео, онда истовремено дајемо начелан суд о књизи, читавом његовом песништву.²¹⁴

VII

ПУТ ДО КУЋЕ – Стваралаштво прерано преминулог песника, есејисте, књижевног критичара и преводилоца Драгана Тасића појава је од значаја у нашој књижевности која тек треба да буде релевантно процењена. Тасић је био рођени песник и својим делом је задужио књижевну културу, не само на југу Србије. Свестрано образован и зналац бића поезије највише је писао о песничким књигама које је књижевно-теоријски меродавно оцењивао. Његова реч је утемељена, и стога је његов суд са респектабилном тежином. (Јовица Стојановић, рецензија, Драган Тасић, Пут до куће, збирка, Чигоја штампа, Београд 2014).

Последња књига поезије Драгана Тасића „Пут до куће“ заслужује сву озбиљну пажњу књижевне критике. Његове песничке филозофеме утемељују се на Хајдегеровом путу питања *Чему песници у оскудним временима, Времену ослудном у чему?* Човек већ одавно песнички не живи нити станује, како би рекао велики немачки филозоф, па отуда и питање: има ли он смисла на планети? Тасићева резигнираност је из предела Бодлерове, Малармеове и Рубоове поезије, чији је био зналац и поклоник. Тасић је у овој својој књизи песник који поставља фундаментална питања људског бивствовања и његово песничко умствовање пита о првим стварима човековог егзистовања, али не даје експлицитне одговоре, јер они су вешто иманетно скривени у питањима. Мудро изабран наслов Пут до куће закрвљује његову песничку књигу која је интонирана резигнацијом и надом да човек још увек има наде да се врати до куће где се и бивствује, а не напросто постоји. Наизглед наивни мотиви његове поезије заправо су варијације на тему *Чему постојимо ако се песнички не станује, или нема изгледа повратку кући*. Да ли је човек заиста обескућен у свој својој отужености и без метафизичких жеља је оно што овог песника интригира, али и иритира...

Овде је Тасић песник који пева освету чији су разлози за постојање све тањи. Ово није књига утеха већ уозбиљене забринутости над светом где се песнички ум и имагинација презиру, а самим тим и салдо живота постаје мање вредан. Да ли је све илузија, и погрешна представа о свету, то је део песничке патње Драгана Тасића који је песнички живео и делао, и туговао у свету где ни патња нема стваралачку тежину. Одгонетање сврхе и празнине егзистенције је збирни мотив свих његових песама овде, па и његовог целокупног песничког стваралаштва. Од тога се, чини се, даље не може ићи ни у песничком мошљењу ни у животу...²¹⁵

214 Саша Хаџи Танчић, рецензија – реч пријатеља, „Силазак речним путем“, Филекс, 2008, стр. 51–52.

215 Јовица Стојановић, комплетна рецензија, Драган Тасић, Пут до куће, Чигоја штампа, Београд 2014.

VIII

У организацији Културног центра из Власотинца, 11. јула 2014. године промовисана посхумно објављена збирка песама „Пут до куће“ познатог лесковачког песника, есејисте и књижевног критичара Драгана Тасића. О збирци и стваралаштву Драгана Тасића, који је преминуо прошле године, говорили су Јовица Стојановић, рецензент књиге, Саша Стојановић, књижевник из Лесковца, Предраг Станковић, професор Лесковачке гимназије и писац, Јурица Дикић, илустратор и Данило Коцић, новинар писац. Оцењено је да је Даган Тасић својим делом, посебно есејима и критикама, али и песничким гласом и преводилаштвом, оставио дубок траг у стваралаштву Лесковца.²¹⁶

Године 2005. У Лесковачком дневнику, објавио сам (Данило Коцић) интервју са Драганом Тасићем (*Награда Жак Конфино Драгану Тасићу*, Лесковачки дневник, број 30/31, јул-октобар 2005, стр. 17). „После више година оклевања и не баш тако млад – казао је тада Драган Тасић - објавио сам 1990. године збирку песама „*Зачарана кутија*”, тако да сам, премда рођен 1962. године, покушао да сустигнем млађе писце који су се слободније препустили књижевном позиву.²¹⁷

О Драгану Тасићу, посебно његовом песничком и есејистичком раду писали су, између осталих, проф. др Тихомор Петровић, Димитрије Тасић, Јовица Стојановић, Саша Хаџи Танчић и други. Професор Петровић уочава да је Тасић „уметник вибрантне концентрације духа и имагинације, који се не устручава да у исечцима могућег живота, у кошмарним визијама и празнини, у ономе што је недокучиво човековим могућностима перципирања, нађе мотив који одговара одређеној мери песничке истине. (Проф. др Тихомир Петровић, рецензија „*Поетика сверног огледала*“, Драган Тасић „*Престо псоглава*“, *Удружење писаца Лесковац*, 2000). „Тасићева атематска поезија, сачињена од језика, и од ћутања, од мотива и од одсуства мотива, речју од „*шуме симбола*“, изненађује необичношћу и отвореношћу у ековском смислу. У сваком случају, тумачење и решавање њеног система једначина, незамисливо је уколико се читање не схвати као интерпретација, увек као једно од могућих читања.“²¹⁸

Димитрије Тасић, познати ТВ новинар, али и уредник Нашег стварања, дао је више него тачну оцену есеја „Књижевни акценти“ Драгана Тасића. (*Д. Тасић*, *Задовољство у тексту*, приказ, Књижевни акценти Драгана Тасића, Удружење писаца Лесковац 2004, *Наше стварање*, Лесковац 4-1/2004-5). „Први књижевни акценти који су се чули на лесковачкој књижевној сцени после Другог светског рата, а тако је свакако било и на широј, ондашњој југословенској, били су, наравно, песнички. Кажем, наравно, не само зато што се одувек у освиту новог доба чула најпре песма већ и зато што је песма и иначе првородна ствар. Првобитни човек, био је певајући човек.

Песма је претходила говору уопште, па теко и говору о њој самој, па су теко и у Лесковцу, на средини прошлог века и на почетку једног новог доба, најпре чули песници, а од младих – *Борислав Здравковић*, *Миодраг Митић*, *Јован Јоца Михајловић*, *Првољуб Пејатовић*... Али у овом песничком окружењу јавили су се и нови књижевно-критичарски акценти. Мислим на *Мирослава Миловановића* и на ондашње гимназијалце, на *Велимира Хубача*, а посебно на *Николаја Тимченка*, који ће постати најугледније књижевно-фолозофско име у Лесковцу, значајно и у нашим ширим културним просторима. А за њим се јавила и друга књижевно-критичка, есејистичка и истраживачка имена, каш што су *Душан Стошић*, *Никола Цветковић*, *Тихомир Петровић*, *Душан Јањић*, *Драган Радовић*, *Милена Стојановић*, а посебно *Саша Хаџи Танчић*, рођени Лесковчанин, који је књижевно израстао у Нишу и потврдио се као свестрана стваралачка личност.“²¹⁹

И тако долазимо до новог, а једног од најдаровитијих књижевних гласова у Лесковцу – до гласа *Драгана Тасића*, који ће се, опет, најпре чути као песнички – књигама *Зачарана кутија* и *Престо псоглава*, а потом и као књижевно-критички, данас и књигом огледа, под насловом *Књижевни акценти*. Колико је сам наслов књиге једноставан, толико сама књига није! Она је више од строгих, јасних, прецизних, а штурних акцената – она је једна веома особена, елиптична и развијена, луцидна и „*зачарана*” – есејистичка књижевна мисао, све по страни од познатих књижевно – приказивачких или естетско – аналитичких образаца.

216 Драган Тасић, *Пут до куће*, Чигоја штампа, Београд 2014, стр. 57.

217 Прилог објављен под насловом *Награда Жак Конфино Драгану Тасићу*, Лесковачки дневник, број 30/31, јул 2005, стр. 17.

218 Проф. др Тихомир Петровић, рецензија „*Поетика сверног огледала*“, Драган Тасић „*Престо псоглава*“, Удружење писаца Лесковац, 2000, стр. 5-6.

219 Д. Тасић, *Задовољство у тексту*, приказ, Књижевни акценти Драгана Тасића, Удружење писаца Лесковац 2004, *Наше стварање*, Лесковац 4-1/2004-5.

ДРАГАН ТАСИЋ: ИЗАБРАНЕ ПЕСМЕ

ГРАЂАНСКА ДРАМА

Све је то спор без изгледа да запамћен буде!
Ко је био спремнији и бољи за друге,
Ко им је удовољио видећи у њима људе,
И ослободио се грешке и зле поруке!

Без изгледа је то да се памти за причу,
Јер пропаст ће снаћи неке друкчије птице,
Чије гнездо на страшнијем тлу широм брзо ничу,
Док краљеви пред њима да су лисице!

Да, како се ко односио према вечном граду,
Како ко се ко владао на том важном месту,
Док се сви нису обрели у најстрашнијем паду,
Као у заједничком и неразлучивом гету!

Да, озбиљнији сам био онда и од њега,
Али да ли је то податак који нешто каже,
Или смо узајамно снажна и скопчана спрега,
Чије карте посебно, свака за себе, не важе!

Лоше сам се понашао тада према другу,
У несрећи истој, мада смо се оба стекли,
А мисли нам запловиле у црвеном моћном кругу.
Да бисмо се заједно са вама опекли!

ВЕЛИКО ИЗДАЈСТВО

Будите сведоци великог издајства
Некада блиских пријатеља који су укаљали оно
Што је било најсветије у њиховом пријатељству.
Будите сведоци нагле промене у њиховом понашању:
Некада весели и бучни, сада хладни презриви,
Увредљивим ћутањем одговарају
На најлепше понуде старих знанаца, заувек одбачених.
Ко ће пробити немилосрну кору превртљиве дрскости,
Ко умилостивити беднике којима је на уму једино
Уништење.

ВРАТА

На коју страну воде ова врата?
То је двосмерни пут ка киши и олуји
Као и ка топлој унутрашњости собе. Неко
У соби послушкује шта се збива споља. Неко споља,
Ослушкује да ли има кога унутра. Да ли ће чути да је
Неко у соби и повукати да изађе? Да ли ће онај ко је унутра
Одбити да оде на пољану обасјану светлостима муња?
Да, отворили су врата и луталица је ушла у просторију
Да се склони од кише. Домаћин је казао: „Наш сусрет је нужан
То је морало једном да буде“.
Луталица рече: „Још ово да ти кажем: лутати
Или мировати о томе можемо да расправљамо,
Ако врата уљудно допусте ономе ко хоће да буде унутра,
Да ту и остане, и ономе ко жуди за даљином,
Да јој крене у сусрет...“

СУСЕДСТВО

Понекад замишљам
Шта се збива у сањивим
Кућама у непосредној близини
Кад се испија поподневна кафа;
Људи разговарају и никад се не зна
Шта ће им пасти на памет; ја бих, као и увек,
О добрим, старим временима, заљубљен
У прошлост коју ми нико не може одузети;
Можда никада нећу сазнати ко живи на
Неколико корака од моје куће. Суседи, маштам о вама
Који год да сте? Ваше приче, слутим, не би ме замарале
У овом граду са намрштеним облацима изнад себе,
У овом граду који сија као драги камен
Изгубљен негде у олујном плаветнилу.

Граде мој, пристајем на све?

ВЕРНИ ПАС

Мој брат има кућу на крају града, чувану
Веселим лавежом љупког псића, љутитог
Када се устреми на случајног пролазника,
А онда стане поред ограде или се врати у своју дрвену
Колибицу. Само изгледа опасно, безазлен и спреман да
Данима стрпљиво чека господара кад он оде на пут
Са породицом. Мој брат задужи тада нашег оца да се
Брине о малом шишавку што се изврће на леђа
Кадму дође посета, трчи у круг, бесомучно
Маше репом и халапљиво граби даровану кост.
Свет малог пса, тајанствен
И пун зова дивљине, то су поља
Одмах иза последњих кућа
И плаве планине на дну видика,
Јер памти дубоко у свом телу давне дане
Када су људи припитомили његове претке
Нудећи иммало меса на неоглоданим
Костима. Древни дани! Међутим, пас, стрпљиво
И верно, иако га маме дивљина и слобода,
И даље слуша свога господара. Није утврђено
Кад су припитомљени,
А у гробницама дец из давних племена,
Могу се наћи фигурице паса, верних пратилаца
Човека од првих времена. Псић, тако, у бетонском
Дворишту са надом и поверењем чека и чека,
На вечној стражи.

ЖИВОЈИН ТАСИЋ

Живојин Тасић је рођен у Лесковцу 1956. године. Завршио Филошки факултет у Београду (Група за општу књижевност) и специјализацију за редиговање и лекторисање. Радио је као лектор у Нашој речи, у којој је поред критичких осврта, објавио и више новинских прилога. Сада је запослен у Народном музеју. Присутан у српској књижевној периодици.

КЊИЖЕВНИ ЗАПИСИ 2 - Најновија књига проф. др Тихомира Петровића доноси велики број написа о књигама аутора из различитих средина, као и писаца лесковачког књижевног круга.²²⁰

Већ на почетку 2003. године, у издању Удружења писаца Лесковца, из штампе је изашла књига Тихомира Петровића „Књижевни записи 2”. Аутор је на једном месту сакупио већи број записа о разноврсним књижевним публикацијама које су објављене у периоду од 1999. до 2002. године и које је требало представити ширем читалаштву.

Реч је углавном о кратким, често пригодним белешкама и приказима књига поезије, приповедне прозе, студија књижевне критике, монографија итд. Књига је састављена од две целине. У првој, насловљеној „Писци и књиге”, дати су прикази књига аутора чију су издавачи из Београда, Зрењанина, Новог Сада, Врања и Ужица, дакле ван Лесковца. Ту нема имена познатих мимо стручних кругова, осим, наравно, Чедомира Мирковића и Момчила Златановића, вуковског нотара језичког народног блага из врањског краја.

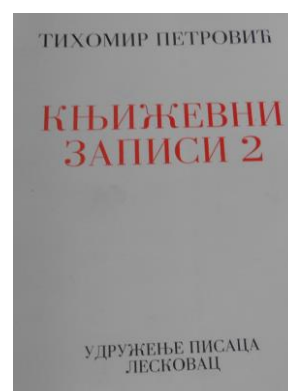
Друга целина, Лесковачки књижевни круг, обухвата приказе књига завичајних писаца, који су објављивали у периоду на који се књига односи. У овом делу дате су белешке о књигама песама Драгана Тасића „Престо поглава”, Љиљане Јањић „Кућни праг”, и Властинчанина Луке Крстића „Године маслачка”. Ту је и опширнији текст о роману Данила Коцића „Изабрана тишина”, као и прикази књига Станка Миљковића „Записи о времену”, Милана Божовића „Московске приче”, Грује Петковића „Свети Сава, први српски учитељ”, Јосифа Стефановића „Лесковачки књижевни клуб „Светислав Вуловић” и Верице Баторевић Божовић „Живот пише приче”.

Књижевни записи 2 (књигу са истим насловом, без бројне ознаке, Петровић је објавио и 2000. године) показују свестрано ангажовање аутора да ишчита, истражи, анализира и оцени велики број дела, различитих по врсти.

Написи су кратки, језгровити и директни. Поред прецизне квалификације и кратке оцене, без опширне експликације, садрже неопходне елементе позитивистичког приступа, али и методичност и теоријску знатижељу која задире до саме суштине дела о којем се доноси суд.

У излагању Петровић настоји да строгим критичарским судовима дода и извесну питкост, тиме што их чисто обогаћује личним импресијама.

Заснованост сопствених књижевно – теоријских позиција образлаже у обимном уводном делу књиге, који показује његову широку и релевантну обавештеност о питањима науке о књижевности, теорије књижевности и књижевне критике.

220 Живојин Тасић, Књижевни записи 2, Наша реч, Лесковац, 4. априла 2003. *Напомена:* Прилог се налази и у књизи Т. Петровића, Одјек речи (О делу Тихомира Петровића), Лесковачки културни центар 2007, стр. 83 – 84.

IV

КРИВО ОГЛЕДАЛО - Свако од нас у огледало погледа бар једанпут у току дана. Оно што тамо видимо одраз је нашег лица, тела. Иако знамо да огледало не лаже, врло често му не верујемо, игноришући оно што нам се у сопственом одразу не допада. Дакле, ми у огледалу не видимо оно што оно стварно показује, него оно што код нас самих желимо да видимо. Има, додуше и таквих огледала која служе за забаву и показују нам искривљен лик, који је најчешће другачији, али и нама самима – смешан. Ипак, често баш то криво огледало показује прави лик онога који се у њему гледа. Пишући о познатим лесковачким ствараоцима, научницима и уметницима, др Живан Стојковић, управо кроз одсјај кривог огледала покушава да нам открије њихову другу, комичну страну. Намера му никако није била да било кога повреди, већ напротив, да се из забаве и пуста времена насмеје и својим друговима и сарадницима – Храниславу А. Ракићу, Ненаду Кражићу, Томиславу Н. Цветковићу, Душану Стошићу, Николи П. Илићу, Мирославу Здравковићу, али и себи самом.

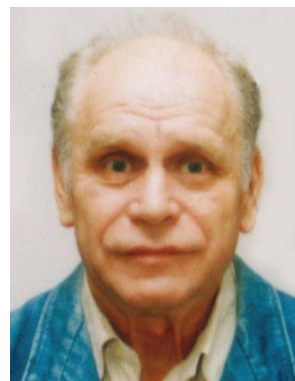
Књига износи невероватне, до сада строго чуване податке и детаље из живота ових људи који наизглед мирно, под маском упорних и тихих стваралаца, живе међу нама и свој други, прави лик, крију дубоко у себи. Неке њихове тајне из најбоље чуваних архива тајних служби сада, кроз призму кривог огледала Живана Стојковића, први пут излазе на светлост дана, уз велику опасност да им промене досадашње званичне биографије.²²¹

---

221 Живојин Тасић, Реч унапред, Живан Стојковић, Криво огледало, Центар за истраживања и проучавање културно – истројске баштине југа Србије, Лесковац 2007. *Напомена:* Промоција овог (не)обичног дела (60 страна), одржана је у лесковаком Народном музеју 7. марта 2007. године. Поред рецензента проф. др Душана Јањића и аутора проф. др Живана Стојковића, о књизи су говорили Данило Коцић и Томислав Н. Цветковић, који је – уз Хранислава Ракића, Душана Стошића, Николе П. Илића, Ненада Кражића и аутора представљен на занимљив, шалвив начин. Програм је, у складу са порукама књиге водио Живојин Тасић, који је изнео низ занимљивих детаља, што је само још више допринело целовитом утиску. Тасић је, иначе, аутор неколико врло запажених приказа у Освиту, Помака и другим листовима и часописима. Опширно је писао о стваралаштву др Жака Конфина и другим писцима, а последњи година испољио је велико интересовање за представе Народног позоришта. *Напомена:* Ево како је, на пример Живан Стојковић, описао себе у Кривом огледалу: „Најбољи доказ вредности социјалистичког система је Живан Стојковић, јер је био све, и напредни пионир и успешан омладинац, мада малог раста), директор и професор, декан и управник, председник и потпредседник, универзитетски професор и дипломата, саветник, и то први, носилац медаље СУБНОР-а – познати јавни предавач, члан и подчлан многих организација, магистар и доктор наука, резервни мајор. Неиспуњена жеља му је била да буде скојевац, али Хранислав Ракић није хтео да га тамо учлани зато што ни сам никада није био скојевац него одмах партијац. Да би надокнадио ову велику празнину, постао је најближи Ракићев сарадник и одушевљено подржавао све акције Мирка и Славка. У његовом присуству, међутим, никако није смео да грди друга Стаљина, а прибојавао се да помене и Маркса и Енгелса да га не би чули млади Корчуланци. Зато је њихове текстове прерађивао тајно – на кружоцима. И кад је ојачао, тешко га је било зауставити уз помоћ председника Милорада Вељковића, кога је знао и да љуља у својој викендици. Немогуће би било набројати шта је све предавао овај млади и полетни професор: историју, државну изградњу, латински језик, предводничку обуку, општенародну одбрану, социологију, социологију рада, друштвено-политички систем СФРЈ, а за још пет предмета се трага. Као политичара памте га многи, пре свега његови другови, јер је имао магичну формулу да учествује у њиховом смењивању, али и да неким чудом омогући да се поново врате на политичку сцену. Еклатантан пример за то је мр Мирослав Здравковић, који се после смењивања више пута враћао на политичке функције. У тим биткама Живан Стојковић се и калио, па је издржао и урагански скандал као производ лесковачке домишљатости, али са великим шлагом. И преживео. После детаљног истраживања његових „обожавалаца”, коначно је установљено како је постао дипломата (не рачунајући на случајну заинтересованост Зорана Јанаковића). Наиме, на његовом документу о завршеном факултету у Скопљу писало је на македонском језику ДИПЛОМАТА, па је било логично да се самим тим квалификовао и за тај посао. Но, права је штета што се рано вратио без образложења да иде на нову дужност. И тако нам сада једино остаје да гледамо шта је написао, ревносно и грозничаво, чак и по пет књига годишње. Зато су тамо где јесу (лесковачки отпад), захваљујући мудрој одлуци једног од директора Народног музеја у Лесковцу, доктора наука, и могу се купити уместо камена за под главу – на кило!

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО

И Николај Тимченко (6. децембар 1934 - 29. децембар 2004) рођен је и умро у Лесковцу. Дипломирао је на Групи за југословенску књижевност Филозофског факултета у Београду. Радни век је провео као новинар и лектор листа *Наша реч* (Лесковац). Уредник лесковачког часописа за културу, књижевност и уметност *Наше стварање* у два наврата (1961-1968, 2002-2004). Књижевни критичар и историчар, есејист, филозофски писац. Расправе, огледе и приказе објављивао је у свим значајнијим српским и југословенским листовима и часописима. Рукописна заоставштина Николаја Тимченка садржи више томова есејистичко-критичких и монографских радова. Задужбина „Николај Тимченко“ и Лесковачки културни центар објавили су 2008. године *Библиографију Николаја Тимченка*, рад Дејана Вукићевића, која обухвата 1161 Тимченков рад и 62 текста о Тимченковој личности и његовом раду.²²²

Пред сам крај прошле године (29. децембра) само што је напунио седам деценија живота, умро је у Лесковцу *Николај Тимченко*, књижевни и филозофски мислилац, писац, познат и цењен и ван оквира средине у којој је живео и стварао.²²³

Од библиотеке до куће, 29. децембра одлазеће (2004) године, наш драги пријатељ и колега филозоф и књижевник *Николај Тимченко* је превалио последњу деоницу животног пута, зауставивши се тачно на половини.

У библиотеку није могао да се врати, дома свог насушног није могао да се домогне. Смрт га је сустигла пренаглашено. Изгледало је да се враћа, а заправо је одлазио. Недостајало му је само неколико десетине корака. Предухитрен је нагло утихлим дамаром. Позајмљене књиге срунуле су се из његов вих руку и с њима тренем склонила и она врховна – Књига његовог живота. Заувек!²²⁴

222 Николај Тимченко, Смисао приповедања, Алтера (О српској прози 20. века, огледи, студије, портрети), приредио Владимир Мичић, Београд 2013, стр. 313. *Напомена*: Николај Тимченко је Рус по оцу, Србин по мајци. Отац Александар Владимирович Тимченко (Харков, 1894-1975, Лесковац), правник по образовању (дипломирао на Правном факултету Московског универзитета) избегао је пред црвеним терором у Србију 1920. године. Мајка Василија, рођена Хаџи-Ценић (1909-1990), домаћица. Супруга Ружица, девојачко презиме Стефановић (Лесковац, 1934-2009), професор француског. Кћерка Јелена (Лесковац, 1960), удата Мушицки, професор француског и енглеског језика, мр енглеске књижевности (супруг Бранислав, др хемије), Унуци: Александра и Никола

223 In memoiam; Д. Тасића, *Наше стварање*, 4-1/2004/5, стр. 520. *Опширније*: Одласком овог јединственог интелектуалца, град на Ветерници изгубио је једног од својих највреднијих знамења. Где год да се, минулих деценија, у нашој културној, посебно у књижевним и филозофским круговима, изговорило име Николаја Тимченка, изговарало би се и име његовог града – Лесковца.

224 Посмртно слово Саше Хаџи Танчића на сахрани Николаја Тимченка, на Светоилијском гробљу, 31. децембра 2004. године. Текст објављен у Помаку, бр. 29/30. јануар-јун 2005. године, под насловом Уписан у енциклопедију мртвих и наднасловом Сањана бесмртност Николаја Тимченка. Од данас име Николаја Тимченка уписано је у Кишову „Енциклопедију мртвих“, да би трајно живело. Ненадана смрт над њим уздигла се као морска корњача у канцама орла који је, испустивши је, убио Есихла коме је прорицано да ће бити усмрћен предметом који ће пасти одозго; отишао је у природу да би се круг делфијског пророчанства затворио; и на крају оно што је човек избегавао сусрело га је тамо где то није ни очекивао. Николаја Тимченка смрт је сусрела на улици. После митске, ево савремене, урбане приче о човековој судбини и његовом неумитном крају. Све се одиграло онако како се одиграло, јер човек своју судби ну не може избећи. Смрт, смрт, смрт – шта је то, уосталом? Антрополог и тумач књижевних и уметничких дела, Николај Тимченко наставиће да тамо, у његовом царству, одгонета чудо умирања. Овде, са нама, бавио се Данилом Кишом, колико и Ехилом, смислом уопште, примерима из многих цивилизација и култура и свог родног града. С књигом склопиле су се године и дани његовог живота, библиотека му је била и остала други дом, духовна кућа његовог стваралачког бића. На самој граници старе и нове године, заправо на непојмљивој граници овог и оног света, затитрала је његова племенита душа задњи пут. Ни слутили нисмо обојица да ћемо се у Библиотеци последњи пут срести и – растати. Знали смо да је човеку сваки дан последњи; да умиремо свакодневно. Али и да дело остаје трајан белег наше кратковиде присутности на животном путу од рођења до Књиге, и од ње до вечности. Поносим се тиме што сам био пријатељ и колега, а он био храбар грађанин, поштен и добар човек, врстан и уман зналац. Родни Лесковац не само да му се није одужио, него није ни умео да поштује и вреднује оно што му је он дао и завештао.

II

ТИМЧЕНКОВА ДЕЛА ОБЈАВЉЕНА ЗА ЖИВОТА: *Фрагменти из историје Лесковачког позоришта I: 1896-1941.* (Лесковац 1967), *Песник и завичај.* Белешке о бивању човека у литератури (Крушевац 1969), *Запис о песнику:* О поезији Васка Попе (Крушевац 1972), *Фрагменти из историје Лесковачког позоришта II: 1970-1980* (Лесковац 1981), *Народни музеј у Лесковцу 1948-1983.* (Лесковац 1983).

ПОСХУМНО ОБЈАВЉЕНЕ КЊИГЕ: *Француске белешке* (приредила Сунчица Денић), Врање/Лесковац 2006, *Књижевност и догма.* Година 1952 у српској књижевности (приредио Јован Пејчић), Београд/Лесковац 2006, *Књижевна баштина Лесковца* (приредио Предраг Стајић), Лесковац 2007, *Мисао, реч, судбина.* Античке теме (приредио Илија Марић), Београд/Лесковац 2008, *Меланхолија и хермеутика.* Мислилац и писац Никола Милошевић (приредио Јован Пејчић), Лесковац-Београд 2009, *О Андрићу и Црњанском* (приредили Биљана и Владимир Мичић), Лесковац 2011, *Смисао приповедања.* О српској поезији 20 века – огледи, студије, портрети, (приредио Владимир Мичић), Београд 2013.²²⁵ На Данима „Николаја Тимченка“ 2014. године представљена је књига његових прилога „*Психологија књижевне логорологије*“. У ЛКЦ 11. и 12. децембра 2015. године одржани су Дани Николаја Тимчена на којима је представљена Тимченкова књига „*Негатор или апологет*“, а 16. децембра 2016. године промовисан је зборник радова „Морал и вредности критичке речи – живот и рад Николаја Тимченка“ и друга дела.

III

ЗАДУЖБИНА НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО - У Лесковцу је 19. маја 2006. године у Камерној сали Лесковачког културног центра (у 19 сати) представљена Задужбина Николај Тимченко, а од 2008. одржавају се Дани Николај Тимченко и додељује награда Николај Тимченко – за најбоље дело из науке о књижевности.²²⁶

Први добитник награде „Николај Тимченко“ је Новица Петковић за књигу *Словенске пчеле* у Грачаници (Београд 2008); *Други добитник* је Радован Поповић за књиге *Разносач месечине* и *Последњи српски бошљевик* (Београд 2009); *Трећи добитник* је Драган Жунић за књигу *Причање смисла, Књижевност и сазнање* (Београд 2010); *Четврти добитник* је Душан А. Јањић за књигу *Књижевна преплитања* (Београд 2011); *Пети добитник* за 2013. годину је Ранко Поповић за књигу *Парадокси и молитве* (Ниш 2012),²²⁷ *Шести добитник* за 2014. годину је Небојша Васовић који живи у Торонту, у Канади, за књигу *Зар опет о Кишу?*; *Седми добитник* награде (за 2015. годину) не Леон Којен за књигу *У тражењу новог* (Чигоја штампа, Београд 2015). Године 2016. награда је додељена Миливоју Ненину за дело „Светислав Стефановић, опет“.

---

225 Николај Тимченко, *Смисао приповедања*, Алтера, Београд 2013, стр. 314.

226 Колико нам је познато, ово је прва задужбина једног познатог критичара, есејисте и филозофа на југу Србије. У позиву новинарима, уз обавештење, послато је и писмо следеће садржине: *Поштовани!* Част нам је да Вам представимо *Задужбину* значајног српског књижевног критичара, есејисте и филозофског писца *Николаја Тимченка* (1934-2004). Задужбина ће, на основама српској културној јавности познатог дела, затим књижевне оставштине и, такође, духовнога зрачења личности Николаја Тимченка, настојати да се изгради у установу од важности за укупан будући развој културнога, пре свега књижевног живота Лесковца и Србије. *Задужбину* смо основали с циљем: да чува, опише и публикује рукописни фонд Николаја Тимченка; да при лесковачкој Народној библиотеци оформи *Легат „Николај Тимченко“*; да успостави и одржава књижевну манифестацију „*Дани Николаја Тимченка*“; да оснује *годишњу Награду „Николај Тимченко“* за најбоље есејистичко дело српских аутора; да подстиче и афирмише рад младих књижевних и културних прегалаца; да организује систематско проучавање стваралаштва Николаја Тимченка и других лесковачких писаца... Задужбином ће руководити Управни одбор у саставу: *мр Јован Пејчић*, књижевни критичар из Београда (председник), *др Горан Максимовић*, историчар књижевности из Ниша, *Мирослав Цера Михаиловић*, песник из Врања, *мр Јелена Мушицки*, професор француског из Париза, *др Срђан Марковић*, историчар уметности из Лесковца, *Слободан Костић Коста*, правник из Лесковца и *Предраг Стајић*, политиколог из Лесковца (секретар задужбине). Те вечери, о оснивању, програмским циљевима и деловању Задужбине говорили су Ружица Тимченко, супруга Николаја Тимченка, за коју је речено да је доживотни почасни председник Задужбине и најзаслужнија за њено оснивање, мр Јован Пејчић и Предраг Стајић. Исте вечери, представљена је и постхумно објављена књига Николаја Тимченка „*Француске белешке*“ (Књижевна заједница Бора Станковић, Врање и Задужбина Николај Тимченко); О књизи су говорили др Сунчица Денић, приређивач и Мирослав Цера Михаиловић, извршни издавач.

226 Јован Пејчић, излагање на промоцији о делу Књижевност и догма Николаја Тимченка одржаној 12. јануара 2007. године у ЛКЦ, Помак, бр. 37-38, стр. 4.

227 Николај Тимченко, *Смисао приповедања*, Алтера, Београд 2013, стр. 315. Дани „Николаја Тимченка“ одржавају се сваке године у децембру.

IV

БИБЛИОГРАФИЈА НИКОЛАЈА ТИМЧЕНКА - У Библиографији Николаја Тимченка, коју је прередио Дејан Вукићевић, (обухвата 1161 рад и 62 текста о Тимченковој личности и његовом раду), има и прилога о лесковачким писцима, који су били у средишту његове пажње, али и наслова чланака лесковачких (и других аутора) о Николају Тимченку.²²⁸

Тимченка је, судећи по броју објављених радова, највише интересовало стварлаштво Саше Хаџи Танчића, Жака Конфина, Душана А. Јањића, Бране Митровића, Миливоја Перовића, Тихомира Петровића, Томислава Цветковића, Михајла Дојчиновића и Радета Јовића.

Прилози Николаја Тимченка о лесковачким ствараоцима наведени у „Библиографији...“ (по азбучном реду):

Бараћ-Хубач Живка: Наша реч, 16. августа 1996, стр. 5; Квартет лесковачког глумишта (о глумцима Лесковачког позоришта Живки Бараћ Хубач, Дари Апић, Радоману Контићу и Радиши Грујићу), Наша реч, 23. август 1996, стр. 3. и Наша реч, 30. август 1996, стр. 5;

Бошковић Ј. Добривоје: Симбиоза лирског и епског, приказ, Добривоје Ј. Бошковић, Чешња, Помак, бр. 5, 1997, стр. 11;

Букелић Јован: Пут у предворје пакла, приказ, Јован Букелић, Деца пакла, Наша реч, 20. септембар 1996, стр. 5;

Величковић Миодраг: Хуморни свет малих људи Миодрага Величковића, уз награду Пјер за 1971, Наша реч, 31. децембар, стр. 15;

Грујић Радиша: Квартет лесковачког глумишта, О глумцима Лесковачког позориште Живки Бараћ Хубач, Дари Апић, Радоману Контићу и Радиши Грујићу, Наша реч, 23. август 1996, део I, 23. август 1996, стр. 3. и 30. август 1996, стр. 5;

Давинић Зоран: Прилог једној историји, Мени се свађа, Зоран Давинић, Наша реч, 1996, стр. 83-85;

Димитријевић Бора: Фрагменти из историје Лесковачког позоришта, књ. I, Народни музеј Лесковац, 1967, књ. 14;

Динић Сретен: Фрагменти из историје Лесковачког позоришта, књ. I, Народни музеј Лесковац, 1967, књ. 14; Књижевна баштина Лесковца, Културни центар, Задужбина Николај Тимченко, 2007; Белешка о Сретену Динићу, одломак, Наше стварање, 1997, стр. 117-118;

Дојчиновић Михајло: Песниково сазвежђе, приказ, Сунчеве реке, Наша реч, 17. март 1972, стр. 9; О поезији за децу Михајла В. Дојчиновића, Љубав на мрављи поглед, Удружење писца општине Лесковац, 1998, стр. 61; Уштапове шуме, рецензија, Филекс, 2004, стр. 69;

Ђорђевић Драгутин: Велико дело изузетне личности (на вест о смрти Драгутина Ђорђевића), Наша реч, 21. мај 1999, стр. 9;

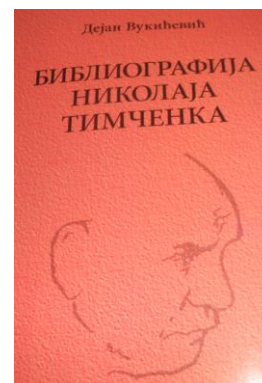
Здравковић Борислав: Књижевна баштина Лесковца, Културни центар, Задужбина Николај Тимченко, 2007; Лирика нежних треперења, приказ, Борислав Здравковић, Тренуци лирике, Наша реч, 19. мај 1967, стр. 7; Поглед на лик Боре Здравковића, Наше стварање, 2004, стр. 239-242;

Златановић Нинослав: Вредан прилог у медицинском часопису, О Нинославу Златановићу, Наша реч, 12. јануар, 1996, стр. 6;

Илић Никола П.: Студија Николе П. Илића, Свештенство јужне Србије у револуцији (1941-1945), Наша реч, 16. јун 1972, стр. 7;

Јанков Татјана: Мит о води Венеције, приказ, Јосип Бродски, Водени жиг, Наша реч, 30. август 1996, стр. 8;

Јањић Душан: Поезија података, приказ, Михајло Б. Павловић, Душан А. Јањић, Француска библиографија о српској и хрватској националној поезији, Наша реч, 2. јун 1995, стр. 10; Видови француске књижевности, приказ, Душан Јањић, Књижевни поводи,

228 Дејан Вукићевић, Библиографија Николаја Тимченка, Задужбина Николај Тимченко, Лесковачки културни центар 2008. Напомена: Дејан Вукићевић (Краљево, 1965), библиограф, приповедач, есејист –дипломирао је на Катедри за општу књижевност са теоријом књижевности и магистрирао на Катедри за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду. За библиографију часописа Дело добио је награду „Стојан Новаковић“. Водитељ је Фонда старе, ретке и минијатурне књиге у Народној библиотеци Србије, стр. 220. Напомена: У Библиографији, нажалост, нису објављене рецензије Никола Тимченка романа Изабрани живот и Изабрана тишина. (видети поглавље о Данилу Коцићу).

Алијанса, бр. 10, јун 2003, стр. 17; Књижевна судбина завичајног писца, Помак, 29-30, 2005, стр. 1;

Јовић Раде: Дечја поезија Рада Јовића, приказ, Мапе, песме за децу, Наша реч, 28. новембар 1969, стр.13; Трагање Рада Јовића, приказ, Наша чаршија, 2. обновљено издавање, Наше стварање, 1997, стр. 5-7; Трагање Рада Јовића, Лесковачко мајсторско писмо, Лесковац 2000, стр. 75;

Контић Радоман: Квартет лесковачког глумишта (О глумцима Лесковачког позоришта Живки Бараћ Хубач, Дари Апић, Радоману Контићу и Радишу Грујићу), део I, Наша реч, 23. август 1996, стр. 3, и део II, Наша реч, 30. август 1996, стр. 5;

Конфино Жак: Књижевна баштина Лесковца (приредио Предраг Стајић), Културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, 2007; „Народни покрет“ о комаду Жака Конфина, Лесковачки зборник, бр. 6, 1966, стр. 177-179; Нови роман Жака Конфина, приказ, Јеси ли ти разапео Христа, Наша реч, 17. јануар 1969, стр. 7; Конфино и његови лесковачки дани, Наша реч, 22. септембар 1995, стр. 4; Конфино и предратни Лесковац, бр. 19, Помак, јануар-март 2001, стр. 2-3; Жак Конфино и Миливоје Перовић – две различите судбине, Помак, бр. 25-26, јануар-јун 2004, стр. 3;

Красић Владимир: Још једна песничка књига, приказ, Мајска цветања, Наша реч, 1. јануар 1967, стр. 10;

Марић Предраг: Мит о хајдучкој трави (О роману пун месец над Власинским језером), Политика, 20. новембар 1999, стр. 30;

Марковић Срђан: Нови погледи на Медијалу и Шејку, приказ, Срђан Марковић, Леонид Шејка и Медијала, Наша реч, 30. јул 1993, стр. 5; Дело вишеструке вредности, приказ, Александар Кадиевић, Срђан Марковић, Градитељство Лесковца и околине између два светска рата, Наша реч, 14. јун 1996, стр. 9;

Миленковић Димитрије: Цветник раскошних боја, приказ, Све што цвета, антологија поезије за децу, Наша реч, 22. новембар 1996, стр. 5;

Миљковић Миљковић: рецензија, Рашки сликар (Судбокази), рецензија, Наша реч 1998, стр. 114;

Митровић Брана: Књижевна баштина Лесковца (приредио Предраг Стајић), Лесковац, Културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, 2007; Пијетет и културне потребе, приказ, Брана Митровић, Речник лесковачког говора, Наша реч, 20. август 1993, стр. 4; Журналистика и бетристика Бране Митровића (део I), Наш реч, 27. август 1993, стр. 5, Наша реч 3. септембар 1993, стр. 5, Наша реч, 10. септембар 1993, стр. 5; Професор Брана Митровић, Помак, бр. 7-8, април-септембар 1998, стр. 3-4;

Михајловић Јоца: Поезија романтичног доживљаја света, приказ, Јоца Михајловић, Раскалашне кише, Наша реч, 18. јул 1969, стр. 7;

Момчиловић Милан: Новинарство и поезија, приказ, Милан Момчиловић, Вече над Лесковцем, Наша реч, 9. август 1996, стр. 6; Интимистичка поезија, приказ, М. Момчиловић, Вече над Лесковцем, 16. август 1996, стр. 9;

Пејчић Јован: Књижевност и догма: година 1952 у српској књижевности (приредио Јован Пејчић), Српска књижевна задруга, београд, Задужбина „Николај Тимченко“, Лесковац 2006; Живот посвећен култури, приказ, Јован Пејчић, Заснови Григорија Возаревића, Наша реч, 17. мај 1996, стр. 8;

Перовић Миливоје: Хроника о Пустој реци, приказ, Лесковачки средњошколац, бр. 5, 1. новембра 1952, стр. 3; Још један роман Миливоја Перовића, приказ, Град на Морави, Наша реч, 11. јун 1965, стр. 5; Судбина једног писца, приказ, Миливоје Перовић, Наша реч, 27. октобар 1995, стр. 11; Жак Конфино и Миливоје Перовић, две различите судбине, Помак, 25-26. број, јануар-јун 2004, стр. 3;

Петровић Тихомир: Змај и српска књижевност за децу, Нови Сад, Змајеве дечје игре, 1997, стр. 49-50; Српска књижевност за децу између два рата, Машта и игра, Тихомир Петровић, Ниш, Просвета, 1998, стр. 57-58; Искрпно о дечјој књижевности, приказ, Тихомир Петровић, Историја српске књижевности за децу, Наше стварање, бр. 1-2, 2003, стр. 144-146;

Ракић Хранислав: Нови издање једне корисне књиге, приказ, Стојан Николић, Хранислав Ракић, Јосиф Стефановић, Хронологија народноослободилачког рата и револуције на југу Србије 1941, Наша реч, 1. јануар 1967, стр. 10; Аутентична историја, приказ, Стојан Николић, Хранислав Ракић, Јосиф Стефановић, Хронологија народно ослободилачког рата и револуције на југу Србије 1942, Наша реч, 18. август 1967, стр. 7; Хранислав Ракић у „Нашој речи“ и „Нашем стварању“, Библиографија, Хранислав Ракић, историчар, Лесковац, Народни музеј, 1994, стр. 109-112;

- Ристић Аристомен*: Књижевна баштина Лесковца (приредио П. Стајић), Лесковац, Културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, 2007;
- Стајић Предраг*: Књижевна баштина Лесковца (приредио Предраг Стајић), Лесковац, Културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, 2007;
- Стевановић Тодор*: Чудесни свет Тодора Стевановића, О цртежима Т. Стевановића, Наша реч, 14. јануар 1994, стр. 6;
- Стефановић Јосиф*: Ново издање једне корисне књиге, приказ, Стојан Николић, Хранислав Ракић, Јосиф Стефановић, Хронологија народноослободилачког рата и револуције на југу Србије, 1. јануар 1967, стр. 10; Аутентична историја, приказ, Стојан Николић, Хранислав Ракић, Јосиф Стефановић, Хронологија народноослободилачког рата на југу Србије 1942, Наша реч, 18. август 1967, стр. 7; Потребна књига, приказ, Јосиф Стефановић, Жртве фашизма 1941 – 1945, Наша реч, 27. март 1970, стр. 7;
- Стојановић Љуба*: Роман о бурном времену, приказ, Љуба Стојановић, Глас из земље, Наша реч, 24. март 1972, стр. 7;
- Стошић Душан*: О Душану Стошићу и његовим књигама, Успења, бр. 3, 2007.
- Такић Србољуб*: Росуљски цветник, Стихови љубави, вере и сумњи, збирка песама чланова КК „Росуља“ (уредник издања Србољуб Такић), Власотинце, Власина, 1999, стр. 5-7; Росуљски цветник, Стихови љубави, вере и сумњи, збирка песама, Књижевни клуб Росуља, (уредник Срба Такић), Власина, Власотинце 2000, стр. 5-7;
- Тимченко Ружица*: Под рушилачким ветром (Богдан Шеклер, тј. Николај Тимченко), приказ, Мило Бошковић, Тривалски друмови, (Непоуздано ауторство одређено на основу рукописне библиографије Ружице Тимченко), Борба, 22. јун 1974, стр. 12;
- Трајковић Верољуб*: Ко је захтевао бомбе, приказ, Момчило Павловић, Верољуб Трајковић, Савезничко бомбардовање Лесковца 6. септембра 1944, Наша борба, 7. септембар 1995, стр. 9;
- Трајковић Драгољуб*: Књижевна баштина Лесковца, Лесковац, Културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, 2007;
- Туровић Добросав*: Књига о једној генерацији, приказ, Добросав Туровић, Споменица генерације Више мешовите гимназије, Наша реч, 28. јун 1996, стр. 5; Вредан прилог историографији, приказ, Добросав Туровић, Јабланички покрет 1916-1918, књ. I, Наша реч, 19. јун 1996, стр. 9;
- Фазловски Фреди*: Николај Тимченко, део 1, Наша реч, бр. 36. 20. септембар 1996, стр. 8; Део 2, Наша реч, бр. 37, 27. септембар 1996, стр. 8;
- Хаџи Танчић Саша*: Песник загледан у свет, приказ, Саша Хаџи Танчић, Записан свршиће се свет, Багдала, бр. 176, новембар 1973, стр. 17-18; Саша Хаџи Танчић, Јеврем сав у смрти, приказ, Поља, 220-221, бр. 8-9, август-септембар 1977, стр. 193-194; У потрази за ликом света, приказ, Саша Хаџи Танчић, Савршен облик, Живот, књ. 66, бр. 11-12, новембар-децембар 1984, стр. 491 - 493; У потрази за ликом света, приказ, Саша Хаџи Танчић, Савршен облик, Књижевне новине, бр. 694, 15. септембар 1985, стр. 9; Саша Хаџи Танчић, Силазак у време, приказ, Књижевне новине, бр. 759, 1. септембар 1988; Реч о пријатељу и писцу, О књижевном делу Саше Хаџи Танчића, Градина, бр. 2-3, март-април 1991, стр. 75-78; Песник интимистичке лирике, Увир, Томислав Н. Цветковић, изабрао, приредио и предговор написао Саша Хаџи Танчић, Књижевна заједница Нови Сад, 1991, стр. 116-117; Реч о пријатељу и писци, Николај Тимченко о Саше Хаџи Танчићу, Багдала, бр. 410-411, април – јун 1994, стр. 16-17; Сјајан ритам Саше Хаџи Танчића, (поводом књига Галопирајући војник, Свето место и Скидање оклопа), Српски књижевни гласник бр. 5-8, мај – август 1994, стр. 165-169; Есејистика прозног писца, Николај Тимченко о Саше Хаџи Танчићу, Наше стварање, бр. 3, 2003, године, стр. 85-90;
- Хубач Жељко*: У позоришту, опет нешто ново, приказ, Жељко Хубач, Ближи небу, Наша реч, 13. мај 1994, стр. 6;
- Цветковић Томислав*: Библиотека Наше речи, приказ, приређивач Момчило Златановић, Мори бојо, бела бојо, Томислав Н. Цветковић, Отимања, Наша реч, 20. децембар 1968, стр. 7; О Цветковићевој драматизацији Нешисте крви, приказ, Бора Станковић, Томислав Н. Цветковић, Нечиста крв (напомена уз текст), Врањски гласник, књ. 20, 1987, стр. 249-255; Песник интимистичке лирике, Увир, Томислав Н. Цветковић, изабрао, приредио и преговор написао Саша Хаџи Танчић, Књижевна заједница Нови Сад, 1991, стр. 116-117; Нове приче једног песника, приказ, Томислав Н. Цветковић, Фотографија изнад кревета, Наша реч, 16. август 1996, стр. 9;
- Цонић Вукашин*: Далеки бели путеви, приказ, Вукашин Цонић, Н. реч, 4. април 1969, стр. 9;

ТЕКСТОВИ О НИКОЛАЈУ ТИМЧЕНКУ - У посебном поглављу (II) Библиографије Николаја Тимченка објављен је и списак текстова, односно чланака, који су други написали о Николају Тимченку.

Букелић Јован: Николај Тимченко – мудрост у невреме, Наше стварање, бр. 1 (2004-2005), стр. 428-430;

Вуковић Владета: О поезији Васка Попе, приказ, Записи о песнику, Стремљења, бр. 2, март-април 1973, стр. 242-244;

Глушчевић Зоран: Еуфемистичка игра жмурке, Одговор Н. Тимченку, Политика, 7. септембар 1978, стр. IV; Догма и књижевна левица: излагање на промоцији организованом 12. јануара 2007 у Лесковачком културном центру (учествовали Јован Пејчић, Марко Недић, Горан Максимовић и Ђорђије Вуковић), Помак, бр. 37-38, јануар – јун 2007, стр. 4-9;

Дугалић Љиљана: Наслеђе: на вест о одласку Николаја Тимченка, Наше стварање, бр. 1 (2004-2005), стр. 427-428; Повратак у метафору, у сан, Приказ, Француске белешке, Књижевне новине, бр. 1146, октобар 2007, стр. 15;

Јањић Душан: Књижевне судбине завичајних писаца, Помак, бр. 29-30, 2005, стр. 1; Николај Тимченко (1934-2004), Алијанса, бр. 13, децембар 2004, стр. 2; Николај Тимченко и Удружење писаца Лесковца, Тимченкови мали есеји у Помаку, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 420-424;

Колунџија Драган: Велики цветносни поклоник, Песма, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 404-405;

Марић Илија: О књизи Мисао, реч – судбина, Наше стварање, бр. 1-2, 2008, стр. 120-123;

Миловановић Мирослав: Подухват достојан пажње, приказ, Фрагменти из историје Лесковачког позоришта I (1896-1941), Градина, бр. 10, октобар 1967, стр. 57-58;

Милошевић Никола: Човек од духа, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 402-404;

Миљковић Станко: Задужбина – дуг према умном човеку, О Н. Тимченку и оснивању његове задужбине, Наша реч, бр. 19, 26. мај 2006, стр. 11;

Мичић Биљана: Античке теме, приказ, Мисао, реч – судбина, Књижевни лист, бр. 71-72, јул – август 2008, стр. 7-8; Неуморни културни и књижевни прегалац, приказ, Књижевна баштина Лесковца, Наше стварање, бр. 1-2, 2008, стр. 125-129; Потрага за смислом, приказ, Француске белешке, Књижевни лист, бр. 47-48, јул – август 2006, стр. 8-9;

Мичић Владимир: Богато духовно обзорје, приказ, Француске белешке, Књижевни магазин, бр. 63, септембар 2006, стр. 46-47; Проблеми, контекст, главни књижевни актери 1952 (Николај Тимченко, Књижевност и догма: година 1952. у српској књижевности, Наше стварање, бр. 1-2, 2008, стр. 123-125; Песник и завичај, приказ, Наша реч, 19. септембар, стр. 7;

Петровић Тихомир: У спомен Николају Тимченку (1934-2004), Наша реч, 14. јануар 2005, стр. 3;

Радовић Драган: Античке теме Николаја Тимченка, приказ, Мисао, реч – судбина, Наша реч, 13. јун 2008, стр. 23; Париз је чиста мистика, приказ, Француске белешке, Српски југ, бр. 6, 2006, стр. 169-172;

Ристић Аристомен: Изневерена очекивања (поводом књиге Николаја Тимченка о лесковачком позоришту), приказ, Фрагменти из историје лесковачког позориште I, Наше стварање, бр. 1, јануар – фебруар 1969, стр. 45-52;

Стаменковић Јовица: Разговор са Тимченком, Алијанса, бр. 14, јун 2005, стр. 9;

Стојановић Саша: Николај Тимченко (1934-2004), НИИ, 20. јануар 2005, стр. 47;

Стошић Душан: За сабрана дела Николаја Тимченка (о објављеним и необјављеним радовима необичног усамљеника и истакнутог књижевног критичара, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 412-416; Прилог филозофски заснованој књижевној анализи, Песник и завичај Николаја Тимченка, Лесковчанин, 7. децембар 1998, стр. 12;

Тасић Димитрије: Дело – људски завичај Николаја Тимченка, Наша стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 405-412; Николај Тимченко (1934-2004): in меморијам, Лесковачки зборник, бр. 45, 2005, стр. 441-444; Николај Тимченко (1934-2004), in меморијам, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 520-521; Сан и служба Николаја Тимченка, Књижевни магазин, бр. 48-49, јун-јул 2005, стр. 60-61;

Тасић Драган: Град светлости у успомени, приказ, Француске белешке, Помак, бр. 34-36, 2006, стр. 38; Књижевност и слобода, приказ, Летопис Матице српске, књ. 481, св. 3, март 2008, стр. 448-450; Лесковачки дисидент – Николај Тимченко, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 424-427; La pensee de Nikolai Timcenov, Алијанса (Alliance), бр. 14, јун 2005, стр. 9;

Тимченко Ружица: Notice sur Nikolai Timceno, Алијанса (Alliance), бр. 14, јун 2005, стр. 9;

Тосић Небојша: Књижевна баштина Лесковца, приказ, Новине Београдског читалишта, бр. 32, април-мај 2008, стр. 18-20;

Хаџи Танчић Саша: Једна песма Николај Тимченко, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 417-420; Николај Тимченко – непресушна енергија стварања, Алијанса, бр. 14, јун 2005, стр. 8; Студија о Васку Попи, Николај Тимченко, приказ, Записи о песнику, Свременик, бр. 1, јануар 1975, стр. 87-89; Уписан у енциклопедију мртвих: сањана бесмртност Николаја Тимченка, Саша Хаџи Танчић, реч са сахране, Светоилијско гробље, 31. 12. 2004, Помак бр. 29-30, 2005, стр. 3;

Шијаковић Миодраг: Из историје лесковачког позоришта, приказ, Фрагменти из историје лесковачког позоришта I (1896-1941), Позориште, бр. 1, јануар-фебруар 1969, стр. 95-96;

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО КАО ИНТЕРВЈУЕР – У Библиографији Николаја Тимченка, коју је урадио Дејан Вукићевић, објављена су и два интервјуа (стр. 198):

Токић Павле: Пред изложбу у Прагу: тренутак са Павлом Токићем, академским сликаром (разговор водио) Н.Т. (Николај Тимченко), Наш стварање, бр. 48-49, 26. новембар 1966, стр. 9;

Стојановић Миодраг: „Карикатурист је човек између Сциле и Харибде“ (разговор водио) Н.Т. (Николај Тимченко), Наша реч, бр. 51, 26. децембар 1969, стр. 11;²²⁹

ЛЕСКОВАЧКО ПОЗОРИШТЕ ДО 1941. ГОДИНЕ - Лесковчани гледају позоришне представе преко сто година али се, према расположивим документима, готово са сигурношћу може сматрати да су своје прво позориште, тачније дилетанску групу, *добили 1896. или почетком 1897. године.*²³⁰

Такође, историја лесковачког позоришта није досад написана, али је било покушаја да се то учини.²³¹

Ово је нови покушај у том циљу с тим што се мора рећи да извесни новопронађени документи омогућају да се изведу закључци који се могу сматрати поузданим.

Досад коришћени извори, у првом реду *приповетке Радоја Домановића „Позориште у паланци“*²³² и *изјава Симе Бунића* коју је забележио Сергије Димитријевић, омогућавали су приближно датирање почетка лесковачког позоришта који падају у време општег националног полета у тек ослобођеним крајевима после руско-турског и српско-турског рата 1877-1878. године.²³³

(...) Пробудило се, ако се тако може рећи, и лесковачко грађанство, пре свега занатлијски и трговачки слој, као језгро привредног сегмента града, и истакло и неке своје културне потребе. Из тог споја родиле су се и иницијативе које су допринеле да се формира читаоница, а такође и да настане позориште које је заједничко дело локалне занатлијске омладине и интелигенције, тачније, наставника Ниже гимназије у Лесковцу, међу којима су били *Милутин Витковић* и – *Радоје Домановић*.

229 Напомена Н. Тимченка: За те нове податке захвалност дугујем труду и акрибитичности Станише Војиновића, који је објавио вест из Вечерњих новости: Правила лесковачког грађанског позоришта Југ Богдан и извештај Милутина Витковића министру просвете и црквених послова (в. Станиша Војиновић: Лесковац и Лесковчани у приповеткама Радоја Домановића, Лесковачки зборник, XVIII, 1978, стр. 275-278; Лесковачко грађанско позориште Југ Богдан, Лесковачки зборник, XXVIII, 1988, стр. 263-268.

230 Николај Тимченко: Лесковачко позориште до 1941. године (грађа за монографију), Лесковачки зборник XL, 2000, стр. 241-279; Преносимо, укратко, најзанимљивије делове овог рада, уз напомену да је Николај Тимченко био апсолутно најбољи зналац историје Народног позоришта у Лесковцу.

231 Напомена Н. Тимченка - Сем незаобилазне Споменнице тридесетогодишњице позоришног живота Лесковца 1926-1956, Лесковац 1956, у редакцији Аристомена Ристића и са прилозима Атанасија Младеновића (Зачети позоришног живота у Лесковцу и Дилетанске групе и гостовања), Фредија Фазловског (Градско позориште - прво професионално позориште у Лесковцу), Аристомена Ристића (Академско позориште – дело напредне лесковачке омладине) и Бране Митровића (Народно позориште настављач богате позоришне традиције); Видети и Николај Тимченко: Фрагменти из историје лесковачког позоришта I, Лесковац 1967 (где је наведена важнија литература), Петар Волк: Позоришни живот у Србији 1944/1986, Београд 1990, стр. 471-487; Боривоје Стојковић: Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба (драма и опера), Београд 1979, стр. 914-917; др Сергије Димитријевић, Историја Лесковца и околине 1918-1928, Лесковац 1983, стр. 399-415.

232 Видети: Р. Домановић: Сабрана дела, књ II, приредио Димитрије Вученов, Просвета, Београд 1964.

233 Сергије Димитријевић, Лесковачка енциклопедија, стр. 9.

(...) Занимљиво је да је први покушај да се оснује позориште у Лесковцу учињен такорећи одмах по ослобођењу града од Турака, дакле 1878. године. О томе постоји документ на основу кога се могу извести сасвим поуздани закључци како о карактеру и носиоцима те иницијативе, тако и о разлозима њеног неуспеха.²³⁴

Реч је о иницијативи грађана чија имена и занимања знамо јер су се потписали испод своје представке. Да је њихова иницијатива успела, имали бисмо имена првих позоришних аматера у Лесковцу. Реч је, наиме, о представци групе грађана Лесковца коју су упутили представнику Управе лесковачке полиције а затим и члану владе при Врховној команди српске војске у Нишу. У тој представи се каже да је лесковачка омладина на свом збору одржаном 3. априла 1878. године одлучила да „установи позориште које ће носити наслов „Позориште Обновљене Србије” да је за управника *једногласно* изабран писар Управе лесковачке *Драгутин Мутавцић* „као лице које је на више позорница било и које је за овај рад стручно” и да је састављена управа и сачињен план рада, с тим што је вичном, како се у представи каже, Драгутину Мутавцићу стављено у задатак да се о свему што је у вези с радом позоришта стара.

Из представке се даље види да су потписници поменути Драгутин Мутавцић у својству управитеља позоришне дружине, Димитрије Буринчић, у својству деловође, Димитрије Стојановић, у својству благајника, као и Ђорђе Поповић, Димитрије С. Јовановић, К. А. Јовановић и К. Крстић у својству чланова: овај списак нам тако чува имена првих позоришних аматера Лесковца или, бар, људи који су за почетак и размах позоришног живота били заинте ресовани као љубитељи уметности, родољуби и грађани Лесковца.

(...) Према ономе што се може прочитати из представке која је и нека врста записника са споменутог састанка од 3. априла, Драгутин Мутавцић је послат у Лесковац на дужност писара лесковачке општине и да се он у свом ранијем месту боравка и службовања бавио позориштем као глумац и редитељ, да му је познато како се припрема позоришна представа и како изгледа позоришни рад у целини; њему је, између осталог, као дошљаку и чиновнику који је позоришни аматер, стављено у задатак да учини све како би и лесковачко позориште цветало и напредовало као што је било са позориштем „браће наше у Шумадији”; такође, Мутавцићу је стављено у задатак да сачини статут позоришта. Ова чињеница да је Мутавцић био дошљак вичан позоришту али послат да обавља административне послове – биће нажалост главни разлог што иницијатива није одобрена ни од лесковачке полиције ни Врховне команде у Нишу.

(...) Ревносни и заиста заинтересовани за остварење ове идеје, Мутавцић и Буринчић одмах се обраћају члану владе при Врховној команди, односно министру просвете и црквених дела, и истичу: прво, да у Београду и окружним варошима од Дунава до Дрине и Тимока постоје друштвена позоришта и да њима управљају управе „посредством друштвене управе”, друго, да је позориште у целини „школа која проширује ум народни” и да, имајући пре свега то у виду, лесковачка омладина осећа потребу да и у свом граду оснује позоришну дружину, тим пре што је „народ овога краја садашњим ратом јако замишљен о својој будућности, па би позориште „искре ним саветима и живим историјским призорима” могло позитивно утицати на расположење народа, на изгађивање његове смућености; том циљу треба да послужи лесковачко позориште „обновљене Србије”. Међутим, упркос упорности и надањима, као и убедљивости родољубих аргумента, који су наводили Мутавцић и Буринчић, члан владе при Врховној команди *Милорад Шапчанин* својеручно је написао решење којим *није одобрио оснивање позоришта* и за то навео обичан, прагматичан разлог који, из историјске перспективе, аполутно није довољан нити се може одобрити, али који веома добро одсикава стање и непосредне потребе којима се бавила влада; наима, Шапчанин је одговорио да лица која желе да буду чланови позоришне дружине треба да врше канцеларијске дужности, да су то чиновници општинске управе која има многе управне дужности које су за владу примарне; уколико би се чиновници посветили глуми, не би, по Шапчанину, заинтересованом за обављање свако дневних задатака на установљавању нове администрације и функционисања владе на тек ослобођеној територији, имали довољно времена да обављају званичан посао. Зато Шапчанин и додаје, не користећи општу аргуменат да још није време за то, да ће се то омогућити касније, „пошто се у тамошњим крајевима заведу школе, као главнија средства за васпитање

---

234 Милорад Т. Николић, Прва позоришна дружина у ослобођеном Лесковцу 1878, Лесковачки зборник, VIII, 1968, стр. 209-211.

народа'', дакле када има више људи којима ће бити примереније да се баве глумом и позориштем.²³⁵

(...) Међутим, ако овај покушај лесковачких чиновника, занатлија и грађана није успео, то никако не значи да позоришних представа у Лесковцу, баш у то време, прецизније од 1878. до 1896. године, није било. На основу једног извора, коме се може поклонити поверење и са чињеничне тачке гледишта, иако је реч о белетристичком делу, стичемо прилично поуздану слику о позоришном животу у нашем граду, а посебно о односу према позоришту средине. Разуме се, закључци се морају изводити опрезно, уз пажљиву анализу текста и коришћења докумената какви су они на којима је својим цитираним прилогом указао Милорад Николић. Реч је о Сремчевој приповетки „Путујуће друштво”.²³⁶

Ако се зна како је Сремац радио, не измишљајући основне податке, можемо узети као чињеницу да је позоришна трупа Михаила Димића дошла у Лесковац и ту са доста материјалног и стварног успеха давала представе. Сремац изричито помиње Димића и Лесковац; Димића писац није измислио а помињање града коришћењем његовог пуног имена сигуран је знак да је писац узео стваран догађај за сиже своје приче. Михаило Димић је позоришни после ник, човек коме је позориште била професија, глумац, редитељ и управник путујуће позоришне трупе а касније и управник нишког сталног позоришта Синђелић.²³⁷

Сремац описује дочек те трупе у Лесковцу и даје неке појединости о самој трупи. (...) Према сижеу Сремчеве приповетке, Димићева дружина дошла је у Лесковац, ту била добро дочекана и ту јој је пошло добро, чак „не може бити боље” и зато се управник опирао молби главног јунака да дружина пређе у Власотинце и да ту почне давати представе. За нас је важан пишчев коментар који, сем основне чињенице, садржи и материјал за извесне социолошке и културолошке закључке о схватању феномена позоришта у средини која први пут види представе и које за њу представљају новину чији смисао не разуме. „То је била прва српска позоришна дружина која је по ослобођењу дошла у Лесковац” - каже Сремац. Никада нису мештани ни чули, а камо ли видели позориште. Било је додуше и у турско време нечега на ово налик, нека, да тако кажем, забаве и душевне хране, као, на пример, кад прође мечкар са мечком, кад се задржи дан-два Талијан с мајмуном или кад се какав турски „карађол” даје у кафани. Али, додаје писац, *све то није оно што је позориште*. Такође, социолози ма и културолози, Сремац нуди још једну тему за размишљање: с једне стране опијеност што је, изгледа нам, тачнија реч за раположење главног јунака од речи ентузијазам који позориште може изазвати у појединостима, а са друге стране, најпре равнодушност и одбијање средине која и кад се занима и када одбацује показује подједнако неразумевање феномена позориште.

До сада се о почацима лесковачког позоришта могло говорити на основу података које је дао Михајло Бунић а забележио Сергије Димитријевић и приче „Позориште у паланци” Радоја Домановића у којој је наведено и име позоришта. Накнадна истраживања, која дугујемо марљивом и акрибичном Станиши Војиновићу, показују да у Домановићевом опису има неочекивано много више фактографије него што би се могло претпоставити због чињенице да је у питању белетристичко дело са очито хумористичким претензијама, а да се, са друге стране, и Михајло Бунић добро сећа догађаја с краја 1896. и почетка 1897. године. Показује се, такође, да је *Атанасије Младеновић* с правом поклатио већу пажњу Домановићевој причи у којој је, може се слободно рећи, са доста тачности описана атмосфера како у позоришту тако и у граду поводом прве представе. Али, пођимо редом.

%

Радоје Домановић је дошао у Лесковац из Врања, где је радио као наставник, 26. новембра 1896. а отишао 19. јула 1898. године. Приповетку „Позориште у паланци” објавио је у Веселиновићево „Звезди” у бројевима 2-4 од 6. и 8. октобра 1898. године. У току свог борава у Лесковцу, Домановић свој рад није ограничио на свој основни позив предавача у школи, већ се, како се може са сигурношћу претпоставити, активно бавио политиком и учествовао у јавном и културном животу града. Нема сумње да је тај борава оставио трага и на његовом књижевном раду – своје кратке појмове о српској паланци и

---

235 *Напомена*: Н. Тимченко даје као Додатак (1) објашњење уз питање „Ко је био Драгутин Мутавцић?”. Пише: „Знамо само да је постојао човек са тим именом и да су га животни ветрови и потребе нове државне власти донеле у Лесковац; знамо и то да је у Лесковцу желео да оснује позориште са дружином која се већ била окупила око њега. Али, тај човек који је заиста постојао подсећа нас на јунаке какве приче из српске реалистичке литературе последње четвртине прошлог века.

236 Видети: Стеван Сремац, *Одабране приповетке*, Ново поколење, Београд 1949.

237 *Напомена*: Н. Тимченко: О заслугама Михаила Димића за историју српског позоришта видети Б. Стојковић, *Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба* (драма и опера), Београд 1979, стр. 341-342.

паланчанину овај писац изразито сатиричне вокације стекао је колико у Пироту и Врању толико и у Лесковцу, којима је био и тематски инспирисан. Позориште о коме пише у поменутој причи, нема сумње, позориште је које је постојало у Лесковцу и у чијем раду и он учествовао. Међутим, у Домановићевој причи постоји она тако често цитирана „објава” на основу које су се могли извучити закључци о почетку лесковачког позоришта. И ја ћу ту „објаву” цитирати, уз напомену да, после упоређења са познатим аутентичним подацима из штампе, она изгледа као Домановићева персифлажа позоришног плаката који је стварно постојао. На такав закључак наводи форма ове објаве, али и њена садржина – у неку руку то је укратко саопштен читав програм позоришта у формирању. Та објава у целини гласи:

„Чланови Л...чке читаонице одлучили су да се старањем истих образује грађанско позориште под управитељством публици добро познатог извежбаног глумца г. *Гаврила Михајловића*, а уз суделова ње чланова читаонице и приход од тог истог ставља се на руковање управи поменуте читаонице за набавку новина и књига, а нарочито шалвих представа за нашу публику, као и петриотских комада.

„Јављамо ово поштованом грађанству и молимо да нас обилато помогне, како би се ова наша племенита установа у лику нашег места могла одржати. „*Прва представа ће се давати код „Орача”*, за коју ће грађан ство добити за сада аутографисане плакате са именима лица, а доцније ће се и штампати у овд. штампарији.

%

Позориште ће се звати „*Грађанско позориште Југ Богдан*.” Што се тиче података, сасвим је извесно да се мисли на Лесковац (Л...чка читаоница) и даје сасвим прецизно име позоришта. Остало се, *mutatis mutandis*, може прихватити као аутентично навођење чињеница. Домановић помиње и наслове комада који су играни и у првој фази овог позоришта, за време док је управник био Илић, и прву представу обновљеног позоришта, када је управу преузео професор Воја. Списак представа налазимо у поменутој белешки *Сергија Димитријевића* а потврду да је игран Бој на Косову у документима које ћемо размотрити у редовима који следе. Ови основни подаци оснажују се не само познатом изјавом *Михајла Бунића* коју је забележио *Сергије Димитријевић*, него и недавно објављеним аутентичним вестима које је саопштио *Станиша Војиновић*. Реч је о вестима у београдским Вечерњим новостима. Има их две. У првој, објављеној 29. јануара 1897. године, каже се да је у Лесковцу *основано позориште које има 40 чланова, углавном младих људи*, да је позориште добило „локал” и „потребне ствари”, што би требало да значи да је добило просторије и опрему. Чак су подељене и улоге за увежбавање првих комада. Чланови су прионули на рад, пуни одушевљења, а када су у питању средства и стручни савети – обратиће се позоришту у Београду за помоћ. У вести се каже да *установом руководи Бунић*, „званичник суда” као човек „мало вичнији у овом раду”. На крају, дописник обећава да ће пратити рад позоришта и да ће обавештавати читаоце о томе. Нешто касније, одржавши обећање, дописник Вечерњих новости јавља да је *прва представа дилетанског позоришта* – чија је дружина „састављена из угледних грађана и чиновника – „испала... на опште задовољство многобројне публике”. Нажалост, у вести се не каже који је комад изведен; каже се само да је „љубав господе дилетаната ка уметности... за сваку похвалу” и да се посебно истакао „својом игром” *Здравко Здравковић*: ово је, дакле, први истакнути лесковачки глумац, аматер, за чије име знамо. Ова вест објављена је 23. фебруара 1897. године. Према томе, може се извести закључак да је дилетанско позориште дало своју представу, како се у вести каже *прву, представу између 29. јануара и 23. фебруара 1897. године*.

Ове вести могу се проверити подацима *Михајла Бунића*. Овај је, нема сумње, био непосредни учесник и један од оснивача позоришта. Такође, постоји извештај човека који се потписао као *управник позоришта*. Између документа који потичу од ове личности и казивања *Михајла Бунића* има извесних несугласности, али оне нису битне и лако их је отклонити. Наиме, према *Сергију Димитријевићу*, али и према вести Вечерњих новости, први управник позоришта био је *Михајло Бунић*. Правила позоришта упућена на одобрење начелнику среза, потписао је као управник професор лесковачке Ниже гимназије *Миљутин Витковић*; *следи потпис Михајла Бунића као секретара, Р. Дунђервића као благајника, Мих. П. Младеновића (трговца) као економа и – Радоја Домановића (предавача) као – драматурга*. Потписали су се на примерку одобрених Правила (која носе датум 19. март 1897. године) и неки угледни грађани – свештеници, трговци и занатлије – који су ту фигурирали као чланови управе и надзорног одбора. Као да поново читамо ове редове из Домановићевог „Позоришта у паланци” и да се из овог документа уверавамо да је позориште у овој фази свог постојања било ствар целокупне јавности.

(...) Иначе, према Витковићевом извештају (министру просвете – примедба Д.К.), *управа је изабрана на збору 12. фебруара 1897. године*, и развила је широку, васпитну и административну делатност. (...) Уследила је и *премпремјера: Битка на Косову*, комад самог Витковића, која није поменута код Бунића и кога нема ни на списку изведених дела код Сергија Димитријевића, из разумљивих разлога – то је прва представа обновљеног позоришта.

(...) Витковић даје и ове значајне податке: представа је изведена у Шериф-беговом конаку који назива друштвеним станом (по својој прилици то је била напуштена кућа овог бега коју је општина или конфисковала или откупила), да је публике било много, да је била одушевљена представом и да је, најзад, без обзира што је стан био скучен, *донела 72 динара прихода* (сви подаци се углавном подударују са вешћу Вечерњих новости). Тачан датум представе коју назива премијером Влатковић није саопштио, али је написао да су представе отада даване редовно четири пута месечно, да су извођене искључиво српске драме са историјском садржином и да је просечан приход са представа био 30 динара. Набављено је нешто гардеробе и „техничких средстава” (кулиса) када су материјалне могућности то дозвољавале, а ускоро су ангажовани професионални глумци „који су помогли управи у извођењу представа”; према Влатковићу, реч је о два глумца и две глумице.

Дакле, да резимирам: изгледа несумњиво, протумачи ли се исправно Домановићева прича и прочитају доступни аутентични документи (извештај у Вечерњим новостима, Правила позоришта са потписима управе и извештај управника Витковића, да су *прво лесковачко позориште Југ Богдан основали омладинци, калфе и шегрти, 1896. године* и да су, по свему судећи, извели онај репертоар који је навео М. Бунић: *Бој на Косову* Матије Бана, *Злу жену и Женидбу и удадбу* Стерије Поповића, *Два цванцика* Милована Глишића и *Четири милиона рубаља* београдског професора Стеве Јефтића (прва два комада спомиње и Домановић); када је позориште запало у кризу, затражена је помоћ од лесковачке интелигенције, и онда су се у рад укључили професори лесковачке Гимназије Витковић и Домановић, трговци, свештеници итд. Вечерње новости су, у ствари, писале о том обновљеном позоришту, или о другој фази његовог рада, који је дописник погрешно схватио као почетак. Мислим да нема противуречности између података да је најпре изведен комад Матије Бана, а онда Косовски бој Милорада Витковића (код Домановића можемо прочитати да је поново изведен комад са тим именом). *Крај позоришта Југ Богдан није био онакав како је описано у Домановићевој причи, али је, на жалост, убрзо уследио*. Одушевљење је спласло, а изостала су и финансијска средства.²³⁸

Може се слободно и без претеривања рећи да Лесковчани у раздобљу које је следило престанку рада градског позоришта *Југ Богдан до оснивања Градског професионалног позоришта, средином двадесетих година, никада нису остајали без позоришне представе*. Гостовања позоришта из других места, нарочито после стварања нове државе, смењивала су се често и трајала доста дуго, а ђаци, студенти, чланови секција радничког културно-уметничког друштва *Абрашевић*, па и припадници спортских друштава основали су трупе и дружине да би дали често једну, понекад и више представа чиме су задовољавали и сопствену жељу за игром и потребе публике за позориштем. Најозбиљнији покушај да створи стално аматерско позориште припада спортском друштву *Момчило* које је оформило истоимено дилетанско позориште и живело своју прву представу, комад *Кад се сунце гаси*, 3. фебруара 1924. године. Ову дилетанску дружину помиње и Сретен Динић у једном свом чланку, констатујући са жаљењем да се она, после неколико премијера, угасила.

Игром случаја или, тачније, деловањем случаја - комедијанта, почетак и крај рада једног професионалног лесковачког позоришта уоквирен је двема другим гостовањима тада реномираних српских професионалних позоришта. Наиме, године 1925, у лето, тачно годину дана пре оснивања лесковачког позоришта, гостовала је трупа Битољског градског позоришта под вођством заслужног редитеља и позоришног човека *Радивоја Динуловића*; почетком 1929. године, тачно у данима када се лесковачко позориште гасило немогавши да реши своје материјалне проблеме, на дуже време у овом граду гостовало је Нишко позориште које је и пре оснивања лесковачког позоришта давало представе за лесковачку публику. После много покушаја и деловања више ђачких и дилетанских дружина, о којима

---

238 М.Тимченко, у Додатку (2) даје, између осталог, следеће објашњење. За сто година откако су гледали прву представу, Лесковчани су се неколико пута уверили да је лакше позориште основати него га одржавати. (...) Тако је било и са првим лесковачким дилетанским позориштем Југ Богдан са којим је започела историја позоришта у овом граду, тако је било и са Градским позориштем, јединим професионалним позориштем између два рата, које је радило 1926. да би се угасило већ почетком 1929. године, а то се поновило и са tzv. Академским позориштем; послератно позориште било је релативно стабилно, али му је бар два пута запретила опасност да нестане.

је било речи, давнашња жеља Лесковчана да имају своје позориште *остварена је 23. августа 1926. године оснивањем Градског позоришта*. Градско позориште је било професионално, окупило је већи број веома добрих глумаца и дало више добрих представа, остваривши и нека запажена гостовања, али убрзо је морало да обустави рад због недостатка материјалних средстава. Већ почетком 1929. године позориште се угасило, ансамбл се једноставно распао а остали су дугови које је требало некако намирити.²³⁹

%

И један летимични поглед на документа који илуструју да тако кажемо административне послове око остварења идеје о лесковачком градском позоришту... Наиме, одбор за оснивање лесковачког Градског позоришта обратио се надлежном министарству, тачније Уметничком одељењу Министарства просвете с молбом да одобри формирање позоришта, уз образложење да Лесковац доживљује и привредни и демографски напредак, да све већи број људи не само из земље неги и из иностранства добија посао у све развијенијој индустрији града што је, несумњиво, знак израстања Лесковца у снажно градско средиште. Следи тврдња да такав *Лесковац „осећа велику потребу за стално позориште”* и несумњиво веома значајан податак да је та потреба повећана чињеницом да Нишко овлашћено позориште већ две године не гостује у Лесковцу и да нема изгледа да ће у догледно време доћи у Лесковац... (...) У истом акту се каже да је ангажовано већ осморо глумаца (четири брачна пара) и да ће остале глумце, како уредба о позоришту предвиђа, ангажовати у најскорије време. Овај акт је потписали су *Владимир Антоновић*, председник Привредног суда, *М. П. Димић*, председник општине, неизбежни *Сретен Динић* и још неколико угледних грађана. Треба уочити чињеницу да је сам председник општине у одбору и да својим потписом потврђује навод о позоришту као насушној потреби града...

Уметничко одељење је инсистирало на гаранцијама квалитета, с једне стране, и упозоравало да средства за издржавање позоришта мора обезбедити сам град. То није умањило ентузијазам одбора који је послао правила и записник са седнице управног одбора, одржане 22. јула 1926. године, на којој је за *председника* изабран апотекар *Рад. С. Димитријевић*, за потпредседника трговац *Никола М. Стојиљковић*, за *управника професор Радивоје Ненадовић*, за секретара шеф књиговодства банке *Ђока Митровић* и за *благајника индустријалац Спира Коцић*. Овај записник потписали су још и *Влада Антоновић*, *Велизар Пијаде*, *Миле Стојиљковић*, *Сретен Динић* и *Јова Јовановић*. Ваља уочити чињеницу да је 22. јула за *управника* изабран професор Ненадовић и да су у најужем руководству били представници интелигенције и привреде, да се изразим савременим језиком, а у ствари ту су били представници ондашњег највишег слоја друштва, што ће рећи богатији и угледнији Лесковчани.

%

Друга по значају и уметничким даметима епизода у позоришном животу Лесковца између два светска рата била је егзистенција и делатност Академског позоришта. Било је опет плод рекао бих трајније и неугасиве жеље и жудње Лесковчана за позориштем а његови главни актери били су студенти, академци, један нови нараштај у друштвеном и културном развоју Лесковца, помогнути од неуморног и култури и посвећивању неизмерно оданог Сретена Динића и релативно танког слоја интелектуалаца града. *Постојало је неколико година (од 1933. до рата) и дало, поред 11 премијера, већи број културних приредби забавног карактера*. У неку руку, то је био покушај заснивања кабареа.

На прву премијеру се ипак релативно дуго чекало. Премијера је протекла у свечаном расположењу. Био је позван управник позоришта Моравске бановине, иначе познати историчар српског позоришта *Боривоје Стојковић* да одржи предавање о позоришној уметности а затим је изведен Нушићев *Обичан човек*. Можда избор овог Нушићевог комада може да нам открије интенције редитеља и водећег глумца Боре Димитријевића; позориште коме је он био моторна снага желело је да игра пре свега комаде без већих претензија, а радо гледане и лако изводљиве, како сам Нушић карактерише своје дело у предговору.

Први управник Академског позоришта био је Сретен Динић, кога је, после прве годишње скупштине, 29. новембра 1935. године, заменио на дужности Бора Димитријевић Пиксла.²⁴⁰

---

239 *Напомена* Н. Тимченка: О Градском позоришту видети и чланак Ф. Фазловског у Лесковачком зборнику II, 1962; корисне податке даје С. Димитријевић у Историји Лесковца 1918-1928, стр. 399-413; сажет приказ рада Градског позоришта, чиме се потврђује да је оно занимљива епизода у историји српског позоришта, а видети оцену Боривоја С. Стојковића, „Историји српског позоришта од средњег века до модерног доба (драма и опера)“, стр. 914-915. Видети и Николај Тимченко, Фрагменти из историје лесковачког позоришта I (1896-1941), стр. 17-36.

240 Н. Тимченко, Лесковачко позориште до 1941, стр. 276.

VI

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО О ЛЕСКОВЦУ – Лесковац је једноставно средина која *не прима новотарије нити може да прихвати некога ко се не уклапа у његов просек, и начин живота и мишљења*. У Лесковцу се може живети само са масом, јер он нема разумевања за индивидуалитет (овде се не подносе личности, али је зато Лесковац био пун особењака, ишчашених људи, без духовне подлоге); даље, може се живети само под условом да се човек споља прилагоди тиме што неће истицати своју посебност и своја интересовања, поготово ако крије чиме се стварно бави, нарочито ако има успеха у томе.²⁴¹

Лесковчани не читају много, и хоће да опросте некоме ко то ради и пише ван њихове средине уколико тај уме да о томе не прича и не прави од тога бог за шта, у првом реду да на основу својих писања тражи од Лесковчана да буде *признат као писац*. Не зато што стварно вреди оно што пишу него зато што је Лесковац пристао да се они сматрају писцима јер пишу по мери и уз одобрење Лесковца. Овоме треба додати то да Лесковац неће прихватити писца од вредности за свога, неће га признати – *сем ако власт и Партија не инсистирају на томе*, па и у том случају прихватање ће бити неискрено.

Лесковац афирмише као писце само оне који *одговарају његовом поднебљу* и његовим појмовима о књижевности и писању уопште. То сматрам једним од разлога што се у Лесковцу *никада није појавила књига која је могла да буде духовни инцидент по својој провокативности, слободоумљу, оригиналности, несвакидашњости*, дакле по нечему што одудара од „нормалности“ и „исправности“, од оне норме и стандарда – о чему сам већ говорио.

Многи талетовани људи – новинари, инжењери, лекари, професори итд – отишли су из Лесковца под притиском, придављени и ометени од те лесковачке просечности, „нормалности“ и – завидности. О овоме последњем већ сам нешто рекао, а сада додајем и подвлачим: чини се да нигде као у Лесковцу нема толико суревљивости и завидљивости према човеку који нешто покушава и успева, и нигде човек не наилази на веће отпоре него у Лесковцу да искаже и докаже своје способности. То је просто отерало многе људе из Лесковца јер је заиста и заморно и напорно тражити енергију на отклањање спољашњих баналних препрека. И још нешто: борба против „нормалности“ Лесковца је узалудна, сваки појединачни напор у том циљу и правцу осуђен је унапред на пропаст. Нико у Лесковцу нема шанси на успех као стваралац, као човек од духа, као личност, као индивидуалитет, а још мање има изгледа на признање ако је аутентичан, даровит и самосталан.

Чини ми се да је то била једна од *главних карактеристика културног живота Лесковца шездесетих година*: постојале су појединачне иницијативе, али увек су културни радници били разједињени, сметали један другом, денуцирали један другог, као да су се плашили да неко од њих, по правилу најгори, не стекне некакву афирмацију и да се на ма који начин „прочује“.

Препреке за пунији развој културног живота долазиле су, у ствари, од самих културних радника и парадоксално, али чини се тачно, културни развој отежавали су и чинили немогућим сами културни радници својим првонцијалним и некултурним односом према култури, својим *малим или ништавним стваралашким могућностима* и својом суревљивошћу према колегама и њиховим иницијативама. Тек су они, када би био учињен неки озбиљнији и несебичнији покушај, ступали су на сцену политичари и партијски комитети, који су најпре „оцењивали“ и „анализирали“, а затим доносили одлуке о забранама и кажњавању појединаца после „*извршене диференцијације*“. У таквим „случајевима“ обично су страдали они који су показивали минимум људскости и поштовања према културном чину, водећи рачуна о свом сопственом достојанству и интересима својих колега.

Морам још да кажем свој утисак за који не смем да тврдим да је тачан, јер бих ја први желео да буде демантован, али бојим се да сам у праву, што је стравично: наиме, већина тзв. културних радника у Лесковцу (то су по правилу они који раде и примају плату у културним установама, па су зато културни радници, а не зато што нешто пишу, сликају, компонују или у правом смислу организују културни живот) заправо *мрзе културу*, далеко

241 Николај Тимченко, Лесковац, Лесковчани: политика и култура (шездесете, седамдесете године), из рукописне заоставштине, Наше стварање – Лесковац, LVII/1-2, 2010, стр. 167.

је од аутентичног културног чина, јер не могу да поднесе ни слободу ни аутентично, критичко суђење, који су основи сваког културног чина.

Све се ипак своди на чињеницу да у Лесковцу *није било, нити сада има развијених стваралачких личности* које су могле да остваре дело или бар да културни рад и стваралаштво прихвате као своју судбину, у оном смислу како је то за наше прилике у целини тих година формулисао Добрица Ћосић. За све њих „рад у култури“ био је прилика да се како-тако преко плате осигура егзистенција (што се, наравно, не сме осуђивати, али ја говорим о култури и културним ствараоцима), а да се, интегрисањем у одабране и прихваћене, од Партије контролисане и организоване културне токове, подржава оно што је „прихватљиво“, „нормално“, „социјалистичко“ и „самоуправно“. Никаквог истраживања, никакве личне иницијативе, никаквог сопственог мишљења или става, а поготово никаквог супродстављања томе „нормалном“, боље рећи успостављеној норми чији је утемељивач и мандатор Партија у чије име делују комесари.

Посебно је била развијена самоцензура помоћу које су ти културни радници пазили да се оно што је забрањено или што је ван норме некако не провуче и доспе на светлост дана; тада су постојали многи табуи и многи забрањени књижевници и мислиоци и о њима се једноставно није смело говорити, та имена се нису смела јавно помињати, ни цитирати њихова дела нити њихове мисли. Тако, поред Маркса, није смело бити ни Ничеа или Хајдегера (јер су „фашисти“), поред Крлеже и Андрића, који су били мера свих естетских пресуђивања, није се смело говорити о Црњанском и о писцима који су се „рђаво“ показали под окупатором, односно орихватали ону другу тоталитаристичку идеологију, како би рекао Станко Ласић...²⁴²

VII

ТИМЧЕНКО И УДРУЖЕЊЕ ПИСАЦА - Николај Тимченко је био наугледнији члан Удружења писаца Лесковца. Удружењу је, дакако, чинила част да у својим редовима има писца који је у српској књижевности стекао име врсног књижевног критичара и есејисте и који је својим усправним животом, праводољубивошћу и доследношћу уживао велико поштовање у свом родном граду, и не само у њему.²⁴³

Могао је Тимченко и да не „приступи“ Удружењу (зна се да није писао молбу за учлањивање у много важније институције), али Удружење није могло без њега, његовог имена, знања, ауторитета. Са њим је ово, некако, добијало у значају.

И као што је у сваком послу који је радио оставио неизбрисив траг, тако је и удео Тимченка у деветогодишњем животу удружења лесковачких писаца (основано је фебруара 1996) био драгоцен, незаобилазан. Није се истицао бучним иступима у јавности, и, уопште, ретко је, нажалост, учесовао у јавним манифестацијама, трибинама, књижевним вечерима.

Тих, ненаметљив и надасве скроман, није се никада гурао у прве редове нити је тражио заслужена друштвена признања за која, уосталом, није ни марио. Али, када се у неким приликама „јавио за реч“, његова се увек помно и са уважавањем слушала. Подржавао је, међутим, сваку идеју која је означавала помак у књижевном и културном животу града у коме је живео. Тако је свестрано подржао идеју о гласилу Удружења, листу за књижевност, уметност и културу. И када говоримо о доприносу Николаја Тимченка раду удружења, он је *понајвише везан за лист „Помак“*.

У њему је редовно сарађивао и *није било броја (сем једног изузетка)* у коме се нису појављивали његови прилози, називани најчешће, не знам зашто, „мали есеји“, јер они су по својој вредности били најмање мали. Ти, његови „мали есеји“ подизали су ниво „Помака“ и, наравно, уз вредне прилоге других аутора и умешност уредника, оправдавали његово постојање.

У 19 до сада објављених свезака „Помака“, Тимченко је објавио *25 текстова*, тематски врло различитих, што речито говори о широком дијапазону његових интересовања и показује, и на овом примеру, у овом сегменту његовог ангажовања, да је био свестрани проучавалац књижевног и других културних феномена.

²⁴² Николај Тимченко, исто, стр. 167-169

²⁴³ Душан А. Јањић, Николај Тимченко и Удружење писаца Лесковца (Тимченкови мали есеји у Помаку), Наше стварање, број 4/1 1004/05, стр. 420.

Све његове текстове објављене у „Помаку” можемо разврстати у неколико целина. Тимчено се у првом реду бави значајним српским писцима: Стеријом, Андрићем, Црњанским, Исидором Секулић, Десанком Максимовић, Слободаном Јовановићем, Богданом Поповићем, Драинцем, Растком Петровићем, Ађелком Крстићем. У ову групу се може убројити и текст о Милошу Ђурићу, нашем највећем хеленисти. Другу целину чине прилози (таквих је пет) о страним писцима: Пушкину, Чехову, Камију. Три написа је посветио завичајној књижевности пишући о Жаку Конфину, Миливоју Перовићу и Брани Митровићу, пет је, пак, критичких приказа новонасталих књига и, најзад, два чланка се не односе директно на књижевност, један је из историје лесковачког позоришта (што је, иначе, био предмет вишегодишњег његовог занимања) и један је о књизи уопште, поводом Трећег салона књига у Лесковцу. У завичај Николаја Тимченка, његову духовну баштину, улазе и есеји објављени у „Помаку”; они су неодвојиви део пишчевог укупног ствалаштва.

VIII

ЈЕДНА ПЕСМА НИКОЛАЈА ТИМЧЕНКА - Када је писац од угледа и опуса, попут *Николаја Тимченка*, критичар и књижевни есејист који је приказима, огледима и студијама делотворно учествовао у књижевно-критичким и књижевно-историјским (пре)вредновањима и тумачењима старије, новије и савремене литературе, у зборнику за друштвена питања, културу и књижевност „*Други лист*” (број 1, Врање, јун 1990) објавио песму, потом још једну (песму), није се могло очекивати веће изненађење од датог. Индикативног наслова „*Свет и ја*”, открила је и испољила дотад непознато ствалачко интересовање Николаја Тимченка да пише поезију, поготово пошто је афирмисан *дискурзивним* текстовима и књигама, нарочито оним његовим равнима које рачунају на антрополошке приступе и увиде као методолошки супстрат. Заправо, *новооткривени* Тимченков стваралачки простор доброно је при том рачунао са оним што је већ остварио и вредносно потврдио у датим областима књижевности.²⁴⁴

Песма „Свет и ја” несумљиво је наглашене антрополошке и поетичне самосвести. Рефлективна, бави се местом и улогом човека у бескрајном простору света у чије се дубине песник загледао као мистичну и неодгонетиву праслику бивствовања, исписану личним доживљајем и трагом. Ова релативно кратка, али смислом бременита и асоцијативна песма дословце гласи:

*Шта ћу ја овде,
на овом свету,
где нежне птице нестају
а и сродници ми раде о глави?*

*Али, шта ће ми глава
која не вреди ни по луле дована?
Жив сам још баш зато
што овај свет трпи само такве главе.*

*Тако се свет и ја добро слажемо
иако се не подносимо.
Свету нико није потребан.
Он може све сам, и без милости.*

*Свет је потребан мени
али да бих могао живети у њему
и он и ја треба да будемо бољи,
што, изгледа, није могућно.*

Док читамо песму „Свет и ја”, ми стално, наине, уочавамо и сазнајемо аподиктичну поруку треће строфе да свету нико није потребан и да он може све сам, и без милости. У

244 Саша Хаџи Танчић, Једна песма Николаја Тимченка, *Наше стварање*, 4-1/ 2004-5, стр. 417.

распону од иронијске деконструкције, до патоса интегралности, смењују се облици неспоразума човека са светом у коме живи. Објава поетских алузија о немогућности обнављања интегралности човека и света тријунфује, нажалост, на крају песме. Ужасна и коначна, завршница естатичног карактера заправо је нихилистичка самонегација модер ног субјекта. Наглашеним присуством личног, појединачног, сопственог, дакле, стављањем себе у егзистенцијални оквир чије су димензије одређене светом у коме живи, у којем се све одвија, песник је заправо открио да је његов опстанак несигуран и незаштићен без узејамног побољшавања. Облик монолога, проистеклог из потребе за обраћањем себи, у суштинској је вези са обавезом према свету и брига за њега. То је песников индивидуализовани глас из заједнице. Песма „Свет и ја” истовремено показује функционисање те антрополошке равни од себе ка свету и од себе ка другима, покрећући при том комплексније трагање за одговором на многа питања о есенцијалној и егзистенцијалној природи бића, као и одговор на круцијално питање, поста вљено у Тимченковој песми већ првим стихом: Зашто сам се нашао овде које после његовог недавног одласка заувек, проширено, може заправо да гласи: Зашто сам се уопште нашао овде, ако морам да одем одавде?

Пошто је отишао са овога света, шта бива са њим и његовом душом, и да ли се она, у неком виду, вратила у свет одакле је кренула? Осмисливши песму „Свет и ја”, открио нам је, иако ерудита и интелектуалац првога реда, да је умео и да машта и да се у маштању издигне од земље, да се поистовети са нежним птицама у нестајању и види себе како лети и летом надилази све непријатности са сродницима који му раде о глави. Николај Тимченко постао је песмом творац и маштар, и није више само тумач и аналитичар већ вечни радозналац неутољиве глади за другачијим, бољим светом, да би са њим уследило и боље осмишљење себе. Али на овом свету, на крају, све разочарава. У фрагменту дневничког записа, објављеног у листу „Лесковчанин”, јуна 1999. године, он ће дословце записати: „Дакле, једна тиха и ненаметљива потврда чињенице која ме све мање погађа – увек сам био страно тело које ова средина није признала за своје. То није никаква трагедија, а то не сматрам својом несрећом.” Јер је у родном граду налазио исту људску природу сродника који му раде о глави, исте људске односе и, што је набитније, опет оно исто своје биће опевано у песми „Свет и ја”.

Песма је остала, а песник је отишао, оставиши за собом и своје дневнике, још један књижевни жанр који је такође потајице неговао до краја живота. У том смислу је овај и овакав распон питања у његовој песми „Свет и ја” нужен на начин на који се такође може разумети. Шта ћу ја овде, у поезији?

IX

КЊИЖЕВНОСТ И ДОГМА – Иза Николаја Тимченка остале су хиљаде страница необјављених рукописа – приказа, чланака, расправа и монографских радова, целих књига посвећених одређеним писцима и темама.

Ја ћу бити слободан да у име Задужбине „Николај Тимченко“ поменем само неке од тема којима се Николај Тимченко бавио готово опсесивно. Ви знате распон његових књижевних, историјских и филозофских интересовања, од древног доба, до старе Грчке и Рима, преко ренесансног раздобља, класицизма (нарочито га је француски привлачио)... Али бавио се исто тако и 19. и 20. веком. Колико националним, дакле српским књижевним и филозофским темама, толико и интернационалним, општесветским темама. И у томе своме бављењу, интересовању, истраживањима, Николај Тимченко је, готово по страни од јавности, формирао читав низ завршених или готово завршених рукописа.²⁴⁵

Две књиге су, као што рекох, објављене. Ове, 2007. године надамо се, планирамо да штампамо две књиге његових огледа и, преко тога, „Библиографију“ Николаја Тимченка, која обухвата преко 1.100 јединца, што значи да ће то бити посебна, трећа књига. Аутор библиографије мр Дејан Вукићевић приводи крају овај завршни посао.²⁴⁶

Николај Тимченко оставио нам је, заправо, идеалан поднаслов књиге. Допустио сам себи да га још и скратим, уверен да тиме нећу изневерити средишње пишчево настојање: осветлити књижевни живот у Србији (колико је неопходно: и у Југославији) у прекретној 1952. години. А суштину општекултурних, литерарно-естетских и идеолошких збивања битних за ову годину одредили су спорови на релацији друштво – уметност, партија –

245 Јован Пејчић, излагање на промоцији о делу Књижевност и догма Николаја Тимченка одржаној 12. јануара 2007. године у ЛКЦ, Помак, бр. 37-38, стр. 4. Књигу је приредио Јован Пејчић, а реч је о заједничко издању Српске књижевне задуге Београд и Задужбине „Николај Тимченко“.

246 Јован Пејчић, Помак, бр.37/38, стр. 4.

књижевност, значи питање слободе стваралаштва у новоуспостављеном комунистичком друштвеном поретку. Зато сам се определио да главни наслов буде *Књижевног и догма*.

Дело је, по свему, настало почетком осамдесетих година. У поглављу „Година 1952“ у Народном студенту овај податак изричито се наводи. Можемо поћи даље па изнети да је рад завршен најкасније 1984. На то упућује чињеница да књиге, расправе, чланци, сећања, коментари на које се у напоменама указује на прекорачују 1983. годину као годину свог издања. (...) Склопивши једанпут рукопис своје „*хронике године 1952. у српској књижевности*“. Николај Тимченко му се, сви су изгледи, после 1984. није враћао.²⁴⁷

Х
КЊИЖЕВНА БАШТИНА ЛЕСКОВЦА – Акрибичан, да употребимо термин који је он волео да користи, и марљив какав је био, увек живо заинтересован за многе облике културног стваралаштва, а нарочито у књижевности, Николај Тимченко је целог живота писао – али није све објавио и многе од својих књижевних замисли није стигао да заврши. Систематичан, понекад до перфекционизма, он је своје рукописе сврставао и распоређивао у засебне фасцикле, исписујући при томе радно-тематске наслове на њима.²⁴⁸

Међу овим бројним фасциклама с рукописима једна је носила назив „*Лесковачке теме*“. У њу је Тимченко одлагао своје текстове о лесковачком културном животу, о прошлим и савременим збивањима и приликама у књижевности и уметности, о позоришту и образовању, о старим и новим књигама лесковачких аутора. Одлагао их је тако да се, иако рукопис није заокружен, могла наслутити концепција планиране књиге. Преглед садржаја књиге „*Књижевна баштина Лесковца*“, њена унутрашња структура, као и избор тема које је аутор начинио, следе управо тај почетни наум Николаја Тимченка. Замисао о којој је реч, темељну идеју о карактеру будуће књиге и ширини материје коју жели да обухвати, открива он, наиме, већ у уводном делу расправе о књижевном стваралаштву у Лесковцу између два светска рата. Његов циљ очито није био да читаоцу пружи једноставан историјски преглед књижевног стваралаштва у Лесковцу. Амбиције су му, нема сумње, биле сложеније и обухватније: дубоком анализом не само књижевног стваралаштва, већ укупног духовног напора у Лесковцу током стварања његове градске физиономије, показати њихов утицај на развој културног живота лесковачке чаршије, која се споро и тешко ослобађала свог паланачког духа. Николај Тимченко био је човек сав предан стварааштву, заљубљеник у писану реч. Са оптимизмом идеалисте и једном несвакидашњом радошћу прилазио је сваком покушају белетристичког и научног изражавања, поготово ако се то догађало у његовом родном граду. Просто је зрачио преданошћу умовању и писању, подстицао и храбрио своју околину да истраје у нимало лакој ходу по изазовним и несигурним подручјима поезије, прозе, драмског стваралаштва, есејистике и критике, историје, филозофије... Деловао је као нико од његових суграђана личним примером посвећеника и зналца. Управо ова Тимченкова особина дошла је до пуног изражаја у његовим радовима о завичајним темама. Најбољи доказ у овом смислу представља књига коју читалац држи у рукама. Као врстан историчар и теоретичар књижевности, Тимченко овде одмах на почетку истиче потребу појмовног одређења књижевне баштине. Пошто је дао почетне одреднице појма, прецизно одређује области које

247 Јован Пејчић, Реч приређивача, Николај Тимченко, Књижевност и догма, 237-239. Напомена приређивача: Књига која је пред читаоцем представља део рукописа заоставштине Николаја Тимченка и чува се у задужбини његовог имена, основаној у Лесковцу септембра 2005. године. Рукопис је дводелан. Садржи машинопис – од 115 страна основног текста и 43 странице напомена. Редослед поглавља утврђен је у рукопису бројевима у горњем десном углу (1, 2, 3...), а свако од њих има сопствену пагинацију. Од укупно 85 фусота, аутор је првих 20 везао за тачно назначена места у основном тексту – преостала упућивања рад су приређивача. Већ написаним поглављима Николај Тимченко се, сва је прилика, враћао и по више пута. Измене и допуне руком је исписивао на маргинама прекуцаних страна – једанпут наливпером, други пут фломастером, негде хемијском оловком. Нисам сигуран да бих без помоћи љубазне и предусретљиве госпође Ружице Тимченко, ауторове супруге, увек верно реконструисао смисао и значење пищевих накнадних интервенција. Сам спис налази се у одвојеној фасцикли на којој пише: *Фрагментарна хроника године 1952. У српској књижевности*. На уводној, пак страни рукописа, стоји: *Фрагментарна хроника године 1952*. Наслов са фасцикле, написан руком, свакако је млађи и, утолико, он је последња реч ауторова. Уосталом, прецизнији је. Али и такав – дескриптиван, сме се закључити да је он за аутора пре свега имао радни карактер.

248 Предраг Стајић, *Поговор*, Књижевна баштина Лесковца, Лесковачки културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, Лесковац 2007. стр. 209-213.

треба истраживати, односно указује на то шта је све потребно обрадити да би изабрана тема истраживања била целовито сагледана.

Други део Тимченкове књиге испуњава текст о часопису „Наше стварање“, по речима самог аутора – најзначајнијег и најдуговечнијег лесковачког књижевног часописа. То је сад културни и књижевни Лесковац после Другог светског рата. Тимченко „Нашем стварању“ прилази носталгично и са извесном присношћу, са уочљивом симпатијом. То не значи да је овај рад лишен критичких ставова, има их итекако (они су објективна констатација неких чињеница које су се одиграле и које он као поштени посматрач није могао да прећути), али – уопште – текст о Нашем стварању открива сву Тимченкову оданост, па и слободу према часопису.

Пишући о животу „*Нашег страдања*“ – како га је у шали, али из милоште, често звао – о његовом рађању; несигурном ходу и саплитању, али и уздизању и високом узлету па и слому, поновном усправљању, онда истрошеној снази, Николај Тимченко у ствари је прикривено исприповедао роман о сопственом мучном ходу по лесковачкој књижевној сцени. Тиха и блага нарав, прескромност и стална нека сетна повученост од јавности, учинили су да Тимченко у свом тексту о часопису „Наше стварање, иако је био његов *spiritus movens* и његов животни сапутник, себе помене само једним неутралним одређењем – један новинар, као споредног и сасвим случајног учесника.²⁴⁹

XI

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО КАО ПУБЛИЦИСТА – Николај Тимченко се, поред других области стваралаштва, бавио и публицистиком, и то сасвим разумљиво, јер провео је читав радни век као новинар, а новинарство, односно журналистика и публицистика су као две сестре рођене, као два дела једне исте делатности, с тим што се у публицистици, у дневним и периодичним листовима и часописима, као и у засебним публикацијама, актуелни политички, културни и други проблеми, теме и збивања разматрају дубље, свестраније, комплексније и амбициозније него у текућој журналистици.²⁵⁰

Може се рећи да је Николај Тимченко био врло плодан публициста, посебно ако његову оријентацију проширимо и на текстове који се тичу тема и појава из прошлости, чије је штампање по схватању аутора било значајно у датом тренутку, дакле актуелно што је карактеристика публицистике. Неколико ствари падају одмах у очи када се посматра целина Тимченковог публицистичког рада: *Прво*, његова интересовања су усмерена искључиво или готово искључиво на културу, наравно уз асоцијације или алузије на друштвено политички живот; *Друго*, питања која разматра фокусирана су највећим делом на Лесковац у чему је основна разлика у односу на друге области његовог стваралаштва. *Треће*, публицистичке текстове објавио је углавном у Нашој речи, али покоји чланак нашао је места и у Нашем стварању, Лесковачком зборнику, Помаку, Алијанси; *Четврто*, Николајева публицистика јавља се у форми чланка или фељтона, гдегде као полемика, а наш аутор објавио је и три књиге које се могу, шире гледано, сврстати у публицистичка дела, мада су то претежно монографије историографског карактера које припадају, дакле, домену историје културе. Мислим овде на две књиге из историје лесковачког позоришта и на монографију „*Народни музеј Лесковац*“.²⁵¹

Бавећи се културном публицистиком, Тимченко културу анализира или целовито, као јединствен феномен, или кроз њене делове, сегменте, уметности у првом реду. Притом, уз књижевност, највише пажње поклања позоришту. Интересантно је колико је оно привлачило нашег публицисту. Поред две добро документоване књиге, штампао је на десетине и десетине чланака квалификујући их најчешће као грађу за историју лесковачког позоришта. Текст „*Сто година позоришног живота у Лесковцу*“ изашао је у „Нашој речи“ чак у 32 наставка, од јуна 1996. до јанаура 1997. године. Николај Тимченко је, иначе, нарочиту пажњу придавао и проучавању лесковачке штампе и периодике и он је у више

249 Предраг Стајић, исто, стр. 213. *Напомена*: Садржај књиге Књижевна баштина Лесковца: **I** део: Књижевни живот у Лесковцу између два светска рата (Увод, Избори и литература, Периодизација; Сретен Динић – културни преглаца и писац; Жак Конфино – позоришни писац; Журналистика и белетристика Бране Митровића, Критика у Недељним новинама (делатност Народног универзитета, Аристомен Ристић као приказивач и критичар); Критичарске активности Јована Јовановића; критике Драгољуба Трајковића; Лист Народни покрет Јована В. Јовановића; **II** део: Часопис Наше стварање и књижевно стваралаштво Лесковца; *Додаци*: Књижевни живот у Лесковцу. Пресек; Главни сарадници Нашег стварања; Поглед на лик Боре Здравковића; Песмопис – антологија Мирослава Миловановића.

250 Душан А. Јањић, Николај Тимченко као публициста, *Наше стварање*, бр. 3-4, 2010, стр. 210.

251 Исто, стр. 211. *Напомена* проф. Душана Јањића: Две књиге о позоришту су „Фрагменти из историје лесковачког позоришта 1896-1947“ (1967) и „Фрагменти из историје лесковачког позоришта II 1970-1980“ (1981)

махова читаоцима нашег недељника упознао са садржајима и дометима ове врсте литературе. Спис *Из старих лесковачких књига и часописа* објавио је, примерице, у 20 наставака. Предмет његовог занимљања били су и послератни лесковачки часописи „Лесковачки зборник“, „Освит“, разуме се и „Наше стварање“ за које је поводом 40. годишњице излажења казао да је „ушао у ризницу лесковачке културе и у њој заузео једно од почасних места“. Тимченко се интересовао и за друге сегменте културе у Лесковцу – за просветне прилике, за сликарство и друге уметности, филм, на пример. Као председник Клуба љубитеља филма крајем 60. година 20. века био сам пријатно изненађен Николајевим познавањем филмске уметности, њених изражајних специфичности и ту своју упућеност у филм штедро је доказивао у дискусијама које смо водили у Клубу и у написима у Нашој речи. Ипак, најважнији део Тимченковог публицистичког рада представљају текстови на опште културолошке теме у којима наш аутор говори о стању у лесковачкој култури или у нашем друштву уопште при чему имплицитно своје ставове и оцене заснива на примеру Лесковца. У Нашој речи је скоро две и по године, од јанаура 1966. до септембра 1967. водио сталну рубрику, колумну под називом *Разговори о култури у комуни* и у њој је из недеље у недељу, са извесним краћим прекидима, обрађивао питања која су се тицала културног живота у Лесковцу. Но, Тимченкова колумна је, такорећи од самог старта, изазивала бурно реаговање појединаца. Николају је пребацивано да, између осталог, дели културу на елитну и масовну, потцењујући ову другу, да је присталица проказане крилатице „*култура културним радницима, политика политичарима*“, спочитавајући му да је критизер. Наравно, није изостао Тимченков одговор у коме је одбацио наводе својих опонената. Одговор је био одмерен, али понегде и оштар.²⁵²

У сваком случају, наговештен је сукоб на лесковачкој културној сцени, сукоб који се временом распламсавао да би кулминацију доживео на састанку редакција локалних часописа уже Србије, одржаном крајем октобра 1967. године у Лесковцу. На том састанку уводно излагање под насловом „*Криза духовних вредности*“ поднео је управо Николај Тимченко; оно је штампано у Нашем стварању те исте 1967. године.²⁵³

И може се, ако се апстрахује идеолошки аспект, и данас читати као актуелни текст, публицистички текст *par ehelence*, бриљантан, убедљив есеј, као драматичан пледоаје за одбрану добрано нарушених моралних и духовних вредности у нашем друштву. Овај Тимченков опширан текст у ствари је највећим делом сажетак претходно објављених чланака из његове колумне. Полазећи од теме састанка, положаја културе у провинцији, Тимченко поставља питање „где је и шта провинција у култури, да ли се њене границе могу једноставно одредити географским мерилима или за вредновање такозваног провинцијалног духа и менталитета и његово одређивање треба узети у обзир и неке друге елементе“, да би дао одговор да „као мерило за одређивање провинцијалности или културне уздигнутости једне средине треба узети, пре свега, културне иницијативе, њихове резултате и, наравно, однос средине према тим иницијативама и култури као друштвеном феномену“. Тимченко детектује симптоме кризе „у којој су се нашле духовне и културне вредности у нашем друштву“, говори о духовној учмалости, пасивности, политиканству, отпорима, чак мржњи према култури; корене отпора види у небризи друштва, у експанзији прагматизма, у грубом економистичком прилазу културним добрима. Против таквог стања ствари ваља се борити, кличе Тимченко: „Наша дужност (дужност интелектуалца у провинцији) је у томе да употребимо све наше моћи и људске енергије у одбрану достојанства културе и културног дела.“

Шта би се, најзад могло рећи о одликама Тимченкове публицистике! Она је, најпре плод једне беспримерне интелектуалне радозналости, истраживачког духа или духа побуне и немирења са постојећим стањем, споја интелигенције и ерудиције, као и моћи дубљег сагледавања стварности. Све то чини основу необично широког спектра пишчевих интересовања. Мислим да су његови публицистички радови помало скрајнути, да заслужују већу пажњу. Они су неодвојиви део његовог укупног стваралаштва.²⁵⁴

252 Исто, стр. 213. *Напомена*: Тимченко одговара на упућене му критике у оквиру његовог петог наставка *Разговора о култури у комуни*, као допуна, одн. напомена уз текст *О једној критици и још о којечему*.

253 *Напомена* проф. Душана Јањића: Пун назив теме био је „*Културна политика и путеви и задаци развоја културе у провинцији*“. Поред представника редакција локалних часописа, у раду састанка учествовали су српски културни ствараоци као што су Добрица Ћосић, Михаило Марковић, Никола Милошевић, Светозар Стојановић, Миладин Животић.

254 Проф. др Д. Јањића *Николај Тимченко као публициста*, *Наше стварање*, 3-4, 2010, стр. 210-215.

XII

НИКОЛА МИЛОШЕВИЋ О ТИМЧЕНКУ - Ако би се за неког могло казати, без патетике, и без оног претеривања које је, такорећи, природно у неким оваквим свечаним приликама, да је живео са књигом и за књигу, онда се то може рећи за *Николаја Тимченка*.²⁵⁵

Штавише, онај „случај комедијант” Милоша Црњанског учинио је, то сте сад били у прилици да чујете, да Николај Тимченко не само живи са књигом и за књигу, него да са књигом и умре. Задесила га је смрт онда када се враћао из библиотеке са две повелике књиге. Међутим, онај ко се определио за такав неки живот, њему живот није могао бити лак. Било је, наравно и биће, интелектуалаца, и овде и другде, који су лакше проживели свој животни век, чак неки од њих и у некој врсти благостања. Међутим, Николај Тимченко изабрао је да буде интелек туалца, позајмићу наслов једне књиге Исаије Берлина, *против судбине*. А такви интелектуалци нису никада добро забележени код моћника овог света. А и у време када је српски народ био народ разбојника и убица, како нам је то поручио Жак Ширак за време бомбардовања, Николај Тимченко није био неко ко ће та два става искористити да свој материјални положај побољша и да до афирма ције дође, да пропутује свет, и да чак буде неко од власти повлашћен, како би то један наш социолог рекао, мисонар који ће нам приповедати шта су људска права. Такав, дакле, какав јесте, он је свој животни пут одабрао такав какав је био, и ми, који га се присећамо, питамо се шта смо му остали дужни. Кад умре неко ко иза себе остави дубок траг, то питање се увек поставља, а одговор на то питање се зна: таквим људима ми увек остајемо дужни. Нажалост, кад они оду тамо, у ону земљу из које се, како каже Хамлет, није вратио нико, нема начина да им наше дугове вратимо. Николај Тимченко је сада тамо, ослобођен од свих земаљских брига, премда, како је био брижан за ствар овог света, и наш положај у свету, можда он и однекуд може да види и да чује оно што ми овде говоримо, али то је оно што надилази нашу моћ разумевања. Оволико колико наша смртна памет сеже, дакле, једино што можемо да пресудимо у овом тренутку је да покушамо да вратимо дуг за оно што је он за живота урадио. Да нешто учинимо да се његово име и оно што је он написао вреднује онако како за живота није било вредновано, и ако то чинимо, ми ћемо вратити дуг не Николају Тимченку него нама и нашој српској култури.

Ја желим да скренем вашу пажњу на једну специфичну околност која је делатност Николаја Тимченка и то његово делање против струје учинила много тежим но што би то иначе био случај. Ми који живимо у главном граду ове земље и који смо, на неки начин, ето, и сами покушали и ишли против струје, били смо, ипак, у повољнијем положају. А Николај Тимченко је живео у једном провинцијском, како би се то рекло, граду, у коме муње и громови севају јаче и ударају жешће. Многи, дакле, писци нису, живећи не само изван Београда и у самом Београду, били под таквим неким ударима муња и громава; он јесте и не треба се чудити што га је смрт однела у годинама када га је однела, него се чудити да је и толико могао преживети у условима у каквим је живео. Међутим, кад сам за тај град употребио онај израз који се често може чути – провинција – ја желим да вашу пажњу овом приликом скренем на то да провинција постоји само у духу. Без обзира на то где неко живи, без обзира колико становника има град у коме живи, тај неко у духу неће бити провинцијалац, и то је управо био случај са Николајем Тимченком. Можда није било те књиге коју није прочитао Николај Тимченко; нема овде међу нама никога, било да је писао романе, приповетке или песме, а да све то Николај Тимченко није ишчитао. Читао је он много, разум се, и из других неких области – из филозофије, социологије, психологије, све је то био предмет његовог занимања, а колика је његова читалачка страст била, судите по томе што је чак и све моје списе ишчитао. Дакле, Николај Тимченко био је човек духа. Духовно је Николај Тимченко живео и сад је негде у царству духова.

²⁵⁵ Обраћање проф. Николе Милошевића на комеморативном скупу у Београду, поводом смрти Николаја Тимченка „Човек од духа, Наше стварање”, 4-1 /2004-5

ВЕЛИМИР ВИЛИ ХУБАЧ

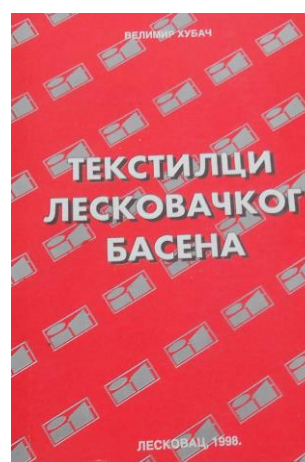
И Велимир Вили Хубач рођен је у Винковцима 1934. Гимназију је завршио у Лесковцу и већ тада је почео да се бави новинарством као сарадник „Наше речи”, а од 1955. године је професионални новинар „Наше речи”. Када је седамдесетих година у Лесковцу основана Радио станица, Хубач постаје *први новинар* (директор у оснивању Радио Лесковца био је *Благоје Стојановић*, професор математике, касније директор и уредник Радио Лесковца и Наше речи). Хубач 1974. године прелази у редакцију Наше речи и ту је до пензионисања, 1997. године. Бавио се и техничким уређивањем листа, а свих ових година био је изузетан учитељ млађим колегама. Имао је непуну годину дана када су се његови родитељи вратили у лесковачки крај. Његов отац Емил, текстилни техничар, радио је код свог оца Густава Хубача, власника текстилне фабрике у селу Козару крај Власотинца. Велимир Хубач је детињство провео у Козару, основну школу је похађао у Грделици а гимназију у Лесковцу. Године 1955. (15. октобра), запошљава се у Нашој речи у Лесковцу као новинар, и у тој професији остаје до пензионисања најпре сарађујући, а затим и уређујући Културну рубрику. Бавио се позоришном, филмском, ликовном и културном критиком, активно учествовао у културном животу града. Крајем 60. година одлази у Истру и ради на Културној рубрици пулског недељника Глас Истре. Убрзо је постављен за директора и главног и одговорног уредника Радио Пуле у оснивању. Боравећи у Истри, учествује у покретању часописа, а у наставцима објављује роман за децу „Дјечаџи са риве”. У Зеницу прелази 1965. године и ради на Културној рубрици листа „Наша ријеч”, а потом се почетком 1970. враћа у Лесковац и четири године ради у Радио Лесковцу. Из радија прелази у Нашу реч у којој је био технички уредник, а до пензионисања уредник Културне рубрике активно учествујући у културном животу града. Историјском архиву из Лесковца доставио је на чување обимну грађу из које се може издвојити неколико целина – развој позоришне и филмске уметности и културног живота у Лесковцу са приложеним многобројним критичким чланцима. Легат садржи доста књига и брошура и породичних докумената. Хубач је одликован Орденом рада са сребрним венцем, Плакетом Савеза новинара Југославије за 25. годишњицу рада у новинарству, добитник је бројних плакета, повеља, захвалница установа, предузећа и асоцијација.²⁵⁶

Вили Хубач преминуо је у Београду 2010. године.²⁵⁷

%

Хубач је објавио књиге: „Голоруки” (са Милорадом Чејовићем), „Текстици лесковачког басена”, монографије о познатом глумцу Драгану Димитријевићу и Фејату Сејдићу и др. У „Гласу Истре”, у тридесет наставака објављен му је роман за децу „Дјечаџи са риве”, а у Зеници, у Нашој ријечи, у 20 наставака појавио се његов *фелтон* и *тамошем позоришту*.

Аутор је монографије „Сазвучје генерација“ (25 година Лесковачког културног центра).

²⁵⁶ Лесковачки дневник, бр 2/3, април-јул 1999. године, стр. 21; ратно издање.

²⁵⁷ У лесковачком Историјском архиву налази се *Легат Вили Хубача* (видети Преглед архивских фондова и збирки Историјског архива у Лесковцу, 2004, стр. 280).

II

ТИХИ ЧОВЕК – ГЛАСОВИТИ СТВАРАЛАЦ – У јулу ове године, у седамдесет и петој години, из живота је тихо отишао Велимир Вили Хубач, публициста и новинар. Умро је у Београду, где је и живео последње две године, а сахрањен је на Бежанијском гробљу. Информације о овом тужном догађају објавили су „Политика“ и „Вечерње новости“, јер је Велимир Вили Хубач, осим у Лесковцу, значајне новинарске и публицистичке трагове оставио и у Пули и Зеници.²⁵⁸

Његово новинарско публицистичко путовање почиње у Лесковцу давне 1955. године – до Пуле 1960. преко Зенице 1965. да би поново дошао у Лесковац 1970. године, до новембарских дана 1995. године када као новинар – уредник „Наше речи“, након 40 година непрекидног и марљивог рада, одлази у пензију. Но, ни тада не оставља новинарско перо. Издаје монографију о Лесковачком културном центру, а у рукопису су остали монографија о Центру за економику домаћинства и о лесковачком професору, сликару и музикологу Вангелу Бадулију. И на страницама „Помака“ је од 1996. године, када је основан овај лист за књижевност, уметност и културу. Последњи његов текст на страницама нашег листа био је „Белешка о поезији на радију“ објављен у броју 41/42 (јануар – јун 2008). Чега год да се латио током радног века позлатило му се – од „Лесковачког средњошколца“ и „Омладинског гласа“, где је као ученик Више гимназије у Лесковцу био главни и одговорни уредник, до „Гласа Истре“ у Пули, од лесковачке „Наше речи“ до зеничке „Наше ријечи“, од Фото кино клуба „Аца Стојановић“ – Лесковац и Фестивала аматерског филма Југославије у Лесковцу до Филмског клуба „Јелен“ и Фестивала „Мала Пула“ и најзад до угледног лесковачког часописа „Освиг“. Скоро да нема тога што Велимир Вили Хубач није био у новинарско-публицистичкој делатности: од новинара-сарадника до новинара уредника, а његова ужа специјалност, од првих новинарских дана, била је област културе и образовања. Био је директор и главни уредник Радио Пуле у оснивању, потом заменик директора и главног и одговорног уредника на оснивању Радио Лесковца 1970. године. Покретао је часописе („Истарски мозаик“), едиције (Зеница јуче, данас, сутра“), „Реч, звук, боја („Наше стварање“, Лесковац), писао је фељтоне. У „Гласу Истре“ објавио је у наставцима дечји роман „Дјечаци са риве“, коаутор је књиге „Голоруки“. У загребачком „Телеграму“ (под уредништвом Фадила Хаџића) имао је скоро у сваком броју свој стубац о културном животу Истре и Пуле. Писао је за листове и часописе: „Дело“ – Љубљана, „Српски књижевни гласник“ – Београд, „Наше стварање“ – Лесковац. Поспешивао је аматере, те дивне опсенаре духа духовности, афирмишући их у свим областима и срединама у којима је деловао. Био је чак и секретар КУД „Ибрахим Первиз“ у Зеници. Оснивао је клубове, драмске студије, био је члан жирија на смотри аматера. У Пули и Зеници, Велимир Вили Хубач, тај тихи дивни човек, еруптивне вокације, наметнуо се неуморним радом и ретком стваралачком разноврсношћу. Без његовог имена историја културе поменутих места била би непотпуна и штура. Поглавље о новинарству Лесковца и Србије такође би било незамисливо без имена Велимира Вилија Хубача. Културни посленици га памте као узорног сабеседника, поузданог сарадника до фанатизма оданог стварима за које се залагао. Био је одлучно против полутанства, квази културе и уметности, али на начин који не спутава, већ снажи, не негира већ нуди правце могућег, поштујући личност и прегнућа из којих увек, како је Вили умео да каже може да ишчили нешто вредно, далекосежно.

Није било уметничких ансамбала, врских уметника – гостију Лесковца о којима у „Нашој речи“ Вили није писао... и нема организације и установе, акције и манифестације од месних заједница до Културно-просветне заједнице или о искрслим проблемима просвете и културе, а да се Вили Хубач није огласио. Често полемички, али аргументовано, непристрасно, зналачки и стваралачки. Када је отишао у пензију 1995. године у „Нашој речи“ од 17. 11. 1995. године, Томислав Н. Цветковић написао је текст какав је Вили заслужио: „Тихи човек еруптивне вокације“.

У књизи „Живот пише приче“ аутора Верице Баторевић Божовић, његове колегенице и блиског пријатеља, објављен је запис о Велимиру Хубачу. На питање одакле то опредељење за новинарство, рекао је:

–Има то свој разлог. У гимназији смо онда издавали своје месечне новине, прво „Искру“, па „Лесковачки средњошколац“, касније је то прерасло у „Омладински глас“, гласило омладине Лесковца. Први уредник био је Радмило Требјешанин, потом Миодраг Митић, а

258 Прилог у рубрици Сведок времена листа Помак“ о Велимиру Вили Хубачу објављен је под називом „Тихи човек – гласовити стваралац“, јануар – јун 2010, стр. 25. У потпису текста стајало је – Редакција листа „Помак“.

онда су поставили мене. Када сам се разболео, главни уредник је постао Јован Букелић. И тако, другови су оценили да имам неко искуство, па су ме након оздрављења послали у „Нашу реч“. А школа, питао сам, положи ванредно, одговорили су ми. И тако, иако сам имао неке склоности, привлачиле су ме неке друге ствари, постао сам новинар, заволео професију, нашао себе у њој. Посао је све више „хватао“. Као млад новинар ангажовао сам се и на покретању „Гласа пионира“. Велимир Вили Хубач, сасвим је извесно, незаобилазни је део културне баштине Лесковца. Писање културне историје града незамисливо је без текстова који су сачувани у комплетима – годишњицима „Наше речи“, али и лесковачким листовима и часописима. Човек је оно што за њим остаје, по томе је неуништив, као камен, као вода, као небо. А за Вилијем Хубачем, остало је много текстова који су сведочанство о једном времену и генерацијама стваралаца и прегалаца који су у њему делали.²⁵⁹

III САЗВУЧЈЕ ГЕНЕРАЦИЈА – (25 година Лесковачког културног центра – монографија) –

Повод да сачини монографију о Лесковачком културном центру јесте обележавање четврт века постојања и деловања ове еминентне лесковачке културне установе. Овог посла се латио Вили Хубач, истакнути публициста, дугогодишњи новинар „Наше речи“, вероватно најбољи познавалац културних збивања и прилика у Лесковцу. Пред собом је имао нимало лак задатак. О поливалентној културној установи која је мењала називе и пролазила кроз

разне фазе у свом развоју углавном се мало и парцијално писало. Није било ниједне целовите публикације или дужег рада који би аутору могао да послужи као упориште или бар полазна тачка у састављању монографије. Ваљало је стога прикупити обимну и разнородну грађу, проучити је и уобличити у веран приказ двадесетпетогодишњице рада центра. Како је за поједине периоде његове историје недостајала потпуна архивска грађа, Вили Хубач је уложио све своје истраживачке снаге да оствари замишљени циљ. Поред архиве Лесковачког културног центра, користио је и остале бројне изворе – материјале похрањене у Историјском архиву Лесковца, комплете „Наше речи“, другу периодичку и релевантну литературу, билтене, каталоге, проспекте, програмске текстове...²⁶⁰

Овако широко прикупљена грађа представљала је прву фазу у изради монографског дела. Предстојао је деликатан и одговоран посао њеног систематизовања. Као сваки прави истраживач, Хубач се није задовољио пуким пописивањем активности и њиховим хронолошким презентовањем. Његова замисао била је комплекснија, амбициознија. Она се се једне стране, састојала у селекцији садржаја, односно остварења Лесковачког културног центра, у одвајању битног од небитног, у својеврсном вредновању онога што се у току низа година постизало. С друге стране, аутор је желео да историју установе, која је предмет монографије, стави у шири културни и друштвени контекст, укаже на карактер, улогу и домете Центра за културни живот Лесковца. Оба задатака је аутор монографије са успехом је решио. Показало је то, после уводних напомена, већ прво поглавље „Плодно културно тло“, које је сажет приказ културног живота Лесковца до почетка осамдесетих година прошлог века, са активностима које ће бити предмет оснивања установе, сада под називом Лесковачки културни центар. Наредна четири поглавља хронолошки су преглед континуираног деловања установе, од њеног оснивања 10. октобра 1981. године до најновијих дана. Систематично и свеобухватно Вили Хубач описује активности Дома културе младих „Жика Илић Жути“ (до 2002) године и Лесковачког културног центра (од 2002) износећи на увид јавности изузетно богат и разуђен живот вишенаменског културног стецишта у коме се преплићу музичке приредбе, позоришне представе, изложбе, књижевне вечери, естрадни програми, филмске пројекције, издавачка делатност, сусрети такмичења, друге културно-уметничке манифестације, итд. При томе овај храм културе и уметности имао је од почетка, подвлачи аутор, карактер сазвучја генерација, јер његови програмски садржаји нису били намењени само младима нити су само млади учествовали у његовом остваривању. Дајући свој опсежан преглед, аутор, наравно, не заобилази ни ону фазу у

²⁵⁹ Напомена: Комплетан прилог из 49/50 броја Помака, јануар – јун 2010, стр. 25. У потпису прилога стоји: Редакција листа Помак”.

²⁶⁰ Проф. др Душан Јањић, Сазвучје генерација, рецензија, ЛКЦ, Лесковац 2006. Напомена: Преносимо комплетну рецензију.

развоју Дома културе коју су обележили интеграциони и дезинтеграциони процеси, неизбежни у његовом уобличавању.

Хронолошком обрадом делатности Лесковачког културног центра не завршава се, међутим, монографија Вилија Хубача. Она се допуњује посебном разрадом појединих сегмената активности центра: часописом „Наше стварање“, стваралаштвом ликовних уметника, драмским и музичким програмима. Аутор књиге с правом то чини јер жели да потпуније осветли и афирмише ове значајне видове културног деловања. Бавећи се њима, он притом, чак више него у ранијим поглављима, баца шири поглед на културна збивања у окружењу, дакле у Лесковцу и ван његових граница. Важно је, са овим у вези, истаћи да аутор посебну пажњу управља на младе талентоване ствараоце, нарочито у драмској и музичкој области, који су начинивши „*прве кораке*“ у овој средини, остварили запажене резултате као истакнути српски уметници. Сасвим је на свом месту и то што Вили Хубач (у поглављу Разноврсност замисли и програмских остварења) не занемарује удео руководиоца, али и других рандика Лесковачког културног центра који су допринели да центар израста у једну од најзначајнијих културних установа у Лесковцу. Оно што исписаним поглављима књиге даје несумњиву вредност јесте то што њен аутор није суви хроничар минулих догађаја. Вили Хубач, видљиво је то, описану грађу неретко обогаћује својим коментарима, оценама, значајним пресуђивањима, смислом за синтезу, градећи тако заокружену слику времена којим се бави.

Брижљиво урађена, крцата подацима и именима прегалаца вредних спомена, богато илустрована фотографијама, монографија „Сазвучје генерација“ Вилија Хубача значајан је прилог упознавању и проучавању Лесковачког културног центра и незаобилазан је документ у даљим истраживањима културне историје Лесковца. На основу свега реченог, са задовољством препоручујем штампање овог рукописа.²⁶¹

IV

ВИЛИ ХУБАЧ - САРАДНИК „ПОМАКА“ - Већ у првом броју Помака, листа за књижевност, уметност и културу (октобар-децембар 1996) јавља се њему најдражом темом – причом о позоришту. Поводом стогодишњице позоришног живота у Лесковцу, објавио је чланак „*Критика (позоришна) – савременик или сарадник?*“²⁶²

У бр. 2. Помака (јануар-март 1997), Велимир Вили Хубач примећује у подужем чланку да су „забележени неки продори који указују да овај град (Лесковац) има културни потенцијал“. „Шта сањамо, шта нам се догађа“ – назнака је његовог прилога у 3/4 броју Помака (април-септембар 1997) – и где Хубач указује на појаву „негативне кадровске селекције у култури“. Наредни број је без Хубачевог присуства, а у 6. броју „Помака“ чак има три прилога. Најпре је анализирао „Живот у позоришту“ Дајвида Мемета у адаптацији и режији Давида Путника уз закључак „да та прича коју су нам стари и млади глумци испричали... није оставила равнодушним“.

Кратко, ефектно, представио је „Ивицу и Марицу“ Добривоја Каписазовића у адаптацији и режији Драгана Радовића закључујући да представа „има своје чари за најмлађе гледаоце“. Хубач је у овом броју дао занимљив „запис за сећање на глумца Стојана Стојиљковића (1930 -1987) уз јасан наслов: „*Неизбрисиви трагови*“.

Заљубљеник у позориште, али и неспорни зналац позоришне критике и историје, Велимир Вили Хубач у двоброју 7/8 Помака (април-септембар 1998 опширно пише од *др Петру Волку* (1931), театрологу, историчару филма и професору Факултета драмских уметности, писцу монографија о Раши Павловићу, Миливоју Живановићу, Добрици Милутиновићу, Пери Добриновићу и Жанки Стокић, али и аутору „Историје југословеског

261 *Напомена:* РЕЧ АУТОРА ВИЛИЈА ХУБАЧА – Приликом рада на овој публикацији суочили смо се са два ипак решива проблема. Прво, за неке периоде активности недостајала је потпуна архивска грађа, али оно што је сачувано, иако непотпуно, омогућило је да се ипак створи комплетна слика о делатности Лесковачког културног центра у протеклих двадесет и пет година. Друго: програмска делатност ове културне установе је веома разграната и широка. (...) Настојали смо, надамо се да је то видљиво из публикације, која је пред вама, да у првом реду истакнемо ангажованост ове установе у културном животу Лесковца, па и шире, и истовремено, кроз то, укажемо и на неке значајне домете у њеном свакодневном деловању. (...) Посебну захвалност изражавам рецензенту, проф. Душану Јањићу, на веома корисним сугестијама које су, то посебно желим да нагласим, допринеле да ова монографија буде што потпунија слика деловања Лесковачког културног центра у протеклих двадесет и пет година.

262 Помак бр. 1, октобар-децембар 1996, стр.13.

филма” (1986) и дела „Позоришни живот у Србији 1944-1986” (1990), „Позоришни живот у Србији 1835-1944” (1992) и „Српско позориште – илустрована историја српског позоришта” (1997). Хубач посебно истиче да су у књизи „Позоришни живот у Србији 1835-1994”, др Волк у „индексу аутора и индексу представа” од лесковачких списатеља представио: Наталију Арсеновић, Сретена Динића, Добривоја Каписазовић, Свету Кондића, Жака Конфина, Симу Бунића и Томислава Н. Цветковића.

Хубач се поново оглашава у 10. броју Помака (јануар-март 1998. године анализом две представе: „Љубинке и Десанке” Александра Поповића у режији познатог глумца *Радише Грујића* и „Пепељуге” Шарла Пероа, коју је поставио такође познати лесковачки глумац *Драган Димитријевић*. („Пепељуга” на лесковачкој сцени делује не као наменска игра за најмлађе гледаоце, већ као позоришни чин којим се пошптује та најмлађа публика”, а у представи Љубинка и Десанка”, Хубач посебно хвали надахнуту игру „младих глумаца, студената Факултета уметности у Приштини, стипендисте лесковачког театра – *Станислава Грујића, Сузану Митић и Николу Пантовића*, који су, не тако лак глумачки задатак, свако на свој особен начин, успешно остварили”.

У рубрици „Знемените личности”, (Помак, број 15/16, 2000), не без разлога, представио је Фреди Фазловског” О њему врло надахнуто пише Вили Хубач.²⁶³

(...) Са неискреним сипатијама, али и зналачки Велимир Вили Хубач даје оцену најновије књиге песама Борислава Здравковића „*На падинама сна*” (Прес клуб, Удружење писаца, Лесковац 2000) у броју 19. Помака (јануар-мар 2001). „Борислав Здравковић најновијом збирком песама „*На падинама сна*” (старе и новије песме), свом песничком опусу додао је још један поетски бисер – више од пет деценија на овим просторима одјекује његова песничка реч, изазива вибрације у онима који са поезијом другују. Песник од нерва, искрен до сржи у ономе што нам песмом казује он, превасходно лирик, и како сам себе назива романтичарем, дарује свима око себе, онима који поезију воле понајвише, најдубље емоције, претвара све чега се у песмама дотакне у амалгам лепог и када се о најтужнијим стварима говори. (...) Борине песме треба читати, друговати са њима. Тек онда, у том дослуху са песником, оне у нама одзвањају, постају део нас. Јер, речима казивати о његовој поезији је само путоказ ка њима, неискрп ним врелима емоција. Оне, његове песме, нису филозофски трактати о животу. Оне су одраз, обухваћен трен, сублимат нечега што се догодило или се догађа, живот, али све то заогрнуто у тиху, носталгичну, лирску копрену. Свака песма је изазов за песника било када је настала, за нас којима је намењена суочавање и са њом и са самим собом. А од тога, од првих емоција и треперења које изазива, до размишљања и промишљања, један је корак. И, то је то. Песник остаје са својим песмама у простору и времену – у онима којима је та поезија дарована, будући емотивне катарзе.”

Велимир Вили Хубач је у редакцији „Помака” од 1. до 22. броја, односно од 1996. до 2001. године. То је време када је главни и одговорни уредник Томислав Н. Цветковић, који изузетно цени Хубачев списатељски дар, његово познавање новинарског заната, литературе и позоришта. После краће паузе, уочен је Хубачев прилог у броју 33 (јануар-март 2006), који је уредила нова редакција (главни уредник *Драган Радовић*).

Хубач је, дакле, и као хроничар једног времена, пре свега као новинар „Наше речи”, али и као стални, драгоцен сарадник готово комплетне лесковачке периодике, дао готово немерљив допринос историји културе Лесковца и уврстио се у ред најмарљивијих и најцењенијих зналаца ове области.

263 Видето поглавље о Фазловском.

НИКОЛА ЦВЕТКОВИЋ

Никола Цветковић рођен је 21. јуна 1939. године у Лесковцу, од оца Чедомира Цветковића Лешњака (1902–1971) и мајке Загорке из породице Анђелковић (1919–1994). Дипломирао је, магистрирао и одбранио докторску тезу на Филолошком факултету Универзитета у Београду. У гимназијским данима, 1957/58. године, био је председник литерарне секције, када је добио и прве књижевне награде. Већ 1956/57. објављује стихове, књижевне приказе, студијске прилоге (О Жаку Преверу), новинске чланке, касније пише есеје, књижевно-историјске и поетичке прилоге, а 1984. на Универзитету у Приштини започиње наставно-научни и педагошки рад.

Поред редовних активности, бави се фотографијом, ходољубивим путовањима (источни Медитеран, Шпанија, скандинавске земље, Грчка, Русија и др.) и путописима (две књиге), сценско-музичком и рецитаторском делатношћу. Један је од суорганизатора Клуба љубитеља филма у Лесковцу (у другој половини шездесетих и почетком седамдесетих година прошлог века) чији је председник био проф. др Душан Јањић. За представу „Гозба или О љубави” извршио је избор из Платонових текстова, које је засценско приказивање приредио и режирао Раде Јовић (представа је на предлог Данила Киша и Миодрага Драшковића играна на сцени Атељеа 212, 5. јула 1967). Оснивач је и организатор књижевних клубова младих (Филозофски факултет у Приштини, Учитељски факултет у Јагодини, у Новом Пазару, Бањалука колеџ и Мегатренд универзитет, Факултет за културу и медије). Занима га нумизматика о којој и пише.

После завршене четвороразредне Основне школе „Васа Пелагић”, школске 1949/50. године уписао је први разред Мушке гимназије у Лесковцу. Њени нижи разреди су после реформе школства постали виши разреди осмољетке „Петар Тасић”, а завршио ју је школске 1953/54. године у Лесковцу. Исте године уписао је Вишу мешовиту гимназију у Лесковцу коју је завршио школске 1958/59, заједно са генерацијом *ГимЛес '59*, када је положио велику матуру.

У раном детињству сриче прве стихове и неуспеле строфе, које убрзо одбацује, да би се у каснијим школским данима појавио зрелијим остварењима неосимболистичког усмерења, уз подршку новинара Вилија Хубача, техничког уредника *Наше речи* Олега Тхорика и песника Боре Здравковића.

Као ученик Више мешовите гимназије у Лесковцу, на конкурс *Омладинског гласа* награђен је за песму „Морнар је човек вечности”. Наредне 1958, на конкурс *Наше речи* за кратку причу, добио је трећу награду („Фотографија”, објављена у новогодишњем броју тог листа).

Године 1959, пред полазак на студије, на позив Воје Добријевића, главног и одговорног уредника *Наше речи*, написао је уводник за тај лист, поводом Дана ослобођења града, 11. октобра, под насловом *О, граде мој*, захваљујући коме је добио стипендију Среза Лесковац за редовно похађање наставе. А као студент, 1961. године, примио је награду Савета за културу општине Лесковац.

На Филолошки факултет Универзитета у Београду се уписао 1959. године, да би дипломирао 1964, на Групи за југословенску и општу књижевност. Паралелно је студирао Историју уметности на истом факултету. На матичном факултету је похађао наставу на последипломским студијама на Групи за историју уметности, да би магистрирао 1973. темом „Поетика Милана Дединца”. На поменутом факултету је успешно одбранио докторску тезу „Песничко стваралаштво и поетика Милоша Црњанског” (1981). У наставно звање доцента изабран је 1984, а у звање ванредног професора 1989, оба пута на Филозофском факултету Универзитета у Приштини, где је 1991, на Филолошком факултету, изабран за продекана за финансије. Радио је од 1993/94. на Учитељском факултету у Јагодини (Универзитета у Крагујевцу), а ту је септембра 1993. изабран за редовног професора. Године 2007. одржан је Научно-стручни скуп „Стваралаштво Николе Цветковића”.

После завршетка студија, као стипендиста, вратио се у Лесковац и радни век започео 1964. године у Културно-просветној заједници (КПЗ) Среза Лесковац, а после укидања Среза, Општине Лесковац. Од 1967. прелази у Народну библиотеку „Радоје Домановић”, где је био управник. Радни век је наставио у Београду 1984. године, у звању помоћника главног и одговорног уредника у издавачком предузећу НИРО „Задруга”, до октобра 1984, када, као доцент, прелази на Филозофски факултет Универзитета у Приштини. Године 1993/94, у звању редовног професора, прелази на новоосновани Учитељски факултет у Јагодини (Универзитета у Крагујевцу) и 1993/94. постаје први продекан за научни рад и издавачку делатност. На Крагујевачком универзитету изабран је за председника Наставно-научног већа Универзитета. Пензионисан је у септембру 2005, на поменутом факултету. Исте године ступио је у уговорни однос са Факултетом за културу и медије (ФКМ) Мегатренд универзитета у Београду, на коме је до 2010/11. предавао неколико предмета, укључујући и мастер студије. Успешно је водио Књижевни клуб ФКМ Мегатренд универзитета

Добитник је више књижевних награда: *Омладински глас* (1957), *Наша реч* (1958); награда Савета за културу (1961), на књижевном конкурс СИЗ-а (Самоуправна интересна заједница) и *Наше речи* (1982. и 1983) и НИУ (Новинско издавачка установа) *Наше речи* и Фонда за културу (1990), као и значајно признање на конкурс „Драгојло Дудић” (1981). Носилац је Златне значке Културно-просветне заједнице Србије (1982) за рад и стваралачки допринос у ширењу културе. Скупштина града Лесковца му је, поводом Дана ослобођења Лесковца, доделила медаљу 11. октобра 2008.

За више од две деценије активног рада у Лесковцу и околини (бројне књижевне вечери и поетски сусрети) Цветковић је дао видан допринос културно-образовном, студијском (локална и регионална историја), књижевном (*Глубочица* и *Вуловић*), уметничко-сценском, позоришном, ликовном и музичком животу. Суделовао је у организовању већег броја библиотека на селу и у радним организацијама (1976–1984). Основне области интересовања су усмерене на теорију књижевности, потом компаратистику, историју међуратне књижевности, фолклористику, лингвистику, историју социјалдемократског покрета Србије, историју Београдског универзитета, историју лесковачког краја и југа Србије.

За шест деценија бављења књижевно-критичким, студијским, поетским, монографским, путописним и другим пословима, објавио је више од 700 библиографских јединица, међу којима је 29 књига.

Проф. др Никола Цветковић и даље активно сарађује са Лесковачким културним центром и часописом *Наше стварање*, као члан редакције, потом са Народним музејем и *Лесковачким зборником* у коме је објавио више студијских прилога; са Народном библиотеком „Радоје Домановић” у којој је основао завичајно одељење, Историјским архивом, Технолошким факултетом, на чијим је скуповима имао неколико саопштења. Поред тога, спреман је да одржи одговарајућа предавања и учествује у представљању књига аутора из Лесковца и околине, као и у раду научних скупова о дијалекатској књижевности, а Фондација Николе Цветковића да спонзорски помогне одржавање научно-стручних скупова о Ивану Ивановићу, Саши Хаци Танчићу и другим књижевно-уметничким посленицима.²⁶⁴

%

За више од четири деценије бављења књижевно-критичким, научним и списатељским радом *публиковао је више од 550 библиографских јединица*. (Библиографија радова наставника Универзитета” (1990 - 1995), књ. IV, Крагујевац, 1996. године). Био је члан више редакција и програмских савета и *написао је 68 рецензија*. Објављене књиге: *Ђулавка - борбени пут Борисава Станковића*, Лесковац, 1967, романсирана биографија у коауторству са Благојем Глигоријевићем, *Све за љубав*, (поезија), КК Глубочица, Лесковац 1979, *Пламени одсеви револуције*, Слобода, Београд, 1984, *Песничка поетика Милоша Црњанског*, Јединство, Приштина – Просвета, Ниш, *Поетика Милана Дединца*, Inter Yu Pres, *Књижевно-поетичне студије*, Inter Yu, Београд, 1993, *Светлост земље*, (поезија), Inter Yu pres, Београд, 1992, *Поетика писаца – књижевно-поетичне студије III*, *Књижевно-поетично у делима првих српских социјалиста*, Књижевно друштво просветних радника Србије, Београд, 1994, *Књижевно-поетичне студије II*, НИП Нови свет, Приштина, Народна Универзитетска библиотека у Приштини, Учитељски факултет у Јагодини, 1995, *Стилско изражајне одлике народних песама ослободилачких ратова I*, Књижевно друштво просветних радника Србије, Учитељски факултет у Јагодини, Београд, 1995, *Плаветно доба дечаштва* (ране песме), Учитељски факултет у Јагодини, Књижевно друштво просветних

---

264 (Из рукописа *Лесковчани београдске дијаспоре* Жарка Спасића)

радника Србије, НИП Токово, Београд, 1995, *Живети пуним животом (Животопис Сергија Димитријевића)*, Народни музеј Лесковац, 1996, монографија; *Косовијада*, (песме), Матица Српска, Нови Сада, 1997, *Нови и стари поводи* (књижевно-поетске студије IV, Учитељски факултет, Јагодина, Студио „СЦ” Јагодина, 1997; *Живот као делање (политичка делатност Сергија Димитријевића)*, Народни музеј, Лесковац, 1997, године (монографија), *Чувидне мисли*, (поезија), Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000, *Биље од замале*, (поезија), Просвета, Београд, 2000, *У врту љиљана*, (поезија), Матица Српска, Нови Сад, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000, *Српско мишљење: Чувидне мисли и пословички расковник*, (поезија), Освиг (тематски број), Лесковац, 1993. године. Цветковић је члан Удружења књижевника Србије, Удружења књижевника Косова и Метохије, Удружења универзитетских наставника и Књижевног клуба Учитељског факултета у Јагодини. Живи у Београду.

О раду Николе Цветковића писали су: Тихомир Петровић, Влада Вуковић, Миленко Каран, Јован Н. Ивановић, Момчило Златановић, Милутин Ђуричковић, др Миролјиб Васић, академик Милош Мацура, Добросав Бјелетић, Миле Пенков, Драшко Ређеп, Јованка Радић, Мирослав Стаменковић, Виолета Јовановић, Даница Андрејевић, Миодраг Игњатовић, Милица Лилић и други.

Песништво Николе Цветковића (Лесковац, 1939) није довољно запажено, упркос чињеници да је овај песник до сада објавио преко стотину песама у разним листовима и часописима, да је антологисан и да је једним делом квалитетно презентован у збирци „Све за љубав” (1979).

Збирка песама „Светлости земље” је друга Цветковићева збирка, која долази тринаест година иза прве – она одражава песнички тематско-мотивски континуитет, али и то да је Цветковићево бављење књижевношћу (магистрирао 1973 а докторирао 1981) допринело да се у овој збирци изрази однеговано и, приметно, аутокритично.

II

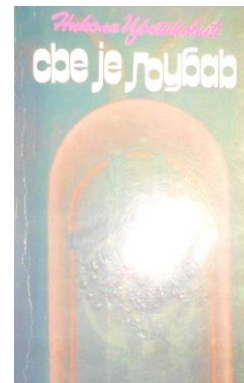
СВЕ ЗА ЉУБАВ – Вредни и плодни књижевни стваралац Никола Цветковић²⁶⁵, одувек одан поезији као чаровитој свежини света, до сада је у разним листовима и часописима, поред социјалних, рефлексивних и родољубивих песама, објавио и више љубавних песама. Поезија као најпресуднији извор духовног живота и најближи интелектуални сабеседник, посебно љубавна поезија као најкарактеристичнија врста лирике и најчистији израз осећања, трајна је његова преокупација. На то упућује и његова невелика збирка песама „Све је љубав”.²⁶⁶

Љубав је симбол живота и лајтмотив готово свих песама из ове књиге. То већ сугестивно потврђују стихови његове прве објављене песме под симболичним насловом „Све је љубав”: *Згажену траву кад подигне роса, / значи љубав. / Кад нам је у очима љубав / и мрав је љубав / и планина... / Све је љубав...*

Песникова љубавна осећања, понекад осенчена дискретним сентименталним тоновима, остварују се на снажан и продуховљен начин.

Цветковић као припадник генерације рефлексивно-естрадних песника видно настоји да песничке мотиве изрази на оригиналан и посве модеран начин. Стилске ефекте остварује без изневеравања чистоте и лепоте језика, без стилских фигура и великих гестова. Песник прибегава личном тону и исповедној ноти, па се зато у песмама осећа наглашена окренутост себи. Форма њихова унеколико је уједначена, али то не умањује вредност стиха, будући да се песма цени по интензитету осећања и оригиналности израза.

О поезији Николе Цветковића у предговору антологије „Лесковачки песници 1945-1975” (1977), професор Мирослав Миловановић, између осталог, пише: „Љубавна лирика Н. Цветковића је инспирисана истинским животним догађајима, што на изванредан начин посведочавају и честе посвете. Код њега поезија љубави, која је живот, све више постаје искуство поезије, и то искуство поезије истовремено бива и свест о песми. Управо, бавећи се поезијом значајних српских песника (М. Дединац, Р. Петровић, М. Црњански, С. Раичковић), он је непрестано дограђивао сопствену концепцију поезије, која се темељи на оном бранковском начелу: *да песма у себи налази свој начин исказивања и своје законе*”.

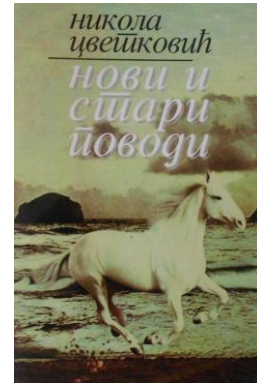
²⁶⁵ Никола Цветковић, *Све за љубав*, Књижевни клуб „Глубочица”, Лесковац 1979.

²⁶⁶ Проф. др Тихомир Петровић, „Књига завичајних писаца”, приказ, Огледи и критике из књижевности и језика, Нова просвета Београд 1994, стр. 133.

У жељи да осећањима да потпунији израз и да исказе јачину својих узбуђења, Цветковић напушта поетске конвенције везаног слога и прелази на ритмичку прозу, тј. поезију у прози. Са посебним ритмом, дикцијом и мелодијом, песник слика занимљиве пејзаже. Песник који је са љубављу и упорношћу књижевног посленика и истраживача изучавао значајне српске песнике, особито Милоша Црњанског, морао је, по свему, да претрпи њихов утицај, што се осећа у овом стиховима. И поред извесних слабости, Цветковићима стихове достојне ваљаних песника, етеричних стихова који имају моћ да испуне и озаре наш живот. „*Све је љубав*“ остаје занимљива књига.²⁶⁷

IV

НОВИ И СТАРИ ПОВОДИ – Проф. др Никола Цветковић је афирмисани студијски културно-просветни и универзитетски посленик, који се већ неколико деценија баави књижевно-поетским, критичким, есејистичким и научно истраживачким радом. Уз то је више од једне деценије укључен у наставно-научни и педагошки рад – најпре на Филолошком факултету Универзитета у Приштини, потом краће време предаје Општу књижевност на Филозофском факултету Универзитета у Нишу, док је сада редовни професор књижевности на Учитељском факултету у Јагодини. Објавио је 20 књига за различитом тематиком, што указује на његова широка интересовања и интердисциплинарност у прилазу поетичким, компаратистичким, књижевно-историјским, фолклорним, социо-културним, па и естетички питањима и проблемима.²⁶⁸

Аутор неколико монографија и стручних књига из историје и теорије српске међуратне књижевности, историје социјалдемократског покрета Србије, историје Београдског универзитета и историје лесковачког краја и југа Србије – објавио је више кратких прича, путописа из Грчке, Шпаније и са источног Медитерана, као и неколико збирки песама (*Све је љубав* 1979; *Светлост земље* 1992, *Српко мишљења*, у оквиру Освита, 1993, *Плаветно доба дечаштва*, 1995, *Чувидне мисли*, 1997, *Косовијада*, 1997).

Видови поетике, програмске концепције, прогласи и манифести појединих значајних писаца између два светска рата и касније, основа су интересовања др Николе Цветковића. Писао је студије о међратној авгарди, пре свега о младалачким „путевима“ и „Сведочанствима“, о Раску Петровићу, Станимиру Винаверу, Драгану Алексићу, Оскару Давичу, Матошу, Ујевићу и др., као и о експресионизму, надреализму, зенитизму, суматризму, а последњих година и о поетици српског дадаизма. Критички преиспитује књижевно-теоријске погледе писаца различитих усмерења, потврђује да му је, поред књижевно-историјског виђења, поетика важна област студијског рада.

Осврнућемо се кратко на неке његове до сада објављене књиге, значајне студије и монографије.

Књига „*Песничка поетика Милоша Црњанског*“ (Приштина 1993) заснована је на темељном изучавању песничког дела и књижевно-теоријског погледа песника „Суматре“. У књизи се ваљано и спретно комбинују различите научне методе. Песничко стваралаштво Црњанског, који је својим делом означио читаву епоху, разматра се пре свега уз примену унутартекстовног аналитичког продора, али и спољњег, вантекстуалног. Студиозном обрадом ове сложене теме Цветковић је дао прилог увек занимљивом испитивању деликатне релације поезија – примењена и формулисана поетика.

У Цветковићевим оценама садржане су битне одлике и квалитети песничког дела Милоша Црњанског. Прегледно је изложио најбитније поетичне ставове Црњанског, а документовано је указао и на живо присуству његових теоријских схватања и поетичких представа које се и данас стваралачки настављају у делима нових књижевних генерација.

Крајем 1992. године, поред збирке песама „*Светлост земље*“, појавила се и књига „*Књижевно-поетичке студије Г*“. Осим уводне студије о херојским годинама српског модернизма, где Цветковић даје преглед на књижевни живот с почетка двадесетих година, објављено је још девет аналитичко-поетичких разматрања стваралаштва, углавном, Милоша Црњанског, Његоша, Лазе Костића, као и Чарнојевићевска и сеоба. У другом делу књиге под насловом „*Стваралачка прожимања*“, аутор најпре пише о косовском миту и

267 Тихомир Петровић, „Огледи и критике из књижевности и језика“, Нова просвета Београд 1994. *Напомена*: Прената комплетна оцена проф. Петровића.

268 Владимир Цветковић, „Рана и новија студијска активност“, поговор, „Нови и стари поводи“, Учитељски факултет Јагодина 1997, стр. 339.

видовданском култу у „Видовданским песмама“ Црњанског, настојећи да одреди песником слојевит однос према традицији.

„Књижевно-поетичке студије“ Н. Цветковића наишле су на добар пријем код критике. Тако, на пример, професор Миленко Каран пише: „Ова је књига научна студија у правом значењу ове похвале, што значи да није суви академски рад који говори пуно и казује мало... Књига је сведочанство о времену у коме је Србија била уз раме Европи.“ („Јединство“, 19-20. јун 1993).

Монографија „Поетика Милана Дединца“ (Београд, 1993) први је целовити захват у књижевно стваралаштво овог српског песника у периоду између два рата. Поред уводне напомене у којој се одређује појам поетике, студија у првом поглављу доноси осврт на песничку младост генерације модерниста и на друштвено-историјске околности и прилике у којима они стварају. Потом испитује основе ране петике Милана Дединца. У посебном поглављу приказује се однос песника према надреалистичкој групи, као и према изабраним сродницима (Бодлеру, Рамбоу, Лотреамону, затим Бранку Радичевићу, Црњанском и Растку Петровићу). Лирика Милана Дединца третира се као својеврсна драма живљења а посвећена је пажња и тајнама стваралачког процеса овог писца, потом инспирацији, па функцији песничког дела и улози песника у друштву.

„Поетика Милана Дединца“ представља допринос изучавању савремене српске поезије у контексту њеног развоја и стваралачке традиције, али и нараслих модернистичких и надреалистичких тежњи. Цветковићева истраживања и познавање српске међуратне књижевности и слојевитог песничког дела Милана Дединца довели су до значајних открића, како за сагледавање теоријских парадигми, књижевне атмосфере и прилика, тако и за даља стваралачка преиспитивања и истраживања.

У књизи „Поетика писца – књижевно-поетичке студије III“ (Београд 1994), Цветковић је објавио књижевне огледе и студије о неким значајним видовима поетике Милутина Ускоковића, Меше Селимовима, Милана Дединца, Саше Хаџи Танчића, али и о темама и појавама о којима је релативно мало писано. Тако, на пример, аутор се осврће на фолклорно у путописима и репортерским прилозима Грогорија Божовића, као и на виђење Топличког устанка поетесе Данице Марковић.

Поред поменутих „Књижевно-поетичних студија I и III, штапао је и књигу „Књижевно - поетичних студија II“ (Нови свет, Народна и Универзитетска библиотека Приштина, 1995), која је једном делом посвећена раном Црњанском и Андрићу (етеризму и суматризму), а разматра и поетичко и фолклорно у експресионизму и надреализму, као и програмско у дадаистичким прилозима Драгана Алексића. Осим тога Цветковић се осврће на феномен етеризма у поезији Црњанског Радомира Андрића.

Одељак књиге „Нови поводи“ обихвата новија студијска остварења Николе Цветковића из 90. година. Поред ослањања на митско и везе са традицијом – Сима Милутиновић Сарајлија, Милош Црњански – аутор се бави видовима поезије и поетике наших савремених песника: Магије Бећковића, Љубомира Симовића, Стевана Раичковића и знатно млађег Слободана Костића, уз занимљив осврт на поетику разговора Милоша Јевтића који је и сам водио продубљени дијалог са поменутих песничким корифејима.

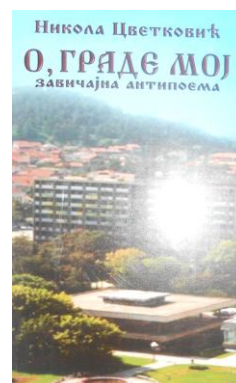
У младалачкој, другој фази студијског рада Никола Цветковић је узимао поједине значајне књиге као п о в о д за шира разматрања, књижевно-теоријска и историјска преиспитивања. Опредељивао се за књиге које су из различитих разлога будиле његова интересовања, или му је писање о њима представљало вид припрема за даља проучавања. Тако се, хронолошки гледано, најпре позабавио књигом Вука Филиповића „Приповедачки стил Растка Петровића“, јер је након магистрирања намеравао да у докторској дисертацији темељно истражи Расткову поетику („Растко Петровић и послератна авангарда“, Наше стварање, 1973, XX, 6, стр. 28-47). То, поред осталог, потврђује и чињеница што је у то време дао осврт на књигу Марка Недића о Раску Петровићу, под насловом „Магија поетске прозе“.

Ишашле су и штампе Цветковићеве књиге: „Стилско-изражајне одлике народних песама ослободилачког рата I и II“ (Београд, 1995), збирка раних песама „Плаветно доба дечаштва“ (Београд, 1995), животопис Сергија Димитријевића „Живети пуним животом“ (1996), као и монографије „Живот као делање“ (1997) и „Записи о Сергију Димитријевићу“ (1997).²⁶⁹

---

269 Владимир Цветковић, „Рана и новија студијска активност“, поговор“, Никола Цветковић, „Нови и стари поводи“, Учитељски факултет Јагодина 1997. стр. 339-349.

У **О, ГРАДЕ МОЈ, ЗАВИЧАЈНА АНТИПОЕМА** – Професор др Никола Цветковић је књижевник и публициста који се више од педесет година бави проучавањем књижевне и културне прошлости, нарочито простора јужне Србије (призренско-јужноморавски крајеви). Објавио је значајан број студија, књига и радова из области своје уже струке, из историје и теорије књижевности, из културне баштине српске и јужносрбијанске. Један од најбољих песника Лесковца и околине, Никола Цветковић објавио је неколико књига стихова: „Све за љубав“ 1997, „Светлост земље“ 1992, „Српско мишљење“ 1993, „Плаветно доба дечаштва“ 1995, „Косовијада“ 1997, „У врту љиљана“ и „Чувидне мисли“ 2000. године.²⁷⁰

(...) У овој обимом невеликој књизи налази се двадесетак песама подељених у пет циклуса: О, граде мој, Дуговечја (четири песме), Блешт отаца (седам песама), Хиљадуруки (две песме) и у последњем, петом циклусу под насловом Сажети сјај свестане су четири песме.

(...) На крају треба рећи да и ова књига песама афирмисаног књижевног делатника и песника Николе Цветковића, иако у њој има и језичког експериментисања, пре свега на фонетско-фонолошком лексеколошком нивоу, представља значајан прилог баштини савремене српске поезије.²⁷¹

НИКОЛА ЦВЕТКОВИЋ – ИЗАБРАНЕ ПЕСМЕ

МОЗАИК

Сневање је једини начин
Да се постоји

Самовање је једина могућност
Да се не изгуби име

Туга је једини пут
До препознавања

Храброст је бити најближе себи

ВЕДРЕ ТМИНЕ

Тавним од несна.

У љубичастој вази
Небо гасне.

Препознајем се у далеком одсеву.
Дан сахне.

У стакленцу дечјих гласова
Трне

Тавним од насна.

²⁷⁰ Проф. др Голуб Јашовић, Неологизми у стихозбирци Николе Цветковића *О, граде мој: завичајна антипоема*, предговор, „О, граде мој“, Свет књиге Београд 2011, стр. 5. Цветковић је заступљен у чувеном „Песмопису“ (Лесковачки песници 1945-1975“ М. Миловановића, који је у предговору похвално говорио о његовим песмама.

²⁷¹ Проф. др Голуб Јашовић, предговор, „О, граде мој: завичајна антипоема“, Свет књиге Београд 2011, стр. 5-13.

HEMESIDA

*Она је кћи Океана
и има нешто од Афродитине лепоте.
Она је богиња смрти у животу...*

I

Испашта дан у теби подневом
Покајање у мутном се крви
препознајем те у себи неодазивом
Док одјекујем простором ни последњи ни први.

Пустарама ветрови се леме
Босе гране сад уздахом вију
У подребрици злослуту се доме
И горко вазноћ слутњом лију.

Острвило се сунце у својој јатки
Сустају речи огољене у непроболу
Свелост је безнана, а дани јетки
Што се крто руше са звездом на помолу.

II

У теби свиће, гасне, ведри се и облачи
Јутром шума се исконски препорађа
Октобар нагорели у април се пресвлачи
Са планинама трајеш и биваш све млађи.

Капља си лековита што из непробола кане
Муте се врела сновиђења и јаве
Чекам да то и у мени сване
Док усправе се непогодом похаране гране.

Има у твоје лику нешто од месечине
Што с висине точи се на босе гране
заокорениш да постојанство не мине
Звезде ти у погледу зањихане.

ГДЕ ДА ЈЕ НАЂЕМ

У вијалишту маљивих боја
У коловиру гибавих таласа
Под стрехом жеженог звука
Срце тумара
И тражи се
У ненађеном
Одсеви пурпура
У вештичијим сенкама
Прсти се жалцем грче
Бокови замину
Нутрина вреба срам

Проклиње низбрдицу
Заметних корака
Без раскршћа
За усудна сусретишта
А стопе маме кораке
У походе
Тајним стазама
Лептирастих трагова

Скобљених табана
Иде
А стиже натрашке
Богазом
Даљина клеца

На десну устаје
Крочи луњаво распућен
Оглуве простори
Безданих чула
Заслепи време
Али ње у одзиву
Нема.

СВЕТЛОСТ ЗЕМЉЕ

I

Сунце у расколу жари припитомљену таму
Кад истина је једина светлост земље
Што никад не гасне у своме пламу
А враћање вечном праху је безмље.

Сунце у расколу не зна за покој и пепелиште
И кад се јутром рађа а с вечери гасне у трептају Дана
Вечном путнику намернику осветљава исходиште
Кад му сија празнина и боли незнана рана.

Сунце у расколу светлост је виловита,
И када жари разоткрива будућност ватре
Прељубе племенитих узвинућа пре освита
Семе небеско ништа не може да затре.

Сунце у расколу, у оку дивље јато
Живот без жара у сунцу – на прагу је бездани.
Ономе ко силно жели путем се раздани
У вечној кретњи живљење је пребогато.

II

Сунце у расколу сија и пре сванућа
И не зна за голи мрак суштајања
Оно је једри изданак узвинућа
Неугсиво пламти и не зна за покајање.

У дослуху са подневом окато зенити
Врхунцем такне најдубље дно хтења
Будућем свитању испреда златне нити
И себе ствара из свог сјаја и озарења.

У предвечерје учи небеса зарном руменилу
И звезде далеке да буду себи јасне
Та светлост свесвета на јетком тавнилу
У расколу, као со земље, никад не гасне.

Сунце у расколу сија и пре сванућа
И не зна за голи мрак суштајања
Оно је жарки изданак војног утрнућа
Неугасло пламти и не зна за покајање.

ПЕСМА О СУТОНУ

Пођи вечерас са мном
Док ваздух претвара се у птицу
Пођи...
Док небо пушта своја вечита јата
Пођи док незаборавак – Сутона
расцветава у твоје и моме телу.

Зовем те гласом предвечерја
Пођи: и певаћу ти песму о Сутонима

